

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อตัดสินใจเลือกที่พักประเภทโฮมสเตย์ของนักท่องเที่ยว ที่มาเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช

Factors affecting the decision toward of homestay Tourists accommodation in Nakhon Si Thammarat Province

พิชญธมม์ เพ็ญมมาศ(Pitchayut Penmas)¹ วราพร กาญจนคลอด(Waraporn Kanjanaklod)²

อุทุมพร ศรีโยม(Utumporn Sriyom)³ พรศิลป์ บัวงาม(Pornsini Buangam)⁴

^{1,2} สาขาวิชาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

^{3,4} สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

*Corresponding author. E-mail: penmas_p@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการที่พักประเภทโฮมสเตย์ของนักท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยมุ่งสำรวจประชากรศาสตร์ของนักท่องเที่ยวในที่พักโฮมสเตย์ในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการสำรวจ จำนวน 400 ตัวอย่าง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไป พบว่า ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักจะเป็นนักท่องเที่ยวเพศหญิง มีช่วงอายุ 20-30 ปี มีสถานภาพโสด ระดับการศึกษาปริญญาตรี ส่วนใหญ่เป็นนักเรียน/นักศึกษา และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ที่ 10,001-20,000 บาท สำหรับผลการวิเคราะห์พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการเดินทางเพื่อมาท่องเที่ยว โดยจะเดินทางมาพักกับครอบครัว และจะเข้าพักเป็นเวลาประมาณต่ำกว่า 2 วัน นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเลือกห้องพักแบบห้องพักรวม มีราคาประมาณต่ำกว่า 500 บาท และส่วนใหญ่จะจองล่วงหน้าโดยเพื่อนเป็นผู้จองให้ และหากมีโอกาสในการเดินทางมาใช้บริการที่พักเดิมส่วนใหญ่เลือกที่จะกลับมาใช้บริการที่พักเดิม และความพึงพอใจในการใช้บริการที่พักประเภทโฮมสเตย์ในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในการใช้บริการโฮมสเตย์ในด้านวัฒนธรรม ด้านการนำเที่ยว ด้านการบริการ ด้านที่พัก ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ ด้านอาหาร และโภชนาการ และด้านอัธยาศัยของเจ้าบ้านพัก ตามลำดับ

คำสำคัญ: นักท่องเที่ยว, โฮมสเตย์

Abstract

The purposes of this research were To study behavior of the usage service accommodation's tourists especially homestay in Nakhon Si Thammarat province. Researcher aim to survey demographics characteristics's tourists in Nakhon Si Thammarat province. The data was analyzed using questionnaire, 400 samples. Statistics was used to analyze the data like percentage, mean, standard division.

The result of study generally, the finding indicated that the most of visitors that come to stay is 20-30 years girl, single, studying in Bachler's degree, student and get salary of 10,000-20,000 bath. For result of tourists' behavior, the major tourists aim to travel with their families, and they stay at least 2 two days. The major tourists choose the guest room, 500 baths. They booked the room before coming. If they have a chance to come here again, they still choose the same place where they used to stay. Complacence of service's usages in homestay in Nakhon Si Thammarat province, complacence's the tourists stay at homestay Nakhon Si Thammarat province is very good. A sample of cause is complacent to use the service of homestay, especially cultural, tour guide, accommodation, natural resource and environment, the product that is adopt to value high cost, food and nutrition, the owner's courtesy sequentially.

Keywords: Tourists, Homestay

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยหลังจากการก้าวสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน หรือ Asean Economics Community (AEC) อย่างเต็มรูปแบบในปี 2558 ที่มีเป้าหมายเพื่อให้อาเซียนรวมเป็นตลาดเดียวกันและมีฐานการผลิตร่วมกัน โดยเปิดการค้าเสรี ภาคบริการ การลงทุน และการเคลื่อนย้ายแรงงานที่มีทักษะระหว่างกัน รวมถึงมีการเคลื่อนย้ายเงินทุนอย่างเสรี อย่างไรก็ตามก็ตามด้วยความโดดเด่นทางด้านความหลากหลายของสินค้าและสถานที่ท่องเที่ยว อรรถาศัยไมตรี ความคุ้มค่าเงินประกอบกับการทำเลที่ตั้งของประเทศไทย ทำให้คาดว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทยรวมถึงธุรกิจที่เกี่ยวข้องเนื่องกับภาคการท่องเที่ยว เช่น โรงแรม/ที่พักโฮมสเตย์ ร้านอาหาร การบริการสุขภาพ การแพทย์ ธุรกิจนำเที่ยว สปา/แพทย์แผนไทย เป็นต้น ยังคงมีศักยภาพในการแข่งขันในตลาดเอเชีย แม้ว่าประเทศในกลุ่มอาเซียนต่างก็หันมาให้ความสำคัญในการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวกันมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสิงคโปร์ มาเลเซีย เวียดนาม เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวทั่วโลกที่คาดว่าจะ

หลังไหลเข้ามาท่องเที่ยวในแถบเอเชียเพิ่มมากขึ้น (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย,2554 : 1-2) ดังตารางที่ 1 ที่แสดงสถิติการท่องเที่ยวประเทศไทย ปี 2013-2016

ตารางที่ 1 สรุปสถิติการท่องเที่ยวประเทศไทย ปี 2013-2016

ปี	ชาวไทย	ร้อยละ	ชาวต่างชาติ	ร้อยละ	รายได้
2013	161,613,168	74.48%	55,368,703	25.52%	1,207,145.82
2014	170,133,148	74.78%	57,386,663	25.22%	1,147,653.49
2015	185,110,333	74.47%	63,462,178	25.53%	1,447,158.05
2016	198,363,628	75.03%	66,009,076	24.97%	1,640,000.00

ที่มา:ระบบฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว,2559:ออนไลน์

จากการสรุปสถิติการท่องเที่ยวประเทศไทย ปี 2013-2016 แสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในปี 2013-2016 เดินทางเข้ามาประเทศไทยเพิ่มมากขึ้นของแต่ละปี โดยที่รัฐบาลมีนโยบายการสนับสนุนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น และมีการพัฒนาทุกจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง เพื่อเป็นการกระจายการท่องเที่ยวจากเมืองหลักไปสู่เมืองรองที่อยู่บริเวณใกล้เคียง นอกจากนี้รัฐบาลยังต้องยกมาตรฐานและคุณภาพให้เทียบเคียงกับเมืองท่องเที่ยวสากล (ระบบฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว,2559:ออนไลน์)

จังหวัดนครศรีธรรมราช ตั้งอยู่ทางตอนกลางของภาคใต้ ห่างจากกรุงเทพมหานคร 780 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 9,942,502 ตร.กม หรือประมาณ 6,2 4,064 ไร่ มีพื้นที่มาก เป็นอันดับ 2 ของภาคใต้ และเป็นอันดับที่ 16 ของประเทศ หรือประมาณ ร้อยละ 1.98 ของ พื้นที่ทั้งประเทศ ที่ตั้งของตัวจังหวัด ตั้งอยู่ประมาณละติจูด 9 องศาเหนือและลองจิจูด 100 องศาตะวันออก เป็นจังหวัดที่มีประชากรมากที่สุดในภาคใต้และมีขนาดพื้นที่ใหญ่เป็นอันดับ 2 ของภาคใต้ (รองจากสุราษฎร์ธานี) มีจังหวัดที่อยู่ติดกันได้แก่ สงขลา พัทลุง ตรัง กระบี่ และสุราษฎร์ธานี คลอบคลุมพื้นที่เป็นป่าดงดิบ ป่าชายเลน ป่าพรุและป่าชายหาด ที่อุดมไปด้วยความหลากหลายของพืชพรรณและสัตว์นานาชนิด และยังมีแร่ธาตุที่อุดมสมบูรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นจังหวัดที่มีสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงมากมาย เช่น แหลมตะลุมพุก ปลาโลมาสีชมพูที่อำเภอขนอม วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร น้ำตกกรุงชิง หมู่บ้านคีรีวง อุทยานแห่งชาติเขาลวง หาดหินงาม หาดในเพลา น้ำตกโยง น้ำตกกะโรม วัดเจดีย์ทะเลหมอกกรุงชิง ทะเลหมอกเขาเหมน ถนนคนเดินหน้าวัดพระมหาธาตุ ฯลฯ ทำให้จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

ขึ้นทุก ๆ ปี ดังแสดงในตารางที่ 2 แสดงผลเปรียบเทียบสถิตินักท่องเที่ยวจังหวังนครศรีธรรมราช ปี พ.ศ. 2013-2016 (ศิลปวัฒนธรรมท่องเที่ยว ธรรมะ ภาคใต้, 2554 : ออนไลน์)

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบสถิตินักท่องเที่ยวจังหวังนครศรีธรรมราช ปี พ.ศ.2013-2016

ปี	จำนวนนักท่องเที่ยว (คน)		รวม
	ไทย	ต่างชาติ	
2013	2,649,303	51,291	2,700,594
2014	3,033,126	58,770	3,091,896
2015	3,357,376	72,384	3,429,760
2016	3,497,074	80,105	3,577,179

ที่มา:สำนักงานสถิติแห่งชาติ,2559:ออนไลน์

จากตารางที่ 2 เปรียบเทียบสถิตินักท่องเที่ยวจังหวังนครศรีธรรมราช ปี พ.ศ.2013-2016 จะเห็นได้ว่านักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราชเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าในอนาคตจังหวัดนครศรีธรรมราชจะเป็นอันดับต้น ๆ ของประเทศไทยที่นักท่องเที่ยวจะเลือกเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเป็นอันดับแรก

โฮมสเตย์ในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช มีจุดเด่น คือ นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัส วัฒนธรรม และวิถีชีวิตดั้งเดิม ไม่ว่าจะเป็นอาชีพการทำสวนผัก สวนผลไม้ ชมการทำไร่สวนผสมเที่ยวชมวัดหรือเที่ยวชมตลาดน้ำ ที่ยังคงสภาพตลาดนัดแบบชาวบ้าน ชมบรรยากาศที่อากาศดีที่สุดในประเทศไทยและลงเล่นน้ำตกที่ไหลมาจากเทือกเขา หรือเลือกทำสปาโคลน ลงเรือชมการทำประมงของชาวบ้าน เลือกซื้อสินค้าจากร้านค้า OTOP ของหมู่บ้าน ช่วงเช้าชมบรรยากาศทะเลหมอก ทั้งยังได้ใช้ชีวิตท่ามกลางอากาศอันบริสุทธิ์ และรับประทานอาหารที่มีจากธรรมชาติอีกด้วย ด้วยเหตุนี้โฮมสเตย์ในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราชจึงเป็นสถานที่ที่น่าไปเยี่ยมชมเยือน ในปัจจุบันมีกิจกรรมและบรรยากาศในโฮมสเตย์ที่แตกต่างกันไปและพบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวที่สนใจเข้าพัก และร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโฮมสเตย์ในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ดังนั้นทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกที่พักประเภทโฮมสเตย์ของนักท่องเที่ยวในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อนำข้อมูลในการวิจัยเป็นแนวทางให้กับผู้ประกอบการหรือนักลงทุนที่สนใจธุรกิจท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์

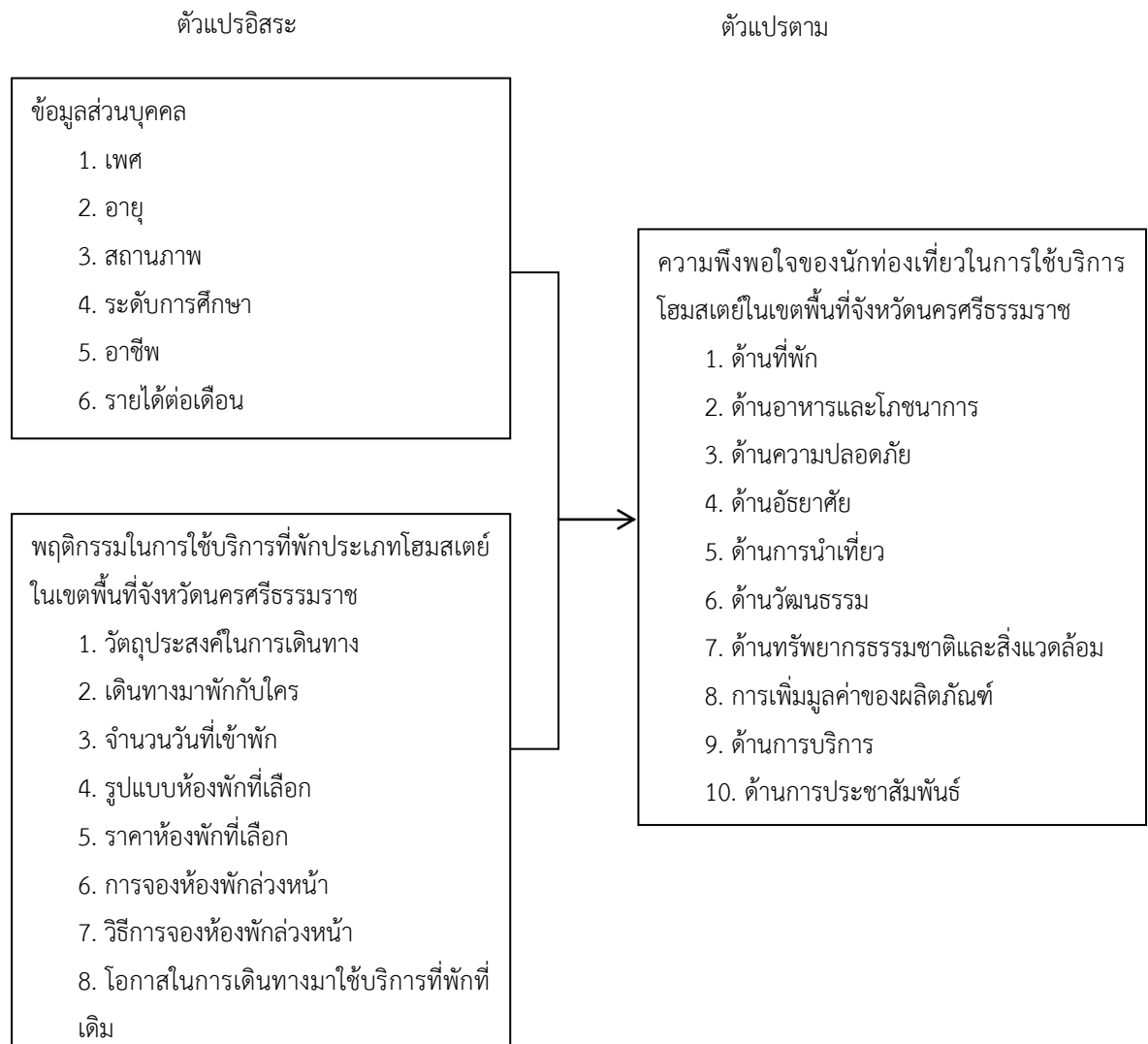
สามารถนำข้อมูลไปใช้เพื่อปรับปรุง พัฒนาในด้านต่าง ๆ ตลอดจนการสร้าง แรงจูงใจและดึงดูดให้ นักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางมาท่องเที่ยวในรูปแบบโฮมสเตย์ให้มากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการที่พักประเภทโฮมสเตย์ของนักท่องเที่ยวจังหวัด นครศรีธรรมราช

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อตัดสินใจเลือกที่พักประเภทโฮมสเตย์ของนักท่องเที่ยว ในเขต พื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช มีกรอบแนวคิดการวิจัยในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งจากข้อมูลสถิตินักท่องเที่ยวของจังหวัดนครศรีธรรมราชที่เดินทางมาพักในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ. 2559 มีจำนวนทั้งสิ้น 3,577,179 คน

กลุ่มตัวอย่างการวิจัยในครั้งนี้ เนื่องจากทราบจำนวนประชากรจึงคำนวณโดยการหาค่ากลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane (1995) อ้างถึงในพรณี ลิขิจวณะ, 2553: 75-77) แทนค่าโดยใช้สูตรที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ค่าความคลาดเคลื่อน 5% จะได้ขนาดของกลุ่มดังนี้

$$n = \frac{N}{1+N(e)^2}$$

โดย n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดของกลุ่มประชากร

e = ค่าความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง

แทนค่า
$$n = \frac{3,577,179}{1+(3,577,179)(0.05)^2}$$

โดย
$$n = 399.999 = 400$$

ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 400 คน โดยเพื่อสำรวจแบบสอบถามไม่สมบูรณ์ จำนวน 20 ชุด รวมขนาดของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเป็น 420 ชุด โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการโฮมสเตย์ในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชของอำเภอลานสกาและนบพิตำ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามแบบคำถามปิด ใช้เก็บข้อมูลกับนักท่องเที่ยวที่มาพัก โฮมสเตย์ในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชของอำเภอลานสกาและนบพิตำ ซึ่งได้สร้างตามกรอบแนวคิดการวิจัยที่กำหนดขึ้น ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่พักโฮมสเตย์ในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) โดยครอบคลุม เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้

ตอนที่ 2 พฤติกรรมในการใช้บริการที่พักประเภทโฮมสเตย์ของนักท่องเที่ยว ลักษณะแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามตรวจสอบรายการ (Checklist) โดยครอบคลุม วัตถุประสงค์ในการเดินทาง เดินทางมาพักกับใคร จำนวนวันที่เข้าพัก รูปแบบห้องพักที่เลือก ราคาห้องพักที่เลือก การจองห้องพักล่วงหน้า วิธีการจองห้องพักล่วงหน้า โอกาสในการเดินทางมาใช้บริการที่พักที่เดิม

ตอนที่ 3 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการใช้บริการโฮมสเตย์ในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ลักษณะแบบสอบถาม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อยและน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาโฮมสเตย์ ลักษณะแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามตรวจสอบรายการ (Checklist) โดยครอบคลุม ต้องการให้พัฒนาโฮมสเตย์ในด้านใดบ้าง โดยสามารถเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ

ตารางที่ 3 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

ตัวแปร	จำนวน คำถาม	ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา ของครอนบาค	การแปลผล (เกณฑ์ระดับ)
ระดับความพึงพอใจ			
1. ด้านที่พัก	4	0.711	ยอมรับได้
2. ด้านอาหารและโภชนาการ	5	0.862	ดี
3. ด้านความปลอดภัย	3	0.838	ดี
4. ด้านอภัยสัย์	5	0.743	ยอมรับได้
5. ด้านการนำเที่ยว	4	0.714	ยอมรับได้
6. ด้านวัฒนธรรม	5	0.831	ดี
7. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	3	0.709	ยอมรับได้
8. การเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์	5	0.787	ยอมรับได้
9. ด้านการบริการ	5	0.750	ยอมรับได้
10. ด้านการประชาสัมพันธ์	3	0.768	ยอมรับได้

($a < 0.5$ = ไม่ยอมรับ, $\leq a < 0.6$ = อยู่ในเกณฑ์แย่, $0.6 \leq a < 0.7$ = อยู่ในเกณฑ์น่าสงสัย, $0.7 \leq a < 0.8$ = อยู่ในเกณฑ์ยอมรับได้, $0.8 \leq a < 0.9$ = อยู่ในเกณฑ์ดี, $a \geq 0.9$ = อยู่ในเกณฑ์ดีมาก)

จากตารางที่ 3 การตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ใช้เกณฑ์ของเรเวลและซินบาร์ค (Revelle, W., Zinbarg, R., 2009) ซึ่งพบว่าค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาคของตัวแปรอยู่ระหว่าง 0.70 – 0.86 ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสมที่จะนำไปใช้กับงานวิจัยในครั้งนี้

การจัดทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การจัดทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลโดยมีรายละเอียด ดังนี้

เก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่เข้าพักโฮมสเตย์ในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช การวิเคราะห์ข้อมูลนี้รวบรวมได้จากแบบสอบถามด้วยเครื่องมือโครคอมพิวเตอร์ โดยแบ่งเป็น ขั้นตอนได้ดังนี้

ตอนที่ 1 การการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ รายได้ โดยใช้วิธีประมวลผลทางสถิติเชิงพรรณนา โดยนำข้อมูลที่รวบรวมได้มา วิเคราะห์หาค่าทางสถิติซึ่งประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ และร้อยละ

ตอนที่ 2 พฤติกรรมในการใช้บริการที่พักประเภทโฮมสเตย์ของนักท่องเที่ยว ลักษณะแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามตรวจสอบรายการ (Checklist) โดยครอบคลุม วัตถุประสงค์ในการเดินทาง เดินทางมาพักกับใคร จำนวนวันที่เข้าพัก รูปแบบห้องพักที่เลือก ราคาห้องพักที่เลือก การจองห้องพักล่วงหน้า วิธีการจองห้องพักล่วงหน้า โอกาสในการเดินทางมาใช้บริการที่พักที่เดิม โดยใช้วิธีประมวลผลทางสถิติเชิงพรรณนา โดยนำข้อมูลที่รวบรวมได้มา วิเคราะห์หาค่าทางสถิติซึ่งประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ และร้อยละ

ตอนที่ 3 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการใช้บริการโฮมสเตย์ในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ลักษณะแบบสอบถาม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อยและน้อยที่สุด ใช้วิธีประมวลผลทางสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติ ซึ่งประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย (Mean) ร้อยละ (Percentages) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยนำเสนอข้อมูลในรูปแบบ ตารางควบคู่กับการบรรยายและการสรุปผลการดำเนินการซึ่งได้กำหนดให้คะแนนคำตอบของ แบบสอบถาม ดังนี้

ระดับความคิดเห็นมากที่สุด	กำหนดให้ 5 คะแนน
ระดับความคิดเห็นมาก	กำหนดให้ 4 คะแนน
ระดับความคิดเห็นปานกลาง	กำหนดให้ 3 คะแนน
ระดับความคิดเห็นน้อย	กำหนดให้ 2 คะแนน
ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด	กำหนดให้ 1 คะแนน

จากนั้น หาค่าคะแนนของแบบสอบถาม โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาโฮมสเตย์ ลักษณะแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามตรวจสอบรายการ (Checklist) โดยครอบคลุม ต้องการให้พัฒนาโฮมสเตย์ในด้านใดบ้าง โดยสามารถเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ โดยใช้วิธีประมวลผลทางสถิติเชิงพรรณนา โดยนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติซึ่งประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ และร้อยละ

ผลการวิจัย

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนร้อยละของปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว

ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	148	37.00
หญิง	252	63.00
อายุ		
ต่ำกว่า ปี 20	80	20.00
20-30 ปี	144	36.00
31 -ปี 40	98	24.50
ปีขึ้นไป 41	78	19.50
สถานภาพ		
โสด	186	46.50
สมรส	176	44.00
หย่าร้างหม้าย/	8	2.00
แยกกันอยู่	30	7.50

ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
ระดับการศึกษา		
มัธยมศึกษาตอนต้น	66	16.50
มัธยมศึกษาตอนปลาย.ปวช/	31	7.80
ปวสอนุปริญญา/.	117	29.30
ปริญญาตรี	151	37.80
สูงกว่าปริญญาตรี	35	8.80
อาชีพ		
ข้าราชการรัฐวิสาหกิจ/	79	19.80
พนักงานเอกชน	66	16.50
เกษตรกร	22	5.50
ธุรกิจส่วนตัว	94	23.50
รับจ้างทั่วไป	37	9.30
พ่อบ้านแม่บ้าน/	2	0.50
นักเรียนนักศึกษา/	100	25.00
รายได้		
ต่ำกว่า 5,บาท 000	80	20.00
5 ,001-10,บาท 000	52	13.00
10 ,001-20,บาท 000	139	34.80
20 ,001-30,บาท 000	114	28.50
30,001-40,000 บาท	12	3.00
40 , 001บาทขึ้นไป	3	0.80

จากตารางที่ 4 ผลการศึกษาจำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการใช้บริการที่พักประเภทโฮมสเตย์ในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 252 คน คิดเป็นร้อยละ 63 และเป็นเพศชาย จำนวน 148 คน คิดเป็นร้อยละ 37 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 20-30 ปี จำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 36 รองลงมาอายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 24.50 และอายุต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 20 ส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด จำนวน 186 คน คิดเป็นร้อยละ 46.50 รองลงมามีสถานภาพสมรส จำนวน 176 คน คิดเป็นร้อยละ 44 และมีสถานภาพ หย่าร้าง/หม้าย

จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 2 ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 151 คน คิดเป็นร้อยละ 37.80 รองลงมา มีระดับการศึกษา ปวส./อนุปริญญา จำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 29.30 และระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 16.50 ส่วนใหญ่เป็นนักเรียน/นักศึกษา จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 25 รองลงมาประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว จำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 23.50 และข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 19.80 ส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยระหว่าง 10,001-20,000 บาทต่อเดือน จำนวน 139 คน คิดเป็นร้อยละ 34.80 รองลงมา มีรายได้เฉลี่ยระหว่าง 20,001-30,000 บาทต่อเดือน จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 28.50 และรายได้เฉลี่ยต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 20

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนและร้อยละของพฤติกรรมในการใช้บริการที่พักประเภทโฮมสเตย์ของนักท่องเที่ยว

พฤติกรรมในการใช้บริการที่พักประเภทโฮมสเตย์	จำนวน	ร้อยละ
วัตถุประสงค์ในการเดินทาง		
ทำธุรกิจ	39	9.80
เยี่ยมเพื่อนญาติ/	37	9.30
ท่องเที่ยว	311	77.80
ประชุมสัมมนา/	13	3.30
เดินทางมาพักกับใคร		
คนเดียว	51	12.80
ครอบครัว	157	39.30
คนรัก	60	15.00
เพื่อน	126	31.50
คณะหน่วยงาน/	6	1.50
จำนวนวันที่เข้าพัก		
ต่ำกว่า วัน 2	204	51.00
2-3 วัน	181	45.30
4 -วัน 5	12	3.00
มากกว่า วัน 5	3	0.80

พฤติกรรมในการใช้บริการที่พักระเภทโฮมสเตย์	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนวันที่เข้าพัก		
ต่ำกว่า วัน 2	204	51.00
2-3 วัน	181	45.30
4 -วัน 5	12	3.00
มากกว่า วัน 5	3	0.80
รูปแบบห้องพักที่เลือก		
ห้องพักเตียงเดี่ยว	84	21.00
ห้องพักเตียงคู่	107	26.80
ห้องพักรวม	158	39.50
กางเต้นท์	51	12.80
ราคาห้องพักที่เลือก		
ต่ำกว่า บาท 500	173	43.30
501-1,000 บาท	166	41.50
1 ,001-1,500 บาท	49	12.30
มากกว่า 1,บาท 501	12	3.00
การจองห้องพักล่วงหน้า		
จองล่วงหน้า	237	59.30
ไม่ได้จองล่วงหน้า	163	40.80
วิธีการจองห้องพักล่วงหน้า		
ผ่านทางอินเทอร์เน็ต	100	25.00
ผ่านทางโทรศัพท์	78	19.50
เพื่อนเป็นผู้จองให้	156	39.00
ผ่านทางบริษัททัวร์	47	11.80
Walk In	19	4.80
โอกาสในการเดินทางมาใช้บริการที่พักที่เดิม		
กลับมา	377	94.30
เปลี่ยนที่พักใหม่		
ต้องการเปลี่ยนบรรยากาศใหม่ๆ	18	4.50
ไม่พึงพอใจในการให้บริการของโฮมสเตย์เดิม	5	1.30

จากตารางที่ 5 จำนวนร้อยละของพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในการเลือกใช้บริการที่พักประเภทโฮมสเตย์ในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการเดินทางเพื่อมาท่องเที่ยว จำนวน 311 คน คิดเป็นร้อยละ 77.80 รองลงมาเพื่อมาทำธุรกิจ จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 9.80 และเดินทางมาเยี่ยมเพื่อน/ญาติ จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 9.30 ส่วนใหญ่เดินทางมาพักกับครอบครัว จำนวน 157 คน คิดเป็นร้อยละ 39.30 รองลงมาเดินทางมาพักกับเพื่อน จำนวน 126 คน คิดเป็นร้อยละ 31.50 และเดินทางมาพักกับคนรัก จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 15.00 ส่วนใหญ่เข้าพักเป็นเวลาดำกว่า 2 วัน จำนวน 204 คน คิดเป็นร้อยละ 51.00 รองลงมาเข้าพักเป็นเวลา 2-3 วัน จำนวน 181 คน คิดเป็นร้อยละ 45.30 และเข้าพักเป็นเวลา 4-5 วัน จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 3.00 ส่วนใหญ่เลือกใช้บริการห้องพักรวม จำนวน 158 คน คิดเป็นร้อยละ 39.50 รองลงมาเลือกใช้บริการห้องพักเตียงคู่ จำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 26.80 และเลือกใช้บริการห้องพักเตียงเดี่ยว จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 21.00 ส่วนใหญ่เลือกใช้บริการราคาห้องพักต่ำกว่า 500 บาท จำนวน 173 คน คิดเป็นร้อยละ 43.30 รองลงมาเลือกใช้บริการราคาห้องพัก ระหว่าง 501-1,000 บาท จำนวน 166 คน คิดเป็นร้อยละ 41.50 และเลือกใช้บริการราคาห้องพัก ระหว่าง 1,001-1,500 บาท จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 12.30 ส่วนใหญ่เลือกวิธีการจองห้องพักล่วงหน้า จำนวน 237 คน คิดเป็นร้อยละ 59.30 รองลงมาเลือกวิธีการไม่จองล่วงหน้า จำนวน 163 คน คิดเป็นร้อยละ 40.80 ส่วนใหญ่จองห้องพักล่วงหน้าโดยเพื่อนเป็นผู้จองให้ จำนวน 156 คน คิดเป็นร้อยละ 39.00 รองลงมาเลือกวิธีการจองห้องพักล่วงหน้าผ่านทางอินเทอร์เน็ต จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 และเลือกวิธีการจองห้องพักล่วงหน้าผ่านทางโทรศัพท์ จำนวน 78 คน คิดเป็นร้อยละ 19.50 ส่วนใหญ่หากมีโอกาสมาพักอีกจะกลับมาพักที่เดิม จำนวน 377 คน คิดเป็นร้อยละ 94.30 รองลงมาหากมีโอกาสมาพักอีกจะเปลี่ยนที่พักใหม่ โดยต้องการเปลี่ยนบรรยากาศใหม่ๆ จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 4.50 และเปลี่ยนที่พักใหม่เพราะไม่พึงพอใจในการให้บริการของโฮมสเตย์เดิม จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.30

ตอนที่ 3 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการใช้บริการโฮมสเตย์ในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการใช้
บริการโฮมสเตย์ในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมและรายด้าน

(n=400)

ระดับความพึงพอใจ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ด้านที่พัก	4.10	0.83	มาก
ด้านอาหารและโภชนาการ	3.95	0.82	มาก
ด้านความปลอดภัย	3.84	0.90	มาก
ด้านอรรถาธิบายของเจ้าบ้านพักหรือโฮมสเตย์	3.92	0.77	มาก
ด้านการนำเที่ยว	4.27	0.72	มาก
ด้านวัฒนธรรม	4.34	0.77	มาก
ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	4.07	0.77	มาก
ด้านการเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์	4.02	0.83	มาก
ด้านการบริการ	4.18	0.79	มาก
ด้านการประชาสัมพันธ์	3.90	0.76	มาก
โดยรวม	4.06	0.80	มาก

จากตารางที่ 6 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการใช้
บริการโฮมสเตย์ในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.06$, S.D. =
0.80) เมื่อพิจารณารายด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$, S.D. =
0.77) และข้อที่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการนำเที่ยว อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.72)
ด้านการบริการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.79) ตามลำดับ

ตารางที่ 7 แสดงจำนวนและร้อยละของข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาโฮมสเตย์

ข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
แนวทางการพัฒนาโฮมสเตย์		
ด้านห้องพัก	58	14.5
ด้านสภาพแวดล้อม	3	0.8
ด้านอาหาร	222	55.5
ด้านความปลอดภัย	201	50.2
อื่น ๆ		
รวม	484	121.00

จากตารางที่ 7 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาโฮมสเตย์ พบว่า โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ต้องการพัฒนาในด้านอาหาร จำนวน 222 คน คิดเป็นร้อยละ 55.5 รองลงมาต้องการให้พัฒนาในด้านความปลอดภัย จำนวน 201 คน คิดเป็นร้อยละ 50.2 และด้านห้องพัก จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 14.5 ตามลำดับ

5. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกที่พักประเภทโฮมสเตย์ในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช สามารถสรุปได้ดังนี้

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

จากผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว พบว่า ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักจะเป็นนักท่องเที่ยวเพศหญิง มีช่วงอายุ 20-30 ปี มีสถานภาพโสด ระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ด้านอาชีพโดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นนักเรียน/นักศึกษา และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนส่วนใหญ่อยู่ที่ 10,001-20,000 บาท

ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในการเลือกใช้บริการที่พักประเภทโฮมสเตย์ในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการเดินทางเพื่อมาท่องเที่ยว โดยจะเดินทางมาพักกับครอบครัว และจะเข้าพักเป็นเวลาประมาณต่ำกว่า 2 วัน นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเลือกห้องพักแบบห้องพักรวม มีราคาประมาณต่ำกว่า 500 บาท และส่วนใหญ่จะจองล่วงหน้าโดยเพื่อนเป็นผู้จองให้ และหากมีโอกาสในการเดินทางมาใช้บริการที่พักเดิมส่วนใหญ่อีกที่จะกลับมาใช้บริการที่พักเดิม

ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจในการใช้บริการที่พักประเภทโฮมสเตย์ในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการที่พักประเภทโฮมสเตย์ในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในการใช้บริการโฮมสเตย์ในด้านวัฒนธรรม ด้านการนำเที่ยว ด้านการบริการ ด้านที่พัก ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ ด้านอาหารและโภชนาการ และด้านอรรถาธิบายของเจ้าบ้านพัก ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ด้านที่พักกลุ่มตัวอย่างมีระดับความพึงพอใจต่อการใช้บริการหัวข้อมีที่พักสะอาดและสบายสูงที่สุด ($\bar{X} = 4.10$, S.D. = 0.83) และพึงพอใจหัวข้อสิ่งอำนวยความสะดวกในการเข้าพัก ต่ำที่สุด ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = 0.83) ด้านอาหารและโภชนาการกลุ่มตัวอย่างมีระดับความพึงพอใจต่อการใช้บริการหัวข้อนิดของอาหารและวัตถุดิบที่ใช้ในการประกอบอาหาร สูงที่สุด ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 0.84) และพึงพอใจในหัวข้อรสชาติอาหารอร่อยถูกปาก ต่ำที่สุด ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = 0.82) ด้านความปลอดภัยกลุ่มตัวอย่างมีระดับความพึงพอใจต่อการใช้บริการหัวข้ออุปกรณ์ปฐมพยาบาล

เบื้องต้น สูงที่สุด ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = 0.86) และพึงพอใจในหัวข้อมีระบบป้องกันอัคคีภัย ต่ำที่สุด ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = 0.82) ด้านอัตราค่าของเจ้าบ้านพักหรือโฮมสเตย์กลุ่มตัวอย่างมีระดับความพึงพอใจต่อการให้บริการหัวข้อมีความเป็นมิตร สูงที่สุด ($\bar{X} = 4.10$, S.D. = 0.76) และพึงพอใจในหัวข้อให้คำแนะนำในเรื่องต่างๆ ต่ำที่สุด ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 0.77) ด้านการนำเที่ยวกลุ่มตัวอย่างมีระดับความพึงพอใจต่อการให้บริการหัวข้อมีข้อมูลแนะนำในการท่องเที่ยว สูงที่สุด ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.70) และพึงพอใจในหัวข้อเจ้าของบ้านพักให้บริการด้วยความสะดวกรวดเร็วต่ำที่สุด ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = 0.72) ด้านวัฒนธรรมกลุ่มตัวอย่างมีระดับความพึงพอใจต่อการให้บริการหัวข้อมีการเผยแพร่ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรม สูงที่สุด ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.67) และพึงพอใจในหัวข้อการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมทั้งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนอยู่เสมอต่ำที่สุด ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.87) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมกลุ่มตัวอย่างมีระดับความพึงพอใจต่อการให้บริการหัวข้อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน สูงที่สุด ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.71) และพึงพอใจในหัวข้อการรักษาวิถีชีวิตชุมชนคงไว้เป็นกิจวัตรปกติต่ำที่สุด ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = 0.85) ด้านการเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์กลุ่มตัวอย่างมีระดับความพึงพอใจต่อการให้บริการหัวข้อนำวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชนมาทำเพิ่มมูลค่าให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน สูงที่สุด ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.77) และพึงพอใจในหัวข้อสินค้ามีความสวยงามและน่าสนใจดึงดูดนักท่องเที่ยว ต่ำที่สุด ($\bar{X} = 3.81$, S.D. = 0.91) ด้านการบริการของโฮมสเตย์กลุ่มตัวอย่างมีระดับความพึงพอใจต่อการให้บริการหัวข้อบอกรายละเอียดค่าธรรมเนียมและบริการต่าง ๆ ที่ชัดเจนและเป็นปัจจุบัน สูงที่สุด ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.74) และพึงพอใจในหัวข้อ การให้บริการเจ้าของโฮมสเตย์เป็นกันเอง ต่ำที่สุด ($\bar{X} = 4.01$ และ S.D. = 0.83) และด้านการประชาสัมพันธ์โฮมสเตย์กลุ่มตัวอย่างมีระดับความพึงพอใจต่อการให้บริการหัวข้อมีเว็บไซต์ส่วนตัวของโฮมสเตย์เพื่อสะดวกในการติดต่อของนักท่องเที่ยว สูงที่สุด ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 0.76) และพึงพอใจในหัวข้อมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต FB,IG,Line ต่ำที่สุด ($\bar{X} = 3.86$, S.D. = 0.83)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาข้อมูลส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการที่พักประเภทโฮมสเตย์ในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีระดับความพึงพอใจมากที่สุด คือ ด้านวัฒนธรรม รองลงมาด้านการนำเที่ยว ด้านการบริการเป็น และด้านที่พัก จากผลการสมมติฐานข้อที่ 1 พบว่า สอดคล้องกับงานวิจัยของชุดมา วุฒิสิลป์ (2557) ศึกษาความคาดหวังและความพึงพอใจในการใช้บริการที่พักแบบโฮมสเตย์ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ระดับความคาดหวังของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการใช้บริการโฮมสเตย์ในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก กลุ่มตัวอย่างมีความคาดหวังการใช้

บริการโฮมสเตย์ในด้านการเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ ด้านการบริการของโฮมสเตย์ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านวัฒนธรรม ด้านการประชาสัมพันธ์ด้านที่พัก ด้านความปลอดภัย ด้านอสังหาริมทรัพย์ของเจ้าบ้านพักหรือโฮมสเตย์ ด้านการนำเที่ยว และด้านอาหารและโภชนาการตามลำดับ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชญานันต์ คุปตะวินทุ (2556) ได้วิจัยเรื่องแนวทางการจัดการโฮมสเตย์บ้านหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับแนวทางการจัดการโฮมสเตย์ บ้านหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 10 ด้านส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุด ในด้าน ที่พัก ด้านความปลอดภัย ด้านอสังหาริมทรัพย์ของเจ้าบ้านและสมาชิกในครัวเรือน ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านวัฒนธรรม ด้านการสร้างคุณค่าและมูลค่าของผลิตภัณฑ์ ด้านการบริหารของกลุ่มโฮมสเตย์ ด้านประชาสัมพันธ์ ยกเว้น ด้านอาหารและโภชนาการ และ ด้านรายการนำเที่ยว อยู่ในระดับมาก และ นักท่องเที่ยวที่เข้าพักในโฮมสเตย์ เจ้าหน้าที่ อบต. บ้านหม้อ และเจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในการนำแนวทางการจัดการโฮมสเตย์บ้านหม้อไปใช้ให้ประสบความสำเร็จ ทุกด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา

1. จากการศึกษาระดับความพึงพอใจต่อการใช้บริการที่พักประเภทโฮมสเตย์ในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในด้านอสังหาริมทรัพย์ของเจ้าบ้านพักหรือโฮมสเตย์ ด้านการประชาสัมพันธ์ และด้านความปลอดภัย ต่ำที่สุด ซึ่งอาจสืบเนื่องมาจากที่พักแบบโฮมสเตย์ในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่เน้นการสัมผัสวัฒนธรรมและวิถีดั้งเดิม เป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวกลุ่มที่ต้องการใช้ชีวิตชิลกับครอบครัวในท้องถิ่นไปเยือน ในส่วนของด้านอสังหาริมทรัพย์ของเจ้าบ้านพักหรือโฮมสเตย์ผู้ประกอบการควรให้การต้อนรับและสร้างความคุ้นเคย ให้ความเป็นมิตร คำแนะนำในเรื่องต่างๆ สร้างกิจกรรมแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ในวิถีชุมชน และสร้างความเชื่อใจในการเข้าพักซื้องูักค้า และด้านการประชาสัมพันธ์ ผู้ประกอบการควรส่งเสริมการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโฮมสเตย์อย่างจริงจังจากหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยมีการจัดทำข้อมูลการโฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวลงบนเว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ต

สำหรับด้านความปลอดภัย ผู้ประกอบการควรดูแลสถานที่พักให้เป็นพื้นที่ส่วนบุคคล ไม่มีคนพลุกพล่าน ความเป็นส่วนตัว มีการเตรียมพร้อมด้านเครื่องมือความปลอดภัยครบครัน และผู้ประกอบการควรจัดผู้ดูแลความปลอดภัยที่มีประสบการณ์ เพื่อสร้างความมั่นใจและสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างทั่วถึง และปลอดภัย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. สำหรับการวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบถึงความพึงพอใจของผู้ใช้บริการของนักท่องเที่ยวที่มาพักโฮมสเตย์ในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช แต่อาจจะมีเรื่องอื่นที่เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจนอกเหนือจากหัวข้อในแบบสอบถามจึงควรมีการศึกษาเชิงลึกถึงด้วยการสัมภาษณ์ และขอข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ซึ่งอาจจะช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาปรับปรุงได้ตรงจุดมากขึ้น
2. เนื่องจากธุรกิจการให้บริการที่พักแบบโฮมสเตย์มีการเปลี่ยนแปลงตามปัจจัยหลายอย่าง เช่น กระแสนิยม สิ่งแวดล้อม ผู้ให้บริการ เป็นต้น ดังนั้นลักษณะของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักโฮมสเตย์ในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช อาจมีการเปลี่ยนแปลง จึงควรทำการศึกษาเมื่อปัจจัยบ่งชี้สำคัญเพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้บริการในช่วงเวลาที่แตกต่างกันไป
3. ควรศึกษาปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการ เพื่อนำไปพัฒนาและปรับปรุงด้านต่างๆ ให้ผู้เข้ามาพักมีระดับความพึงพอใจสูงสุด
4. ควรศึกษาข้อจำกัดต่างๆ ที่ผู้ประกอบการธุรกิจโฮมสตัยประสบอยู่ เพื่อนำไปวิเคราะห์หาจุดที่เหมาะสมในการปรับปรุงธุรกิจของตน

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว. (2559). ข้อมูลสถิตินักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางมาประเทศไทย
<http://www.tourism.go.th/view/3/สถิตินักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ>
- กาญจนา สุคันธสิริกุล. (2558). การพัฒนาศักยภาพการตลาดบริการของโฮมสเตย์ ที่ได้รับรองมาตรฐานในจังหวัดนครราชสีมา. สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ. สำนักวิชา เทคโนโลยีสังคม. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- พรณี ลีกิจวัฒน์. (2553). วิจัยทางการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าคุณทหารลาดกระบัง.
- ชญาณดนัย คุปตะวินทุ. (2556). แนวทางการพัฒนาการจัดการโฮมสเตย์บ้านหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชุดิมา วุฒิสิลป์. (2557). ความคาดหวังและความพึงพอใจในการใช้บริการที่พักแบบโฮมสเตย์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2559). สถิตินักท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช
<http://service.nso.go.th/nso/web/statseries/statseries23.html>

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย,2554 : 1-2 ระบบฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว,2559:ออนไลน์ เข้าถึงจาก
<http://61.19.236.136:8090/dotr/index.php>
Revelle, W.&Zinbarg, R.(2009), Coefficients Alpha, Beta, Omega, and the glb:
Comment on Sijtsma
,Retrived December 3,2009 from http://en.wikipedia.org/wiki/Internal_consistency

บทวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดการบริหารจัดการสาธารณะร่วมสมัย

A Comparative Analysis of Contemporary Public Administration Concepts

ไชนันท์ ปัญญาศิริ สมิตตรา เจริญพันธ์

บัณฑิตวิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยสยาม

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีที่มาจากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีการบริหารจัดการสาธารณะร่วมสมัย ในงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (NPM) และ แนวคิดบริการสาธารณะแนวใหม่ (NPS) ในกระบวนการการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติของหน่วยงานภาครัฐไทย” มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดและทฤษฎีทางการบริหารจัดการสาธารณะยุคใหม่ อันได้แก่ การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (NPM) การจัดการภาคีสาธารณะแนวใหม่ หรือ การอภิบาลภาครัฐแนวใหม่ (NPG) และ การบริการสาธารณะแนวใหม่ (NPS) ทั้งในเชิงทฤษฎีในองค์ความรู้ด้านวิชาการ การนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานสาธารณะ

ผลการวิจัยเอกสารในเบื้องต้น พบว่า การบริหารงานสาธารณะในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา ควรมีการปรับใช้หลักการบริหารจัดการภาครัฐยุคใหม่หลายๆแนวคิดเข้ามาสนับสนุนซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็น การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (NPM) และแนวคิดหลังการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (Post-NPM Concepts) ตามที่ได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ประเด็นของการจัดระบบแนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐร่วมสมัยในเบื้องต้น ข้อค้นพบหลักจากงานวิจัยนี้ ชี้ประเด็นไปที่แนวคิดและทฤษฎีการบริหารงานสาธารณะยุคใหม่ที่เน้นการตอบสนองความจำเป็นและประโยชน์สุขของพลเมืองของประเทศ และมองประเด็นดังกล่าวเป็นตัวตั้งในการปฏิรูประบบการบริหารจัดการการปกครอง ตามหลักการของการจัดการภาคีสาธารณะแนวใหม่ (NPG) และ หลักการการบริการสาธารณะแนวใหม่ (NPS)

คำสำคัญ : การจัดการภาครัฐแนวใหม่, การจัดการภาคีสาธารณะแนวใหม่, การบริการสาธารณะแนวใหม่

Abstract

This research article was extracted from the literature review part of the contemporary Public Administration concepts in a research entitled “A Comparative Study of the New Public Management (NPM) Concept and the New Public Service (NPS) Concept to Public Policy Implementation Process of the Thai Public Agencies”. The objective of this research were to conduct a comparative analysis of modern

Public Management theories and concepts including New Public Management—NPM, New Public Governance—NPG and New Public Service—NPS in terms of theoretical perspectives, academic knowledge and their applicability in public management.

The findings of this paper argues that public sector management in developing countries needs to embrace on a range of modern public management models including New Public Management (NPM) and post NPM concepts. This paper is based on the preliminary research in contemporary Public Management literatures. The findings of this research on modern Public Administration concepts and theories highlight the needs and interests of citizens at the heart of reform efforts in line with the New Public Governance (NPG) and the New Public Service (NPS) approaches.

Keywords : New Public Management, New Public Governance, New Public Service

บทนำ

แนวทางการบริหารจัดการสาธารณะ (Public Administration) ในประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาจะยึดถือแนวทางนโยบายและการปฏิบัติที่มีต้นแบบทางความคิดและทฤษฎีมาจากกลุ่มประเทศตะวันตก ถึงแม้จะมีความพยายามในการปฏิรูประบบและโครงสร้างการบริหารจัดการสาธารณะในแต่ละประเทศ โดยการนำแนวคิดใหม่ๆทางการบริหารจัดการภาครัฐแบบตะวันตก ที่เชื่อว่าเป็นกระแสสากลเข้ามาปรับใช้ แต่ในทางการนํานโยบายสาธารณะไปปฏิบัติจริง ยังคงดำเนินไปในแนวทางการบริหารรัฐกิจแบบดั้งเดิมที่มีอยู่ในแต่ละประเทศเป็นส่วนใหญ่ ปรากฏการณ์เหล่านี้เกิดจากข้อจำกัดด้านโครงสร้างทางสังคมของประเทศกำลังพัฒนาที่ทำให้จำเป็นต้องเลือกเอาแต่เฉพาะบางส่วนของแนวคิดการบริหารสาธารณะที่พิจารณาแล้วว่าเหมาะสมกับบริบทของประเทศตัวเองเป็นหลัก แต่อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะองค์การภาครัฐในประเทศกำลังพัฒนาจะเลือกหยิบยกแนวคิดทางการบริหารสาธารณะใดมาปรับใช้ ก็ต้องคำนึงถึงการให้บริการภาครัฐอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล นอกจากนี้ ประเด็นการมีส่วนร่วมของพลเมือง (Citizen Engagement) ในกระบวนการนโยบายและการบริหารจัดการได้พัฒนามาเป็นหัวใจสำคัญในการบริหารจัดการสาธารณะและการบริหารการปกครอง (Governance) ในปัจจุบัน

บทความวิจัยนี้มีที่มาจากภาคการทบทวนวรรณกรรมและแนวคิดทฤษฎีการบริหารจัดการสาธารณะร่วมสมัย (Contemporary Public Administration Concepts) ในงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (NPM) และ แนวคิดบริการสาธารณะแนวใหม่ (NPS) ในกระบวนการการนํานโยบายสาธารณะไปปฏิบัติของหน่วยงานภาครัฐไทย” (A Comparative Study of the New Public Management (NPM) Concept and the New

Public Service (NPS) Concept to Public Policy Implementation Process of the Thai Public Agencies) โดยมีเนื้อหาส่วนหนึ่งเป็นการวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดและทฤษฎีทางการบริหารจัดการสาธารณะยุคใหม่ อันได้แก่ New Public Management--NPM (การจัดการภาครัฐแนวใหม่) New Public Governance--NPG (การจัดการภาคีสาธารณะแนวใหม่ หรือ การอภิบาลภาครัฐแนวใหม่) และ New Public Service—NPS (การบริการสาธารณะแนวใหม่) โดยทำการเปรียบเทียบทั้งสามแนวคิดให้ครอบคลุมในมิติต่างๆ ทั้งในเชิงทฤษฎี ในองค์ความรู้ด้านวิชาการ การนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานสาธารณะ ตลอดจน สถานะของการนำแนวคิดเหล่านี้ไปปรับใช้ในระดับสากล ทั้งหมดนี้จะมีการทบทวน จัดลำดับ สืบเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำเสนอแนวทางการปรับใช้ แนวคิดการบริหารสาธารณะเหล่านี้ให้สอดคล้องกับบริบทการบริหารจัดการของประเทศไทย

คำถามวิจัย

การบริหารภาครัฐของไทย มีพัฒนาการการประยุกต์ใช้แนวคิดร่วมสมัยด้านการบริหารจัดการสาธารณะต่างๆ อย่างไรบ้าง?

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1 เพื่อสำรวจและทบทวนวรรณกรรมว่าด้วยแนวคิด ทฤษฎี และการปรับใช้ องค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการสาธารณะในยุคหลังแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (Post NPM era)
- 2 เพื่อจัดระบบ ลำดับ ความเชื่อมโยงของแนวคิดทางการบริหารจัดการสาธารณะสมัยใหม่
- 3 เพื่อเสนอแนวทางการปรับใช้แนวคิดการบริหารสาธารณะเหล่านี้ให้สอดคล้องกับบริบทการบริหารจัดการของประเทศไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสำรวจข้อมูลและทบทวนวรรณกรรม ในการรวบรวมเอกสาร บทความ ตำรา และ ฐานข้อมูลจาก นักวิชาการด้านการบริหารจัดการภาครัฐในระดับโลก (Documentary research) และ นำมาประมวล วิเคราะห์ สังเคราะห์ แนวคิดต่างๆ เพื่อแสวงหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ในเบื้องต้น เป็นการวิจัยเอกสารในระดับทุติยภูมิ (Secondary sources) และใช้แนวทางการวิจัยแบบ Historical Research Method ในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล และได้ข้อค้นพบดังต่อไปนี้

(1)

ความหลากหลายของแนวคิดการบริหารจัดการสาธารณะในยุคหลังการจัดการภาครัฐแนวใหม่
(Diversity of the Post-NPM Concepts)

จากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า แนวทางการปฏิรูประบบราชการและองค์การภาครัฐในกลุ่มประเทศตะวันตก มักจะถูกใช้เป็นต้นแบบและส่งอิทธิพลต่อแนวทางการปฏิรูประบบราชการในประเทศกำลังพัฒนาในลักษณะของการแพร่กระจายทางความรู้ (Knowledge Diffusion) ที่เมื่อใดที่มีการเปลี่ยนแปลงขององค์ความรู้ใหม่ทางการบริหารจัดการมาปรับใช้ประเทศตะวันตก ในช่วงระยะเวลาต่อมา ผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญ และ นักวิชาการด้านการบริหารจัดการในประเทศกำลังพัฒนา จะมีการศึกษาวิเคราะห์ ตลอดจนจนถึงการจำแนกแนวทางต่างๆของการบริหารรัฐกิจและการปฏิรูประบบราชการในประเทศตะวันตก เพื่อถอดบทเรียนมาใช้ในกับประเทศของตน โดยมีเป้าหมายหลักๆของการปฏิรูประบบราชการที่ไม่แตกต่างกัน คือ ความมีประสิทธิภาพในมิติต่างๆ เช่น การกระจายอำนาจในการบริหารราชการ การปฏิรูประบบการจัดซื้อจัดจ้างที่โปร่งใส การบริหารจัดการค่าใช้จ่ายตามงบประมาณให้คุ้มค่า การกำหนดและบังคับใช้มาตรการป้องปรามการทุจริตคอร์รัปชัน ตลอดจนการสร้างระบบการบริหารจัดการแบบล่างขึ้นบน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมในด้านทฤษฎีการบริหารจัดการภาครัฐร่วมสมัย พบว่า ประเทศกำลังพัฒนามีแนวโน้มที่จะพิจารณาเลือกใช้รูปแบบการบริหารจัดการภาครัฐแบบผสมผสาน (A hybrid form of public management) ที่ประยุกต์ใช้แนวคิดและทฤษฎีทางการบริหารจัดการภาครัฐที่แตกต่างกัน อาทิ เช่น แนวคิดการบริหารจัดการสาธารณะแบบดั้งเดิม (Old Public Administration---OPA) การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management---NPM) การบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service---NPS) แนวคิดธรรมาภิบาล (Good Governance) ตลอดจน แนวคิดการกำกับดูแลสาธารณะแนวใหม่ หรือ การจัดการภาคีสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance---NPG)

กระแสการปฏิรูปการบริหารจัดการภาครัฐยุคใหม่ มักจะกำหนดจุดสนใจที่มีต่อการเปลี่ยนผ่านแนวคิดและการปฏิบัติในระบบราชการ จากกลุ่มแนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแบบดั้งเดิม (Old Public Administration---OPA) มาสู่แนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management ---NPM) ที่ได้เริ่มเป็นที่นิยมและมีบทบาทโดดเด่นในกระแสการปฏิรูปองค์การภาครัฐตลอดทศวรรษที่ 1980 และ 1990 แต่ภายหลังจากปีค.ศ.2000 ได้ปรากฏแนวคิดใหม่ๆทางการจัดการภาครัฐในหลากหลายแนวคิด อาทิเช่น การบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service) การกำกับดูแลสาธารณะแนวใหม่ หรือ บางทีนักวิชาการก็เรียกว่า การจัดการภาคีสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance) หรือ แนวคิดที่เกิดขึ้นมาเพื่อท้าทายแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (NPM) เหล่านี้บางครั้งจะเรียกรวมๆว่า แนวคิดยุคหลังการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (post-New Public Management Concepts) (Denhardt and Denhardt, 2000; Osborne,2006)

(2)

**ข้อจำกัดบางประการของการบริหารรัฐกิจแบบดั้งเดิม (OPA) และ
การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (NPM) ในทัศนะของแนวคิดที่มาที่หลัง
(Limitations of OPA and NPM : Antithesis views)**

แนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแบบดั้งเดิม (Old Public Administration) ยึดโยงกับโครงสร้างและระบบการบริหารจัดการในแนวตั้งเป็นหลัก ที่กำหนดให้ข้าราชการหรือบุคลากรของรัฐทำงานภายใต้ลำดับชั้นการบังคับบัญชา และการจัดโครงสร้างและระเบียบแบบแผนองค์การเพื่อนำไปสู่ประสิทธิภาพของการบริหารจัดการสังคม ให้เป็นไปตามภารกิจและนโยบายของรัฐ ตลอดจนเพื่อการควบคุมบังคับบัญชา รักษาให้ระบบมีความเที่ยงตรงอย่างเคร่งครัด ซึ่งค่านิยมสูงสุดในกระบวนการบริหารราชการแบบดั้งเดิมเหล่านี้ แม้ว่าในบางมิติยังเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงอยู่ของกลไกของรัฐในการบริหารประเทศ แต่ในบริบทของยุคโลกาภิวัตน์ มักจะถูกตั้งคำถามถึงความคล่องตัวในการทำภารกิจสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า จึงนำไปสู่ความพยายามในการปฏิรูประบบราชการภายใต้แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์และการจัดการนิยม (Managerialism) ที่เรียกว่าการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management--NPM)

แนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (NPM) มีรากฐานมาจากเศรษฐศาสตร์ ที่มองการบริหารราชการเป็นเรื่องของต้นทุนการแลกเปลี่ยน (Transaction Costs) ระหว่างประชาชนกับรัฐบาลหลักของอรรถประโยชน์ (Utilities) ความมีเหตุมีผล (Rationality) และ ทางเลือกสาธารณะ (Public Choice) โดยกำหนดให้ภาครัฐมีหน้าที่นำเอาชุดของแนวคิดและเทคนิคใหม่ๆ ในการบริหารจัดการที่มีความเป็นสากล ไม่จำกัดว่าจะใช้กับภาคราชการหรือภาคธุรกิจ มาปรับใช้ในการตอบสนองประชาชนในฐานะ “ลูกค้า” หรือ “ผู้รับบริการ” จากข้อจำกัดในการพัฒนาระบบราชการตามแนวคิดการบริหารจัดการสาธารณะแบบดั้งเดิมที่ยึดโยงกับกระบวนการจัดการแบบคลาสสิก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อองค์การภาครัฐต้องเผชิญกับความสลับซับซ้อนและความเป็นพลวัตของการแข่งขันในระบบเศรษฐกิจเสรีของบริบทโลกในปัจจุบันการปรับใช้องค์ความรู้และเทคนิคการบริหารจัดการสมัยใหม่เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการลดต้นทุนค่าใช้จ่ายของภาครัฐและมุ่งบรรลุประสิทธิภาพสูงสุดในการให้บริการประชาชน จึงเป็นจุดเด่นของแนวคิดนี้ที่ทำให้ประเทศกำลังพัฒนานำหลัก NPM ไปประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการมากขึ้นตามลำดับ

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากสัมฤทธิ์ผลในการปรับใช้ NPM ในการพัฒนาระบบราชการในประเทศต่างๆ ทั่วโลกในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา พบว่ามีทั้งกรณีที่ประสบความสำเร็จและที่ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร (Hood, 2004; Pollitt and Bouckaert, 2004) โดยนักวิชาการพบว่า เหตุปัจจัยหลักที่ทำให้ประเทศตะวันตกประสบความสำเร็จในการนำแนวคิด NPM มาปรับใช้ในระบบ

ราชการมักจะเป็นเรื่องของความต่อเนื่องในด้านกระบวนการกำหนดและนำนโยบายไปปฏิบัติ ทั้งนี้ ต้องอาศัยการมีภาวะผู้นำทางการเมืองที่มีระบบ แบบแผน และ ความเป็นสถาบัน (Institutionalization) ขององค์การเป็นพื้นฐานที่สำคัญ ส่วนองค์ประกอบอื่นๆจะเป็นปัจจัยเชิง พฤติกรรม ค่านิยมและทัศนคติ อาทิเช่น ความมุ่งมั่นของบุคลากรภาครัฐในทุกระดับที่มีความเข้าใจ และพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนทัศนคติและมุมมองที่มีต่อการให้บริการสาธารณะให้เป็นไปตามหลัก เศรษฐศาสตร์มากขึ้น ซึ่งในกรณีของประเทศกำลังพัฒนายังมักจะขาดแคลนองค์ประกอบพื้นฐาน เหล่านี้

ประเด็นด้านข้อจำกัดของ NPM นั้น ในเวลาต่อมาถูกวิพากษ์ว่าเป็นแนวคิดที่ผูกขาดกับ (หรือยึดมั่นต่อ) หลักการบริหารธุรกิจเอกชนมากเกินไป จนทำให้เกิดการละเลยจนถึงการลดทอน ความสำคัญของหลักการตรวจสอบและหลักภาระรับผิดชอบของภาครัฐต่อประชาชน (Public Accountability) ตามครรลองประชาธิปไตย ตลอดจนการที่ NPM มีประเด็นที่มุ่งเน้นแต่การ ตอบสนองประชาชนในฐานะลูกค้า (Customers) หรือ ผู้จ่ายเพื่อใช้บริการ (Buyers) บน ความสัมพันธ์แบบปัจเจกบุคคลกับผู้ให้บริการตามกลไกตลาดเท่านั้น แต่มีการตั้งคำถามว่า การที่ ประเทศชาติจะสามารถพัฒนาอย่างยั่งยืนในกระแสโลกปัจจุบันนี้ ประชาชนควรทำหน้าที่เป็น พลเมือง (Citizen) ที่มีภาวะผู้นำและร่วมกับภาคส่วนอื่นๆในการบริหารประเทศมากกว่า ที่จะเป็นแค่ ลูกค้า (Customer) หรือไม่?

การที่แนวคิดการปฏิรูประบอบราชการตามแนวทางของ NPM ไม่ประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาอาจเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่ระบบราชการของประเทศ เหล่านี้ยังมีความเชื่อมโยงกับกลไก จารีต และค่านิยมทางการเมืองดั้งเดิมของตนเป็นอย่างมาก ใน กรณีของประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่ แนวคิด NPM ไม่ได้ถูกนำมาเข้ามาทดแทนแนวคิดรัฐประศาสน ศาสตร์ หรือ การบริหารภาครัฐแบบดั้งเดิม (OPA) ทั้งหมด (ในหลายๆประเทศ ระบบและกลไกการ บริหารราชการแบบประเพณีนิยมมีอยู่มาก่อนการมาถึงของระบบราชการในทัศนะของ Max Weber และเป็นรากฐานและค่านิยมหลักในระบบสังคม) เพราะเนื่องจากการที่ต้องประนีประนอมต่อ โครงสร้าง วัฒนธรรมทางการเมืองการบริหารและบริบทดั้งเดิมต่างๆ ทำให้ประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงไปตามแนวคิดใหม่ๆทางการบริหารภาครัฐได้ทั้งหมด เพราะยังต้องอาศัย ระบบ โครงสร้างทางการเมืองการปกครอง หรือ สถาบันต่างๆในรูปแบบที่ยังอยู่ในยุคของราชการ แบบดั้งเดิม (Traditional Government) หรือแม้แต่วิธีอุปถัมภ์ (Patronage System) การ ประนีประนอมมีขึ้นเพื่อให้กลไกการบริหารราชการดำเนินต่อไปได้ (McCourt, 2005) จากที่ได้กล่าว มาทั้งหมดนี้ถึงแม้จะมีความเชื่อว่าแนวคิด NPM เป็นหลักการบริหารจัดการที่มีความเป็นสากล (Universality) แต่ในกรณีของรัฐบาลประเทศกำลังพัฒนา จะมีการเลือกใช้เฉพาะหลักบางหลักหรือ

เนื้อหาบางส่วน ของ NPM เท่านั้น ไม่ได้เป็นการปฏิรูปตามแนวคิดนี้โดยยกมาทั้งหมด (Global Center for Public Service Excellence, UNDP, 2005)

จากข้อจำกัดต่างๆของ นำไปสู่การเรียกร้องให้มีการสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสาธารณะ ที่พบว่าในปัจจุบันนี้มีความสอดคล้องกับกระแสการบริหารราชการหรือการบริหารจัดการสาธารณะในยุคหลังกระบวนการทัศน์การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (Post-New Public Management Paradigm) ซึ่งประกอบด้วยแนวคิดหลักๆได้แก่ การบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service—NPS) การจัดการการปกครองสาธารณะแบบใหม่ (New Public Governance--NPG) (หรือในการทบทวนวรรณกรรมอาจมีการแปล New Public Governance --- NPG ว่า “ธรรมาภิบาลภาครัฐ” ตามความนิยมที่ปรากฏตามกระแสวาทกรรมการเมืองการปกครองของประเทศไทยในปัจจุบันนี้) ตลอดจน การบริหารจัดการภาครัฐในยุคหลังสมัยใหม่นิยม (Postmodern Public Administration) เป็นต้น แนวคิดที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ แม้จะมีข้อแตกต่างกันหลายประการและมีข้อสมมติฐานโต้แย้งแนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (NPM) ในระดับและมิติที่แตกต่างกันบ้าง แต่ทั้งหมดมีฐานคิดร่วมกันว่า หัวใจสำคัญของการบริหารจัดการภาครัฐจะต้องอยู่ที่ ความเสมอภาคและการมีส่วนร่วมของ พลเมือง ชุมชน และ ประชาสังคม ไม่ใช่วัดที่มูลค่าทางเศรษฐศาสตร์และสัมฤทธิ์ผลเชิงการตลาด ตามหลักการของแนวคิด NPM ที่เคยถูกนำไปปฏิบัติในลักษณะของกระแสสากลทางการบริหารงานสาธารณะในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา

(3)

การมาถึงของแนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐสาธารณะแนวใหม่

(Introducing the New Public Governance--NPG)

แนวคิดการจัดการภาครัฐสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance--NPG) ได้เริ่มแพร่หลายในแวดวงวิชาการด้านการบริหารจัดการภาครัฐในช่วงการเปลี่ยนผ่านสหัสวรรษเข้าสู่ศักราช 2000 และเป็นอีกหนึ่งแนวคิดที่มีความสำคัญมากขึ้นตามลำดับ การอธิบายความหมายของ NPG สามารถสรุปได้ว่า คือ “วิถี หรือ แนวทาง เพื่อ กำหนด ดำรงรักษา กำกับดูแล และประกันความรับผิดชอบต่อกฎระเบียบ บรรทัดฐาน และแนวปฏิบัติที่พึงประสงค์ของสังคม โดยมีองค์ประกอบหลัก คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายความร่วมมือของกลุ่มพลังต่างๆในประเทศ ” (Bourgon, 2007)

ในทัศนะของผู้ศึกษาด้านการกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ คำว่า “Public Governance” หรือ “การบริหารจัดการการปกครอง” เริ่มใช้ในรายงานฉบับต่างๆของธนาคารโลก ในทศวรรษ 90 (World Bank, 1989; 1992; 1994) มีการระบุถึงความจำเป็นในการมีระบบการบริหารจัดการการปกครองเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ จึงเน้นมุมมองเฉพาะไปในเรื่องที่เป็นที่รู้จัก

กันโดยทั่วไปในบริบทของประเทศกำลังพัฒนาและในระบบสากล นั่นคือกระแสการเรียกร้อง “การบริหารจัดการที่ดี” หรือ การมี “ธรรมาภิบาล” ดังนั้น ในบริบทขององค์การระหว่างประเทศ “Governance” จึงหมายถึง “แนวปฏิบัติในการใช้อำนาจรัฐเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อการพัฒนาประเทศ” (The manner in which power is exercised in the management of a country’s economic and social resources for development) (World Bank, 1992). แต่อย่างไรก็ตาม การให้ความหมายของ Public Governance ในทัศนะของธนาคารโลก มีข้อสังเกตอีกประการหนึ่งว่า ไม่ได้หมายความว่าเฉพาะรัฐบาลหรือองค์การภาครัฐเท่านั้น แต่หมายรวมถึงองค์การ สถาบัน ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่มีบทบาทหน้าที่ในกระบวนการพัฒนาในระดับระหว่างประเทศทั้งหมด (Osborne, 2006).

ในเรื่องของการให้นิยามความหมาย จะพบว่ามีแนวคิดต่างๆและแนวคิดที่ยึดโยงกับ “การบริหารจัดการการปกครอง (Governance)” และ “การจัดการการปกครองสาธารณะ (Public governance)” อยู่หลายแนวคิดที่บางครั้งอาจมีความหมายที่เกี่ยวข้องหรือทับซ้อนกัน อาทิเช่น Governance, Corporate Governance, Good Governance , Public Governance Digital Governance เป็นต้น จึงจะขออธิบายเพื่อชี้ให้เห็นความแตกต่างดังต่อไปนี้

“Governance” การบริหารจัดการการปกครอง หรือ การอภิบาล หมายถึงกระบวนการในการบริหารจัดการการปกครอง (ที่ได้ลงมือกระทำโดยสถาบันทางสังคมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น รัฐ รัฐบาล ตลาด เครือข่าย ในการบริหารจัดการหน่วยทางสังคมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ครอบครัว เผ่าพันธุ์ องค์การ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ดินแดนและปริณิชนิตต่างๆ โดยอาศัยกลไกต่างๆอันรวมไปถึง ตัวบทกฎหมาย บรรทัดฐานหรือปทัสถานทางสังคม อำนาจ ภาษา และ วาทกรรมต่างๆ แต่ทั้งหลายทั้งปวงนี้ต้องเกี่ยวพันโดยตรงกับองค์ประกอบหลัก ได้แก่ การมีปฏิสัมพันธ์ (interaction) และการตัดสินใจที่มีส่วนร่วมโดยประชาชนกับรัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ (Bevir, 2013).

“Corporate Governance” การบริหารจัดการกิจการที่ดี หรือ บรรษัทภิบาล หมายถึงระบบและกระบวนการภายในขององค์การ ที่เป็นตัวกำหนดทิศทางและเป็นหลักประกันความรับผิดชอบเชื่อถือได้ของการปฏิบัติงาน ตลอดจนผลลัพธ์ให้เป็นไปตามที่องค์กรหรือสถาบันนั้นๆได้แถลงไว้ในพันธกิจหรือภารกิจอันเป็นการเฉพาะต่อสังคมและสาธารณะชน

“Good Governance” การบริหารจัดการที่ดี หรือ ธรรมาภิบาล ในแรกเริ่มจะเกี่ยวข้องกับแถลงการณ์หรือการประกาศใช้ต้นแบบพื้นฐานที่พึงประสงค์ในเรื่องของการบริหารจัดการการปกครองสังคม การเมือง การบริหารสาธารณะ ที่มีที่มาจากองค์การระหว่างประเทศที่มีอิทธิพลในเวทีการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมโลก อาทิเช่น ธนาคารโลก องค์การสหประชาชาติ OECD และ อื่นๆ ต่อมาจะถูกส่งผ่านและนำไปปรับใช้ในบริบทของแต่ละประเทศ โดยมีองค์การภาครัฐและองค์การภาค

การศึกษา ภาคเอกชน และ ภาคประชาสังคมในประเทศนั้นๆเป็นผู้ขับเคลื่อนหลักการและเทคนิคต่างๆ

“Digital Governance” แนวคิดรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ จะเป็นเรื่องของกิจกรรมสาธารณะว่าด้วยการปรับใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเต็มศักยภาพ เพื่อเปลี่ยนแปลงวิธีการในกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานของรัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาสังคม ตลอดจนเพื่อการปรับเปลี่ยนวิธีการที่ภาครัฐกระทำการกิจและธุรกรรมต่างๆในกระบวนการนโยบายสาธารณะ

จากที่ได้อธิบายทั้งหมดนี้ จะเห็นได้ว่า สารหลักของ การจัดการภาคีสาธารณะ (New Public Governance) จะเกี่ยวข้องกับระบบการปกครองที่อาศัยกลไกในการขับเคลื่อนชุมชนไปในทิศทางที่เป็นความประสงค์ร่วมกันของสมาชิกชุมชนตลอดจนการให้การสนับสนุนชุมชนในการรักษาไว้ซึ่งความเป็นสถาบันหรือแนวนโยบายต่างๆที่พวกเขามีความประสงค์จะรักษาไว้ (Rosenau, 1995) ในทัศนะของ Rosenau “ชุมชน” (Community) จะต้องเป็นอีกหนึ่งตัวแสดงหลักในกระบวนการนโยบายสาธารณะ เพิ่มมาจากหน่วยงานและองค์การภาครัฐ และ ภาคธุรกิจเอกชน

ธนาคารโลก ได้ประมวลความคิดเกี่ยวกับคำว่า การบริหารจัดการการปกครอง (Governance) ว่าเป็นเรื่องของการใช้พลังทางการเมือง เพื่อไปบริหารจัดการกิจการต่างๆของประเทศชาติ และในการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายของการบริหารจัดการการปกครองให้ได้นั้น ในเบื้องต้นจำเป็นต้ององค์ประกอบที่สำคัญอยู่สามประการ ได้แก่ หนึ่ง กรอบทางกฎบัญญัติที่ส่งเสริมการพัฒนา สอง การรับผิดชอบ และ สาม ความโปร่งใสของข้อมูลและกระบวนการเผยแพร่ข้อมูล (World Bank, 1992) ธนาคารโลกย้ำเน้นว่า ในเรื่องของการมีธรรมาภิบาลหรือการบริหารจัดการที่ดีนั้น จะต้องพิจารณาในสองแง่มุม คือ ในมุมของความชอบธรรม และ มุมของศักยภาพ สุดท้ายนี้ Kickert (1993) และ Rhodes (1997) ได้เคยให้ความหมายของคำว่า การบริหารจัดการการปกครองว่าเปรียบเสมือนจักรกลที่ขับเคลื่อน กลไกการบริหารตนเองของเครือข่ายระหว่างองค์กรต่างๆ ที่ทำหน้าที่การจัดหาและส่งมอบบริการสาธารณะโดยมีรัฐและองค์การภาครัฐเป็นเพียงหนึ่งในตัวผู้แสดงหลัก ในแง่มุมนี้ “Governance” อาจถอดความหมายได้ว่าเป็นเรื่องของ การบริหารจัดการภาคีสาธารณะโดยตรง

ในประเด็นว่าด้วยเรื่องการเปลี่ยนมุมมองของการบริหารสาธารณะยุคใหม่จากแนวคิดหลักว่าด้วยการปกครอง (Government) มาสู่แนวคิดการบริหารจัดการการปกครอง (Governance) ในขณะที่การปกครอง (Government) เป็นเรื่องของ การใช้อำนาจหน้าที่ที่เป็นทางการโดยรัฐโดยมีเป้าประสงค์ในการกำหนดกฎระเบียบต่างๆในการจัดระเบียบผู้คนในสังคม ส่วนการบริหารจัดการการปกครอง (Governance) จะมุ่งเน้นไปที่การสร้างความร่วมมือ (อย่างต่อเนื่อง) ระหว่าง รัฐ ประชาชน และภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้องในกระบวนการนโยบายสาธารณะนั้นๆ ตลอดจนการส่งมอบบริการสู่ประชาชนในฐานะที่เป็นพลเมืองของชุมชน จึงสรุปได้ว่า Governance จะต้องนำเอา

หลักการมีส่วนร่วมและเน้นที่กระบวนการของการเรียนรู้เพื่อการบริหารจัดการร่วมกันในรูปแบบความเป็นภาคีสาธารณะระหว่างประชาชน ชุมชน และ รัฐ (Pestoff, 2010)

ในส่วนของการทบทวนวรรณกรรมในสาขาการบริหารภาครัฐยุคใหม่ เสนอว่าเมื่อพิจารณาจากความเปลี่ยนแปลงในบริบทของการบริหารจัดการในศตวรรษที่ 21 จะพบว่าแนวคิด Governance สามารถปรับใช้หลักการการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมซึ่งมีความสอดคล้องกับเงื่อนไขทางการบริหารจัดการในโลกยุคใหม่ได้ดีกว่าแนวคิดหรือกระบวนการทัศน์ทางการบริหารสาธารณะที่มีมาก่อน อาทิเช่น แนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (NPM) ซึ่งแนวคิด การจัดการภาคีสาธารณะแนวใหม่ (NPG) ได้นำเสนอมุมมองต่อบทบาทหน้าที่ของรัฐในกระบวนการนโยบายและการบริหารสาธารณะที่แตกต่างไปจากเดิม กล่าวคือแนวคิดนี้เสนอให้รัฐต้องรู้จักการ “ฟังเสียงประชาชน” และพิจารณาการตอบสนองต่อข้อเรียกร้องที่มาจากความต้องการโดยแท้จริงของประชาชน (อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล) เมื่อเทียบกับแนวคิดการบริหารจัดการสาธารณะที่มีมาก่อนหน้าแนวคิด NPG จะคาดหวังรัฐบาลที่ตอบสนอง (Responsive Government) ในที่นี้หมายถึงเรื่องของการลงมือทำ ไม่ว่าจะเป็นการนำนโยบายไปปฏิบัติการกำหนดกรอบกลยุทธ์ โครงการ กิจกรรมรองรับต่างๆ ตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรต่างๆก็ต้องคำนึงถึงความคาดหวังของสาธารณชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในนามของชุมชน (Community) และการมีส่วนร่วมในฐานะพลเมือง (Citizen)

(4)

การบริการสาธารณะแนวใหม่ (NPS) คือ

ภาคปฏิบัติการของแนวคิดการจัดการภาคีสาธารณะแนวใหม่ (NPG)

(NPS is NPG in Practice)

การบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service---NPS) หมายถึง ชุดของแนวความคิดและวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของการบริหารกิจการอันเป็นสาธารณะโดยใช้ระบบการบริหารการปกครองที่เน้นความสำคัญของ การบริการสาธารณะ หลักประชาธิปไตย และ ความเกี่ยวพันของพลเมือง ในฐานะหนึ่งในพันธมิตรหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการสาธารณะ โดยเสมอภาคกับ ภาครัฐ ภาคเอกชน และ ภาคประชาสังคม การบริการสาธารณะแนวใหม่ มีผู้ให้ความหมายโดยสรุปว่า คือ “ชุดของแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของการบริหารจัดการสาธารณะภายใต้ระบบการบริหารการปกครอง(Governance) ที่ให้ความสำคัญกับพื้นฐานความเป็นประชาธิปไตย และการสร้างความผูกพันของพลเมือง โดยแนวคิดนี้กำหนดจุดยืนตั้งแต่เริ่มต้นว่า ขอปฏิเสธตรรกะที่เน้นกลไกตลาดของกลุ่มการจัดการนิยมหรือกลุ่มการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management : NPM)

นักวิชาการด้านการบริหารจัดการภาครัฐ Janet V. Denhardt และ Robert B. Denhardt ผู้ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการนำเสนอแนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่ได้กล่าวไว้ในส่วนบทนำของหนังสือ

ของพวกเขาว่า “บุคลากรภาครัฐไม่ได้ (มีหน้าที่) ส่งมอบบริการสู่ลูกค้าแต่ (มีหน้าที่) ส่งมอบประชาธิปไตย” 18 (Denhardt and Denhardt, 2007) คำกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่า NPS เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับเรื่องคุณค่าหรืออุดมการณ์ โดยเฉพาะคุณค่าความเป็นประชาธิปไตย มากกว่าเรื่องประสิทธิภาพหรือผลผลิตภาพ NPS จึงเป็นแนวคิดที่อยู่บนพื้นฐานของค่านิยมประชาธิปไตย (Democratic Value) ความเป็นพลเมือง (Citizenship) และผลประโยชน์สาธารณะ (Public Interests)

Denhardt and Denhardt (2007) แยกแยะความแตกต่างระหว่างแนวคิดนี้กับแนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐอื่นๆที่เคยมีมาก่อนหน้านั้น โดยได้ให้คำอธิบาย NPS ในมิติต่างๆไว้ดังนี้

1 พื้นฐานทางทฤษฎีและที่มาของความรู้ : NPS มีที่มาจากทฤษฎีประชาธิปไตย แนวทางการแสวงหาและสร้างความรู้ที่หลากหลาย ทั้งปฏิฐานนิยม การตีความ การวิพากษ์ ตลอดจน แนวคิดหลังสมัยใหม่นิยม

2 การให้เหตุผลกำกับรูปแบบของพฤติกรรมมนุษย์ : NPS เชื่อว่ามนุษย์โดยทั่วไปมีเหตุผลตามกลยุทธิ์ที่คาดหวังความได้เปรียบเสมอ แต่ในขณะเดียวกันมนุษย์ก็มีการทดสอบความมีเหตุผลในการเลือก โดยทดสอบจากหลายมิติ อาทิ เช่น ในเชิงการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และ องค์กร เป็นต้น (ไม่ใช่เหตุผลเชิงเศรษฐศาสตร์อย่างเดียว)

3 การตีความและให้ความสำคัญกับผลประโยชน์สาธารณะ : ในทัศนะของ NPS ผลประโยชน์สาธารณะควรเป็นผลลัพธ์ที่มาจากการพูดคุยสานเสวนาเพื่อหาค่านิยมร่วมที่ให้เห็นพ้องต้องกันของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

4 บทบาทของรัฐบาลในทัศนะของ NPS คือ การให้บริการ (Service) แต่เป็นการให้บริการในลักษณะของ การเป็นตัวกลางที่ทำหน้าที่เป็นผู้เจรจาต่อรองประสานผลประโยชน์ระหว่างพลเมืองและกลุ่มตัวแทนชุมชนต่างๆ ตลอดจนการสร้างค่านิยมร่วม (Shared Value) ให้เกิดขึ้นในระดับต่างๆของสังคมและประเทศชาติ

5 กลไกที่ใช้เพื่อบรรลุเป้าประสงค์เชิงนโยบาย : NPS ดำเนินการโดยอาศัยเครือข่ายความร่วมมือระหว่าง องค์กรภาครัฐ องค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร และ องค์กรภาคเอกชน เพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่ได้ตกลงไว้ร่วมกันว่ามีความจำเป็นต้องลงมือทำ

6 แนวทางสู่หลักประกันการปฏิบัติงาน : นอกเหนือจากการทำข้อตกลงที่เป็นทางการ NPS ได้มีการใช้หลักประกันการปฏิบัติงานหลากหลายแนวทางในหลายมิติ ทั้งตัวบทกฎหมาย ค่านิยมร่วมของชุมชน ปทัสถานทางการเมือง มาตรฐานวิชาชีพ และ ผลประโยชน์ร่วมของพลเมือง เป็นต้น

7 การให้อำนาจในการตัดสินใจ : ในทัศนะ NPS นักบริหารภาครัฐยังสามารถใช้ดุลพินิจของตนเองได้ในระดับหนึ่ง แต่ต้องเป็นภาระรับผิดชอบ (Accountability) ที่สามารถตรวจสอบได้เสมอ

8 ฐานคติเกี่ยวกับโครงสร้างองค์การ : NPS เน้นโครงสร้างแบบความร่วมมือโดยอาศัยภาวะผู้นำที่มีอยู่ทั้งภายในและภายนอกกระบบราชการเป็นตัวสร้างและรักษาโครงสร้างองค์การแบบเครือข่าย

9 ฐานคติเกี่ยวกับแรงจูงใจพื้นฐานของบุคลากรและผู้บริหารภาครัฐ : NPS เชื่อมั่นในการให้บริการสาธารณะและความมุ่งมั่นในการลงมือทำให้กับสังคม

กล่าวโดยสรุป แนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่ (NPS) เกิดขึ้นจากหลักแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานที่สำคัญสี่ประการคือ 1 ทฤษฎีประชาธิปไตยพลเมือง (Democratic Citizenship) 2 ตัวแบบชุมชนและประชาสังคม (Model of Community and Civil Society) (ปัจจุบันในประเทศไทยเทียบเคียงชื่อว่า “ประชารัฐ”) 3 มนุษยนิยมองค์การและการบริการสาธารณะแนวใหม่ (Organizational Humanism and the New Public Administration) และ 4 แนวคิดหลังสมัยใหม่นิยม (Postmodernism) (Denhardt and Denhardt, 2007)

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์และการสังเคราะห์แนวความคิดด้านการบริหารจัดการสาธารณะร่วมสมัย (An Analysis and Synthesis of Contemporary Public Management Concepts)

อาจกล่าวได้ว่า ความเปลี่ยนแปลงของกระบวนทัศน์สากลว่าด้วยการบริหารจัดการสาธารณะในยุคปัจจุบันนี้ ได้มีพัฒนาการปรับเปลี่ยนมาสู่การมุ่งเน้นการยกระดับบทบาทและหน้าที่ของประชาชน (People) ให้เข้าสู่สถานะ พลเมือง (Citizen) รวมทั้งการสนับสนุนให้องค์การไม่สังกัดภาครัฐ (Non-Governmental Organization) เข้าร่วมการมีบทบาทหน้าที่บริหารจัดการงานสาธารณะในฐานะหนึ่งในภาคีหลักร่วมกับภาครัฐและภาคเอกชน ต่างจากที่เคยถือปฏิบัติกันมาว่าหน้าที่การบริหารสาธารณะเป็นเรื่องเฉพาะในขอบเขตของภารกิจที่กระทำโดยองค์การภาครัฐ ภายใต้วิธีคิดของการบริหารจัดการภาครัฐแบบดั้งเดิม(OPA) และ แนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (NPM) ที่เน้นกลไกการตลาดและทางเลือกสาธารณะ และการกำหนดบทบาทของประชาชน ไว้ในฐานะลูกค้าผู้ให้บริการ (Panyasiri, 2017) ดังนั้น การบริหารจัดการกิจการอันเป็นสาธารณะ ซึ่งในที่นี้หมายถึง การผลิต การแจกจ่าย และการส่งมอบการบริการสาธารณะต่างๆ ตลอดจนการกำหนดและบังคับใช้นโยบายสาธารณะ เมื่อพิจารณาจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารและการสื่อสารในความเป็นโลกาภิวัตน์ (Globalization) ตลอดจน ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) เพื่อรับมือกับปัญหาของแต่ละพื้นที่เป็นการเฉพาะ (Localization) ประกอบกับการที่ระดับความรู้ของผู้คนในสังคมที่เพิ่มสูงและทัดเทียมกันมากขึ้น ทำให้ความเชี่ยวชาญในด้านเทคนิคและสาขาความรู้ต่างๆมิได้จำกัดอยู่แต่ในภาคราชการเสมอไป ดังนั้น สภาพแวดล้อมการบริหาร

จัดการปัจจุบันจึงพบว่ามีผลสอดคล้องกับการเปลี่ยนกระบวนทัศน์การบริหารจัดการสาธารณะตามแนวทางของ การบริการสาธารณะแนวใหม่ (NPS) และ การกำกับดูแลสาธารณะแนวใหม่ (NPG) มากขึ้น

ในทัศนะของนักวิชาการและนักบริหารที่วางรากฐานแนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่ (NPS) บุคลากรภาครัฐควรมีหน้าที่หลักคือ ช่วยให้พลเมืองสามารถบรรลุถึงผลประโยชน์ที่ได้กำหนดไว้ร่วมกันมากกว่าที่จะทำหน้าที่เพียงการควบคุมหรือบริหารประเทศไปในทิศทางที่ตนต้องการ (Denhardt and Denhardt, 2000) และนำเสนอความแตกต่างจากกระบวนทัศน์ทางการบริหารจัดการสาธารณะแบบที่มีมาก่อนที่มองว่าประชาชนจะ (และควรจะ) เกี่ยวข้องกับรัฐในฐานะผู้รับบริการหรือฐานเสียงที่มีหน้าที่รองรับนโยบายที่สั่งการลงมาจากเบื้องบน (Top-Down) ตลอดจนรอฟลจากกลไกการส่งมอบบริการของรัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว ดังนั้น การบริหารจัดการสาธารณะตามแนวทาง NPS จึงให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ของพลเมืองโดยรวมเป็นอันดับแรก (ไม่ใช่ในความเป็นปัจเจกบุคคลหรือในฐานะลูกค้า) และ ในการบริหารจัดการนโยบายหรือวาระสาธารณะต่าง ๆ นั้น ต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและรับผิดชอบ (ภายใต้สถานะของความเป็พลเมือง) โดยจะต้องส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักการร่วมมือกันเป็นเครือข่ายพลเมือง หรือ มีสถานะเป็นประชาสังคม (Civil Society) ในการนี้ ภาครัฐ จะทำหน้าที่เป็นหนึ่งในสมาชิกในเครือข่ายที่จะผลักดันให้ภาคพลเมืองมีส่วนร่วมตามรูปแบบประชาธิปไตย ในส่วนบทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องรู้จักอำนวยความสะดวก สร้างโอกาส และสร้างให้เครือข่ายประชาชนมีความเข้มแข็งและเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสังคมต่างๆ ซึ่งบุคลากรภาครัฐต้องรู้จักการฝึกฝนและพัฒนาตนเองในทักษะด้าน การเป็นตัวแทน การเจรจาต่อรอง ตลอดจน เรียนรู้ที่จะแก้ไขปัญหาที่สลับซับซ้อนต่างๆ ผ่านการเป็นหุ้นส่วนกับภาคพลเมืองในการตัดสินใจและบริหารจัดการนโยบายหรือวาระสาธารณะต่างๆ ร่วมกัน

กล่าวโดยสรุป การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ในมุมมองของวิชาการบริหารจัดการภาครัฐในยุคปัจจุบันจะเริ่มที่การปรับเปลี่ยนเข้าสู่กระบวนทัศน์ว่าด้วย การบริหารจัดการการปกครอง (Governance) การกำกับดูแลหรือการสร้างธรรมาภิบาลภาครัฐแนวใหม่ (Public Governance) ตลอดจนการสานเสวนา (Dialogue) ระหว่าง รัฐบาล ฝ่ายการเมือง ระบบราชการ กับ ชุมชน และพลเมืองของประเทศ โดยจะแบ่งปันบทบาทการเป็นศูนย์กลางของการบริหารประเทศเพื่อเปิดพื้นที่ให้กับ พลเมือง เครือข่ายพลเมือง ประชาสังคม ตลอดจน ผู้ประกอบการธุรกิจ ให้เข้ามาเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในการขับเคลื่อนประเทศ ภายใต้เป้าหมายสูงสุดที่มุ่งสร้างและสะสมทุนทางสังคม (Social Capital) ที่สร้างจากความไว้วางใจกันของทุกภาคส่วน (Pathranarakul and Panyasiri, 2017) จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในขอบข่ายทางวิชาการและการบริหารจัดการสาธารณะในระดับสากลที่ส่งกระทบต่อการบริหารราชการไทยตามที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้ นำไปสู่คำถามที่ว่า การปฏิรูประบบหรือการพัฒนาระบบราชการทั้งที่ตามแนวทางของ OPA NPM และ

Post-NPM ทั้งหมดนี้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของประเทศกำลังพัฒนามากน้อยเพียงใด? การขาดความพร้อมด้านโครงสร้างเชิงสถาบันและกลไกพื้นฐานเพื่อรองรับการปรับเปลี่ยนที่เป็นผลมาจากการปรับใช้แนวคิดทางการบริหารจัดการภาครัฐร่วมสมัยเหล่านี้เป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้การนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติในประเทศกำลังพัฒนามักจะไม่ประสบความสำเร็จใช่หรือไม่? (Nunberg, 1992) ซึ่งประเด็นต่างๆ เหล่านี้นำไปสู่การศึกษาเพื่อเปรียบเทียบในเบื้องต้นว่าแต่ละแนวคิดทางการบริหารจัดการภาครัฐมีมุมมองและวิธีปฏิบัติแตกต่างกันอย่างไร ดังที่จะวิเคราะห์และสังเคราะห์ทั้งสี่แนวคิดในมิติต่างๆ ในตารางต่อไปนี้

ผลการศึกษการเปรียบเทียบแนวคิดการบริหารจัดการสาธารณะร่วมสมัยในมิติต่างๆ

ประเด็นการเปรียบเทียบในมิติต่างๆ	การบริหารจัดการสาธารณะแบบดั้งเดิม Old Public Administration (OPA)	การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ New Public Management (NPM)	การบริหารจัดการภาคีสาธารณะแนวใหม่ New Public Governance (NPG)	การบริหารจัดการสาธารณะแนวใหม่ New Public Service (NPS)
1 รากฐานทางทฤษฎี	ทฤษฎีการเมือง นโยบายสาธารณะ และ สังคมศาสตร์ยุคเริ่มต้น	ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ การจัดการ และ สังคมศาสตร์เชิงปฏิ ฐานนิยม	สังคมวิทยาการเมือง และทฤษฎีเครือข่าย	ทฤษฎี ประชาธิปไตย
2 การให้เหตุผลการอธิบายพฤติกรรมมนุษย์	ความสมเหตุสมผลในเชิงการบริหาร และผลประโยชน์ร่วมในระดับสาธารณะ	ความเป็นเหตุเป็นผลในเชิงเทคนิค และ ในเชิงเศรษฐศาสตร์ และผลประโยชน์ในระดับปัจเจกบุคคล	เหตุและผลที่การตัดสินใจและการกระทำในระดับสาธารณะมาจากเครือข่ายและการมีส่วนร่วม	ความมีเหตุมีผลในเชิงยุทธศาสตร์และคำนึงถึงผลประโยชน์ร่วมในฐานะพลเมืองเป็นหลัก
3 การกำหนดที่มาและการให้ความหมายต่อ “ผลประโยชน์สาธารณะ”	มาจากกระบวนการเมืองและ ถูกกำหนดไว้ด้วยบทกฎหมาย	การคำนึงถึง การระบุและเก็บรวบรวมผลประโยชน์ของปัจเจกบุคคล	กำหนดโดยวาระความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชนและ ภาคส่วนอื่นๆ	การเปิดให้มีเวทีสานเสวนา เพื่อถกแถลง ฉันทามติและได้มาซึ่งค่านิยมร่วม
4 บุคลากรภาครัฐควรรับผิดชอบต่อประชาชน (ในฐานะอะไร) ?	ฐานเสียงผู้ให้การสนับสนุน และ ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง	ลูกค้า หรือ ผู้จ่ายเพื่อรับสินค้าและบริการ	หุ้นส่วนในการขับเคลื่อนนโยบายและพัฒนาประเทศ	ประชาชนในฐานะ “พลเมือง” ที่ได้รับการเสริมพลังอำนาจ

ประเด็นการ เปรียบเทียบในมิติ ต่างๆ	การบริหารจัดการ สาธารณะแบบดั้งเดิม Old Public Administration (OPA)	การบริหารจัดการ ภาครัฐแนวใหม่ New Public Management (NPM)	การบริหารจัดการ ภาคีสาธารณะแนว ใหม่ New Public Governance (NPG)	การบริการ สาธารณะแนวใหม่ New Public Service (NPS)
5 บทบาทหน้าที่ของ รัฐบาล	ลงมือขับเคลื่อนงาน สาธารณะ (rowing) ด้วยตนเอง โดยมุ่ง ความสนใจเฉพาะการ บรรลุเป้าหมายที่ได้ กำหนดไว้ในกรอบ การเมือง	ทำหน้าที่กำกับ ทิศทาง (steering) ใน ลักษณะของการ อำนวยความสะดวก ให้ระบบและกลไก ตลาดเสรีให้ทำงานได้ เต็มที่	ไม่ได้เป็นหัวอำนาจ หลัก แต่ช่วย อำนวยความสะดวก พลเมืองสามารถ ประติดประต่อ จัดรูปแบบข้อ เรียกร้อง เพื่อนำไปสู่ การเป็นวาระหรือ นโยบายต่อไป	บทบาทในฐานะ เจ้าภาพผู้จัดให้ เกิดการเจรจา ต่อรองและ ประสาน ผลประโยชน์ ระหว่างพลเมือง และกลุ่มพลเมือง ต่างๆ (serving)
6 กลไกหลักที่ใช้ใน การบรรลุผลเชิง นโยบาย	การบริหารโครงการ ต่างๆของรัฐโดยผ่าน หน่วยงานในสังกัด	อาศัยกลไกการทำงาน และ สร้างแรงจูงใจ ผ่านหน่วยงาน ภาคเอกชนและ องค์การไม่แสวงหา กำไร	กลไกหลักในการ บริหารจัดการ จะอยู่ ที่ พลเมือง ชุมชน และ ประชาสังคม	การสร้างแนวร่วม ที่ประกอบไปด้วย ภาครัฐและ องค์การ ภาคเอกชนที่ไม่ แสวงหากำไร
7 แนวทางสู่ความ เชื่อถือได้และความ พร้อมรับผิด	การบริหารตามลำดับ ชั้นการบังคับบัญชาที่ รับผิดชอบต่อคณะ ผู้บริหารที่มาจากการ เลือกตั้ง	อาศัยการสร้าง ผลลัพธ์ที่ขับเคลื่อน โดยกลไกตลาด มีที่มา จากการระบุ ผลประโยชน์ของแต่ละ ปัจเจกบุคคลใน แบบทางเลือก สาธารณะ	ความรับผิดชอบ ร่วมกับภาคพลเมือง และสังคม การ กระจายข้อมูล ข่าวสารและ ให้ภาค พลเมืองเข้ามา เกี่ยวพันกับโครงการ และ/หรือนโยบาย ของรัฐ	การควบคุมกำกับ ดูแลในหลากหลาย มิติ ทั้งกฎหมาย ค่านิยมที่พึง ประสงค์ บรรทัด ฐานทางวิชาชีพ นิยม ตลอดจน ผลประโยชน์ของ พลเมืองโดยรวม
8 การใช้ดุลพินิจ ทางการบริหารจัดการ	การมอบหมายให้ บุคลากรภาครัฐใช้ ดุลพินิจหรือ พิจารณาจะมียอยู่ อย่างจำกัด	การใช้ดุลพินิจจะเปิด กว้างให้มากที่สุด เท่าที่จะทำได้ เพื่อ การบรรลุเป้าหมายใน ในความเป็นนัก ประกอบการ	เพิ่มความเข้มข้นของ การกำกับดูแลจาก ส่วนกลางมากขึ้น แต่ เน้นความร่วมมือใน ระดับแนวนอนมาก ขึ้น	การใช้ดุลพินิจและ พิจารณาเป็น สิ่งจำเป็น หากแต่ ต้องสามารถ ควบคุมได้และมี ระบบสำนึก

ประเด็นการ เปรียบเทียบในมิติ ต่างๆ	การบริหารจัดการ สาธารณะแบบดั้งเดิม Old Public Administration (OPA)	การบริหารจัดการ ภาครัฐแนวใหม่ New Public Management (NPM)	การบริหารจัดการ ภาคีสาธารณะแนว ใหม่ New Public Governance (NPG)	การบริการ สาธารณะแนวใหม่ New Public Service (NPS)
				รับผิดชอบกำกับ อยู่
9 ฐานคิดด้าน โครงสร้างองค์การ	องค์การแบบเป็น ทางการที่มีโครงสร้าง สลับซับซ้อน มีการใช้ อำนาจสั่งการแบบบน ลงล่าง และการ ควบคุมโดยผู้จัดหา	การกระจายอำนาจ ของหน่วยงานภาครัฐ ที่กำกับดูแลพื้นฐาน การทำงานภายใน องค์กร	รวมอำนาจใน องค์การ แต่เพิ่ม ความร่วมมือ ประสานงานในระดับ แนวราบและระหว่าง องค์การ	โครงสร้างแบบ ความร่วมมือและ การพัฒนาภาวะ ผู้นำร่วมกัน
10 ฐานคิดด้าน แรงจูงใจพื้นฐานของ บุคลากร	ค่าจ้าง ผลประโยชน์ ตอบแทน สิทธิ ประโยชน์คุ้มกันใน ความเป็นราชการ	จิตวิญญาณแบบ ผู้ประกอบการ ความ มุ่งมั่นในการลดขนาด และเพิ่มประสิทธิภาพ การปฏิบัติงาน องค์การภาครัฐ	การให้คุณค่าและ แรงจูงใจในเชิงการ ยกย่องและให้เกียรติ ในการทำหน้าที่อย่าง มืออาชีพของ บุคลากรภาครัฐ	การบริการ สาธารณะ เจตจำนงค์ในการ ลงมือทำสิ่งต่างๆ ให้กับสังคม โดยรวม
11 แนวคิดว่าด้วย ธรรมชาติของรัฐ	เน้นความเป็น เอกภาพและบูรณา การ	การแตกตัวกระจัด กระจาย	พหุภาวะนิยมและ ความหลากหลาย	พหุภาวะนิยมและ ความหลากหลาย
12 หน่วยใน การศึกษาและ วิเคราะห์	ระบบและ กระบวนการนโยบาย	การบริหารจัดการ ระหว่างองค์การ	การสร้างภาคีการ บริหารจัดการ ระหว่างองค์การ	การบริหารจัดการ สาธารณะแบบมี ส่วนร่วม
13 คุณค่า หรือ ค่านิยมที่มุ่งให้ ความสำคัญ	เจตจำนงสูงสุดของ ความเป็นรัฐและ องค์การภาครัฐ	ประสิทธิภาพในการ แข่งขันและกลไก ตลาด	กำเนิดใหม่ของระบบ ความร่วมมือระหว่าง รัฐกับภาคอื่นๆ	การส่งมอบบริการ สาธารณะของทั้ง ภาครัฐและ พลเมืองต่อรัฐ
14 บทบาทของ ผู้บริหารภาครัฐ	กำกับดูแล ควบคุม และ บริหารจัดการ	กำกับทิศทาง และ จัดระบบ	ประสานประโยชน์ และ แก้ปัญหาที่ สลับซับซ้อน	ประสานประโยชน์ และ แก้ปัญหาที่ สลับซับซ้อน
15 ความสอดคล้อง กับบริบททาง การเมืองการบริหาร	มาก สอดคล้องกับ วัฒนธรรมและ	น้อย ถูกลดความสำคัญโดย อธิบายว่าขาดความ	ปานกลาง ใช้อ้างอิงและเป็น พื้นฐานในการ	มาก เป็นวาทกรรมหลัก ทางการปฏิรูป

ประเด็นการ เปรียบเทียบในมิติ ต่างๆ	การบริหารจัดการ สาธารณะแบบดั้งเดิม Old Public Administration (OPA)	การบริหารจัดการ ภาครัฐแนวใหม่ New Public Management (NPM)	การบริหารจัดการ ภาคีสาธารณะแนว ใหม่ New Public Governance (NPG)	การบริการ สาธารณะแนวใหม่ New Public Service (NPS)
ของไทยในยุคปัจจุบัน	ค่านิยมในระบบ การเมืองการปกครอง ของประเทศ	โปร่งใสและความชอบ ธรรมในการปฏิบัติ	กำหนดทิศทางใหม่ๆ ในการปฏิรูปประเทศ	ประเทศ แต่ขาด หลักการพื้นฐาน ด้านประชาธิปไตย

ข้อเสนอแนะ

การประยุกต์ใช้แนวคิดการบริหารจัดการสาธารณะร่วมสมัยในระบบราชการไทย

- 1 การบริหารจัดการสาธารณะแบบดั้งเดิม : การจัดโครงสร้างขององค์การภาครัฐให้มีความคล่องตัวในเชิงการบริหารจัดการ โดยพิจารณาจากภารกิจสาธารณะเป็นสำคัญและคำนึงถึงปัจจัยการบริหารจัดการอื่นๆเช่น สิ่งแวดล้อม การกำหนดกลยุทธ์เชิงรุก ความสามารถในการปรับเข้าสู่รัฐบาลดิจิทัล การบริหารจัดการความหลากหลายและคนรุ่นใหม่ในระบบ เป็นต้น
- 2 การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (NPM) : องค์การภาครัฐไทยยังคงจำเป็นที่จะต้องปรับใช้วิธีคิดและเทคนิคที่มาจาก NPM เพราะเป็นหลักการบริหารที่มีความเป็นสากล ตอบรับกับวัฒนธรรมการสร้างความสามารถในการแข่งขันผ่านความมีประสิทธิภาพและความคุ้มค่าในเชิงเศรษฐศาสตร์ และสามารถปรับใช้ได้กับองค์การภาครัฐในหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นองค์การราชการแบบดั้งเดิมที่มีภารกิจเน้นไปในการปกครอง หรือ รัฐวิสาหกิจที่มีภารกิจหลักในการให้บริการสาธารณูปโภค หรือ องค์การมหาชนรูปแบบต่างๆที่มีความจำเป็นในฐานะกลไกขับเคลื่อนความสามารถในการแข่งขันของประเทศบนฐานความรู้
- 3 การจัดการภาคีสาธารณะแนวใหม่ (NPG) : ปัญหาความซับซ้อนของภารกิจการบริหารจัดการสาธารณะของภาครัฐที่เพิ่มขึ้นและความสลับซับซ้อนมากขึ้นเป็นอย่างมาก รัฐจึงไม่สามารถตอบสนองความต้องการ หรือ นำเสนอสิ่งที่ดีที่สุดให้กับประชาชนได้ ดังนั้นการสนับสนุนให้ประชาชน ภาคธุรกิจ และ ภาคประชาสังคมเข้ามาร่วมกับภาครัฐในฐานะ “ภาคี” เพื่อร่วมดำเนินการให้กระบวนการนโยบายสาธารณะต่างๆสำเร็จตามเป้าหมายและเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของทุกฝ่าย
- 4 การบริการสาธารณะแนวใหม่ (NPS) : รัฐและบุคลากรต้องปรับเปลี่ยนจากการใช้อำนาจปกครองในการบริหารราชการ มาเป็นบทบาทในการเป็นส่วนกลางในการประสานเครือข่ายสานเสวนาเพื่อสานประโยชน์ร่วมกันระหว่างทุกภาคส่วน เป็นสื่อกลางในการประสานค่านิยมร่วมในหมู่พลเมือง ชุมชน และกลุ่มทางสังคมต่างๆ สร้างเครือข่ายความร่วมมือที่ยั่งยืน ตั้งอยู่

บนความสมดุลในการตรวจสอบความโปร่งใสและการรับผิดชอบระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน
ภาคประชาสังคม และประชาชนในฐานะพลเมืองของรัฐที่ร่วมขับเคลื่อนประเทศไปด้วยกัน

แนวคิดการบริการสาธารณะยุคใหม่ เสนอว่าระบบของความสัมพันธ์และความเป็นพลวัต
ระหว่างประชาชนกับบุคลากรของรัฐ (และระหว่างผู้บริหารภาครัฐกับบุคลากรในหน่วยงานของตน)
ควรจะถูกกำหนดใหม่ ให้มีการใช้ทั้งหลักประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) และ หลัก
ประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy) ที่ต้องสร้างให้เกิดความสมดุลในระบบ
นโยบายสาธารณะที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมของพลเมือง และคงไว้ซึ่งหลักความยุติธรรมและ
หลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน²¹ (Frederickson, 2003)

อย่างไรก็ดี แนวคิดการบริการสาธารณะยุคใหม่ตระหนักว่างานของบุคลากรภาครัฐมี
ความสลับซับซ้อนและเป็นงานที่มีความท้าทายสูง การที่จะคาดหวังให้บุคลากรของภาครัฐรู้จักที่จะ
ปฏิบัติต่อพลเมืองอย่างให้ความเคารพซึ่งกันและกันนั้น เป็นเรื่องที่ต้องมีการกระทำต่อกันทั้งสองฝ่าย
ทั้งในด้านการสร้างความไว้วางใจต่อกัน การรับฟังความคิดของกันและกัน การเสริมอำนาจการ
ตัดสินใจและการปฏิบัติ ตลอดจน การร่วมมือกันทำงาน ทั้งหมดนี้จะบรรลุผลได้นั้นภาคประชาชนต้อง
ร่วมมือกับบุคลากรของรัฐด้วย ในสถานะของความเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับจากทั้งสองฝ่าย ในที่นี้หมายถึง
ทั้งสองฝ่ายต้องทำหน้าที่ให้บริการภายใต้วิธีคิดและปฏิบัติที่เป็นประชาธิปไตย ที่บุคลากรภาครัฐจะไม่
เป็นเพียงลูกจ้างที่ทำหน้าที่คุ้มกฎเพื่อรักษาสถานะและความมั่นคงของระบบราชการแบบ OPA และก็
ไม่ใช่เป็นเพียงผู้เล่นฝ่ายหนึ่งในกลไกตลาดแบบ NPM หากแต่บุคลากรภาครัฐต้องเป็นผู้ที่มีแรงจูงใจ
และความคาดหวังผลตอบแทนในการปฏิบัติหน้าที่ที่เหนือไปกว่าการแสวงหาอำนาจหรือค่าตอบแทน
ใดๆ และเป็นผู้มีแรงบันดาลใจอย่างแรงกล้าที่จะลงมือกระทำต่างๆ เพื่อยกระดับชีวิตของผู้คนรอบ
ข้างให้เปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้น (Perry, 2007)

และจากการที่ฐานคติ (Assumption) ของแนวคิด NPS กำหนดไว้ว่าแรงจูงใจของบุคลากร
ของภาครัฐ (จำเป็นอย่างยิ่ง) มีที่มาจากอุดมคติประชาธิปไตยและการให้บริการ ฐานคตินี้จึงนำไปสู่วิธีการ
ปฏิบัติของบุคลากรและนักบริหารภาครัฐที่มีความเป็นไปได้อย่างมากที่สุด นั่นคือการใช้แนวทางที่มีส่วน
ร่วมและขยายพื้นที่ให้ครอบคลุมถึงทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้าสู่เวทีสาธารณะในประเด็นนั้นๆ การสร้างให้
เกิดสำนึกความเป็นพลเมืองและการส่งเสริมค่านิยมการมีส่วนร่วม การบริการสาธารณะแนวใหม่
จึงให้ความสำคัญกับการใช้ภาวะผู้นำร่วม (Shared Leadership) ที่มุ่งการบริหารจัดการไปที่การ
บรรลุเป้าหมาย ค่านิยม และ แนวทางปฏิบัติที่พึงประสงค์ที่สมาชิกขององค์การหรือสังคมที่ได้กำหนด
ไว้ร่วมกัน ทั้งนี้เนื่องจากแนวคิด NPS เชื่อว่าความมีเกียรติยศสูงสุดที่บุคคลจะพึงได้รับต้องมาจากการ
ได้ทำหน้าที่รับใช้สังคมและเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และที่สำคัญที่สุดคือการรับใช้ประเทศชาติของตน

บรรณานุกรม

- Bevir, M. (2013). *Governance: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Bourgon, J. (2007). "Responsive, Responsible and Respected Government : Toward a New Public Administration Theory" *International Review of Administrative Sciences*, Vol. 73 No.1 p7-26
- Denhardt, R.B and Denhardt, J.V. (2000). "The New Public Service : Serving rather than Steering". *Public Administration Review*. 60(6) 549-559
- Denhardt, J.V. and Denhardt, R.B. (2007). "The New Public Service : Serving, not Steering". Armonk. New York; M.E. Sharpe.
- Frederickson, G. (2003), *The Public Administration Primer*, Boulder, Colorado : Westview Press.
- Global Center for Public Service Excellence, UNDP (2005) " From Old Public Administration to the New Public Service" A Report Summary. Retrieved from www.undp.org/publicservice
- Hood, C. (1991) "A Public Management for All Seasons?" In *Public Administration*. 69(1)3-19.
- Kickert W. (1993) "Complexity Governance and Dynamics : Conceptual Explorations of Public Network Management" in J. Kooiman (ed.) *Modern Governance*, London :Sage
- McCourt, W. (2005). *New Public Management in Developing Countries*. In *New Public Management: Current Trends and Future Prospects*, K. McLaughlin, S. P. Osborne and E.Ferlie, eds. London: Routledge
- Nunberg, B., (1992). *Managing the Civil Service: Reform Lessons from Advanced Industrialized Countries*. Policy Research Working Paper, WPS 945. Washington D.C: The World Bank.
- Osborne, S.. (2006). "The New Public Governance" *Public Management Review*. Retrieved from <http://www.tandf.vo.uk/journals>.
- Osborne, S. and Gaebler, T. (1992). *Reinventing Government : How the Entrepreneurial Spirit is Transforming the Public Sector from School House to State House*. Reading, Massachusetts : Addison-Wesley.

- Panyasiri, Chaiyanant (2017) “Management Paradigms of Public Administration : A Comparison between New Public Management (NPM) and New Public Service (NPS).” *Siam Academic Review* Vol. 18 No.1 Issue 30 March-July (2017)
- Panyasiri, Chaiyanant. (2016) “The Paradigm Shift of Public Administration in Thai Bureaucracy : A Comparative Case Study of Thai Government Agencies and Public Enterprises.” *Journal of Thonburi University* Vol. 10 No. 2 January – April 2016
- Pathranarakul, Pairote and Chaiyanant Panyasiri (2017) “Public Sector Governance and Transformation in Thailand : A Policy Framework towards Sustainable Development” 2017 EROPA General Assembly and Conference on “The Role of Public Governance in Achieving the Sustainable Development Goals (SDGs) : Transforming, Empowering and Network-Building” 11-15 September 2017, Seoul, Republic of Korea
- Perry, J. (2007) “Democracy and the New Public Service” *The American Review of Public Administration* (Retrieved from <http://sagepub.com/cgi/content/abstract/37/1/3>)
- Pestoff, V. (2011) “Co-production, New Public Governance and Third Sector Social Services in Europe” in S. Osborne (ed.) *The Third Sector in Europe: Prospect and Challenges*. London/New York , Routledge
- Pollitt, C. and G. Boukhaert (2004). *Public Management Reform: A Comparative Analysis*. Oxford: Oxford University Press.
- Rhodes. R. (1997) *Understanding Governance* , Buckingham : Open University Press
- Robinson, M. (2015). *From Old Public Administration to the New Public Service : Implications for Public Sector Reforms in Developing Countries*. Singapore : Global Centre for Public Service Excellent, UNDP.
- Rosenau, James N. (1995). “Governance in the Twenty-first Century”, *Global Governance*, Vol. 1, No.1 (winter 1995), pp. 13-43.
- Rosenau, James N. (2008). *Governance without Government: Order and Change in World Politics*. Cambridge University Press.
- Thailand Board of Investment (2017). “Thailand 4.0 Means Opportunity in Thailand”. *Thailand Investment Review*. January 2017 Vol. 17 No.1.

United Nations, Department of Economic and Social Affairs (2015). Responsive and Accountable Public Governance 2015 World Public Sector Report

World Bank (1989). Sub-Saharan Africa: From Crisis to Sustainable Growth. Washington: World Bank.

World Bank (1992). Governance and Development. Washington: The World Bank.

World Bank (1994). Governance: The World Bank's Experience. Washington: The World Bank.

World Bank (2003a). Reforming Public Institutions and Strengthening Governance: A World Bank Strategy Implementation Update. Washington: The World Bank.

บริการปรึกษาวัยรุ่นภาวะวิกฤต ในอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ Counseling for Adolescent Critical Situation in Maerim District, Chiang Mai Province

บุญเลิศ คำปัน(Boonlert Khampan)¹ ญาณินท์ คุณา(Yanin Khuna)²

¹ ภาควิชาจิตวิทยา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

² งานวิชาการ วิทยาลัยเทคโนโลยีโปลิเทคนิคลานนา เชียงใหม่

* Corresponding author. E-mail: bkhampan@yahoo.com , yanin_kuna@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาปัญหาของวัยรุ่นที่อยู่ในภาวะวิกฤต (2) เพื่อพัฒนาทักษะการให้บริการปรึกษาวัยรุ่นที่อยู่ในภาวะวิกฤตให้แก่ครูผู้ปรึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งการทดลอง กลุ่มตัวอย่างได้แก่ (1) ครูที่ปรึกษากลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2560 จำนวน 4 โรงเรียน รวมจำนวน 12 คน (2) นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่มีพฤติกรรมเสี่ยง โดยมีวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 25 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยให้ครูที่ปรึกษานักเรียนที่มีความเสี่ยงแต่ละคนสำรวจพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่แต่ละคนเลือกไว้ จำนวน 2 คน โดยใช้แบบสำรวจพฤติกรรมเด็ก (TYC) และแบบวัดความเครียด (SPST-20) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และทดสอบก่อนและหลังการฝึก (t-test)

ผลการวิจัยปรากฏว่า (1) ปัญหาของวัยรุ่นที่อยู่ในภาวะวิกฤตตามแบบสำรวจพฤติกรรมเด็ก (TYC) อยู่ในระดับ มีปัญหา (Clinical Range) ทั้งเพศชายและเพศหญิง (2) ความเครียดของวัยรุ่นที่อยู่ในภาวะวิกฤตอยู่ในระดับมา (3) ปัญหาและระดับความเครียดของวัยรุ่นที่อยู่ในภาวะวิกฤตมีความสัมพันธ์กันทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .05 (4) ทักษะการให้บริการปรึกษาวัยรุ่นที่อยู่ในภาวะวิกฤตของครูที่ปรึกษาก่อนและหลังการฝึกอบรมมีความแตกต่างกัน โดยทักษะการให้บริการปรึกษาหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สรุปผลโดยรวม กระบวนการให้การปรึกษาวัยรุ่นที่อยู่ในภาวะวิกฤตโดยพบว่า เด็กวัยรุ่นชายจะมีระดับความเครียดมากกว่าวัยรุ่นหญิง ครูที่ปรึกษา และครูแนะแนวต้องมีทักษะการให้บริการปรึกษาฯ เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาวัยรุ่นที่อยู่ในภาวะวิกฤตได้ตรงกับเพศและวัยของนักเรียน

คำสำคัญ: บริการปรึกษา, วัยรุ่น, ภาวะวิกฤต

Abstract

The objectives of this research were to (1) study the problems of adolescents in crisis and (2) to improve the skills of counseling adolescents in crisis for advisor teachers.

This research is Quasi-experimental. The subjects were included: (1) The 12 advisor teachers from 4 secondary schools in Mae Rim district, Chiang Mai province, in academic year 2560 and (2) the 25 high school students with risk behavior(selective methods). Data collection was make the supervisor teachers explored the students' problems (one teacher with 2 students) by using the Thai Youth Checklist (TYC) and Suanprung Stress Test-20 (SPST-20). Statistics used in data analysis were frequency, percentage, mean and standard deviation, Pearson product moment correlation coefficient and t-test.

The results were as follows. (1) The problems of adolescents in crisis according to the TYC was at the clinical level, both males and females. (2) The stress of adolescents in crisis according to the SPST-20 was in high level in average. (3) The problems and the stress of adolescents in crisis was positive correlated at the .05 level of confidence. (4) The supervisor teachers' counseling skills of adolescents in crisis in pre-and post-training were different. After training, the means were significantly higher than before training at the .01 level of confidence.

Overall Summary : The consulting process for the adolescents in crisis, found that for the boys are more seriousness than the girls. So the advisor or the guidance teachers need to have skill to advise and solve the problems according to the sexual and the ages too.

Keywords: Counseling Service, Adolescent, Critical Situation

บทนำ

การจัดการศึกษาทุกยุคทุกสมัยล้วนมีจุดมุ่งหมายหลัก คือ การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามความมุ่งหวังของสังคมโดยผ่านกระบวนการทางการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 4 ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้หมายถึง กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคล และสังคม โดยการถ่ายทอด ความรู้ การฝึกอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม ประเพณี การสรรค์สร้างจรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546: 2-3)

กระทรวงศึกษาธิการ (2553: 1-3) ได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาเยาวชนของชาติด้วยการจัดการศึกษาให้คนไทยได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันผ่านกิจกรรมการศึกษาแบบยั่งยืนในความหลากหลายมิติ เพื่อให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพและเต็มศักยภาพ รวมทั้งเพื่อให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ สังคมแห่งคุณธรรม สังคมแห่งความสมานฉันท์ และสังคมแห่งความเอื้ออาทร ทั้งนี้ได้กำหนดยุทธศาสตร์ให้สถาบันการศึกษาทุกระดับได้เสริมทักษะ และสำนึกของความเป็นพลเมืองดีเพื่อเป็นกำลังสำคัญของบ้านเมืองโดยเน้นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นเรื่องสันติวัฒนธรรมให้มีการเสริมสร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วม และมีความรับผิดชอบในการพัฒนาเยาวชนของชาติ เนื่องจากความรับผิดชอบถือได้ว่าเป็นคุณธรรมสำคัญในการพัฒนาประเทศ เมื่อบุคคลมีความรับผิดชอบย่อมแสดงให้เห็นถึงวุฒิภาวะด้านอุปนิสัย และเป็นส่วนประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตในสังคม สอดคล้องกับ ประดิษฐ์ อุรุสมัย (2542) ได้กล่าวถึง ความรับผิดชอบไว้อย่างน่าสนใจว่า หากทุกคนในสังคมรู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่ต่าง ๆ จะทำให้สังคม มีความสันติสุข และสงบได้

จากประเด็นปัญหาดังกล่าว หากว่าครูแนะแนว/ครูที่ทำหน้าที่แนะแนว ซึ่งต้องมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานแนะแนวตามมาตรฐานการแนะแนวที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การแนะแนวในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) เป็นแนวทางให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้พัฒนาคุณภาพ การแนะแนวและการประเมินงานแนะแนว ซึ่งคนทั่วไปอาจเข้าใจว่า งานแนะแนวเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นในโรงเรียน เพื่อให้บริการเฉพาะกับนักเรียนเท่านั้น แท้จริงแล้วงานแนะแนวนั้นมีความสำคัญต่อบุคคลอื่น ๆ อย่างกว้างขวางและมีความสำคัญต่อสถานศึกษาหรือองค์กร (ของผู้รับบริการ) ได้แก่ 1) การแนะแนวเป็นกลไกของสถานศึกษาหรือองค์กรใน การส่งเสริมพัฒนา ป้องกัน และช่วยเหลือให้สมาชิกแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม 2) ช่วยลดปัญหาและความขัดแย้ง ในสถานศึกษา หรือองค์กรเนื่องจากสมาชิกมีวุฒิภาวะที่ดีมีปัญหาด้านต่าง ๆ ลดลง และ 3) ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของสถานศึกษา หรือองค์กรในการพัฒนา

สมาชิกหรือบุคคล เพราะสมาชิกมีคุณภาพที่ดี ย่อมมีผลงานดี (มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมาธิราช, 2554) ส่วน “การปรึกษาเชิงจิตวิทยา” เป็นกระบวนการที่ช่วยให้ผู้คนที่มีความทุกข์ทางจิตใจ หรือปัญหาทางกาย ซึ่งมีผลกระทบเนื่องมาจากสภาวะทางจิตใจได้เรียนรู้เกี่ยวกับตัวเอง สิ่งแวดล้อมและวิธีที่ตนจะแสดงบทบาทได้อย่างเหมาะสม และเรียนรู้ วิธีการในการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น กระบวนการดังกล่าวช่วยให้บุคคลสามารถตั้งเป้าหมายเพื่อตัดสินใจ และแก้ปัญหาของตนเองที่เกี่ยวกับการศึกษา อาชีพ และส่วนตัว สังคมได้ (Hansen, Rossberg and Cramer, 1994; อ้างใน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช: 2554: 1-30)

ดังนั้นเพื่อป้องกันก่อนที่ปัญหาจะเกิดขึ้น หรือป้องกันไม่ให้เกิดสถานการณ์ที่เป็นปัญหาเกิดขึ้นซ้ำอีก โดยที่ นักแนะแนว /ครูที่ทำหน้าที่แนะแนวที่มีความรู้ทางการแนะแนวเชิงจิตวิทยาด้วยแล้ว ซึ่งจะทำให้สามารถแก้ปัญหาให้ลดลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสมดุลทุกด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยส่งเสริมให้ทุกคนมีโอกาสพัฒนาตนเองเต็มศักยภาพตามความสามารถ ความสนใจ และความถนัด เพื่อเป็นคนดี มีปัญญา มีความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม จะได้ช่วยบรรเทาความวิตกกังวล และเดินข้ามผ่านช่วงเวลาวิกฤตต่าง ๆ เหล่านั้นไปได้ โดยใช้วิธีการแก้ไขปัญหาวัยรุ่นนอกจากผู้ที่เกี่ยวข้องให้ความดูแลเอาใจใส่ไว้รุ่นอยู่แล้ว การสร้างความตระหนักถึงปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ ให้แก่วัยรุ่นนับเป็นหนทางที่จะทำให้วัยรุ่นหลีกเลี่ยงปัจจัยเสี่ยงได้ การสร้างความตระหนักให้แก่วัยรุ่นได้นั้นสามารถใช้การพูดคุยสนทนาในลักษณะการให้การปรึกษา (Counseling) ซึ่งเป็นกระบวนการของการให้ความช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพ เพราะจะทำให้ผู้ที่ประสบปัญหาที่มีความเข้าใจตนเอง และหาทางแก้ไขปัญหของตนเองได้ในที่สุด การให้ การปรึกษาเป็นภาระงานที่มีความสำคัญยิ่งของครูทุกคนไม่เฉพาะครูแนะแนวเท่านั้น อย่างไรก็ตามพบว่า ครูที่ปรึกษาและแนะแนวจำนวนมากที่ขาดทักษะการให้การปรึกษาที่จำเป็น ทำให้การช่วยเหลือนักเรียนไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร และเป็นเหตุให้ครูที่ปรึกษา และครูแนะแนวจำนวนหนึ่งเลี่ยงไปทำภาระงานอื่นแทน หากว่าเป็นปัญหาภาวะวิกฤตในวัยรุ่น (Adolescent in crisis) เช่น การติดยา การสำส่อนทางเพศ ผลการเรียนไม่ดี มีปัญหาทางกฎหมาย การเกเร การเข้ากับเพื่อนลำบาก การตั้งครุภังนอกสมรส กามโรค การทำแท้ง การติดสุรา และการหนีออกจากบ้าน ปัญหาในเด็กและวัยรุ่น เป็นเครื่องวัดถึงสภาวะในครอบครัว และชีวิตสมรสระหว่างบิดามารดา ทั้งนี้ นักวิชาการระบุวัยรุ่นไทยเข้าสู่ภาวะวิกฤติพบว่า พฤติกรรมเสี่ยงที่จะทำให้อนาคตของชาติเติบโตเต็มไปด้วยปัญหาอันดับแรกคือนิยมความรุนแรง ลำดับถัดมาได้แก่ มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และเห่ออาหารแฟชั่น ทั้งนี้ 3 ความเสี่ยงที่นำกังวล พร้อมเรียกร้องสังคมเอาใจใส่ ต่อปัญหาวัยรุ่น และเรียกร้องให้ครอบครัวหันหน้าเข้าหากันยามเกิดปัญหา

ดังนั้นโครงการบริการปรึกษาวัยรุ่นภาวะวิกฤต ในอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง พบว่า อำเภอแม่ริมมีนักเรียนที่เป็นวัยรุ่นที่พบปัญหา

ภาวะวิกฤตเนื่องจากเป็นอำเภอที่อยู่ติดกับอำเภอเมือง การเดินทางค่อนข้างสะดวกต่อสิ่งที่
ล่อแหลม และมีปัญหาด้านการเกิดอุบัติเหตุจากการใช้รถจักรยานยนต์เป็นลำดับแรกของการ
สูญเสียเยาวชนที่เป็นอนาคตของชาติมาก ในการนี้จึงได้จัดฝึกอบรมด้าน การให้บริการปรึกษา
เชิงจิตวิทยาโดยตรงจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ที่ได้รับการฝึกฝนทักษะการให้บริการปรึกษาจนทำให้วัยรุ่น
เข้าใจตนเอง สามารถควบคุมตนเองได้ดีขึ้น และมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาของตนเอง หรือการ
ป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเองอย่างมีประสิทธิภาพให้กับนักแนะแนว /ครูที่ทำหน้าที่แนะแนว
เพื่อให้วัยรุ่นเข้าใจตนเอง สามารถควบคุมตนเอง ได้ดีขึ้น และมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาของ
ตนเอง หรือการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเองอย่างมีประสิทธิภาพได้

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

มนุษย์ทุกคนที่เกิดมามีประสบการณ์ปัญหาต่าง ๆ ตั้งแต่ปัญหาเล็กน้อยไปจนกระทั่งถึง
ปัญหาที่เป็นวิกฤตของชีวิต มนุษย์ถือว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและความสำคัญสูงสุดที่จะทอดทิ้งมิได้
ดังนั้นการให้บริการปรึกษา (Counseling service) นับเป็นหัวใจของการแก้ปัญหาให้คนพ้นจากทุกข์
ในระดับหนึ่งได้ และถือได้ว่าเป็นการให้บริการที่สำคัญของการแนะแนว “ศิลปะในการช่วยเหลือ
เพื่อนมนุษย์ด้วยกันให้ค้นพบ รู้จัก เข้าใจ ยอมรับและพัฒนาตนเอง การแสดงออกถึงความห่วงใย เอื้อ
อาทร ความเอาใจใส่ ความเมตตาปราณี การเกื้อกูลช่วยเหลือ ความจริงใจ การรับรู้ทุกข์ การร่วมทุกข์
เป็นที่ระบายทุกข์ การช่วยเหลือให้มนุษย์สามารถพึ่งและช่วยเหลือตนเองได้ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
รวมทั้งการทำให้เป็นที่พึงพิงทั้งทางด้านการงานและด้านจิตใจ ซึ่งรวมสมบูรณ์อยู่ในบริการให้บริการ
ปรึกษา ย่อมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้บริหารที่จะก่อเกิดความผูกพันของเจ้าพนักงาน และจะนำมาซึ่ง
ความจงรักภักดีในที่สุด” (สุธีพันธุ์ กรลักษณ์, ม.ป.ป.)

การให้บริการปรึกษาอาจมีความหมายแตกต่างกัน สำหรับการให้บริการปรึกษาเชิงจิตวิทยา
(Counseling) สรุปความหมายเพื่อให้เข้าใจง่ายว่า หมายถึง กระบวนการที่ผู้ให้บริการปรึกษา
(Counselor) ได้พูดคุยสนทนากับผู้มาขอรับ การปรึกษา (Counselee) เกี่ยวกับปัญหาทางอารมณ์
ของผู้มาขอการปรึกษาคนนั้น โดยมีวัตถุประสงค์โดยทั่ว ๆ ไป เพื่อลดปัญหาทางอารมณ์ของผู้มาขอ
การปรึกษา (พรรณราย ทรัชยะประภา, 2527)

ความหมายจากพจนานุกรม Merriam-Webster.com การให้บริการปรึกษา (Counseling)
หมายถึง การปรึกษาและช่วยให้ผู้ที่มาขอความช่วยเหลือสามารถแก้ไขปัญหาของตนเอง หรือสามารถ
ตัดสินใจในเรื่องที่สำคัญของตนเองได้ (Advice and support that given to people to help
them deal with problems, make important decisions, etc.)

ลัดดาวรรณ ณ ระนอง (2560) ได้สรุปโดยรวมได้ว่า ภาวะวิกฤต (Crisis) เป็นสภาวะที่บุคคล
เผชิญกับเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดว่าจะเกิดขึ้น และกลไกการปรับตัวในภาวะปกติไม่สามารถนำมาใช้

แก้ปัญหาได้ ประกอบกับบุคคลไม่ได้รับการเกื้อหนุนจากทรัพยากรทางสังคม ก่อให้เกิดความเครียด ความกดดัน และความวิตกกังวล ทำให้ไม่สามารถกระทำหน้าที่หรือบทบาทของตนได้ตามปกติ

กลวิธีในการให้บริการปรึกษา

การให้บริการปรึกษามีกลวิธีที่สำคัญ (สุธีรพันธุ์ กรลักษณ์, มปป.) ดังนี้

1. การนำเข้าสู่การสนทนา (Leading Skills)

1.1 การเริ่มต้นให้บริการปรึกษา (Opening the Interview) การเริ่มต้นให้บริการปรึกษาจำเป็นต้องอาศัยทักษะในการนำ หรือเริ่มสนทนา บรรยากาศของการเริ่มต้นการให้บริการปรึกษาควรมีความอบอุ่นและเป็นกันเอง ในกระบวนการของการให้บริการปรึกษาโดยทั่วไปนั้น ผู้รับการปรึกษารู้สึกตื่นเต้นหรือลำบากใจในการแสดงออกให้ผู้ให้บริการปรึกษาจำเป็นต้องพยายามหาทางช่วยให้ผู้รับการปรึกษาเกิดความสบายใจ โดยใช้ประโยค เช่น “มีอะไรที่พอจะบอกผมให้ทราบบ้างไหม?” “มีอะไรที่ผมพอจะช่วยเหลือบ้างไหม?”

1.2 การนำให้เข้าสู่การสนทนาโดยตรง (Direct Leading) เป็นการกระตุ้นให้การสนทนาดำเนินต่อไป อีกทั้งเป็นการช่วยให้ผู้ขอรับปรึกษาได้ขยายความถึงเรื่องที่กำลังสนทนาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังสามารถช่วยให้ผู้ขอรับปรึกษาได้เข้าใจเรื่องราวที่ตนเองกำลังพูดให้แจ่มชัดยิ่งขึ้น

1.3 การนำการสนทนาให้เข้าประเด็น (Focusing) บางครั้งผู้ขอรับปรึกษาอาจเกิดความสับสนในเรื่องที่

กำลังสนทนากัน โดยเฉพาะในตอนต้นของการสนทนาเกี่ยวกับปัญหาของผู้ขอรับปรึกษา กลวิธีนี้จะช่วยให้ผู้ขอรับ

ปรึกษาได้ทราบถึงประเด็นที่กำลังคุยกันได้แน่ชัด อันเป็นการช่วยให้ได้มองถึงปัญหานั้นอย่างเจาะจงลงไปอีกด้วย

1.4 การตั้งคำถาม (Questioning) ผู้ให้บริการปรึกษาสามารถใช้คำถาม เพื่อให้ข้อมูลในด้านต่าง ๆ เพิ่มเติม เช่น ภูมิหลัง ความสนใจ จุดเด่น จุดอ่อน ของผู้ขอรับปรึกษา เพื่อที่จะช่วยให้ผู้ขอรับปรึกษาเข้าใจถึงปัญหาและตัวผู้รับการปรึกษาได้ดียิ่งขึ้น คำถามที่จะนำไปสู่คำตอบว่า “ใช่-ไม่ใช่” “จริง-ไม่จริง” เป็นคำถามที่จะตัดการพูดคุยนาน หรือการบอกเล่าอย่างละเอียดจากปากของผู้ขอรับปรึกษา เช่น “เธอไม่เห็นด้วยกับเรื่องนี้ใช่ไหม” ควรจะเปลี่ยนเป็น “ลองเล่าถึงสาเหตุที่เกิดขึ้นให้ฟังหน่อย” จะดีกว่า

2. การฟัง (Listening Skills) นับว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ให้บริการปรึกษาทุกคน การฟังเป็น

ศิลปะที่ต้องอาศัยความอดทนและต้องใช้สมาธิอย่างมาก เพราะในระหว่างการให้บริการปรึกษานั้น ผู้ให้บริการปรึกษามีใจจะรับฟังแต่เพียงเรื่องราวที่ผู้ขอรับการปรึกษาเล่าออกมาเท่านั้น แต่จะต้องทำความเข้าใจถึงความรู้สึกของผู้ขอรับ การปรึกษา ในขณะนั้น พร้อมทั้งร่วมรับอารมณ์ของผู้รับการปรึกษาไปด้วย ทักษะสำคัญที่เกิดขึ้นในขณะที่ฟัง คือ

2.1 การแสดงความเอาใจใส่ (Attending) หมายถึง ผู้ให้บริการปรึกษาจะต้องแสดงความเอาใจใส่ต่อผู้รับการปรึกษา ซึ่งอาจแสดงออกโดยการสบตา หรือพยักหน้าเล็กน้อยในขณะที่รับฟัง หรือพูดเสริมขึ้นหลังจากที่ผู้ขอรับการปรึกษาพูดจบ

2.2 การเงียบ (Silence) การเงียบเป็นกลวิธีหนึ่งใช้ภายหลังจากที่ผู้ให้บริการปรึกษาป้อนคำถามให้แก่ผู้ขอรับการปรึกษา และผู้ขอรับการปรึกษากำลังคิดว่าจะตอบปัญหาหรือไม่

2.3 การทบทวนประโยค (Paraphrasing) หมายถึง การพูดซ้ำประโยคที่ผู้ขอรับการปรึกษาพูดมาแต่ใช้คำน้อยลง ขณะเดียวกันก็ยังคงความหมายเดิมอยู่ จุดประสงค์ของการทบทวนประโยคก็เพื่อจะบอกให้ผู้รับการปรึกษาทราบว่าผู้ให้บริการปรึกษาเข้าใจเรื่องราวที่ผู้ขอรับการปรึกษาพูดมา และยังคงติดตามเรื่องราวของผู้ขอรับการปรึกษาอยู่

2.4 การทำความเข้าใจ (Clarifying) กลวิธีนี้ผู้ให้บริการปรึกษาจะต้องเป็นผู้ฟังที่ดี และผู้ให้บริการปรึกษาจะกล่าวสิ่งที่เขาคิดว่า เมื่อผู้ขอรับการปรึกษาพยายามจะพูดโดยไม่เปลี่ยนเนื้อหา ของคำพูดนั้นใหม่ ทำให้ผู้ให้บริการปรึกษามีโอกาสเห็นว่ามีผู้เข้าใจเขา ซึ่งจะทำให้เขาเกิดรู้สึกแจ่มแจ้งในเรื่องที่กำลังพูดกันอยู่

2.5 การสอบซัก (Probing) เป็นการป้อนคำถามตรง ๆ หลายคำถามติดต่อกันเพื่อถึงเอา คำตอบจากผู้ขอรับการปรึกษาออกมา กลวิธีการสอบซักนี้ผู้ให้บริการปรึกษาไม่ควรใช้บ่อยนักเพราะ เป็นการริบแรงกระบวนกรให้บริการปรึกษา

3. การให้ข้อมูล (Information Skill)

3.1 Advising เป็นกลวิธีในการเสนอความคิดหรือการแก้ไขปัญหแบบอ้อม ๆ เพื่อจูงใจให้ผู้ขอรับการปรึกษาคิดแก้ไขปัญหา หรือรับเอาวิธีการนั้นไปใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาต่อไป

3.2 In forming เป็นการให้ข้อมูลรายละเอียดที่เป็นจริง และเชื่อถือได้แก่ ซึ่งข้อมูลดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อการที่จะนำไปใช้ในการตัดสินใจดำเนินการหรือแก้ปัญหาต่อไป

4. การสะท้อนความรู้สึก (Reflection of Feeling) เป็นการนำเอาข้อความและคำพูดของผู้ขอรับการปรึกษามาตีความหมาย และพูดออกมาในเชิงของความรู้สึกที่แฝงอยู่ในเนื้อหานั้น โดยผู้ให้บริการปรึกษาอาจถอดข้อความและ จัดคำพูดนั้นใหม่ โดยพยายามเน้นถึงความรู้สึกของผู้ขอรับการปรึกษามากกว่าด้านคำพูด ซึ่งจะช่วยให้ผู้ขอรับการปรึกษาได้รับรู้และเข้าใจถึงความรู้สึกที่แท้จริงของตนเอง เมื่อผู้รับการปรึกษาได้เข้าใจถึงความรู้สึกของตนเองแล้วจะช่วยให้

การให้บริการปรึกษาดำเนินไปอย่างราบรื่นและตรงเป้าหมาย การสะท้อนความรู้สึกเป็นกลวิธีที่ผู้ให้บริการปรึกษาที่ยึดผู้ขอการปรึกษาเป็นสำคัญ เพื่อช่วยให้ผู้รับการปรึกษาเผชิญกับความรู้สึกของตนเอง และสามารถแสดงความรู้สึกของตนออกมาด้วยวาจาโดยปราศจากความวิตกกังวล

5. การตีความ (Interpreting) ในระหว่างการให้บริการปรึกษาผู้ขอรับการปรึกษาอาจกล่าวถึงเรื่องบางสิ่งที่มีความหมายสืบเนื่องมาจากเรื่องราวที่ได้เคยกล่าวมาแล้ว และในขณะนั้นผู้ให้บริการปรึกษาอาจมองเห็นความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเก่าจึงใช้วิธีการตีความเพื่อให้ผู้รับการปรึกษาเห็นความเกี่ยวข้องของปัญหาและยอมรับในปัญหานั้น หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า การตีความเป็นกระบวนการที่ผู้ให้บริการปรึกษาอธิบายความหมายของเหตุการณ์ให้ผู้รับการปรึกษาได้เข้าใจปัญหาของตนเองในด้านอื่นที่อาจยังไม่ได้มองมาก่อน ซึ่งต่างกับการทบทวนประโยค (Paraphrasing) ในแง่ที่ว่า การตีความหมายนั้น ผู้ให้บริการปรึกษาได้เสนอ Frame of Reference ใหม่นี้ให้ผู้ขอรับการปรึกษาได้พิจารณาปัญหาของตนเอง การตีความจะช่วยให้ผู้ขอรับการปรึกษาได้เข้าใจถึงปัญหาของตนเองให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

6. การสรุป (Summarizing) ในระหว่างการให้บริการปรึกษาผู้ให้บริการปรึกษากับผู้ขอรับการปรึกษา อาจสนทนากันหลายเรื่องพร้อม ๆ กัน และอาจเกิดความสับสน ดังนั้นการใช้ทักษะในการสรุปก็คือการพยายามรวบรวมสิ่งที่พูดกันไปแล้วนั้นให้เป็นประโยคเดียว โดยครอบคลุมในเรื่องต่าง ๆ ที่ได้สนทนาในแต่ละตอนของการสนทนา โดยการสรุปจำเป็นต้องอาศัยความจำในเรื่องราวต่าง ๆ ที่พูดคุยกันมาเป็นอย่างดี

7. การเผชิญหน้า (Confrontation) การเผชิญหน้าเป็นกลวิธีหนึ่งที่ผู้ให้บริการปรึกษาจะบอกถึงความรู้สึก และความคิดเห็นของตนเองต่อผู้ขอรับการปรึกษาโดยตรงไปตรงมา เพื่อช่วยผู้รับการปรึกษาได้เข้าใจถึงความรู้สึกนึกคิดตลอดจนพฤติกรรมของตนเอง ให้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริงมากขึ้น

8. การสนับสนุนให้กำลังใจ (Supportive Skill)

8.1 การแสดงความเห็นชอบ (Approval) เป็นกลวิธีหนึ่งที่จะให้กำลังใจแก่ผู้รับการปรึกษาที่จะดำเนินวิธีการแก้ไขปัญหาลงต่อไป ผู้ให้บริการปรึกษาสามารถใช้คำพูดหรือกิริยาท่าทางที่จะแสดงให้ผู้ขอรับการปรึกษารู้ว่าผู้ให้บริการปรึกษาเห็นชอบด้วยกับวิธีการของผู้รับการปรึกษา

8.2 การให้ความมั่นใจ (Assurance) เมื่อผู้ขอรับการปรึกษาแสดงทัศนะหรือโครงการต่อผู้ให้บริการปรึกษาและผู้ให้บริการปรึกษามั่นใจว่าทัศนะหรือโครงการนั้นถูกต้องและได้ผลดีจริง ผู้ให้บริการปรึกษาจะแสดงออกเพื่อเป็นการให้ความมั่นใจแก่ผู้รับการปรึกษา

9. การตกลงใจร่วมกันและการยืนยันในข้อตกลง (Decision-making Confirming) เป็นการตกลงใจร่วมกันระหว่างผู้ให้บริการปรึกษากับผู้ขอรับการปรึกษาว่า ผู้ขอรับการปรึกษาจะมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปอย่างน้อยเพียงใด โดยมีการวางแผนและรูปแบบในการปฏิบัติร่วมกัน พร้อม

ทั้งมีการยืนยันในข้อตกลงร่วมกันระหว่างผู้ให้บริการปรึกษากับผู้รับการปรึกษา เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาเกิดความรับผิดชอบในข้อตกลงนั้น

10. การท้าทาย (Challenge) เป็นกลวิธีอีกชนิดหนึ่งที่จะกระตุ้นให้ผู้รับการปรึกษาต้องใช้ความตั้งใจมากขึ้นในการแก้ปัญหา แต่ในเวลาเดียวกันกลวิธีดังกล่าวอาจสร้างความกังวลใจแก่ผู้ขอรับการปรึกษาเพิ่มขึ้นได้

11. การไม่ยอมรับ (Rejection) เป็นกลวิธีที่ผู้ให้บริการปรึกษาจะต้องใช้ เมื่อเห็นว่าผู้ขอรับการปรึกษาแสดงความคิดเห็นที่ผิดไปจากความเป็นจริง หรือแสดงออกถึงความคิดที่เพ้อฝันมากเกินไป ผู้ให้บริการปรึกษาจะแสดงการไม่ยอมรับเพื่อพึงให้ผู้ขอรับการปรึกษาเปลี่ยนแปลงแนวความคิดใหม่

การให้บริการปรึกษาในสถานการณ์วิกฤต (Crisis Counseling)

การให้บริการปรึกษาในสถานการณ์วิกฤต ได้มีนักวิจัย คือ แบรมเมอร์ (Brammer, 1973) ได้ให้ความสำคัญไว้สรุปได้ดังต่อไปนี้

แบรมเมอร์ (Brammer, 1973 อ้างถึงใน พรณราย ทรัพย์ประภา, 2527) กล่าวว่าไว้ว่า “สถานการณ์วิกฤตคือสภาพของการกระจัดกระจาย (State of disorganization) ซึ่งผู้มาขอปรึกษาได้เผชิญกับความคับข้องใจเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายในชีวิตที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อเขา หรือเผชิญกับการแตกแยกอย่างลึกซึ้งของวงจรชีวิตของเขา และมีความยุ่งยากที่จะดำเนินการเกี่ยวกับความเครียดต่าง ๆ ของเขา โดยไม่สามารถที่จะจัดการอะไรได้” สถานการณ์เช่นนี้ย่อมจะต้องได้รับการตอบสนองโดยเฉพาะจากผู้ปรึกษาเพื่อดำเนินการช่วยเหลือผู้ขอรับการปรึกษาผู้ปราศจากความสามารถดังกล่าว

สถานการณ์วิกฤตได้แก่สภาพการณ์ต่าง ๆ ต่อไปนี้ คือ ความพยายามที่จะฆ่าตัวตาย การตั้งครุฑที่ไม่พึงประสงค์ ความตายของคนที่รัก การหย่าร้าง การเจ็บป่วยต้องเข้าโรงพยาบาล การโยกย้ายงาน การมีสมาชิกใหม่ในครอบครัว การตกงาน การติดคุกติดตาราง การเสื่อมสมรรถภาพทางเพศ การปลดออกหรือขับานาญ การติดยาเสพติด และปัญหาการเงิน แต่ไม่ว่าลักษณะของวิกฤตการณ์จะเป็นลักษณะใด ๆ ก็ตาม หน้าที่ของผู้ให้บริการปรึกษาก็คือการยอมรับสถานการณ์นั้นก่อน และดำรงรักษาหลักส่วนตัวและความมั่นใจในตนเอง ความเชื่อมั่นชนิดนี้จะช่วยลดความวทกกังวลของผู้มาขอปรึกษาในฐานะที่ผู้ปรึกษาได้แสดงออกซึ่งความรับผิดชอบให้แก่ผู้ขอรับการปรึกษาในขณะนั้นจากการสร้างความเชื่อมั่นและ การช่วยสร้างความหวังให้แก่ผู้มาขอรับการปรึกษานี้ ผู้ให้บริการปรึกษาก็จะสามารถดำเนินการกับสถานการณ์ในขณะนั้น และต่อไปในอนาคตก็จะสามารถช่วยพัฒนาผู้มาขอรับการปรึกษาได้

องค์ประกอบของการให้บริการปรึกษาในภาวะวิกฤต

สำหรับความหมายและองค์ประกอบของการให้บริการปรึกษาในสถานการณ์วิกฤต ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ คือ เซอร์รี่ เคนดร้า (Cherry, 2016) กล่าวถึงภาวะวิกฤต และองค์ประกอบของการให้บริการปรึกษาในภาวะวิกฤต ดังนี้

ภาวะวิกฤต หมายถึง เหตุการณ์หรือประสบการณ์ที่ไม่เพียงแต่สร้างความเจ็บปวดทางด้านจิตใจต่อบุคคลเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการตอบสนองของบุคคลต่อสถานการณ์นั้น เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดภาวะวิกฤตนี้ สามารถได้ตลอดชีวิตของคน จากอุปสรรคต่าง ๆ ที่เข้ามาในชีวิต (เช่น ความยากจน) ไปกระทั่ง เหตุการณ์ที่เป็นความหายนะตามธรรมชาติ เช่น การจากไปของคนรัก การให้บริการปรึกษาในภาวะวิกฤต เป็นการเยียวยารักษาอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้บุคคลต่อสู้กับภาวะวิกฤตโดยการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุน

การให้บริการปรึกษาในภาวะวิกฤตมีเป้าประสงค์ในระยะเวลาสั้น ๆ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วใช้เวลา 2-3 สัปดาห์เท่านั้น ความสำคัญก็คือว่า การให้บริการปรึกษาในภาวะวิกฤตไม่ใช่จิตบำบัด (Psychotherapy) การรักษาในภาวะวิกฤตเน้นที่ การลดความเครียดจากสภาวะเหตุการณ์ให้น้อยลง ให้การสนับสนุนทางด้านอารมณ์ และช่วยให้บุคคลใช้กลยุทธ์ในการจัดการกับปัญหาในขณะปัจจุบัน

การให้บริการปรึกษาในภาวะวิกฤตคล้ายกับจิตบำบัด คือ เกี่ยวข้องกับการประเมิน การวางแผน และการบำบัดรักษา แต่ทว่าขอบข่ายโดยทั่วไปของการให้บริการปรึกษาภาวะวิกฤตมีความเฉพาะเจาะจงมากกว่า ในขณะที่ จิตบำบัดเน้นย้ำที่ข้อมูล และประวัติของผู้ขอการปรึกษาที่กว้างกว่า การประเมินและปฏิบัติการรักษาของภาวะวิกฤตเน้นสถานการณ์ในปัจจุบัน ที่ประกอบด้วยความปลอดภัยและความต้องการในขณะนั้น

ในขณะที่มีรูปแบบการบำบัดรักษามีเป็นจำนวนมากนั้น องค์ประกอบพื้นฐานจำนวนมากของการให้บริการปรึกษาจะสอดคล้องกับหลายทฤษฎีของการให้บริการปรึกษาในภาวะวิกฤต กล่าวคือ

1. ประเมินสถานการณ์การให้บริการปรึกษาในภาวะวิกฤตเกี่ยวข้องกับการประเมินสถานการณ์ปัจจุบันของผู้ขอรับการปรึกษา การประเมินนี้เกี่ยวกับทักษะการฟัง การถามคำถาม และการพิจารณาความต้องการของบุคคลในการจัดการกับปัญหาวิกฤตที่มีประสิทธิภาพ

2. ให้การศึกษา บุคคลที่ประสบปัญหาในภาวะวิกฤตต้องการข้อมูลเกี่ยวกับสภาวะในปัจจุบันของเขา และขั้นตอนต่าง ๆ ที่เขาสามารถลดอันตรายให้เหลือน้อยที่สุด ในระหว่างการให้บริการปรึกษาภาวะวิกฤต ผู้ช่วยเหลืทางด้านสุขภาพจิตมักช่วยให้ผู้ขอรับการปรึกษาเข้าใจว่าปฏิกิริยาของเขาเป็นเรื่องปกติและดำรงอยู่ชั่วคราวเท่านั้น ในขณะที่สถานการณ์ดูเหมือนทั้งร้ายแรงและไม่มีที่ท่าว่าจะสิ้นสุดต่อบุคคลที่อยู่ในภาวะวิกฤตนั้น แต่เป้าหมายก็คือช่วยให้ผู้ขอรับ การปรึกษามองเห็นว่าในที่สุดแล้ว เขาหรือเธอต้องสามารถกลับเข้าสู่ภาวะปกติของชีวิตได้

3. ให้การสนับสนุน ในระหว่างอยู่ในภาวะวิกฤต การช่วยให้บุคคลพัฒนาเป็นอิสระจากการพึ่งพาผู้อื่นเป็นเรื่องที่มีประโยชน์มาก ซึ่งตรงกันข้ามกับการพึ่งพาผู้อื่นแบบไม่คิดอะไร การสร้างสัมพันธภาพแบบนี้จะช่วยให้บุคคลเกิดความเข้มแข็งและมีอิสระมากขึ้น

4. การพัฒนาทักษะการจัดการ

นอกจากการให้การสนับสนุนแล้ว ผู้ให้บริการปรึกษาในภาวะวิกฤตจะช่วยพัฒนาทักษะการจัดการกับภาวะวิกฤตในขณะปัจจุบันนั้นด้วย ซึ่งหมายถึงการช่วยให้ผู้ขอรับการปรึกษาสำรวจทางเลือกต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาของเขา ฝึกใช้เทคนิคในการลดความเครียด และส่งเสริมการคิดในเชิงบวก กระบวนการนี้ไม่ใช่การสอนทักษะเหล่านั้นให้ผู้ขอรับ การปรึกษา แต่เป็นการช่วยให้ผู้ขอรับการปรึกษายินยอมที่จะใช้ทักษะเหล่านั้นในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาของวัยรุ่นที่อยู่ในภาวะวิกฤตกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อพัฒนาทักษะการให้บริการปรึกษาวัยรุ่นที่อยู่ในภาวะวิกฤตให้แก่ครูที่ปรึกษา
3. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมที่เป็นปัญหากับความเครียดของวัยรุ่น
4. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการให้บริการปรึกษาวัยรุ่นก่อนและหลังของครูที่ปรึกษา

สมมติฐานของการวิจัย

1. ปัญหาของวัยรุ่นที่อยู่ในภาวะวิกฤตกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ หลังการเข้ารับการปรึกษาลดลง
2. ทักษะการให้บริการปรึกษาวัยรุ่นที่อยู่ในภาวะวิกฤตของครูที่ปรึกษาหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม
3. พฤติกรรมที่เป็นปัญหากับความเครียดของวัยรุ่นมีความสัมพันธ์กันทางสถิติ โดยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05
4. ทักษะการให้บริการปรึกษาวัยรุ่นก่อนและหลังการให้บริการของครูที่ปรึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตการวิจัยนี้ดำเนินการกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2560

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. ครูที่ปรึกษานักเรียนที่อยู่ในภาวะวิกฤตในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา เขตอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 4 โรงเรียน คือ (1) โรงเรียนแม่ริมวิทยาคม (2) โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ เชียงใหม่ (3) โรงเรียนบ้านแม่สา และ (4) โรงเรียนบ้านศาลา
2. นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่อยู่ในภาวะวิกฤตในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา เขตอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 4 โรงเรียน คือ (1) โรงเรียนแม่ริมวิทยาคม (2) โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ เชียงใหม่ (3) โรงเรียนบ้านแม่สา และ (4) โรงเรียนบ้านศาลา

ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. ครูที่ปรึกษานักเรียนที่อยู่ในภาวะวิกฤตโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ในเขตอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 4 โรงเรียน รวมจำนวน 12 คน (โดยความสมัครใจเข้าร่วมโครงการ)
2. นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่อยู่ในภาวะวิกฤตโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ในเขตอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 4 โรงเรียน รวมจำนวน 25 คน วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง โดยครูที่ปรึกษาแต่ละคนพิจารณานักเรียนที่รับผิดชอบที่อยู่ในภาวะวิกฤตในชั้นเรียนของตนเอง จำนวน 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย 1) แบบวัดความเครียดของวัยรุ่น (SPST-20) 2) แบบสำรวจพฤติกรรมเด็ก (TYC) และ 3) แบบประเมินการฝึกอบรมการให้การปรึกษาวัยรุ่นในภาวะวิกฤต

วิธีการเก็บข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. คณะผู้วิจัยขอให้ครูที่ปรึกษานักเรียนที่อยู่ในภาวะวิกฤตแต่ละคน สำรวจปัญหาพฤติกรรมของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่แต่ละคนเลือกไว้ จำนวน 2 คน โดยใช้แบบสำรวจพฤติกรรมเด็ก (TYC)
2. ครูที่ปรึกษานักเรียนที่อยู่ในภาวะวิกฤตแต่ละคน ให้นักเรียนจำนวน 2 คนทำแบบวัดความเครียดของวัยรุ่น (SPST-20)

3. ให้ครูที่ปรึกษาเข้ารับการฝึกอบรมทักษะการให้การปรึกษานักเรียนที่อยู่ในภาวะวิกฤต จำนวน 2 วัน โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการให้การปรึกษาเด็กในภาวะวิกฤต (ลัดดาวรรณ ณ ระนอง, 2560)
4. ให้ครูทำแบบประเมินการฝึกอบรมการให้การปรึกษาวัยรุ่นในภาวะวิกฤต ก่อนและหลังการฝึกอบรม
5. ให้ครูที่ปรึกษานักเรียนที่อยู่ในภาวะวิกฤตตามการประเมินปัญหาพฤติกรรมของนักเรียน ในระยะติดตามผล โดยใช้แบบสำรวจพฤติกรรมเด็ก (TYC) และแบบวัดความเครียดของวัยรุ่น (SPST-20)

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และทดสอบก่อนและหลังการฝึก (t-test)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมของเด็กวัยรุ่น ตามแบบสำรวจพฤติกรรมเด็ก (TYC) แสดงในตาราง 1 - 3

ตาราง 1 แสดงผลการวิเคราะห์ปัญหาของวัยรุ่นที่อยู่ในภาวะวิกฤตตามแบบสำรวจพฤติกรรมเด็ก (TYC)

เพศ	n	$\bar{X}$	S.D.	ระดับปัญหา
ชาย	13	5.00	0.00	มีปัญหา
หญิง	12	4.25	0.27	มีปัญหา

จากตาราง 1 แสดงให้เห็นว่า ปัญหาของวัยรุ่นที่อยู่ในภาวะวิกฤตตามแบบสำรวจพฤติกรรมเด็ก (TYC) นักเรียนจำนวน 25 คน อยู่ในระดับมีปัญหา (Clinical Range) ทั้งเพศชาย และเพศหญิง โดยเพศชายพบว่า จำนวน 13 คน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.00 และเพศหญิง จำนวน 12 คน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25

ตาราง 2 แสดงผลการวิเคราะห์ความเครียดของเด็กวัยรุ่นจากแบบวัดความเครียด (SPST-20)

เพศ	n	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเครียด
ชาย	13	4.15	0.12	มาก
หญิง	12	3.11	0.15	ปานกลาง

จากตาราง 2 แสดงให้เห็นว่า ในภาพรวมเด็กวัยรุ่นที่อยู่ในภาวะวิกฤตจะมีระดับความเครียดมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 โดยพบว่า เด็กวัยรุ่นชายจะมีความเครียดระดับมาก ส่วนวัยรุ่นหญิงมีความเครียดระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.11

ตาราง 3 แสดงผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมที่มีปัญหากับความเครียดของวัยรุ่น

	ปัญหาพฤติกรรม (TYC)	ความเครียด (SPST-20)
ปัญหาพฤติกรรม (TYC) Person Correlation	1	.588*
Sig. (2-tailed)		.004
N	25	25

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 3 แสดงให้เห็นว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัญหาพฤติกรรม (TYC) และความเครียด (Strain) ของวัยรุ่นชายและหญิงมีค่าเท่ากับ .588 ซึ่งมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 แสดงว่า พฤติกรรมที่มีปัญหาของวัยรุ่นมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเครียด

2. ผลการฝึกทักษะการให้บริการปรึกษาวัยรุ่นที่อยู่ในภาวะวิกฤตของครูที่ปรึกษาและครูแนะแนว (ดังตาราง 4-5)

ตาราง 4 แสดงผลการวิเคราะห์ทักษะการให้บริการปรึกษาวัยรุ่นที่อยู่ในภาวะวิกฤตก่อนและหลังการฝึกอบรม

รายการบริการปรึกษา	ระยะเวลาฝึกอบรม	n	$\bar{X}$	S.D.
การนำเข้าสู่การสนทนา	ก่อนการฝึกอบรม	12	2.50	1.087
	หลังการฝึกอบรม		4.17	.718
การฟัง	ก่อนการฝึกอบรม	12	2.67	.888
	หลังการฝึกอบรม		4.17	.718

รายการบริการปรึกษา	ระยะเวลาฝึกอบรม	n	$\bar{X}$	S.D.
การให้ข้อมูล	ก่อนการฝึกอบรม	12	2.42	.900
	หลังการฝึกอบรม		4.08	.900
การสะท้อนความรู้สึก	ก่อนการฝึกอบรม	12	2.58	.996
	หลังการฝึกอบรม		4.25	.965
การตีความ	ก่อนการฝึกอบรม	12	2.50	.905
	หลังการฝึกอบรม		4.08	.900
การสรุป	ก่อนการฝึกอบรม	12	2.75	1.138
	หลังการฝึกอบรม		4.08	.996
การสนับสนุนให้กำลังใจ	ก่อนการฝึกอบรม	12	2.92	1.084
	หลังการฝึกอบรม		4.50	.674
การเผชิญหน้า	ก่อนการฝึกอบรม	12	2.83	1.030
	หลังการฝึกอบรม		4.42	.793
การทำทนาย	ก่อนการฝึกอบรม	12	2.67	1.073
	หลังการฝึกอบรม		4.08	.900
การตกลงร่วมกันและการ ยืนยันในข้อตกลง	ก่อนการฝึกอบรม	12	2.75	1.138
	หลังการฝึกอบรม		4.17	.937

จากตาราง 4 แสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยของทักษะการให้บริการปรึกษาวัยรุ่นที่อยู่ในภาวะ
วิกฤตให้แก่ครูที่ปรึกษาและครูแนะแนวก่อนและหลังการฝึกอบรมมีความแตกต่างกัน โดยมีค่าเฉลี่ย
ของกระบวนการให้บริการปรึกษาฯ หลังการฝึกอบรมมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการให้บริการปรึกษาในทุกคู่

ตาราง 5 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยกระบวนการให้การปรึกษาวัยรุ่นใน
ภาวะวิกฤตก่อนและหลัง การฝึกของครูที่ปรึกษาและครูแนะแนว

รายการเปรียบเทียบ	t	df.	Sig. (2-tailed)
การนำเข้าสู่การสนทนา	8.864**	11	.000
การฟัง	6.514**	11	.000
การให้ข้อมูล	8.864**	11	.000
การสะท้อนความรู้สึก	11.726**	11	.000
การตีความ	10.652**	11	.000
การสรุป	7.091**	11	.000
การสนับสนุนให้กำลังใจ	8.204**	11	.000
การเผชิญหน้า	10.652**	11	.000
การทำทนาย	9.530**	11	.000
การตกลงร่วมกันและการยืนยันในข้อตกลง	7.340**	11	.000

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 5 แสดงให้เห็นว่า ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของกระบวนการ
ให้การปรึกษาวัยรุ่นที่อยู่ในภาวะวิกฤตก่อนและหลังการฝึกอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
ที่ระดับ .01 ($p < .01$) ทุกรายการเปรียบเทียบของครูที่ปรึกษาและครูแนะแนว

ภาพ 1 วิทยากรอบรมครูให้บริการปรึกษา เรื่อง “บริการปรึกษาวัยรุ่นภาวะวิกฤต”
รศ.ดร.ลัดดาวรรณ ณ ระนอง จาก มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (มสธ.)

ภาพ 2 ครูให้บริการปรึกษาวัยรุ่นภาวะวิกฤตของนักเรียนที่แต่ละคนเลือกไว้ จำนวน 2 คน

สรุปและอภิปรายผล

สรุป

1. ปัญหาของวัยรุ่นที่อยู่ในภาวะวิกฤตตามแบบสำรวจพฤติกรรมเด็ก (TYC) อยู่ในระดับมีปัญหา (Clinical Range) ทั้งเพศชาย และเพศหญิง
2. จากการศึกษาความเครียดของวัยรุ่น พบว่า ความเครียดของวัยรุ่นที่อยู่ในภาวะวิกฤตอยู่ในระดับมาก
3. ปัญหาและระดับความเครียดของวัยรุ่นที่อยู่ในภาวะวิกฤตมีความสัมพันธ์กันทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
4. ทักษะการให้บริการปรึกษาวัยรุ่นที่อยู่ในภาวะวิกฤตของครูที่ปรึกษาก่อนและหลังการฝึกอบรมมีความแตกต่างกัน โดยทักษะการให้บริการปรึกษาหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01

อภิปรายผล

จากข้อค้นพบสามารถนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

1. การศึกษาปัญหาของวัยรุ่นที่อยู่ในภาวะวิกฤต พบว่า วัยรุ่นอยู่ในระดับมีปัญหา (Clinical Range) ทั้งเพศชายและเพศหญิง ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าครูให้บริการปรึกษาวัยรุ่นภาวะวิกฤตของนักเรียนที่แต่ละคนเลือกไว้ จำนวน 2 คน เป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีปัญหาทั้งหมด ซึ่งก็จะแล้วแต่ว่าเป็นปัญหาเกี่ยวกับอะไร ซึ่งผลการศึกษาวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับที่นักการศึกษา ได้แก่ สุธีรพันธุ์กรลักษณ์ (ม.ป.ป.) ได้กล่าวว่า มนุษย์ทุกคนที่เกิดมามีประสบการณ์ปัญหาอันปการ ตั้งแต่ปัญหาเล็กน้อยไปจนกระทั่งถึงปัญหาที่เป็นวิกฤตของชีวิต มนุษย์ถือว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า และความสำคัญสูงสุดที่จะทอดทิ้งมิได้ ดังนั้นการให้บริการปรึกษา (Counseling service) นับเป็นหัวใจของการแก้ปัญหาให้คนพ้นจากทุกข์ในระดับหนึ่งได้ และถือได้ว่าเป็นการให้บริการที่สำคัญของการ

แนะแนว “ศิลปะในการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกันให้ค้นพบ รู้จัก เข้าใจ ยอมรับและพัฒนาตนเอง การแสดงออกถึงความห่วงใยเอื้ออาทร ความเอาใจใส่ ความเมตตาปราณี การเกื้อกูลช่วยเหลือ ความจริงใจ การรับรู้ทุกข์ การร่วมทุกข์ เป็นที่ระบายนทุกข์ การช่วยเหลือให้มนุษย์สามารถพึ่ง และช่วยเหลือตนเองได้ อีกทั้ง มาสโลว์ (Maslow) เชื่อว่า คนเราจะมีความต้องการพื้นฐานมากที่สุดเมื่อได้รับการตอบสนองจนเป็นที่พอใจในขั้นนั้น และจะเกิดแรงจูงใจที่สูงขึ้นไปได้อีกตามลำดับขั้น ได้แก่ 1) ความต้องการทางกาย (Physiological Needs) 2) ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) 3) ความต้องการทางสังคม (Social Needs) 4) ความต้องการความภูมิใจ (Esteem Needs) 5) ความต้องการสมหวังในชีวิต (Self Actualization Needs) (วิญญู พูลศรี, ประพันธ์ สุทธาวาสบุญเลิศ คำปิ่น และญาณินท์ คุณา, 2559) ผลการวิจัยไม่สอดคล้องกับที่ ประดิษฐ์ อุปรมัย และลัดดาวรรณ ณ ระนอง 2553, หน้า 10-12) ได้สรุปเกี่ยวกับผู้ให้การศึกษาควรมีคุณลักษณะส่วนตัวทั้งด้านความรู้ ได้แก่ มีความรู้รอบเกี่ยวกับแหล่งวิทยาการและสถานประกอบการต่าง ๆ ที่สามารถให้ข้อมูลที่จำเป็นแก่ผู้รับการศึกษาได้ ด้านทักษะมีทักษะในการให้การศึกษาทุกขั้นตอน ทั้งแบบเป็นรายบุคคล แบบกลุ่มและปรึกษาครอบครัวและเจตคติ คือ แบ่งปันความรับผิดชอบร่วมกับผู้รับการศึกษาในฐานะผู้ร่วมให้ข้อมูลหรือในแนวทางการคิด ไม่ใช่รับผิดชอบในการตัดสินใจ นอกเหนือจากคุณลักษณะของผู้ให้การศึกษาทั้ง 3 ด้านดังกล่าวมาแล้วนั้นยังมีเงื่อนไขที่จำเป็นผู้ให้การศึกษาต้องมีโดยเฉพาะแก่ ผู้ประสบภาวะวิกฤตควรจะต้องมีโดยเงื่อนไขที่จำเป็นมี 3 ประการ และผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับเงื่อนไขนี้ คือ คาร์ล โรเจอร์ส นักจิตวิทยาผู้ให้กำเนิดทฤษฎีการศึกษาแบบผู้รับการศึกษาเป็นศูนย์กลาง เงื่อนไข 3 ประการจำเป็นที่ผู้ให้การศึกษาต้องมี ได้แก่

1. ความเข้าใจเข้าใจ (Empathy Understanding) 2. ความจริงแท้ (Genuineness) และ 3. การมองทางบวกอย่างไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Positive Regard) (คมเพชร ฉัตรศุภกุล และ ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2547, หน้า 10-14)

2. การพัฒนาทักษะการให้บริการปรึกษาช่วยรื้อที่อยู่ในภาวะวิกฤตโดยครูผู้ให้บริการปรึกษาพบว่า หลังการฝึก อบรมมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการให้การศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า ครูที่ให้การศึกษามีทั้งที่เป็นครูที่ปรึกษา และครูแนะแนว ซึ่งสมัครใจเข้าร่วมโครงการฝึกอบรม ทั้งนี้พื้นฐานด้านการให้การศึกษาของครูทั้ง 2 กลุ่มนี้ อาจจะมีไม่เท่ากัน ตลอดจนการประยุกต์ใช้ทฤษฎีสำหรับการเรียนการสอนที่เลือกใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ต่าง ๆ ก็อาจจะมีไม่เพียงพอ จึงได้มีการจัดฝึกอบรมให้การศึกษาครั้งนี้ ซึ่งสอดคล้องกับที่ลัดดาวรรณ ณ ระนอง (2560: 69-70) ได้สรุปเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้ไว้ได้แก่ 1) ทฤษฎีการเรียนรู้แบบวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก (Classical Conditioning) ของพาฟลอฟ 2) ทฤษฎีการวางเงื่อนไขด้วยการกระทำ (Operant Conditioning Theory) ของสกินเนอร์ 3) ทฤษฎีการเรียนรู้ความสัมพันธ์เชื่อมโยง (Thorndike's Connectionism Theory) ของธอร์นไดค์ 4) ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบต่อเนื่อง

(Contiguous Conditioning) ของกัทธรี 5) ทฤษฎีการเรียนรู้แบบเสริมแรง (Hull's Systematic Behavior Theory) ของฮัลล์ (Hull) 6) ทฤษฎีการเรียนรู้หลักการเรียนรู้ของทฤษฎีกลุ่ม (Gestalt Theory) ของเกสตัลท์ (Gestalt) 7) ทฤษฎีการเรียนรู้แบบสนาม (Lewin's Field Theory) ของเลวิน (Lewin) 8) ทฤษฎีการเรียนรู้แบบเครื่องหมาย (Sign Theory) ของทอลแมน (Tolman) 9) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม (Social Learning Theory) ของแบนดูรา (Bandura) ทำการอบรมเพื่อพัฒนาทักษะการให้บริการปรึกษาวัยรุ่นที่อยู่ในภาวะวิกฤต สอดคล้องกับวิธีการส่งเสริมแรงจูงใจในการเรียนของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น จังหวัดเชียงใหม่ (วิญญู พูลศรี, ประพันธ์ สุทธาวาส, บุญเลิศ คำปัน และณณินท์ คุณา, 2559) ผลการวิจัย พบว่า การแข่งขันระหว่างหมู่ต่อหมู่ (กลุ่มคละเก่ง ปานกลาง อ่อน) ที่มีพฤติกรรมเชิงบวกด้านการเพียรพยายาม (Persistence) และการตั้งใจสำหรับนักเรียน เช่น มีกำลังใจในการทำงานยิ่งขึ้น จะส่งผลต่อการพัฒนาทักษะการให้บริการปรึกษาเป็นอย่างดี ผลการวิจัยพบว่า การสร้างบรรยากาศให้เกิดการเรียนรู้ในห้องเรียน โดยใช้วิธี Time Out เพื่อช่วยให้เด็กฝึกการควบคุมตนเอง จากประเด็นดังกล่าว พบว่า มีการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับการเรียนการสอนมากที่สุด ได้แก่ ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำของสกินเนอร์ รองลงมาคือ ทฤษฎีการเรียนรู้แบบวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก และทฤษฎีการเรียนรู้ความสัมพันธ์เชื่อมโยงของธอร์นไคค์ (มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น จังหวัดเชียงใหม่, 2558) ผลการวิจัยไม่สอดคล้องกับที่ ประดิษฐ์นธ์ อูปรมัย และลัดดาวรรณ ณ ระนอง (2553, หน้า 10-12) สังเคราะห์ได้ว่า ผู้ให้การปรึกษาควรมีบทบาททั้งก่อนการให้การปรึกษา ระหว่างการให้การปรึกษา และหลังจากการให้การปรึกษา ได้แก่ เตรียมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และระเบียบสะสมอย่างเป็นระบบเพื่อให้สะดวกใช้ประโยชน์ประกอบการให้บริการปรึกษา ตลอดจนเป็นนักฟังที่ดี และประสานงานกับบุคคลที่เกี่ยวข้องในฐานะที่เป็นผู้หนึ่งในคณะที่จะให้ความช่วยเหลือแก่ผู้รับการปรึกษา เพราะการช่วยเหลือแก่ผู้รับการปรึกษานั้นผู้ให้การปรึกษาไม่สามารถดำเนินการได้โดยลำพังผู้เดียว เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาสามารถช่วยเหลือตนเองได้ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ควรมีการจัดบริการปรึกษาวัยรุ่นในภาวะวิกฤตให้ได้รับการเผยแพร่เพื่อที่จะได้เป็นที่รู้จักในชุมชนมากยิ่งขึ้น
2. ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรที่จะหันมาให้ความสนใจเกี่ยวกับปัญหาของวัยรุ่นและร่วมมือกันแก้ไขปัญหาของวัยรุ่นมากขึ้น

3. ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับวัยรุ่นควรมีทักษะในการให้บริการปรึกษาและการช่วยเหลือวัยรุ่นที่มีปัญหาในภาวะวิกฤตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการจัดฝึกอบรมการบริการปรึกษาวัยรุ่นในภาวะวิกฤตให้กับครูทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้
2. ควรมีการสนับสนุนให้ครูที่ปรึกษาและครูแนะแนวได้รับการฝึกทักษะอย่างต่อเนื่องจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านการให้การปรึกษา ตลอดจนการฝึก Sensitivity Training
3. ควรมีการสนับสนุนให้ทีมงานวิจัยด้านการแนะแนวและการให้การปรึกษาเชิงจิตวิทยา

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบงานวิจัย ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ถนนช้างเผือก อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50300 และหน่วยงานสนับสนุน ได้แก่ สถาบันวิจัยคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ โทรศัพท์/โทรสาร 0-53-88-0-5388-5501/ 0-5388-5509 <http://www.office.cmru.ac.th/edu> ตลอดจนวิทยากรที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการปรึกษาในภาวะวิกฤต ได้แก่ รศ.ดร.ลัดดาวรรณ ณ ระนอง สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (มสธ.) และโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ โรงเรียนบ้านศาลา โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เชียงใหม่ โรงเรียนแมริมวิทยาคม และโรงเรียนแม่สา ตลอดจนวิทยาลัยเทคโนโลยีโปลิเทคนิคลานนา เชียงใหม่ ที่ให้การสนับสนุนผู้ช่วยวิทยากรในการจัดฝึกอบรม ณ โรงแรมเมอร์เคียวอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *การจัดสาระการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: ศูนย์กลาตพรวัว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *ฝ่าวิกฤตปัญหาชีวิตวัยรุ่นไทยในปี 53*. สืบค้นเมื่อ 13 มกราคม 2553, จาก <http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=15148&Key=hotnews>.
- คมเพชร ฉัตรศุภกุล และผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. (2547). *ทีมอาจารย์ที่ปรึกษา: เพื่อปรับพฤติกรรมนักเรียน นักศึกษา*. เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการในโครงการสานสายใยครูและลูกศิษย์ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.
- ประดินันท์ อุปรมย์. (2542). *จิตวิทยาของ فروยด์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- ประดินันท์ อุปรมัย และลัดดาวรรณ ณ ระนอง. (2553). *การให้บริการในงานแนะแนว*. เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาเทคนิคการปรึกษาเบื้องต้น (เล่มที่ 1 หน่วยที่ 1). นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พรรณราย ทรัพย์ะประภา. (2527). *เทคนิคการสัมภาษณ์ (เพื่อการปรึกษาเชิงจิตวิทยา)*. ภาควิชาจิตวิทยา คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยพาร์อิสเทอร์น จังหวัดเชียงใหม่. (2558). *หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู*. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยพาร์อิสเทอร์น: เชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2554). *การวิจัยเบื้องต้น*. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชนนทบุรี : จังหวัดนนทบุรี.
- วิญญู พูลศรี, ประพันธ์ สุทธาวาส, บุญเลิศ คำปิ่น และญาณินท์ คุณา. (2559). *เอกสารประกอบการสอนรายวิชาปรัชญาการศึกษาและจิตวิทยาสำหรับครู*. หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยพาร์อิสเทอร์น: เชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่.
- ลัดดาวรรณ ณ ระนอง. (2560). *การให้การปรึกษาในภาวะวิกฤต*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- สุธีรพันธุ์ กรลักษณ์ และคณะ. (มปป.). *การฝึกทักษะการให้บริการปรึกษา*. เอกสารการฝึกให้บริการปรึกษา. กรุงเทพฯ.
- Cherry, K. (2016). *What Is Crisis Counseling? Very well*. [Online]. Retrieved from <https://www.verywell.com/differences-between-counselors-counseling-psychologists-2795632> Merriam-Webster's collegiate dictionary. (1993). (10th ed). Springfield, MA: Merriam-Webster.
- Rogers, C.R. (1958). *Characteristics of Helping Relationship*. Personnel and Guidance Journal. Vol.37.

การประเมินภาพถ่ายอาหารยั่วน้ำลาย The Evaluation of Food Porn Photos

ปองปรารณัน สุทธธะเสฐ* กิตติวัฒน์ กิตติบุตร กนกพร เอกกะสินสกุล
อาจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินภาพถ่ายอาหารน้ำปูแจ้ห่ม โดยใช้เทคนิคการถ่ายภาพอาหารยั่วน้ำลาย ถ่ายภาพอาหารที่ปรุงจากน้ำปู 2 ลักษณะคือ อาหารพื้นเมืองดั้งเดิมและอาหารแนวฟิวชัน จากนั้นให้กลุ่มตัวอย่าง 200 คนประเมินภาพถ่ายโดยใช้แบบสอบถาม ผลการศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อภาพถ่ายอาหารพบว่า ภาพถ่ายอาหารมีความสวยงาม ทำให้เกิดความรู้สึกอยากรับประทานอาหารเมนูตามภาพถ่าย ผู้ชมภาพเห็นด้วยว่าน้ำปูเป็นอาหารที่สามารถสื่อให้เห็นถึงการถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวแจ้ห่ม และเมนูอาหารน้ำปูสามารถใช้เป็นผลิตภัณฑ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในระดับมาก

คำสำคัญ อาหารท้องถิ่น, อาหารฟิวชัน, น้ำปูแจ้ห่ม, ภาพอาหารยั่วน้ำลาย

Abstract

This research aimed to evaluate food photographs of Jaehom's crab chili paste. The food porn technique was used to take photos of 2 types of food: traditional local food and fusion food. The photos were evaluated by a sample of 200 people using questionnaires. The opinion survey carried out in relation to the crab chili paste food porn photos revealed that the food photos were considered beautiful, and that the photos aroused appetite. Participants also agreed that crab chili paste dishes can be used as a means of cultural identification as well as used to promote cultural tourism to the high level.

Key words: local food; fusion food, Jaehom's crab chili paste, food porn

บทนำ

อาหารท้องถิ่นเป็นจุดสนใจอย่างหนึ่งของนักท่องเที่ยวที่นิยมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพราะอาหารท้องถิ่นเป็นทางเลือกหนึ่งของคนไทยที่จะแสวงหาสิ่งที่ดึงดูดใจและหวนกลับคืนสู่ธรรมชาติ อาหารท้องถิ่น อาหารพื้นเมืองหรืออาหารพื้นบ้านไทยไม่เพียงแต่มีรสชาติที่อร่อยกลมกล่อมหลากหลายรส แต่ยังเป็นเอกลักษณ์ที่บ่งบอกถึงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของคนไทย

อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง มีทุนทางวัฒนธรรมหลายประการที่สามารถพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีผลิตภัณฑ์น้ำปูซึ่งเป็นอาหารท้องถิ่นเป็นหนึ่งในจุดขาย สาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง จึงประสานความร่วมมือกับสาขาวิชานิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง เพื่อหาวิธีผลิตสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยว โดยเน้นส่งเสริมผลิตภัณฑ์น้ำปูซึ่งใช้เป็นส่วนประกอบของอาหารพื้นเมือง เช่น แกงหน่อไม้ ส้มตำ ขนมหิ้น ให้เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นแห่งนี้ แต่เนื่องจากน้ำปูเป็นอาหารที่ผลิตจากวัชพืชรุกราน จึงทำให้มีสีสันยังไม่ดึงดูดใจให้รับประทาน นอกจากนั้นแล้วการนำเสนอเรื่องราวของอาหารที่ใช้น้ำปูเป็นส่วนผสมที่ยังไม่ได้ถูกออกแบบให้ดึงดูดความสนใจ คณะวิจัยซึ่งมีความรู้และประสบการณ์ทางด้านสาขาวิชานิเทศศาสตร์จึงเห็นว่า ควรมีการนำเทคนิคการถ่ายภาพอาหารเข้ามาใช้ประกอบการเผยแพร่ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเห็นภาพแล้วเกิดความสนใจและอยากทดลองรับประทาน และท้ายสุดเกิดความต้องการซื้อสินค้าในที่สุด

ในงานวิจัยชิ้นนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำความรู้ด้านการถ่ายภาพมาใช้ในการสร้างสื่อประชาสัมพันธ์อาหารท้องถิ่นน้ำปูแจ้ห่ม เพื่อจะนำไปใช้ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อประเมินภาพถ่ายอาหารน้ำปูแจ้ห่ม โดยใช้เทคนิคการถ่ายภาพอาหารย่น้ำลาย

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่องนี้มีแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ทฤษฎีความสัมพันธ์อาหาร การสื่อสาร วัฒนธรรม

รัตติกาล เจนจิต (2556) นำเสนอความสัมพันธ์ของอาหารในมิติต่าง ๆ อาทิ โภชนาการ วัฒนธรรม สุขภาพ ภูมิปัญญา สอดคล้องกับการศึกษาของ ปองปรารณ์ สุนทรเกสัช และคณะ (2560) ในการวิจัยเรื่อง “การเล่าเรื่องอาหารท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษาน้ำปูแจ้ห่ม” ซึ่งสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ของอาหาร การสื่อสาร วัฒนธรรม ได้ดังนี้ 1) ด้านวัฒนธรรม สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมการกิน การประกอบอาหารซึ่งถ่ายทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น เพราะอาหารท้องถิ่นคิดค้นกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษและสืบทอดมาจนถึงยุคปัจจุบัน 2) ด้านสุขภาพ อาหารท้องถิ่นหรืออาหารพื้นเมืองจะมีส่วนประกอบของวัตถุดิบพื้นบ้านพืชผัก สมุนไพร นอกจากนั้นการรับประทานอาหารท้องถิ่น เช่น น้ำปู ปลาแร่ น้ำพริก นิยมรับประทานกับผักชนิดต่าง ๆ ดังนั้นการบริโภคอาหารชนิดนี้จึงส่งเสริมภาวะโภชนาการ และ 3) ด้านภูมิปัญญา ต้องใช้ภูมิปัญญาในการ

ประกอบและถนอมอาหารของคนท้องถิ่น เช่น น้ำปู เป็นภูมิปัญญาของชาวเหนือที่จะจัดปูนาอันเป็น ศัตรูพืช (ข้าว) นอกจากนั้นการทำน้ำปูต้องมีเทคนิคในการทำเพื่อให้เก็บไว้ได้นาน

ความสัมพันธ์ของอาหารท้องถิ่น การสื่อสาร และการส่งเสริมวัฒนธรรม สามารถนำมา เขียนในรูปแบบจำลองได้ดังนี้

S	ผู้ส่งสาร	= ผู้ประกอบการอาหาร กลุ่มแม่บ้าน
M	สาร	= อาหารท้องถิ่นคือผลิตภัณฑ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
C	สื่อ	= สื่อประชาสัมพันธ์ภาพถ่ายอาหารท้องถิ่น
R	ผู้รับสาร	= ลูกค้ายกลุ่มเป้าหมาย นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2. น้ำปูแจ่ม

น้ำปูเป็นอาหารที่เกิดจากภูมิปัญญาของชาวบ้านในภาคเหนือ เป็นอาหารดั้งเดิมของชาว ล้านนา ใช้ปรุงรสอาหารบางอย่างเช่นเดียวกับกะปิ ทำจากปูนาซึ่งสามารถเก็บได้ในเดือนกรกฎาคมถึง สิงหาคม ซึ่งเป็นช่วงปลุกข้าวตลอดจนข้าวออกรวง น้ำปูสามารถเก็บไว้ได้นานถึง 3 ปี แต่รสชาติยังคง เหมือนเดิม

ขั้นตอนการทำน้ำปูแจ่ม มีขั้นตอนหรือวิธีการทำดังนี้

- (1) เก็บปูจากทุ่งนา (1 ปีได้ปูประมาณ 20-30 กิโลกรัม) และนำไปล้างให้สะอาด
- (2) ตำปูพร้อมกับใบชาและตะไคร้ให้ละเอียด (ปู 10 กิโลกรัมต่อชาและตะไคร้ 0.2 กิโลกรัม)
- (3) คั้นเอาแต่น้ำของปูที่ตำละเอียดแล้วและหมักไว้ 1 คืน
- (4) นำเอาน้ำปูที่หมักไว้ไปต้ม และทิ้งไว้ 3-4 วัน
- (5) นำไปเคี่ยว ใช้เวลาประมาณ 1 วัน
- (6) ใส่เกลือลงไปเล็กน้อย
- (7) เคี่ยวจนเหนียวก็ถือว่าเสร็จสมบูรณ์

เทคนิคการทำน้ำปู

เริ่มเคี่ยวใช้ฟืนเพราะมีน้ำจำนวนมาก แต่พอเคี่ยวน้ำปูเริ่มข้นเหนียวใช้ถ่านแทนเพราะ หากไฟแรงไปจะทำให้ น้ำปูไหม้ ใช้ใบชาและตะไคร้เป็นส่วนผสมช่วยให้กลิ่นหอมและดับกลิ่นคาว หมั่นชิมบ่อย ๆ ว่ามีกลิ่นหอมพอหรือไม่ และตอนเคี่ยวก็ใส่เกลือลงไปแต่พอดีเพื่อให้ได้รสชาติที่อร่อย

การจัดจำหน่าย 0.1 กิโลกรัม ราคา 80 บาท 0.5 กิโลกรัม ราคา 400 บาท และ 1 กิโลกรัม ราคา 800 บาท

การประกอบอาหาร น้ำปูสามารถนำไปประกอบอาหารได้หลากหลาย เช่น ตำน้าพริก ตำน้าส้มโอ ตำนมะละกอ และยำหน่อไม้ เป็นต้น แต่ในเรื่องของรายได้ไม่สามารถประเมินได้แน่นอน

เนื่องจากน้ำปูเก็บไว้ได้ค่อนข้างนาน ถ้าหากจำหน่ายภายใน 1 ปีอาจจะจำหน่ายไม่หมด สามารถเก็บไว้จำหน่ายในปีถัดไปได้

3. การประชาสัมพันธ์อาหารท้องถิ่น

การประชาสัมพันธ์เอกลักษณ์อาหารท้องถิ่นหรือพื้นเมืองทำได้หลายวิธี นับตั้งแต่การประชาสัมพันธ์พื้นฐานแบบบอกต่อกันปากต่อปาก การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่น่าสนใจ เช่น การแสดง ศิลปะการปรุงอาหารและแนะนำอาหารที่เป็นเอกลักษณ์มาออกบูธ การใช้ช่องทางสื่อประชาสัมพันธ์ ไม่ว่าจะเป็นการรายการโทรทัศน์ แผ่นพับ โปสเตอร์ ซึ่งต้องอาศัยภาพอาหารเป็นตัวชูโรง นอกจากนี้ในปัจจุบันการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) มุ่งส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากขึ้น โดยเฉพาะการท่องเที่ยวตลาดพื้นบ้านเพื่อช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจและเป็นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น ในหลาย ๆ พื้นที่ รัฐจึงได้ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น การล่องเรือและแวะชิมอาหารพื้นเมืองในตลาดน้ำ ซึ่งสามารถสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวที่ได้สัมผัสวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนชาวบ้านจากการค้าขายผลผลิตทางการเกษตรของชาวบ้านในชุมชนของตน หรือการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชุมวิถีชีวิตชุมชน เช่น ล่องเรือชมคลองมหาสวัสดิ์ ตลาดน้ำดอนหวาย เป็นต้น (พสชนันท์ บุญช่วย, 2553)

ในการประชาสัมพันธ์อาหารท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืนที่ชุมชนสามารถดำเนินการด้วยตนเองได้โดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากภาครัฐมาช่วยประชาสัมพันธ์ ควรพัฒนาช่องทางและรูปแบบการประชาสัมพันธ์โดยส่งเสริมความร่วมมือกับคนในชุมชน ผู้ขายผลิตภัณฑ์ ในการส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวของท้องถิ่นให้มากขึ้น โดยการเปิดโอกาสให้ภาคีท่องเที่ยวและชุมชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการประชาสัมพันธ์ และที่สำคัญต้องค้นหาเอกลักษณ์ที่แท้จริงของผลิตภัณฑ์อาหารท้องถิ่นเพื่อสร้างความแตกต่างจากตลาดอื่น

4. อาหารฟิวชั่น

ฟิวชั่น (fusion) มาจากรากศัพท์ของคำกริยาว่า ‘ฟิวส์’ (fuse) หมายถึงการรวมเข้าไว้ด้วยกัน หากกล่าวถึง อาหารฟิวชั่น (fusion food) หมายถึง อาหารที่ผสมผสานกันระหว่างวัตถุดิบและสไตล์อาหารตั้งแต่ 2 สัญชาติขึ้นไป เป็นการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมที่แตกต่าง โดยยังคำนึงถึงความลงตัวของรสชาติและการจัดแต่งหน้าตาของอาหารนั้น ๆ หรือมีผู้กล่าวว่าอาหารฟิวชั่นคือ “อาหารลูกครึ่ง” เป็นคำที่ใช้เรียกสูตรอาหารที่คิดค้นขึ้นมาใหม่ตามร้านอาหารร่วมสมัย นอกจากนี้ยังหมายถึงการนำประเภทอาหารคาว-หวานมาผสมผสานคลุกเคล้าให้เข้ากันอย่างดีบดบังขณะเดียวกันก็ได้แสดงทักษะการประดิษฐ์ตกแต่งอาหารอย่างสวยงาม หรือทำให้มีความงามของสีกลิ่นอาหารให้เหมาะสมกับลูกค้าที่แตกต่างกันและหลากหลายในด้านวัฒนธรรมการทานอาหาร ผลผลิตจากการ ฟิวชั่นทางอาหารทำให้เกิดเมนูซึ่งมีชื่อแปลกหูรูปลักษณะแปลกตา อาทิ แกะย่างกระเทียมจิ้มแจ่ว สเปกเก็ตต์ปลาอินทรีเค็ม พืชชาหน้าเขียวหวาน แฮมเบอร์เกอร์ลาบไก่ ข้าวปั้นปลาหู แชนด์วิชหมู

ย่าง หอยแมลงภู่ นิวซีแลนด์ จืดจืด โรตีสีผสมเนย ปลาแซลมอน ผักพริกขิง กว๊านเตี้ยต้มโคล้ง เกี้ยว ปุคิมชีส ยำแอปเปิ้ลเขียว

แนวโน้มการเกิดอาหารฟิวชันสามารถแพร่ขยายไปในเมนูอาหารท้องถิ่นได้ เนื่องจากเราติดต่อสื่อสารกันอย่างไร้พรมแดน การรับวัฒนธรรมจากซีกโลกหนึ่งมาสู่ซีกโลกหนึ่งจึงไม่ใช่สิ่งที่ยากอีกต่อไปด้วยสื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นอินเทอร์เน็ต ภาพยนตร์ โทรทัศน์ ฯลฯ หรือแม้กระทั่งการเข้ามาเผยแพร่วัฒนธรรมของชนชาติตะวันตก เช่น อเมริกัน อังกฤษ ฝรั่งเศส ทำให้อาหารแต่ละชาติได้เกิดการผสมผสานวัฒนธรรมในการปรุงแต่งอาหาร และต่อมาได้มีการประยุกต์ดัดแปลงผสมผสานอาหารของชาติต่าง ๆ เกิดเป็นอาหารจานใหม่ขึ้น

อาหารประเภทฟิวชันที่ประสบความสำเร็จนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ อาทิ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มลูกค้าหรือกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย รูปแบบการเดินทาง เส้นทาง และประสบการณ์ของกลุ่มลูกค้า ความซ้ำซ้อนของการลิ้มรสอาหารของกลุ่มลูกค้า ตลอดจนความเปิดกว้างของกลุ่มลูกค้าต่อประสบการณ์แปลกใหม่ในการรับประทานของกลุ่มลูกค้า

5. การถ่ายภาพอาหาร

ปัจจุบันการถ่ายรูปอาหารก่อนรับประทานกลายเป็นเรื่องปกติ หากร้านอาหารที่จัดแต่งจานหรือหน้าตาอาหารออกมาได้อย่างน่ารับประทานแล้ว ก็จะทำให้ลูกค้าอดไม่ได้ที่จะหยิบโทรศัพท์มือถือหรือกล้องออกมาถ่ายภาพอาหารเก็บไว้แล้วกดแชร์ในสื่อสังคมออนไลน์ หากภาพอาหารที่ลงนั้นน่ารับประทานและยั่วน้ำลายมากเท่าใดก็จะได้รับการกดไลค์มากเท่านั้น ในทางตรงข้ามอาหารที่หน้าตาน่ารับประทานมากแต่ถ่ายไม่ดีภาพออกมามีสีส้มไม่สวยงาม ก็ทำให้อาหารจานอร่อยนั้นดูไม่น่ารับประทานไปด้วย

ภาพอาหารที่สวยงามอย่างเดียวยังไม่เพียงพอต้องทำให้จำหน่ายได้ด้วย ปัจจุบันมีอาชีพหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการสื่อสารอาหารก็คือนักสร้างภาพอาหาร ตัวอย่างเช่น SHAPE food design ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของนักเรียนสายการออกแบบที่มีความรักในการรับประทานประกอบกับความสนใจเรื่องอาหาร มาทำหน้าที่สร้างภาพอาหารให้สวยงาม เพราะกว่าอาหารแต่ละจานจะถูกถ่ายภาพออกมาให้สวยงามมีอาชีพต้องอาศัยการทำงานร่วมกันของช่างภาพ นักออกแบบ และทีมงานเบื้องหลัง (วรัญญา เชาวสุโข และปัญญวัฒน์ เอื้ออิฐผล, 2559) หลักการของนักสร้างภาพอาหารคือ จัดแต่งอาหารให้ดูสวยงาม เพื่อให้คนเห็นแล้วอยากถ่ายรูปอาหารจานนั้น เพราะหากลูกค้ากดชัตเตอร์ก็มีโอกาสจะกดแชร์ภาพต่อไป นั่นก็หมายถึงว่าภาพอาหารได้กลายเป็นภาพการประชาสัมพันธ์ในโลกออนไลน์ และกระตุ้นให้คนอยากมาที่ร้านและมาชิมอาหารจานนั้น ๆ เพราะการตลาดแบบปากต่อปากมีความสำคัญมากในยุคการตลาดปัจจุบัน

ฟู้ด สไตลิสต์ (food stylist) จึงเป็นอีกบทบาทหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการถ่ายภาพอาหาร ซึ่งต้องทำงานกับช่างภาพในการถ่ายภาพอาหารให้ออกมาสวยและน่าทานที่สุด จะต้องดูว่าควรใช้แสง

แบบไหน ถ่ายจากมุมไหน อาหาร จาน และอุปกรณ์ตกแต่งไปด้วยกันหรือไม่ ฟู้ด สไตลิสต์ ทำงานร่วมกับนิตยสาร รายการโทรทัศน์ การถ่ายภาพเมนูอาหาร หรืออาจกล่าวได้ว่าทุกอย่างที่เกี่ยวกับอาหาร

นอกเหนือจากการสร้างภาพอาหารโดย ฟู้ด สไตลิสต์ แล้ว การถ่ายภาพอาหารให้ดูน่ารับประทานนั้น ปัจจุบันมีคำที่ใช้สื่อความหมาย ได้แก่ food porn หมายถึง “การถ่ายภาพอาหารให้ยั่วยวนชวนกิน” ซึ่งเทคนิคนี้จะสามารถนำมาใช้กับเมนูอาหารท้องถิ่นน้ำปู เพื่อทำให้น้ำปูดูน่ารับประทาน เปลี่ยนภาพลักษณ์จากของเหลวข้นสีดำ ๆ ให้ดูน่ารับประทานและคงอัตลักษณ์แห่งวัฒนธรรมล้านนาอันทรงคุณค่าไว้ด้วย ตัวอย่างการจัดภาพอาหารและการถ่ายภาพอาหารให้ดูน่ารับประทานแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ตัวอย่างการจัดภาพอาหารและการถ่ายภาพอาหารให้ดูน่ารับประทาน

จากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องทั้งหมด จึงนำไปสู่การออกแบบงานวิจัยเพื่อสร้างสื่อประชาสัมพันธ์ อาหารท้องถิ่น น้ำปู โดยใช้ภาพถ่ายอาหารเป็นสื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีสมมติฐานว่าด้วยการใช้เทคนิคการถ่ายภาพอาหารแบบฟู้ดพอร์น จะช่วยทำให้ได้สื่อประชาสัมพันธ์น้ำปูในรูปแบบของภาพถ่าย ที่ผู้ชมเห็นภาพแล้วเกิดความสนใจและอยากทดลองรับประทาน และสามารถนำไปใช้ เป็นสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอแจ้ห่มต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเพื่อสร้างสื่อประชาสัมพันธ์ภาพอาหารท้องถิ่นน้ำปูโดยใช้เทคนิคการถ่ายภาพอาหารยั่วน้ำลาย ใช้การวิจัยแบบผสมผสาน มีขั้นตอนคือ

1. ศึกษาเทคนิคการถ่ายภาพอาหารยั่วน้ำลาย
2. นำภาพถ่ายอาหารไปผลิตสื่อประชาสัมพันธ์

3. สร้างแบบสอบถามและทดสอบความน่าเชื่อถือของแบบสอบถาม
4. ประเมินภาพถ่ายโดยใช้แบบสอบถาม

1. การศึกษาเทคนิคการถ่ายภาพอาหารยว่น้ำลาย

ใช้การถ่ายภาพอาหารที่ปรุงจากน้ำปู โดยจัดการถ่ายภาพเมนูอาหาร 2 ครั้ง ครั้งแรกเป็นภาพถ่ายอาหารที่ปรุงตามเมนูพื้นบ้าน ณ ชุมชนที่เป็นแหล่งผลิตน้ำปู โดยมีนักศึกษาเป็นผู้ช่วยในการปรุงอาหาร จัดการตกแต่ง เพื่อให้คณะผู้วิจัยถ่ายภาพ เมนูอาหารได้แก่ ตำส้มโอ ยำหน่อไม้ ขนมหิน น้ำปู น้ำพริกหนุ่ม น้ำพริกน้ำปู ไข่ต้มราดซอสน้ำปู แกงเปรอะ (แกงหน่อไม้โบราณ) และส้มตำ ถ่ายภาพทั้งสิ้น 509 ภาพ ส่วนการถ่ายภาพครั้งที่สอง เป็นการถ่ายภาพอาหารที่ทำจากน้ำปูปรุงตามเมนูประยุกต์แนวฟิวชัน โดยอาศัยคณะผู้วิจัยเป็นผู้จัดเตรียมส่วนผสม วัสดุ และปรุงอาหาร มีเมนู ส้มตำหมูจิ้มแจ่วน้ำปู ทะเลลวกจิ้ม แซลม่อนย่างราดซอสน้ำปู และส้มตำผลไม้ ถ่ายภาพทั้งสิ้น 315 ภาพ

2. การนำภาพถ่ายอาหารไปผลิตสื่อประชาสัมพันธ์

จากนั้นคัดเลือกภาพถ่าย แล้วนำภาพถ่ายอาหารมาจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ (แผ่นพับ ภาพถ่ายเมนูอาหาร และสแตนด์) ในงานมหกรรมเกษตรแฟร์เอื้องเหนือบาน ซึ่งจัดที่มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง วันที่ 8-14 มีนาคม 2560 โดยใช้ประกอบนิทรรศการในบูธของอำเภอแจ้ห่ม ซึ่งมีตัวแทนกลุ่มน้ำปูมาออกร้านแสดงสินค้า

ตัวอย่างภาพถ่ายอาหารที่นำไปผลิตเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ แสดงในภาพที่ 2-4

ภาพที่ 2 แซลม่อนย่างราดซอสน้ำปู

ภาพที่ 3 ส้มตำผลไม้

ภาพที่ 4 ทะเลวกจิ้ม

3. สร้างแบบสอบถามและทดสอบความน่าเชื่อถือของแบบสอบถาม

สร้างแบบสอบถามเพื่อประเมินความสวยงามของภาพถ่าย และถามความคิดเห็นว่าการถ่ายภาพแบบ food porn ทำให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกว่าอยากรับประทานหรือไม่ ภาพอาหารเมนูใดที่ดูแล้วน่ารับประทาน และอาหารที่ทำจากน้ำปูสามารถสื่อให้เห็นถึงวัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนสามารถใช้เป็นผลิตภัณฑ์ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวได้หรือไม่ โดยมีการหาค่า IOC จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้ค่า IOC =1.0 จากนั้นหาค่าความเชื่อมั่นได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.862 จึงสรุปได้ว่าแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือสูง

4. ประเมินสื่อประชาสัมพันธ์

จากนั้นมีการประเมินผลสื่อประชาสัมพันธ์ที่โดยให้นักศึกษาแจกแบบสอบถามสำรวจความคิดเห็นกลุ่มตัวอย่างจากผู้ที่มาเยี่ยมชมบูธที่จัดแสดงภาพถ่ายอาหารน้ำปูแจ่ม ในงานมหกรรมเกษตรแฟร์เอื้องเหนือบาน เลือกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากผู้ที่มาเยี่ยมชม ระหว่างวันที่ 8-14 มีนาคม 2560 ได้แบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 200 ชุด

ผลการวิจัย

สรุปผลการวิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อสื่อภาพถ่ายเพื่อประชาสัมพันธ์เมนูอาหารน้ำปูแจ้ห่ม ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงความคิดเห็นต่อสื่อภาพถ่ายเพื่อประชาสัมพันธ์อาหารน้ำปูแจ้ห่ม

หัวข้อ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	SD	ระดับ ความคิดเห็น
น้ำปูเป็นอาหารที่สามารถสื่อให้เห็นถึงการถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น ของชาวแจ้ห่ม	4.41	0.66	มาก
เมนูอาหารน้ำปูสามารถใช้เป็นผลิตภัณฑ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	4.37	0.69	มาก
ความสวยงามของภาพถ่าย	4.34	0.61	มาก
ความรู้สึกอยากรับประทานอาหารเมนูตามภาพถ่าย	4.32	0.66	มาก
ความน่าสนใจของสื่อประชาสัมพันธ์น้ำปูในภาพรวม	4.32	0.72	มาก
ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับน้ำปูจากสื่อประชาสัมพันธ์	4.23	0.79	มาก

จากตารางที่ 1 กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยในระดับมากกว่า น้ำปูเป็นอาหารที่สามารถสื่อให้เห็นถึงการถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวแจ้ห่ม ($\bar{x} = 4.41$) เมนูอาหารน้ำปูสามารถใช้เป็นผลิตภัณฑ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ($\bar{x} = 4.37$) ภาพถ่ายมีความสวยงาม ($\bar{x} = 4.34$) มีความรู้สึกอยากรับประทานอาหารเมนูตามภาพถ่าย ($\bar{x} = 4.32$) สื่อประชาสัมพันธ์น้ำปูในภาพรวมมีความน่าสนใจ ($\bar{x} = 4.32$) และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับน้ำปูจากสื่อประชาสัมพันธ์ ($\bar{x} = 4.23$)

ตารางที่ 2 แสดงผลจำนวนและร้อยละของเมนูอาหารน้ำปูที่เมื่อเห็นภาพแล้วอยากลองรับประทานมากที่สุด

เมนูอาหาร	จำนวนความคิดเห็น	ร้อยละ
ยำหน่อไม้	79	16.16
ตำส้มโอ	78	15.95
ส้มตำ	67	13.70
ขนมจีน	58	11.86
น้ำพริกหนุ่ม	52	10.63
สเต็กหมู	46	9.41
ทะเลลวกจิ้ม	31	6.34

เมนูอาหาร	จำนวนความคิดเห็น	ร้อยละ
ไข่ต้มราดซอสน้ำปู	31	6.34
ปลาแชลมอนย่าง	29	5.93
แกงเปรอะ	18	3.68
	489	100.00

(เลือกตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

จากตารางที่ 2 กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า เมนูอาหารน้ำปูที่เมื่อดูภาพแล้วอยากลองรับประทานมากที่สุด เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ อันดับหนึ่งยำหน่อไม้ (ร้อยละ 16.16) รองลงไปคือตำส้มโอ (ร้อยละ 15.95) ส้มตำ (ร้อยละ 13.70) ขนมหุ้น (ร้อยละ 11.86) น้ำพริกหนุ่ม (ร้อยละ 10.63) สเต็กหมู (ร้อยละ 9.41) ทะเลลวกจิ้ม (ร้อยละ 6.34) ไข่ต้มราดซอสน้ำปู (ร้อยละ 6.34) ปลาแชลมอนย่างราดซอสน้ำปู (ร้อยละ 5.93) และแกงเปรอะ (ร้อยละ 3.68) ตามลำดับ

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาในครั้งนี้สรุปได้ว่าการใช้เทคนิคการถ่ายภาพอาหารท้องถิ่นน้ำปูเป็นวิธีการหนึ่งที่ช่วยให้เมนูอาหารน้ำปูดึงดูดใจคนรับประทาน และกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยในระดับมากกว่าน้ำปูสามารถใช้เป็นผลิตภัณฑ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เมนูอาหารที่มีส่วนผสมของน้ำปูที่เห็นแล้วอยากรับประทานที่สุดสามอันดับแรกได้แก่ ยำหน่อไม้ ตำส้มโอ และส้มตำ ซึ่งเป็นเมนูเอกลักษณ์ตามตำรับดั้งเดิมของอาหารพื้นเมืองที่นิยมรับประทานกันโดยทั่วไปอยู่แล้ว แต่อย่างไรก็ตามภาพของเมนูอาหารที่นำน้ำปูไปเป็นส่วนประกอบที่ใช้การจัดแต่งอาหารเมนูใหม่ จาน และอุปกรณ์ตกแต่งอื่น ๆ ตามแบบอาหารฟิวชั่นอย่างสเต็กหมูราดซอสน้ำปู ปลาแชลมอนย่างราดซอสน้ำปู และทะเลลวกจิ้มก็ทำให้ผู้เห็นภาพเกิดความรู้สึกอยากรับประทานด้วยเช่นกัน

สอดคล้องกับงานวิจัยของหทัยชนก ฉิมบ้านไร่ และรักษพงศ์ วงศาโรจน์ (2558) ที่ทำการศึกษาเรื่อง ศักยภาพอาหารพื้นเมืองและแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านอาหารพื้นเมืองจังหวัดน่าน ที่ได้อภิปรายผลว่า ผู้ประกอบการร้านอาหารพื้นเมืองควรประกอบอาหารให้รสชาติของอาหารได้มาตรฐานและสม่ำเสมอ และคงเอกลักษณ์ตามตำรับดั้งเดิมของอาหารพื้นเมือง ไม่ควรปรับเปลี่ยนรสชาติตามกลุ่มนักท่องเที่ยวเพื่อคงเอกลักษณ์ ของอาหารพื้นเมืองไว้ ซึ่งจากผลการศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวพบว่านักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจที่อาหารพื้นเมืองมีรสชาติที่เป็นเอกลักษณ์ในระดับมากที่สุด และยังให้ข้อเสนอแนะไว้ว่าต้องการที่จะรับประทานอาหารพื้นเมืองที่มี

รสชาติดั้งเดิมอีกด้วย แต่อย่างไรก็ตามควรมีรายการอาหารพื้นเมืองที่หลากหลายชนิดเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ทุกกลุ่ม

ดังนั้นด้วยกลยุทธ์ของการประชาสัมพันธ์ การสื่อสารวัฒนธรรมอาหารท้องถิ่นด้วยภาพถ่ายอาหาร และการพัฒนาปรับปรุงเมนูอาหารน้ำปูจากเมนูอาหารพื้นเมืองเดิม ๆ ประเภทยำหน่อไม้ ตำส้มโอ น้ำปูแจ่มซึ่งเป็นอาหารท้องถิ่นสามารถปรับให้ทันสมัยได้ด้วยการดีไซน์เมนูอาหารแนวฟิวชันเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเพื่อให้มีรายการอาหารพื้นเมืองที่หลากหลายชนิดตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ทุกกลุ่ม ทั้งกลุ่มที่นิยมเมนูอาหารพื้นเมืองท้องถิ่นดั้งเดิมที่คงอัตลักษณ์น้ำปูไว้ กับเมนูแปลกใหม่ผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิมเข้ากับต่างวัฒนธรรมอื่น ๆ อย่างลงตัว

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาในครั้งนี้ จึงนำมาสู่ข้อเสนอแนะ 2 ประการ คือ

1. นอกเหนือจากการใช้ภาพผลิตภัณฑ์ (pack shot) เดียว ๆ ในการประชาสัมพันธ์อาหารท้องถิ่น ผู้ประกอบการ หรือผู้ผลิตน้ำปู ควรจะใช้เทคนิคการถ่ายภาพอาหารที่ใช้น้ำปูเป็นส่วนผสมมาเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ด้วย เพื่อกระตุ้นความอยากรับประทานอาหารซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์น้ำปู

2. ผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตน้ำปู ควรได้รับการแนะนำหรือส่งเสริมให้ใช้น้ำปูเป็นส่วนผสมอาหารฟิวชันที่ต้องอาศัยศิลปะและจินตนาการในการปรุงเป็นพิเศษ เพื่อสร้างภาพลักษณ์ให้อาหารพื้นเมืองท้องถิ่นสามารถปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมของคนรุ่นใหม่ได้อย่างลงตัว

สำหรับข้อเสนอแนะทั่วไป คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวควรส่งเสริมการท่องเที่ยวของอำเภอแจ้ห่มให้นักท่องเที่ยวรู้จักอาหารพื้นเมืองมากขึ้น เช่น การจัดกิจกรรมเทศกาลอาหารพื้นบ้าน เพื่อแสดงและจำหน่ายผลิตภัณฑ์อาหารพื้นเมือง การนำอาหารพื้นเมืองมาจำหน่ายในภาคองต๋ำ (ถนนคนเดินที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดลำปาง) เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์อาหารพื้นเมืองให้นักท่องเที่ยวได้เห็น ได้รับรู้และได้มีโอกาสลิ้มลอง การจัดลานชั้นโถงที่แสดงถึงวัฒนธรรมการรับประทานอาหารพื้นเมืองของชาวลำปาง รวมไปถึงการจัดการประกวดอาหารพื้นเมืองเพื่อเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางด้านอาหารพื้นเมือง เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ที่อนุเคราะห์ดำเนินการจัดสรรทุนวิจัยให้ และขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทินา ดำรงวัฒนกุล คณบดีคณะเทคโนโลยีการเกษตร ที่ช่วยประสานงานชุมชนในพื้นที่และอนุเคราะห์จัดนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีการอาหารมาช่วยในการปรุงอาหาร รวมทั้งช่วยทำหน้าที่เป็นฟู้ดสไตล์ลิสต์ เพื่อให้คณะวิจัยได้ถ่ายภาพถ่ายอาหารที่สวยงาม ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้สละเวลาและให้ความคิดเห็นที่เกี่ยวข้อง และกลุ่มตัวอย่างทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลตอบแบบสอบถาม ทำให้ได้รับข้อมูลที่สมบูรณ์และเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- หทัยชนก ฉิมบ้านไร่ และรัชพงษ์ วงศาโรจน์. (2558). “ศักยภาพอาหารพื้นเมืองและแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านอาหารพื้นเมืองจังหวัดน่าน”. *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทย นานาชาติ*. 11(1) : 37-53.
- ปองปรารณ สุนทรเกสัช, กิติวัฒน์ กิติบุตร และกนกพร เอกกะสินสกุล (2560). *การเล่าเรื่องอาหารท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษาน้ำปูแจห์ม*. ลำปาง: มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- พสนันท์ บุญช่วย. (2553). “รูปแบบการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์อาหารตลาดบางหลวง”. *วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี* [Online] สืบค้นวันที่ 2 เมษายน 2561 จาก http://www.east.spu.ac.th/journal/booksearch/upload/1577-1602_22.pdf
- รัตติกาล เจนจิต. (2556). “การสื่อสารกับอาหาร” ใน กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. *สื่อสารอาหาร สุขภาพ*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์. 10-139.
- วรัญญา เชาวสุโข และปัญญวัฒน์ เอื้ออิฐผล. (2559). “นักสร้างภาพอาหาร”. *สารคดี*. 32(381) : 140-147.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านอาหารเคลื่อนที่ประเภทฟู้ดทรัค ในเขตกรุงเทพมหานคร

Key Success Factors of Entrepreneur on Food Truck in Bangkok.

ณชพัฒน์ อัครวิชฌน์(Nachaphat Ausawaratchanan)

¹สาขาวิชาการตลาด คณะบริหารธุรกิจ วิทยาลัยเทคโนโลยีจิตรลดา

*Corresponding author. E-mail: nachaphat.aus@cdtc.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านอาหารเคลื่อนที่ประเภทฟู้ดทรัคในเขตกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านอาหารเคลื่อนที่ประเภทฟู้ดทรัคในเขตกรุงเทพมหานคร (2) เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหของผู้ประกอบการร้านอาหารเคลื่อนที่ประเภทฟู้ดทรัคในเขตกรุงเทพมหานคร การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi Structure) ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือผู้ประกอบการร้านอาหารเคลื่อนที่ประเภทฟู้ดทรัค ที่จำหน่ายอาหารควว 4 ประเภท คือ อาหารตะวันตก อาหารจีน อาหารญี่ปุ่น และอาหารไทย จำนวน 15 ราย

ผลการวิจัยสรุป ได้ดังนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ประกอบการฟู้ดทรัคส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุ 31-40 ปี มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์ในธุรกิจอาหารมาก่อนทำธุรกิจฟู้ดทรัค 7 ปีขึ้นไป ปัจจุบันอยู่ในธุรกิจฟู้ดทรัค 2-3 ปี มีรถฟู้ดทรัค 1 คัน มีพนักงานประจำรถฟู้ดทรัค 1-3 คน และใน 1 สัปดาห์ออกจำหน่าย 6 วัน

2. เหตุผลที่ตัดสินใจทำธุรกิจรถฟู้ดทรัคเพราะเข้าถึงลูกค้าได้ง่าย เคลื่อนที่ได้ เปลี่ยนทำเลที่ขายได้ และสามารถออกงานอีเว้นท์นอกสถานที่ได้ ครั้งแรกใช้งบลงทุนไป 300,000-500,000 บาท แนวคิดในการตกแต่งรถฟู้ดทรัค จะเน้นสีส้ม สบายงาม โดดเด่น ทันสมัย มีการตกแต่งหน้าร้านสร้างบรรยากาศด้วย แสง สี และเสียงเพลง ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นคนทั่วไป เด็ก วัยรุ่น ครอบครัว คนทำงาน จุดเด่นหรือจุดขายคือ รสชาติอร่อย เมนูที่หลากหลาย และความคุ้มค่ากับราคาที่จ่ายไป ส่วนใหญ่เน้นรับงานอีเว้นท์นอกสถานที่ หลักในการเลือกทำเลที่ตั้งคือ แหล่งชุมชน สะดวกในการจอดรถ และต้องมีไฟฟ้า ลูกค้าจะทราบสถานที่ขายโดยผ่านทาง Line ,Facebook และ Instagram แจ้งล่วงหน้า 1 วัน ผลประกอบการที่ผ่านมามีแนวโน้มดีขึ้นและมีแนวคิดจะเพิ่มรถ ปัญหาที่พบ คือ เศรษฐกิจตกต่ำ คู่แข่ง ฤดูฝน และขาดแคลนพนักงาน

3 . ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการเรียงลำดับจากมากไปน้อยดังนี้ ปัจจัยภายนอก คือ ปัจจัยด้านสภาพอากาศ เช่น ช่วงฤดูฝน ปัจจัยด้านเศรษฐกิจตกต่ำ ปัจจัยด้านคู่แข่งทั้งทางตรง และทางอ้อม ส่วนปัจจัยภายใน คือ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ เช่น รสชาติอร่อย เมนูหลากหลาย ราคาไม่แพง ปัจจัยด้านการตกแต่งรถให้โดดเด่นสวยงาม และปัจจัยด้านการขาดแคลนพนักงาน

คำสำคัญ : ร้านอาหารเคลื่อนที่ประเภทฟู้ดทรัค ปัจจัยความสำเร็จ อาหารคาว

ABSTRACT

The topic of this research is key success factors of entrepreneur on food truck in Bangkok. The purposes of this study are (1) key success factors of entrepreneur on food truck in Bangkok (2) problem and solution of entrepreneur on food truck in Bangkok. This research is qualitative research. The research instruments was used for data-gathering semi-structure and In-deapth interview by purposive sampling. The population of this research is 15 fast foods business entrepreneur whith in USA food, Chaina food, Japanese food and Thai food.

The findings show that:

1. For personal factors of respondents: the majority of respondents were male, aged between 31-40 years, graduated bachelor's degree, had been experienced food business over 7 years, 2-3 years in business food truck, a food truck, 1-3 workers and work on 6 days/week.

2. The entrepreneurs were decisions to food truck business because of it can mobile, always to change for new channel and service outdoor event. First time the entrepreneurs were investmented 300,000-500,000 baht and colourful, beautiful, differentiation, live and sound concept to new food truck. The entrepreneurs had general targeting and strength for good quality product and inexpensive. The majority of mobile food outdoor event. Concept mobile food is population, convenience parking and electric support. Customers will know to mobile via Line, Facebook and Instagram. The past performance is likely to improve and the idea to increase the car. The problem is the economic downturn, competitors, rainy season and shortage of employees.

3. Key success factors of entrepreneur on food truck ratings of importance levels ranging from high to low as follows: External factors are weather factors, such

as the rainy season, the economic downturn, direct and indirect competitors. Internal factor is the product factor such as delicious taste, variety menu, inexpensive factors to decorate the car beautiful. And the shortage of staff

Keywords: Food Truck Key Success Factors Fast Food

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคมไทยในยุคปัจจุบันที่มุ่งเน้นกับการทำงาน และการทำธุรกิจมากขึ้นทำให้มีเวลาน้อยลงส่งผลให้พฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไป อาหารจานด่วนหรืออาหารฟาสต์ฟู้ด จึงเข้ามามีบทบาทมากขึ้นเพราะทำให้ไม่ต้องเสียเวลาในการประกอบอาหารเพื่อนำมาบริโภคเอง อาหารประเภทนี้จึงเหมาะกับผู้ที่เวลาน้อยมีรายได้ปานกลาง เพราะความต้องการของบุคคลกลุ่มนี้ก็คือ มีความต้องการอาหารที่รับประทานง่ายใช้เวลาในการประกอบอาหารไม่มาก อีกทั้งยังอึดท้องในราคาที่ไม่แพงจนเกินไปซึ่งคนกลุ่มนี้ก็มีอยู่ในตัวเมือง จึงมีการพัฒนาเกี่ยวกับธุรกิจอาหารเพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงนี้

“ฟู้ดทรัค” (Food Truck) หรือรถขายอาหารแบบเคลื่อนที่ ที่นิยมในสหรัฐ ออสเตรเลีย และ นิวซีแลนด์ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการด้านพฤติกรรมของผู้บริโภคที่ต้องการความรวดเร็วในการบริโภคอาหาร เพราะเป็นรถอาหารเคลื่อนที่จำหน่ายอาหารจานด่วนที่สามารถจอดประจำอยู่กับที่ หรือเคลื่อนที่ไปจำหน่ายในสถานที่ที่มีผู้คนพลุกพล่านในย่านเศรษฐกิจ แหล่งท่องเที่ยว หรืองานอีเวนต์ต่างๆได้ และในปัจจุบันเทรนด์ฟู้ดทรัค (Food Truck) หรือรถอาหารเคลื่อนที่ในประเทศไทย กำลังเป็นเทรนด์ที่นิยม และน่าสนใจเหมาะกับการทำเป็นอาชีพอิสระ หรืออาชีพเสริม ซึ่งปัจจุบันมีคนหันมาสร้างอาชีพสร้างรายได้กับการเปิด Food Truck มากขึ้นแต่ก็ยังไม่มากนักจนเกินไป จุดเด่นของ Food Truck คือการที่สามารถย้ายที่ขายได้เรื่อยๆ เลือกทำเลได้ตามชอบ เช่น ตลาดนัดไนท์บาร์ซ่า ใหญ่ๆ หรือ แม้แต่ตลาดนัดเสาร์อาทิตย์ งานแฟร์ต่างๆ รวมถึงงานเทศกาลดนตรีต่างๆ หรือแม้แต่ตามแหล่งออฟฟิศที่มีสถานที่จอดรถได้และมีผู้คนเดินผ่านไปมาพอสมควร ส่วนอาหารส่วนใหญ่ที่มักขายแนว Food Truck มักจะเป็นอาหารที่ทำง่าย ทานง่ายเช่น พิซซ่า แซนวิช แฮมเบอร์เกอร์ สเต็ก อาหารญี่ปุ่น ข้าวแกงแบบไทยๆ ข้าวต้ม ก๋วยเตี๋ยว และอาหารอีสาน ซึ่งส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับสถานที่ขายและเทรนด์ความนิยมของผู้บริโภค เพราะสถานที่บางแห่งสามารถตั้งโต๊ะเพิ่มเติมจากที่มีที่นั่งที่เป็นเคาน์เตอร์ติดมากับรถ หรือสถานที่บางแห่งจอดขายได้แต่ตั้งโต๊ะไม่ได้ก็จะเน้นเป็นแนวห่อกลับบ้าน หรือ อาจเป็นการขายเครื่องดื่ม ซึ่งการลงทุน Food Truck ขึ้นอยู่กับขนาดของรถและการตกแต่งซึ่งจะมีราคาตั้งแต่ 400,000 – 700,000 บาท ส่วนใหญ่นิยมใช้รถตู้ รถกระบะ หรือแม้แต่ รถสกู๊ตเตอร์เล็กๆ ซึ่งจะรวมการติดตั้งอุปกรณ์ เช่น ระบบไฟ เตาอุ่นหรือทำอาหาร เครื่องครัวต่างๆ ความสะดวกของการทำธุรกิจ Food Truck คือ ใช้คนเพียง 2-3 คน ซึ่งสามารถทำกันเองภายในครอบครัว

ได้ สะท้อนกับการเคลื่อนย้ายไปตามที่ต่างๆ ทำให้เข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้หลายสถานที่ ธุรกิจนี้ยังคงทำกำไรได้ยาวในอนาคต ทั้งยังสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการขายตามกระแสในยุคปัจจุบัน ซึ่งธุรกิจนี้เป็นอีกตัวเลือกที่น่าสนใจของคนอยากทำธุรกิจแต่ ธุรกิจ Food Truck ก็ยังมีหลายปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการ ทั้งปัจจัยภายนอก (PEST Analysis) เช่น การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี กฎหมาย สภาพแวดล้อม รวมถึงคู่แข่ง (Five Force Model) และปัจจัยภายใน พิจารณาจากปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดธุรกิจบริการ 7 ด้าน (7Ps) ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบริการ ด้านกระบวนการ และด้านลักษณะทางกายภาพ ซึ่งมีผลต่อความสำเร็จของกิจการทั้งสิ้น (มันนี่ฮับ, 2559)

ดังนั้นจึงควรที่จะได้มีการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านอาหารเคลื่อนที่ประเภทฟู้ดทรัคในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจลงทุนทำธุรกิจร้านอาหารเคลื่อนที่ประเภทฟู้ดทรัคได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านอาหารเคลื่อนที่ประเภทฟู้ดทรัคในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหของผู้ประกอบการร้านอาหารเคลื่อนที่ประเภทฟู้ดทรัคในเขตกรุงเทพมหานคร

ประโยชน์และผลงานวิจัยของโครงการที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจลงทุนทำธุรกิจร้านอาหารเคลื่อนที่ประเภทฟู้ดทรัคของผู้ประกอบการรายใหม่
2. เพื่อให้ผู้ประกอบการร้านอาหารเคลื่อนที่ประเภทฟู้ดทรัครายเดิม ทราบปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหของผู้ประกอบการรายอื่นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านอาหารเคลื่อนที่ประเภทฟู้ดทรัคในเขตกรุงเทพมหานคร” ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi Structure) โดยผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน

ขอบเขตงานวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านอาหารเคลื่อนที่ประเภทฟู้ดทรัคในเขตกรุงเทพมหานคร” ศึกษาเฉพาะปัญหา แนวทางแก้ไขปัญห และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านอาหารเคลื่อนที่ประเภทฟู้ดทรัคเท่านั้น

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรคือ ผู้ประกอบการร้านอาหารเคลื่อนที่ประเภทฟู้ดทรัค ที่จำหน่ายอาหารคว 4 ประเภทเท่านั้น คือ อาหารตะวันตก อาหารจีน อาหารญี่ปุ่น และอาหารไทย

ขอบเขตด้านสถานที่

ผู้ประกอบการร้านอาหารเคลื่อนที่ประเภทฟู้ดทรัค ที่มีสถานที่จำหน่ายอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครเท่านั้น

ประชากรและตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือผู้ประกอบการร้านอาหารเคลื่อนที่ประเภทฟู้ดทรัค ที่จำหน่ายอาหารคว และมีสถานที่จำหน่ายอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครเท่านั้น

วิธีการสุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือผู้ประกอบการร้านอาหารเคลื่อนที่ประเภทฟู้ดทรัค ที่จำหน่ายอาหารคว และมีสถานที่จำหน่ายอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยพิจารณาจากประเภทอาหารที่ผู้บริโภคนิยมบริโภคได้ 4 ประเภท คือ อาหารตะวันตก อาหารจีน อาหารญี่ปุ่น และอาหารไทย หลังจากนั้นทำการหาข้อมูลผู้ประกอบการรถฟู้ดทรัค จากเว็บไซต์ ฟู้ด ทรัค คลับ องค์กร เครือ ข่าย ธุรกิจ ฟู้ด ทรัค (เข้า ถึง ได้ จา ก : <https://www.foodtruckclub.net/>) โดยได้ผู้ประกอบการรถฟู้ดทรัค จำนวน 15 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จะสร้างเครื่องมือโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาออกเป็น 2 แหล่ง

1. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ได้จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจาก ผลงานวิจัย บทความจากหนังสือ บทความจากเว็บไซต์ต่าง ๆ รวมทั้งแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

2. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) โดยการทำแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi Structure) เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้สัมภาษณ์พูดในประเด็นที่ต้องการศึกษาให้มากที่สุด ในขณะที่ผู้สัมภาษณ์ทำหน้าที่ควบคุมทิศทางการสนทนา และบันทึกเสียงขณะทำการสัมภาษณ์ทีละราย แล้วจึงถอดเทปเพื่อเขียนรายงาน และสรุปผลการวิจัย

เนื้อหาในแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยประกอบด้วยคำถาม 3 ส่วน ที่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน ได้ค่า IOC เกิน 0.5 ซึ่งแปลความหมายว่า มีค่าความเที่ยงตรงใช้ได้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ก่อนเริ่มธุรกิจฟู้ดทรัค ระยะเวลาในการทำธุรกิจฟู้ดทรัค จำนวนรถฟู้ดทรัค และจำนวนพนักงานประจำ

ส่วนที่ 2 ปัจจัยแวดล้อมภายใน เช่น ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดธุรกิจบริการ 7 ด้าน (7Ps) ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคคล ด้านกระบวนการ และด้านลักษณะทางกายภาพที่มีผลต่อความสำเร็จของกิจการ

ส่วนที่ 3 ปัจจัยแวดล้อมภายนอก (PEST Analysis) เช่น การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี กฎหมาย สภาพแวดล้อม และคู่แข่ง (Five Force Model) ที่มีผลต่อความสำเร็จของกิจการ

โดยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ทั้ง 3 ส่วน

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านอาหารเคลื่อนที่ประเภทฟู้ดทรัคในเขตกรุงเทพมหานคร” ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi Structure) เจ้าของกิจการร้านฟู้ดทรัค จำนวน 15 คน ผลการสัมภาษณ์ ดังนี้

1.คุณพัฒน หิณชิระนันท์ เจ้าของรถฟู้ดทรัคชื่อร้าน

“MOTHER TRUCKER” จำหน่าย แฮมเบอเกอร์

เจ้าของกิจการอายุ 27 ปี สำเร็จการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์ในธุรกิจอาหารมา 7 ปี ก่อนที่ตัดสินใจทำธุรกิจประเภทฟู้ดทรัค ปัจจุบันทำธุรกิจฟู้ดทรัคมาแล้ว 3 ปี มีรถ

ฟู้ดทรัคทั้งหมด 5 คัน มีพนักงานทั้งหมด 12 คน ประจำรถคันละ 2-3 คน โดยออกจำหน่ายทุกวัน จะไม่เน้นสถานที่ขายประจำ แต่จะเน้นรับงานอีเวนต์ตามงานต่างๆ

เหตุผลที่ตัดสินใจทำธุรกิจร้านอาหารเคลื่อนที่ประเภทฟู้ดทรัคเพราะ มองเห็นโอกาส เป็นธุรกิจใหม่ที่ยังไม่มีคู่แข่งมากนัก ในครั้งแรกใช้งบลงทุนไป 700,000 บาท ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยรุ่น นักศึกษา จุดเด่นหรือจุดขายคือเรื่องความคุ้มค่า ใช้นวัตกรรมคุณภาพดี จำหน่ายในราคาเริ่มต้นที่ 150 บาท เฉลี่ยประมาณ 50 ชิ้น/คัน/วัน ไม่มีสถานที่จำหน่ายประจำเพราะมองว่า เบอร์เกอร์คนจะกินช้านั้นยากแค่เดือนละ 1-2 ครั้งเท่านั้น ส่วนใหญ่จะรับงานอีเวนต์นอกสถานที่เป็นหลัก โดยจะแจ้งลูกค้าล่วงหน้าผ่านทาง Line ,Facebook และ Instagram การตกแต่งรถฟู้ดทรัคมีส่วนในการช่วยดึงดูดลูกค้าให้มาสนใจสินค้า แต่อย่าแต่งให้ดูหรูเกินไปดูแพงไปจะทำให้ลูกค้าไม่กล้ามาซื้อ ทางร้านจะเน้นขนาดรถมากกว่า ไม่พบปัญหาพนักงานขาดแคลนเพราะมองว่าปัจจุบันคนตกงานกันเยอะ แต่จะพบปัญหาเรื่องพนักงานทุจริต ซึ่งแก้ไขโดยการนับจำนวนวัตถุดิบที่จำหน่ายออกไป รถทุกคันจะติดกล้องวงจรปิดเพื่อสังเกตพฤติกรรมของพนักงาน และเช็คยอดขายของรถแต่ละคันจากประสบการณ์ที่ผ่านมา ผลประกอบการที่ผ่านมาขึ้นๆลงๆไม่แน่นอน

ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกิจการ ปัจจัยแรก คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจอยู่ในช่วงถดถอยลูกค้าประหยัด และใช้เวลาในการตัดสินใจชื้อนานขึ้น ปัจจัยที่สอง คือ ปัจจัยด้านคู่แข่งทั้งทางตรง และทางอ้อม คู่แข่งทางตรงเป็นรถฟู้ดทรัคแฮมเบอร์เกอร์เหมือนกันที่แย่งงานอีเวนต์ เพราะเจ้าของงานจะเลือกอาหารจากรถฟู้ดทรัคที่หลากหลายไม่ซ้ำกัน ส่วนคู่แข่งทางอ้อมจะเป็นสินค้าทดแทนที่มาออกบูธอยู่ในงาน หรือในตลาดเดียวกัน ปัจจัยที่สาม คือ ปัจจัยด้านสภาพอากาศ เช่น ช่วงฤดูฝน เดือน ส.ค.-พ.ย.ประมาณ 3-4 เดือน ถือเป็นช่วงที่เสี่ยงต่อการขาดทุน เพราะฝนตกไม่สามารถขายแบบ outdoor ได้ และคนไม่ออกจากบ้าน ซึ่งแก้ไขโดยเน้นงานขาย indoor แต่ก็มีค่าเช่าที่ที่แพง จะหยุดออกขาย outdoor แต่เลือกเฉพาะงานอีเวนต์แบบเหมาเท่านั้น ปัจจัยที่สี่ คือ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ที่จำหน่าย มีคุณภาพวัตถุดิบที่คัดสรรมาอย่างดี ความคุ้มค่า และรสชาติถูกปากลูกค้า

2. คุณศักดา ชูแสง เจ้าของรถฟู้ดทรัคชื่อร้าน “19 BURGER” จำหน่าย แฮมเบอร์เกอร์

เจ้าของกิจการอายุ 41 ปี เป็นชาวมุสลิม สำเร็จการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์ในธุรกิจอาหารมา 8 ปี ก่อนที่ตัดสินใจทำธุรกิจประเภทฟู้ดทรัค ปัจจุบันทำธุรกิจฟู้ดทรัคมาแล้ว 5 ปี มีรถฟู้ดทรัคทั้งหมด 3 คัน มีพนักงานทั้งหมด 12 คน ประจำรถคันละ 3-4 คน โดยออกจำหน่าย 6 วัน ยกเว้น วันจันทร์ มีสถานที่ขายประจำ คือ ตลาดนัดรถไฟ ซอยรามคำแหง 127 และถนนร่มเกล้าและรับงานอีเวนต์ตามงานต่างๆ

เหตุผลที่ตัดสินใจทำธุรกิจร้านอาหารเคลื่อนที่ประเภทฟู้ดทรัคเพราะว่า สะดวกในการขาย กว่าตั้งบูธสามารถเปิดขายได้เลย ในครั้งแรกใช้งบลงทุนไปทั้งหมด 200,000 บาท ลูกค้าส่วนใหญ่เป็น ชาวมุสลิมอายุ 18-60 ปี จุดเด่นหรือจุดขายคือเรื่องรสชาติ เมนูที่หลากหลาย และราคาถูก โดยทางร้านจะมีราคาเริ่มต้นที่ 45-99 บาท ยอดจำหน่ายเฉลี่ยประมาณ 100 ชิ้น/คัน/วัน ลูกค้าจะทราบสถานที่ขายโดยผ่านทาง Line ,Facebook และ Instagram สถานที่ขายจะเน้นตลาดนัดเพราะเป็น แหล่งที่มีคนจำนวนมากมารวมตัวกันและมีลูกค้าประจำในตลาดนั้นๆ การตกแต่งรถฟู้ดทรัคมีส่วนในการตัดสินใจซื้อของลูกค้าโดยมีหลักในการออกแบบตามเว็บไซต์ของอเมริกา และการแต่งรถให้โดดเด่น จะได้รับความสนใจจากลูกค้า ผลประกอบการที่ผ่านมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นและเพิ่มลงในอนาคต

ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกิจการ ปัจจัยแรก คือ ปัจจัยด้านสภาพอากาศ เช่น ช่วงฤดูฝน กระทบกับตลาดนัดมาก เพราะคนจะไม่ออกจากบ้าน รายได้ลดหายไป 20-30% ปัจจัยที่สอง คือ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ที่มีรสชาติอร่อย มีเมนูหลากหลายให้ลูกค้าเลือก ราคาไม่แพง จักรกลุ่มลูกค้าเฉพาะกลุ่มที่เป็นชาวมุสลิม ปัจจัยที่สาม คือ ปัจจัยด้านการตกแต่งรถให้สวยงาม มีผลต่อการตัดสินใจซื้อของลูกค้า ส่วนปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ไม่ได้รับผลกระทบเนื่องจาก ราคาจำหน่ายไม่สูงมาก

3.คุณภูริวัฒน์ พรหม เจ้าของรถฟู้ดทรัคชื่อร้าน “FULL MOON CAFÉ” จำหน่าย แฮมเบอเกอร์

เจ้าของกิจการอายุ 35 ปี สำเร็จการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาโท มีประสบการณ์ในธุรกิจอาหารมา 4 ปี ก่อนที่ตัดสินใจทำธุรกิจประเภทฟู้ดทรัค ปัจจุบันทำธุรกิจฟู้ดทรัคมาแล้ว 5 ปี มีรถฟู้ดทรัคทั้งหมด 3 คัน มีพนักงานทั้งหมด 12 คน ประจำรถคันละ 3-4 คน เป็น part time ส่วนใหญ่เน้นออกงานอีเว้นท์ 10 วันติด และมีแนวคิดที่จะเปิดเป็นร้านประจำเพื่อบริการลูกค้าประจำ

เหตุผลที่ตัดสินใจทำธุรกิจร้านอาหารเคลื่อนที่ประเภทฟู้ดทรัคเพราะ เป็นโอกาสที่รถฟู้ดทรัคยังน้อยอยู่ ในครั้งแรกใช้งบลงทุนไป 500,000 บาท ลูกค้าช่วงแรกๆ เป็นชาวต่างชาติ วัยรุ่น ครอบครัว จุดเด่นหรือจุดขาย คือ ตัวเมนูที่ต่างจากร้านอื่น อย่างเบอร์เกอร์จะใส่เนื้อสไลด์ใส่มะกะโรนี มีชีส ชีสก็จะเป็นชีสสูตรเฉพาะทางร้าน รสชาติไม่เหมือนร้านอื่น โดยทางร้านจะมีราคาเริ่มต้นที่ 100-260 บาท ยอดจำหน่ายเฉลี่ยประมาณ 40-50 ชิ้น/วัน ถ้างานคอนเสิร์ตจะมียอดขาย 100 ชิ้นขึ้นไป ลูกค้าจะทราบสถานที่ขายโดยผ่านทาง Line ,Facebook และ Instagram มีการส่งเสริมการขายโดยให้ส่วนลด แคมเปญพราย ถ้าเป็นสินค้าใหม่ก็จะมีโปรโมชั่น ถ้าลูกค้าซื้อครบ 500 บาท ก็จะมีแถม 1 ชิ้น ไม่มีปัญหาเรื่องขาดแคลนพนักงาน โดยมีวิธีในการบริหารพนักงานคือ งานอีเว้นท์จะใช้ part time ส่วนงานหน้าร้านประจำจะเป็นรายเดือน การตกแต่งรถจะเน้นสีเหลืองตามชื่อร้าน และสีเหลืองมีผลต่อจิตวิทยาคืออาหารน่ารับประทาน และเป็นสีของชีสที่เป็นสูตรเฉพาะของทางร้าน ผลประกอบการที่ผ่านไม่ได้ลดลงแต่จะชะลอบ้างช่วงหน้าฝน

ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกิจการ ปัจจัยแรก คือ ปัจจัยด้านสภาพอากาศ เช่น ช่วงฤดูฝน กระทบงาน outdoor ต้องทำงาน indoor ในห้างแทน ปัจจัยที่สอง คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจตกต่ำ ขายได้น้อยลง ปัจจัยที่สาม คือ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ที่เหนือกว่าด้านรสชาติอร่อย และชีสสูตรเฉพาะทางร้าน ปัจจัยที่สี่ คือ ปัจจัยด้านการตกแต่งรถให้สวยงาม เน้นสีเหลืองมีผลต่อจิตวิทยาคืออาหารน่ารับประทาน

4. คุณสุทธิพงษ์ แสงสุวรรณ เจ้าของรถฟู้ดทรัคชื่อร้าน “Panther” จำหน่าย สเต็ก แฮมเบอร์เกอร์

เจ้าของกิจการอายุ 35 ปี สำเร็จการศึกษาสูงสุดระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีประสบการณ์ในธุรกิจอาหารมา 20 ปี เคยเป็นเชฟมาก่อนทำรถฟู้ดทรัค ปัจจุบันทำธุรกิจฟู้ดทรัคมาแล้ว 3 ปี มีรถฟู้ดทรัคทั้งหมด 2 คัน มีพนักงานประจำร้าน 1 คน/คัน ทำกันเองภายในครอบครัว จำหน่าย 6 วัน ส่วนใหญ่รับงานอีเวนต์นอกสถานที่ 60% งานประจำ 40% ถ้าไม่มีงานอีเวนต์จะจอดขายประจำอยู่ที่ตลาดเตาปูน และบิกซีหทัยราษฎร์

เหตุผลที่ตัดสินใจทำธุรกิจร้านอาหารเคลื่อนที่ประเภทฟู้ดทรัคเพราะอิสระ อยู่ประจำที่ได้ และสามารถรับงานอีเวนต์ทั้งหมด และงานนอกสถานที่ได้ ไม่ต้องรอลูกค้า ครั้งแรกใช้งบลงทุนไป 400,000 บาท ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นพนักงาน คนทั่วไป อายุ 25-50 ปี จุดเด่นหรือจุดขายคือ เมนูเหมือนสากล แต่รสชาติเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยทางร้านจะมีราคาเริ่มต้นที่ 49-129 บาท ปริมาณจำหน่ายเบอร์เกอร์อยู่ที่ 15-20 ชิ้น สเต็ก 20-30 จาน มีหลักในการเลือกทำเลที่ตั้งคือ แหล่งชุมชน สะดวกในการจอดรถ และมีไฟฟ้า ลูกค้าจะทราบสถานที่ขายโดยผ่านทางไลน์ เฟสบุ๊ก แจ้งล่วงหน้า 1 วัน ปัญหาที่พบ คือ จะขาดแคลนพนักงานช่วงที่มีลูกค้ามากจะทำไม่ทัน และช่วงที่มีงานอีเวนต์ชนกัน แก้ไขโดยจ้างพนักงานรายวัน ลูกค้าต้องใช้เวลารอไม่เกิน 3-5 นาที/ชิ้น แนวคิดในการแต่งรถฟู้ดทรัคจะเน้นสบายๆ ไม่สกปรก การแต่งรถมีผลต่อการตัดสินใจซื้อของลูกค้าประมาณ 60-70% ปัญหาที่พบคือ ที่จอดประจำ เงินทุนหมุนเวียนในระบบ ส่วนผลประกอบการที่ผ่านมามีแนวโน้มทรงตัวถึงขั้นแย่

ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกิจการ ปัจจัยแรก คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจตกต่ำ ลูกค้าประหยัดในการใช้เงินมากขึ้น ปัจจัยที่สอง คือ ปัจจัยด้านสภาพอากาศ เช่น ช่วงฤดูฝน แก้ปัญหาโดยหาที่ขายประจำ หรือแปลงร่างขายเป็นบูธ ติดต่อห้าง ที่มีโดม หลังคา ปัจจัยที่สาม คือ ปัจจัยด้านคู่แข่งทั้งทางตรงแย่งงานกัน และทางอ้อม จุดจอดที่มีร้านค้ำรอบข้างที่ทดแทนได้ ปัจจัยที่สี่ คือ ปัจจัยด้านการตกแต่งรถให้โดดเด่นสวยงาม ดึงดูดความสนใจลูกค้าที่ผ่านไปมา

5.คุณบัณฑิต เทพณรงค์ เจ้าของรถฟู้ดทรัคชื่อร้าน “8903 STEAK” จำหน่าย สเต็ก

เจ้าของกิจการอายุ 42 ปี สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษา มีประสบการณ์ในธุรกิจอาหารมา 10 ปี ก่อนที่ตัดสินใจทำธุรกิจประเภทฟู้ดทรัค ปัจจุบันทำธุรกิจฟู้ดทรัคมาแล้ว 8 ปี มีรถฟู้ดทรัคทั้งหมด 2 คัน มีพนักงานทั้งหมด 3 คน ประจำรถคันละ 1-2 คน โดยออกจำหน่าย 4 วัน ยกเว้น วันจันทร์ และวันอังคาร มีสถานที่ขายประจำ คือ เจเจมอลล์ ช่างชุ่ย และรับงานอีเวนต์ตามงานต่างๆ

เหตุผลที่ตัดสินใจทำธุรกิจร้านอาหารเคลื่อนที่ประเภทฟู้ดทรัคเพราะว่าตอบโจทย์ลูกค้า สามารถเข้าถึงและบริการลูกค้าได้ง่าย ในครั้งแรกใช้งบลงทุนไป 250,000 บาท ลูกค้าส่วนใหญ่ทุกเพศทุกวัยหลากหลาย จุดเด่นหรือจุดขายคือ การออกแบบตัวรถมีสีส้มที่มันสะดุดตาโดยเน้นสีส้มให้ลูกค้าสนใจแล้วจึงเสนอขายอาหาร โดยทางร้านจะมีราคาเริ่มต้นที่ 60-400 บาท ยอดจำหน่ายเฉลี่ยประมาณ 100 จาน/วัน มีหลักในการเลือกทำที่ตั้ง คือ ร้านสะดวกซื้อต้องกางโต๊ะได้ เพื่อให้ลูกค้านั่งกินเวลาในการรอแต่ละครั้ง 3-5 นาที ลูกค้ารู้จักร้านผ่านทาง Line ,Facebook และปากต่อปาก มีการส่งเสริมการขายโดยเพิ่มปริมาณเนื้อสเต็กให้กับลูกค้าประจำ ปัญหาที่พบ คือ ขาดแคลนพนักงาน เดิมธุรกิจมีรถ 2 คัน แต่ปัจจุบันออกใช้งานเพียง 1 คัน เนื่องจากขาดพนักงาน หาแรงงานคนไทยลำบาก และมีข้อต่อรองสูง ส่วนใช้แรงงานต่างชาติค่อนข้างยุ่งยากในการขออนุญาตกับทางการ และการฝึกพนักงานให้มีมาตรฐานเดียวกันกับเจ้าของต้องใช้เวลานาน ผลประกอบการที่ผ่านพอประมาณขึ้นอยู่กับงานอีเวนต์ในแต่ละเดือนถ้ามีมากก็มีกำไร ถ้าไม่มากก็แค่เท่าทุน

ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกิจการ ปัจจัยแรก คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ในปัจจุบันของแพงขึ้นทำให้ต้นทุนเพิ่ม แต่ราคาขายในเมนูเท่าเดิมไม่เปลี่ยนแปลงทำให้มีรายได้น้อยลง ปัจจัยที่สอง คือ ปัจจัยด้านสภาพอากาศ เช่น ช่วงฤดูฝน กระทบอย่างมาก แก้ปัญหาโดยหางาน indoor ปัจจัยที่สาม คือ ปัจจัยด้านสินค้าทดแทนที่ราคาถูกลง เช่น กว๊านเตี่ยว กระเพาะปลา ปัจจัยที่สี่ คือ ขาดแคลนพนักงาน ทำให้ไม่สามารถนำรถอีกคันออกจำหน่ายได้ทำให้ขาดรายได้ เสียโอกาส ปัจจัยที่ห้า คือ ข้อจำกัดด้านพื้นที่ที่ไม่สามารถตั้งโต๊ะได้ และราคาเช่าที่สูงมาก ตั้งแต่ 100-3,500 ต่อวัน ปัจจัยที่หก คือ การตกแต่งรถ สีส้ม ช่วยดึงดูดความสนใจของลูกค้า ปัจจัยที่เจ็ด คือ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ที่เหนือกว่าด้านรสชาติอร่อย และคุณภาพวัตถุดิบที่ดี

6.คุณภัทรธิดา ดาวกระจ่าง เจ้าของรถฟู้ดทรัคชื่อร้าน

“Am Amm kitchen” จำหน่าย บาปี้คิวเสียบไม้ สเต็ก ชอส

เจ้าของกิจการอายุ 35 ปี สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์ในธุรกิจอาหารมา 2 ปี ก่อนที่ตัดสินใจทำธุรกิจประเภทฟู้ดทรัค ปัจจุบันทำธุรกิจฟู้ดทรัคมาแล้ว 3 ปี มีรถฟู้ดทรัคทั้งหมด 1 คัน มีพนักงานประจำร้าน 1-2 คน ทำกันเองภายในครอบครัว โดยออกจำหน่าย 2

วัน เสาร์ อาทิตย์ ส่วนใหญ่เป็น งานอีเว้นท์แบบ อย่างน้อย 10 งานต่อเดือน โดยรายได้ 80%มาจากงานหมา มีอัตราการหมอยู่ที่ 100 เสรีฟ 200 ไม้ ราคาขั้นต่ำ 8,000 บาท

เหตุผลที่ตัดสินใจทำธุรกิจร้านอาหารเคลื่อนที่ประเภทฟู้ดทรัคเพราะมีอิสระ เคลื่อนที่ได้ เปลี่ยนทำเลได้ถ้าขายไม่ดี หน้าร้านค่าที่แพง ในครั้งแรกใช้งบลงทุนไป 500,000 บาท ลูกค้าส่วนใหญ่มีหลายประเภททั้งเด็ก วัยรุ่น จุดเด่นหรือจุดขายคือ การบริการลูกค้าดูแลลูกค้าได้ และรสชาติของซอสทาบาคิวมีรสชาติโดดเด่น โดยทางร้านจะมีราคาเริ่มต้นที่ 35 บาท ปัญหาที่พบ คือ ขาดแคลนพนักงาน แก้ปัญหาโดยมี Partner รถประเภทเดียวกัน และจ้าง part time ไม่เน้นการแต่งรถสีโดดเด่นแต่เน้นเรื่องการใช้งานเป็นหลัก เพราะงานส่วนใหญ่เป็นงานอีเว้นท์แบบหมา และงานอีเว้นท์นอกสถานที่ แต่ถ้าเป็นงานที่ออกขายประจำมีผลต่อการตัดสินใจของลูกค้า

ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกิจการ ปัจจัยแรก คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจตกต่ำ กระทบกับกำลังซื้อของลูกค้าอย่างมาก ปัจจัยที่สอง คือ ปัจจัยด้านสภาพอากาศ เช่น ช่วงฤดูฝน กระทบกับสถานที่ขายต้องเปลี่ยนไปขายแบบเดลิเวอรี่ ออกบูตตั้งร้านขายในตลาด ปัจจัยที่สาม คือ ปัจจัยด้านคู่แข่งทางตรง รถฟู้ดทรัคที่ขายอาหารเหมือนกันมาแย่งงานอีเว้นท์ โดยปกติเจ้าของงานจะไม่เลือกรถฟู้ดทรัคที่ขายอาหารซ้ำกันจะเลือกเฉพาะฟู้ดทรัคที่มีรสชาติโดดเด่นจริงๆ ปัจจัยที่สี่ คือ ขาดแคลนพนักงาน เสียโอกาส ปัจจัยที่ห้า คือ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ที่เหนือกว่าด้านรสชาติโดดเด่น ปัจจัยที่หก คือ ปัจจัยด้านการบริการลูกค้า ที่สามารถดูแลลูกค้าได้ดี

7.คุณสมชาย ชิตเครือ เจ้าของรถฟู้ดทรัคชื่อร้าน “สุขสรรค์พิชซ่า” จำหน่าย พิชซ่า โฮมวิท

เจ้าของกิจการอายุ 56 ปี สำเร็จการศึกษาสูงสุดระดับอนุปริญญา มีไม่เคยมีประสบการณ์ในธุรกิจอาหารมาก่อนทำธุรกิจประเภทฟู้ดทรัค ปัจจุบันทำธุรกิจฟู้ดทรัคมาแล้ว 3 ปี มีรถฟู้ดทรัคทั้งหมด 1 คัน มีพนักงานประจำร้าน 2 คน/คัน ทำกันเองภายในครอบครัว จำหน่าย 6 วัน หยุดวันจันทร์ ส่วนใหญ่รับงานอีเว้นท์นอกสถานที่ 60% งานประจำ 40% ถ้าไม่มีงานอีเว้นท์จะจอดขายประจำอยู่ที่ ตลาดเตาปูน ห้างเมกะ วังบูรพา และเดอะมอลล์บางแค

เหตุผลที่ตัดสินใจทำธุรกิจร้านอาหารเคลื่อนที่ประเภทฟู้ดทรัคเพราะอิสระ รับงานอีเว้นท์ทั้งหมา และงานนอกสถานที่ได้ ครั้งแรกใช้งบลงทุนไป 600,000 บาท ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นคนทั่วไป เด็ก วัยรุ่น ผู้ใหญ่ จุดเด่นหรือจุดขายคือ รสชาติเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว กรอบนอกนุ่มใน และเป็นพิชซ่าโฮมวิทเพื่อสุขภาพ โดยทางร้านจะมีราคาเริ่มต้นที่ 59-259 บาท มียอดจำหน่ายตลาดประจำ 40-50 ชิ้นต่อวัน ถ้าออกงานอีเว้นท์นอกสถานที่จะมีมียอดจำหน่าย 100 ชิ้นต่อวัน ลูกค้าต้องใช้เวลารอไม่เกิน 3-5 นาที/ชิ้น มีหลักในการเลือกทำเลที่ตั้งคือ แหล่งชุมชน ปัญหาที่พบ คือ เศรษฐกิจตกต่ำ และฤดูฝน แนวคิดในการแต่งรถฟู้ดทรัคจะเน้นรูปผลิตภัณฑ์ และราคาที่ชัดเจน ส่วนผลประกอบการที่ผ่านมา มีแนวโน้มทรงตัวถึงขั้นแย่

ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกิจการ ปัจจัยแรก คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจตกต่ำ กำลังซื้อลูกค้าน้อยลง ปัจจัยที่สอง คือ ปัจจัยด้านสภาพอากาศ เช่น ช่วงฤดูฝน แก้ปัญหาโดยหาที่ขายประจำ หรือแปลงร่างขายเป็นบูธ ติดต่อห้าง ที่มีโดม หลังคา ปัจจัยที่สาม คือ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์รสชาติอร่อย เมนูหลากหลาย ราคาไม่แพง ปัจจัยที่สี่ คือ ปัจจัยด้านการตกแต่งร้านมีผลต่อการตัดสินใจซื้อของลูกค้ามาก

8.คุณอิทธิพล ธาระวัย เจ้าของรถฟู้ดทรัคชื่อร้าน “Duck&Roll” จำหน่าย ก๋วยเตี๋ยวเปิด

เจ้าของกิจการอายุ 40 ปี สำเร็จการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์ในธุรกิจอาหารมา 5 ปี ก่อนที่ตัดสินใจทำธุรกิจประเภทฟู้ดทรัค ปัจจุบันทำธุรกิจฟู้ดทรัคมาแล้ว 2 ปี มีรถฟู้ดทรัคทั้งหมด 1 คัน มีพนักงานประจำร้าน 1-2 คน ทำกันเองภายในครอบครัว โดยออกจำหน่าย 5-6 วัน หยุดวันอังคาร สถานที่ขายประจำ คือ สวนจตุจักร หมู่บ้านอารียาลาดปลาเค้า และมีรับงานอีเวนต์แบบเหมา

เหตุผลที่ตัดสินใจทำธุรกิจร้านอาหารเคลื่อนที่ประเภทฟู้ดทรัคเพราะกระแสฟู้ดทรัคกำลังมาแรง อิสระ เข้าถึงลูกค้าได้เลย ในครั้งแรกใช้งบลงทุนไป 500,000 บาท ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยว เช่น ชาวจีน ฝรั่ง ชาวต่างชาติ ถ้าอยู่ในหมู่บ้านก็จะเป็นลูกค้าในหมู่บ้าน จุดเด่นหรือจุดขายคือ รสชาติ และการตกแต่งร้านสีส้มเปิดเพลงสไตล์พังก์หรือคองคอร์ดโรล และมีผลต่อการตัดสินใจซื้อของลูกค้าที่ชอบสไตล์เดียวกัน โดยทางร้านจะมีราคาเริ่มต้นที่ 60-120 บาท ยอดจำหน่ายเฉลี่ยประมาณ 50-100 ซาม/วัน ช่วงเวลาที่ขายดีคือ 4 โมงเย็นถึง 1 ทุ่ม ลูกค้าจะทราบสถานที่ขายโดยผ่านทาง Line ,Facebook และ Instagram มีการจัดโปรโมชั่นตามกำลังซื้อของลูกค้าที่ไปขาย ผลประกอบการที่ผ่านมามีแนวโน้มที่ดีขึ้น

ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกิจการ ปัจจัยแรก คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจตกต่ำ รายได้ลดลง ปัจจัยที่สอง คือ ปัจจัยด้านสภาพอากาศ เช่น ช่วงฤดูฝน หยุดขาย หรือหาที่ขายในร่ม ปัจจัยที่สาม คือ ปัจจัยด้านคู่แข่งงานอีเวนต์ เจ้าของงานเลือกประเภทอาหารไม่ซ้ำกัน ปัจจัยที่สี่ คือ ขาดแคลนพนักงาน เสียโอกาส ปัจจัยที่ห้า คือ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ด้านรสชาติโดดเด่น มีความคุ้มค่ากับราคา ปัจจัยที่หก คือ ปัจจัยด้านการบริการลูกค้า ความเป็นกันเอง รู้สึคดี ประทับใจ ปัจจัยที่เจ็ด คือ ปัจจัยด้านการตกแต่งร้านให้สวยงาม การสร้างบรรยากาศผ่อนคลายมีผลต่อการตัดสินใจซื้อของลูกค้า

9.คุณจิรพัฒน์ สอนเกล้า เจ้าของรถฟู้ดทรัคชื่อร้าน

“ก๋วยเตี๋ยวคั่วไก่สยาม” จำหน่าย ก๋วยเตี๋ยวคั่วไก่

เจ้าของกิจการอายุ 20 ปี สำเร็จการศึกษาสูงสุดระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีประสบการณ์ในธุรกิจอาหารมา 4 ปี ก่อนที่ตัดสินใจทำธุรกิจประเภทฟู้ดทรัค ปัจจุบันทำธุรกิจฟู้ดทรัคมาแล้ว 2 ปี

มีรถฟู้ดทรัคทั้งหมด 1 คัน มีพนักงานประจำร้าน 2 คน/คัน ทำกันเองภายในครอบครัว จำหน่าย 6 วัน ทำกันเองภายในครอบครัว จำหน่ายทุกวัน ส่วนใหญ่เป็นงานประจำ 70% งานอีเว้นท์นอกสถานที่ 30% ถ้าไม่มีงานอีเว้นท์จะจอดขายประจำอยู่ที่ ตลาดเตาปูน เมเจอร์ด้วยรัชโยธิน และบิ๊กซีหทัยราษฎร์ ที่ประจำมีค่าที่ 100-300 บาท/วัน ส่วนออกงานอีเว้นท์นอกสถานที่มีค่าเช่า 500-2,500 บาท/วัน

เหตุผลที่ตัดสินใจทำธุรกิจร้านอาหารเคลื่อนที่ประเภทฟู้ดทรัคเพราะเคลื่อนที่ได้ ไม่อยู่กับที่ ได้พบลูกค้าใหม่ๆเสมอ ครั้งแรกใช้งบลงทุนไป 400,000 บาท ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นคนทั่วไป พนักงานนักศึกษา จุดเด่นหรือจุดขายคือ การบริการลูกค้า โดยทางร้านจะมีราคาเริ่มต้นที่ 50-80 บาท มียอดจำหน่าย 40-65 ขาม ถ้าออกงาน อีเว้นท์นอกสถานที่จะมีมียอดจำหน่าย 100 ขามขึ้นไป ปัญหาที่พบ คือ หาที่จอดยาก และทำไมไม่ทันเมื่อมีลูกค้าจำนวนมากเพราะพนักงานไม่เพียงพอ กว้างเดียว 1 ขามลูกค้าต้องรอ 3-5 นาที มีการจัดคิวให้ลูกค้าตามลำดับก่อนหลัง มีหลักในการตกแต่งรถฟู้ดทรัคตามความชอบของตัวเอง และมีการตกแต่งรถด้วยแสง สี เสียง เพื่อสร้างบรรยากาศให้ลูกค้าผ่อนคลาย ผลประกอบการที่ผ่านมามีแนวโน้มทรงตัว

ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกิจการ ปัจจัยแรก คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจตกต่ำ รายได้ลดลงจากเคยได้วันละเกือบ 10,000 บาท/วัน เหลือ 1,000-2,000 บาท/วัน ปัจจัยที่สอง คือ ปัจจัยด้านสภาพอากาศ เช่น ช่วงฤดูฝน ต้องหาที่ขายที่มีโดม มีหลังคา หรือรับงานอีเว้นท์ ปัจจัยที่สาม คือ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ มีคุณภาพรสชาติอร่อย ปัจจัยที่สี่ คือ ปัจจัยด้านการตกแต่งรถให้น่านั่ง ด้วยแสง สี เสียง เพื่อสร้างบรรยากาศให้ลูกค้ารู้สึกผ่อนคลาย

10.คุณปณิตตา รัชวินุลย์ เจ้าของรถฟู้ดทรัคชื่อร้าน

“ร้านหมาล่าเนื้อ บายคนตัมตุน” จำหน่าย อาหารปิ้งย่าง

เจ้าของกิจการอายุ 39 ปี สำเร็จการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์ในธุรกิจอาหารมา 4 ปี ก่อนที่ตัดสินใจทำธุรกิจประเภทฟู้ดทรัค ปัจจุบันทำธุรกิจฟู้ดทรัคมาแล้ว 1 ปี มีรถฟู้ดทรัคทั้งหมด 1 คัน มีพนักงานประจำร้าน 3 คน/คัน ทำกันเองภายในครอบครัว จำหน่ายทุกวัน ส่วนใหญ่เป็นงานประจำ 70% งานอีเว้นท์นอกสถานที่ 30% ถ้าไม่มีงานอีเว้นท์จะจอดขายประจำอยู่ที่ ตลาดเตาปูน เมเจอร์ด้วยรัชโยธิน และเอกมัย โดยจะให้ความสำคัญกับงานประจำมากกว่างานอีเว้นท์นอกสถานที่ เพื่อรักษาลูกค้าประจำ และถ้ามีงานอีเว้นท์นอกสถานที่เข้ามาก็จะหยุดงานประจำแล้วไปรับงานอีเว้นท์นอกสถานที่ ซึ่งทำให้มีรายได้ทั้ง 2 ทาง

เหตุผลที่ตัดสินใจทำธุรกิจร้านอาหารเคลื่อนที่ประเภทฟู้ดทรัคเพราะเข้าถึงลูกค้าได้ง่าย หาทำเลขายใหม่ๆได้ตลอดเวลา ไม่เหมือนหน้าร้านต้องรอลูกค้า ครั้งแรกใช้งบลงทุนไป 30,000-40,000 บาท สำหรับครัวโดยประยุกต์รถตู้คันเดิมให้มาเป็นรถฟู้ดทรัค ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นทุกกลุ่มวัยรุ่น

คนทำงาน ครอบครัว จุดเด่นหรือจุดขายคือ รถฟู้ดทรัคเป็นรถสัญลักษณ์เป็นครอบครัว มีเอกลักษณ์ของตนเอง มีผลในการตัดสินใจซื้อของลูกค้า และราคาที่ไม่แพง จำต้องได้ โดยทางร้านจะมีราคาเริ่มต้นที่ 15-25 บาท ลูกค้าจะทราบสถานที่ขายโดยผ่านทาง Line ,Facebook และ Instagram ล่วงหน้า 1 วัน โดยมีหลักในการเลือกทำเลที่ตั้งรถ คือ จะต้องไม่มีร้านปิ้งย่างอยู่บริเวณนั้น ปัญหาที่พบแรกๆคือ ขาดแคลนพนักงาน ต้องออกจากงานมาช่วยกันทั้งครอบครัว เป็นธุรกิจภายในครอบครัว และคู่แข่งที่ขายเหมือนกันลงสถานที่เดียวกัน ผลประกอบการที่ผ่านมามีแนวโน้มดีและมีแนวโน้มจะเพิ่มรถ

ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกิจการ ปัจจัยแรก คือ ปัจจัยด้านสภาพอากาศ เช่น ช่วงฤดูฝน ต้องหาที่ขายที่มีโดม หรือหลังคา ซึ่งก็มีจำกัด ปัจจัยที่สอง คือ ปัจจัยด้านคู่แข่งทางตรงที่ขายปิ้งย่าง ปัจจัยที่สาม คือ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ สะอาด รสชาติมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ราคาไม่แพง

11.คุณสมศักดิ์ เวียงสิมมา เจ้าของรถฟู้ดทรัคชื่อร้าน

“Daikon” จำหน่าย อาหารญี่ปุ่น เช่น ซูชิ ปลาดิบซาซิมิ

เจ้าของกิจการอายุ 29 ปี สำเร็จการศึกษาสูงสุดระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีประสบการณ์ในธุรกิจอาหารมา 8 ปี เคยเป็นเซฟมาก่อนทำธุรกิจประเภทฟู้ดทรัค ปัจจุบันทำธุรกิจฟู้ดทรัคมาแล้ว 3 ปี มีรถฟู้ดทรัคทั้งหมด 1 คัน มีพนักงานประจำร้าน 2 คน จำหน่าย 6 วัน หยุดวันจันทร์ มีหน้าร้านของตัวเองที่ซอยลาดปลาเค้าพร้อมจอดรถฟู้ดทรัคขายที่หน้าร้าน 70% รับงานอีเวนต์นอกสถานที่ 30%

เหตุผลที่ตัดสินใจทำธุรกิจร้านอาหารเคลื่อนที่ประเภทฟู้ดทรัคเพราะเข้าถึงลูกค้าได้ง่าย เคลื่อนที่ได้ ในครั้งแรกใช้งบลงทุนไป 450,000 บาท ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นคนในหมู่บ้าน วัยรุ่น 20-30 ปี จุดเด่นหรือจุดขายคือ มีปลาดิบซาซิมิ สะอาด สด อร่อย ใช้วัตถุดิบเกรด A เทียบเท่าภัตตาคาร แต่ราคาไม่แพง โดยทางร้านจะมีราคาเริ่มต้นที่ 49-250 บาท มีการจัดโปรโมชั่นลดราคาบางเมนู ปัญหาที่พบ คือ ขาดแคลนพนักงาน แก้ไขโดยใช้พนักงานรายวัน และขายได้เฉพาะตอนกลางคืนเพราะสภาพอากาศที่ร้อนมีผลต่อคุณภาพวัตถุดิบที่เป็นของสด ส่วนการตกแต่งรถฟู้ดทรัคมีผลต่อการตัดสินใจซื้อของลูกค้า ต้องตกแต่งให้สะอาด ดูดี มีความน่าเชื่อถือ ผลประกอบการที่ผ่านมามีแนวโน้มทรงตัว

ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกิจการ ปัจจัยแรก คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจตกต่ำ กำลังซื้อลูกค้าลดลง ทางร้านแก้ปัญหาโดยลดราคาบางเมนูลง ปัจจัยที่สอง คือ ปัจจัยด้านสภาพอากาศ เช่น ช่วงฤดูฝน ต้องหยุดขายกระหนาบอดขายอย่างมากจึงแก้ปัญหาโดยการมีหน้าร้านคู่กับรถฟู้ดทรัค ถ้ามีงานอีเวนต์หน้าร้านก็จะปิดชั่วคราว หยอดงานอีเวนต์ก็จะกลับมาขายตามปกติ ปัจจัยที่สาม คือ ขาดแคลนพนักงาน เสียโอกาส ปัจจัยที่สี่ คือ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์โดดเด่น คุณภาพดี สะอาด สด

อรรย์ ใช้วัตถุดิบเกรด A ปัจจัยที่ห้า คือ ปัจจัยด้านการมีหน้าร้านเป็นของตนเองเพื่อแก้ปัญหาในฤดูฝน และรองรับลูกค้าประจำ ปัจจัยที่หก คือ ปัจจัยด้านการตกแต่งภูมิทัศน์เพื่อการตัดสินใจซื้อของลูกค้า ต้องตกแต่งให้สะอาด ดูดี มีความน่าเชื่อถือ

12.คุณวรุณม์ คำชื่นวงศ์ เจ้าของรถฟู้ดทรัคชื่อร้าน

“อิมหมี” จำหน่าย อาหารญี่ปุ่นข้าวแกงกระหรี

เจ้าของกิจการอายุ 34 ปี สำเร็จการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี ไม่เคยมีประสบการณ์ในธุรกิจอาหารมาก่อน ทำธุรกิจประเภทฟู้ดทรัค ปัจจุบันทำธุรกิจฟู้ดทรัคมาแล้ว 4 ปี มีรถฟู้ดทรัคทั้งหมด 2 คัน มีพนักงานประจำร้าน 2 คน/คัน จำหน่าย 6 วัน หยุดวันจันทร์

เหตุผลที่ตัดสินใจทำธุรกิจร้านอาหารเคลื่อนที่ประเภทฟู้ดทรัคเพราะเคลื่อนที่งานเปลี่ยนทำเลได้ตลอด ครั้งแรกใช้งบลงทุนไป 200,000 บาท ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นครอบครัวที่ติดเด็กๆ คนทำงาน วัยรุ่น จุดเด่นหรือจุดขายคือ ความคุ้มค่าของราคา และปริมาณที่งานเดียวอิม ราคาเหมาะสม โดยทางร้านจะมีราคาเริ่มต้นที่ 60-90 บาท ยอดจำหน่ายเฉลี่ยประมาณ 100 จาน ประจำส่วนใหญ่วิ่งงานอีเวนต์แบบเหมา กับงานอีเวนต์แบบนอกสถานที่ ประมาณ 10 งานต่อเดือน มีสัดส่วนงานอีเวนต์แบบเหมา กับงานอีเวนต์แบบนอกสถานที่เสียค่าที่ อยู่ที่สัดส่วน 10:90% วิ่งบ่อยจะมีคนติดต่อมาเอง งานอีเวนต์แบบนอกสถานที่จะเสียค่าที่ 300-4,500 บาท ลูกค้าจะทราบสถานที่ขายโดยผ่านทาง Line ,Facebook และ Instagram ปัญหาที่พบ คือ ขาดแคลนพนักงาน แก้ไขโดยใช้พนักงาน Part time อาหารส่วนใหญ่เตรียมไว้ก่อนแล้ว และมาปรุงที่หน้างาน ผลประกอบการที่ผ่านมามีแนวโน้มดีและมีแนวคิดจะเพิ่มรถ

ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกิจการ ปัจจัยแรก คือ ปัจจัยด้านสภาพอากาศ เช่น ช่วงฤดูฝน เปลี่ยนไปออกบูธแทน รับงานอีเวนต์ งานเหมางานในร่ม ปัจจัยที่สอง คือ ปัจจัยด้านคู่แข่งงานอีเวนต์ เจ้าของงานเลือกประเภทอาหารไม่ซ้ำกัน ปัจจัยที่สาม คือ ขาดแคลนพนักงาน เสียโอกาสปัจจัยที่สี่ คือ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์รสชาติอร่อย มีคุณภาพ มีการติดตามราคาที่ชัดเจน ปัจจัยที่ห้า คือ ปัจจัยด้านวัฒนธรรมคนไทยชื้อ่าย ไม่กล้าเข้ามาซื้อคิดว่าแพง จึงต้องติดตามราคาที่ชัดเจน จะขายได้กับวัยรุ่นเพราะวัยรุ่นกล้าลอง ปัจจัยที่หก คือ ปัจจัยด้านการตกแต่งรถให้สวยงามสะดุดตาการตกแต่งรถฟู้ดทรัคมีผลต่อการตัดสินใจซื้อของลูกค้า

13.คุณอัศรเดช เรียนเมฆ เจ้าของรถฟู้ดทรัคชื่อร้าน

“ข้าวผัดปูคุณปลื้ม” จำหน่าย อาหารไทยข้าวผัดปู ต้มยำกุ้ง

เจ้าของกิจการอายุ 56 ปี สำเร็จการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี ไม่เคยมีประสบการณ์ในธุรกิจอาหารมาก่อน ทำธุรกิจประเภทฟู้ดทรัค ปัจจุบันทำธุรกิจฟู้ดทรัคมาแล้ว 3 ปี มีรถฟู้ดทรัค

ทั้งหมด 1 คัน มีพนักงานประจำร้าน 2 คน จำหน่าย 3 วัน สุรกร์ เสาร์ อาทิตย์ สถานที่ขายประจำคือ ตลาดทุ่งเถิดเทิง และรับงานอีเว้นท์ตามสถานที่ต่างๆ โดยเสียค่าที่ 200-3,000 บาท

เหตุผลที่ตัดสินใจทำธุรกิจร้านอาหารเคลื่อนที่ประเภทฟู้ดทรัคเพราะเปลี่ยนที่ขายได้ ถ้าขายไม่ดี ไม่เหมือนหน้าร้านถ้าได้ทำเลไม่ดีก็อาจขาดทุนได้ และหน้าร้านลงทุนสูงกว่าการออกรถฟู้ดทรัค ที่มีทั้งค่าเช่า ค่าก่อสร้าง ค่าปรับปรุง ค่าตกแต่งสถานที่ ครั้งแรกใช้งบลงทุนไป 500,000 บาท ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นคนทั่วไป จุดเด่นหรือจุดขายคือ รสชาติอร่อย และตกแต่งร้านให้สวย ดูโดดเด่น โดยทางร้านจะมีราคาเริ่มต้นที่ 50-100 บาท ยอดจำหน่ายเฉลี่ยประมาณ 100 จาน ลูกค้าจะทราบสถานที่ขายโดยผ่านทาง Line ,Facebook และ Instagram ปัญหาที่พบ คือ ขาดแคลนพนักงานโดยเฉพาะแรงงานไทย ไม่สู้งาน เลื่องงาน แก้ไขโดยใช้แรงงานต่างด้าวทดแทน แต่มีปัญหาเรื่องของกฎหมาย แรงงานต่างด้าวที่ค่อนข้างยุ่งยาก และหาตลาดที่จอดขายประจำ หรือตลาดรถฟู้ดทรัคยาก ผลประกอบการที่ผ่านมามีแนวโน้มทรงตัว

ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกิจการ ปัจจัยแรก คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจตกต่ำ รายได้ของร้านลดลง ลูกค้าเลือกบริโภคอาหารที่มีราคาถูกกว่า ปัจจัยที่สอง คือ ปัจจัยด้านสภาพอากาศ เช่น ช่วงฤดูฝน ธุรกิจรถฟู้ดทรัคจะเสียเปรียบตอนหน้าฝน ต้องตั้งโต๊ะ พอฝนตกคนก็ไม่มา ต้องหยุดขาย 3 เดือน ผู้ประกอบการต้องมีเงินสำรองช่วงหน้าฝน ปัจจัยที่สาม คือ ขาดแคลนพนักงาน เสียโอกาส ปัจจัยที่สี่ คือ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ รสชาติอร่อย มีคุณภาพ ปัจจัยที่ห้า คือ ปัจจัยด้านการตกแต่งรถให้สวยงามสะดุดตาการตกแต่งรถฟู้ดทรัคมีผลต่อการตัดสินใจซื้อของลูกค้า

14.คุณเนาวรัตน์ มิ่งเจริญสุข เจ้าของรถฟู้ดทรัคชื่อร้าน

“GubGam” จำหน่าย อาหารไทย ยำ ลูกชิ้น

เจ้าของกิจการอายุ 48 ปี สำเร็จการศึกษาสูงสุดระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีประสบการณ์ในธุรกิจอาหารมา 5 ปี ก่อนที่ตัดสินใจทำธุรกิจประเภทฟู้ดทรัค ปัจจุบันทำธุรกิจฟู้ดทรัคมาแล้ว 3 ปี มีรถฟู้ดทรัคทั้งหมด 3 คัน มีพนักงานประจำร้าน 2 คน/คัน จำหน่ายทุกวัน ส่วนใหญ่เป็นงานอีเว้นท์แบบเหมา 20% งานอีเว้นท์นอกสถานที่ 80% ถ้าไม่มีงานอีเว้นท์จะจอดขายประจำอยู่ที่ เจเจกรีน เมเจอร์รัชโยธิน และห้างทั่วไป

เหตุผลที่ตัดสินใจทำธุรกิจร้านอาหารเคลื่อนที่ประเภทฟู้ดทรัคเพราะเป็นร้านเล็กที่เคลื่อนที่ได้ บริการลูกค้าถึงที่ ไม่ต้องรอให้ลูกค้ามาหา ครั้งแรกใช้งบลงทุนไป 300,000 บาท ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นนักศึกษา และผู้ใหญ่ จุดเด่นหรือจุดขายคือ การตกแต่งร้านเชิญชวนลูกค้าให้เข้ามาซื้อ และติดใจจากรสชาติอาหารที่จำหน่าย ใส่ใจกับอาหารทุกจาน โดยทางร้านจะมีราคาเริ่มต้นที่ 20-80 บาท มีอัตราการเหมาอยู่ที่ 100 เสริฟ ราคาขั้นต่ำ 5,000 บาท ลูกค้าจะทราบสถานที่ขายโดยผ่านทาง Line ,Facebook และ Instagram ปัญหาที่พบ คือ ฤดูฝน คนไม่ออกจากบ้าน ทำให้ขาดรายได้ จึง

แก้ปัญหาโดยนำรถฟู้ดทรัคเข้าไปบริการลูกค้าถึงที่ เช่น หมู่บ้าน ชุมชน เปลี่ยนวิกฤติให้เป็นโอกาส และปัญหาด้านสถานที่จอด ไม่สามารถจอดขายที่ไหนก็ได้ เพราะมีเรื่องของกฎหมายการจราจรเข้ามาเกี่ยวข้อง และสถานที่นั้นต้องมีไฟ ไม่มีปัญหาเรื่องขาดแคลนพนักงาน เพราะเป็นธุรกิจเล็กๆที่บริหารจัดการเองได้ โดยเตรียมน้ำยาให้รถคันอื่น ปรงร้อนหน้างานเท่านั้น และมีการฝึกพนักงานจนมั่นใจแล้วจึงให้ออกไปจำหน่ายได้ มีวิธีในการตรวจสอบรายได้จากการนับอุปกรณ์เช่น จาน วัตถุดิบที่ใช้ และจากประสบการณ์ที่ผ่านมา ผลประกอบการที่ผ่านมามีแนวโน้มดีและมีแนวคิดจะเพิ่มรถ

ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกิจการ ปัจจัยแรก คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจตกต่ำ ลูกค้าประหยัดในการใช้เงินมากขึ้น ปัจจัยที่สอง คือ ปัจจัยด้านสภาพอากาศ เช่น ช่วงฤดูฝน หน้าฝนคนไม่ออกจากบ้านจึงแก้ปัญหาโดยใช้รถฟู้ดทรัคไปบริการลูกค้าตามหมู่บ้าน ชุมชน ปัจจัยที่สาม คือ ปัจจัยด้านคู่แข่งรถฟู้ดทรัคแย่งงานอีเว้นท์ เจ้าของงานเลือกประเภทอาหารไม่ซ้ำกัน ปัจจัยที่สี่ คือ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ รสชาติอร่อย มีคุณภาพ ราคาไม่แพง ปัจจัยที่ห้า คือ ปัจจัยด้านการตกแต่งรถให้สวยงามต้องสะอาดให้ดูน่ารับประทาน มีผลต่อการตัดสินใจซื้อของลูกค้า

15.คุณมธุรส คงศิริ เจ้าของรถฟู้ดทรัคชื่อร้าน “ร้านคุณนายไข่มุก” จำหน่าย อาหารไทย ประเภทไข่

เจ้าของกิจการอายุ 40 ปี สำเร็จการศึกษาสูงสุดระดับป.ว.ส.3 ไม่เคยมีประสบการณ์ในธุรกิจอาหารมา ก่อนทำธุรกิจประเภทฟู้ดทรัค ปัจจุบันทำธุรกิจฟู้ดทรัคมาแล้ว 2 ปี มีรถฟู้ดทรัคทั้งหมด 3 คัน มีพนักงานประจำร้าน 2 คน/คัน ทำกันเองภายในครอบครัว จำหน่าย 6 วัน หยุดวันจันทร์ ส่วนใหญ่รับงานอีเว้นท์นอกสถานที่ 70% งานประจำ 30% ถ้าไม่มีงานอีเว้นท์จะจอดขายประจำอยู่ที่ตลาดเตาปูน และบึงกุ่มวิทยารัฐ

เหตุผลที่ตัดสินใจทำธุรกิจร้านอาหารเคลื่อนที่ประเภทฟู้ดทรัคเพราะสะดวกในการเก็บร้าน และเคลื่อนที่ไปหาลูกค้าได้ ครั้งแรกใช้งบลงทุนไป 170,000 บาท ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นพนักงาน คนทั่วไป จุดเด่นหรือจุดขายคือ การนำไข่มาประยุกต์เป็นอาหารที่หลากหลาย และรสชาติอร่อย โดยทางร้านจะมีราคาเริ่มต้นที่ 50-99 บาท มีอัตราการหมุนอยู่ที่ 100 เสริฟ ราคาขั้นต่ำ 5,000 บาท ลูกค้าจะทราบสถานที่ขายโดยผ่านทาง Line ,Facebook และ Instagram แจ้งล่วงหน้า 1 วัน ปัญหาที่พบคือ จะขาดแคลนพนักงานกรณีงานเหมา แต่จะเน้นทำเองเพราะรสชาติไม่เหมือนกัน ลูกค้าต้องใช้เวลารอไม่เกิน 10 นาที หน้าฝน และที่จอดรถไม่สะดวก ในการแต่งรถฟู้ดทรัคจะเน้นการใช้งานเป็นหลักก่อน แล้วค่อยแต่งรถให้เป็นแบบผสมผสานไทยผสมสไตล์อเมริกัน เพราะการแต่งรถมีผลต่อการตัดสินใจซื้อของลูกค้า เช่น การขายในสถานที่ต่างๆ ในมหาวิทยาลัย งานเหมา รถต้องสวย โดดเด่นดึงดูดความสนใจลูกค้าก่อน ยังไม่สนใจรสชาติอาหาร ผลประกอบการที่ผ่านมามีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกิจการ ปัจจัยแรก คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจตกต่ำ ลูกค้าประหยัดในการใช้เงินมากขึ้น ปัจจัยที่สอง คือ ปัจจัยด้านสภาพอากาศ เช่น ช่วงฤดูฝน ขาดทุนแก้ปัญหาโดยหาที่ขายที่มีโดม หลังคา หรือหยุด ปัจจัยที่สาม คือ ปัจจัยด้านคู่แข่งทั้งทางตรง และทางอ้อม ขายเหมือนกัน ขายแข่งกัน แย่งที่ขายกัน ปัจจัยที่สี่ คือ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ รสชาติอร่อย เมนูหลากหลาย ปัจจัยที่ห้า คือ ปัจจัยด้านการตกแต่งรถให้โดดเด่นสวยงาม ดึงดูดความสนใจลูกค้าที่ผ่านไปมา

สรุปผลการวิจัย

1. จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการรถฟู้ดทรัคทั้ง 15 ราย แบ่งได้ดังนี้ อาหารชาติตะวันตก 7 ราย แบ่งเป็น ผู้ประกอบการแฮมเบอร์เกอร์ 3 ราย สเต็ก 2 ราย บาปิคิว 1 ราย พิซซ่า 1 ราย อาหารจีน 3 ราย แบ่งเป็น ผู้ประกอบการก๋วยเตี๋ยวเป็ด 1 ราย ก๋วยเตี๋ยวคั่วไก่ 1 ราย ปิ้งย่างผงหมาล่า 1 ราย อาหารไทย 3 ราย แบ่งเป็น ผู้ประกอบการข้าวผัดปู 1 ราย ประเภทยา 1 ราย ประเภทไข่ 1 ราย และอาหารญี่ปุ่น 2 ราย แบ่งเป็น ผู้ประกอบการซูชิ 1 ราย ข้าวราดแกงกระหรี่ 1 ราย

2. ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ประกอบการรถฟู้ดทรัคส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุ 31-40 ปี มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์ในธุรกิจอาหารมาก่อนทำธุรกิจฟู้ดทรัค 7 ปีขึ้นไป ปัจจุบันอยู่ในธุรกิจฟู้ดทรัค 2-3 ปี มีรถฟู้ดทรัค 1 คัน มีพนักงานประจำรถฟู้ดทรัค 1-3 คน และใน 1 สัปดาห์ออกจำหน่าย 6 วัน

3. เหตุผลที่ตัดสินใจทำธุรกิจรถฟู้ดทรัคเพราะเข้าถึงลูกค้าได้ง่าย เคลื่อนที่ได้ เปลี่ยนทำเลที่ขายได้ และสามารถออกงานอีเวนต์นอกสถานที่ได้ ครั้งแรกใช้งบลงทุนไป 300,000-500,000 บาท แนวคิดในการตกแต่งรถฟู้ดทรัค จะเน้นสีส้ม สวยงาม โดดเด่น ทันสมัย มีการตกแต่งหน้าร้านสร้างบรรยากาศด้วย แสง สี และเสียงเพลง ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นคนทั่วไป เด็ก วัยรุ่น ครอบครัว คนทำงาน จุดเด่นหรือจุดขายคือ รสชาติอร่อย เมนูที่หลากหลาย และความคุ้มค่ากับราคาที่จ่ายไป ส่วนใหญ่เน้นรับงานอีเวนต์นอกสถานที่ หลักในการเลือกทำเลที่ตั้งคือ แหล่งชุมชน สะดวกในการจอดรถ และต้องมีไฟฟ้า ลูกค้าจะทราบสถานที่ขายโดยผ่านทาง Line ,Facebook และ Instagram แจ้งล่วงหน้า 1 วัน ผลประกอบการที่ผ่านมามีแนวโน้มดีขึ้นและมีแนวคิดจะเพิ่มรถ ปัญหาที่พบ คือ เศรษฐกิจตกต่ำ คู่แข่ง ฤดูฝน และขาดแคลนพนักงาน

4. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกิจการเรียงลำดับจากมากไปน้อยดังนี้ ปัจจัยภายนอก คือ ปัจจัยด้านสภาพอากาศ เช่น ช่วงฤดูฝน ปัจจัยด้านเศรษฐกิจตกต่ำ ปัจจัยด้านคู่แข่งทั้งทางตรง และทางอ้อม ส่วนปัจจัยภายใน คือ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ เช่น รสชาติอร่อย เมนูหลากหลาย ราคาไม่แพง ปัจจัยด้านการตกแต่งรถให้โดดเด่นสวยงาม และปัจจัยด้านการขาดแคลนพนักงาน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านอาหารเคลื่อนที่ประเภทฟู้ดทรัคในเขตกรุงเทพมหานคร” ในครั้งนี้ มีบางประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

ผู้ประกอบการรถฟู้ดทรัคส่วนใหญ่สามารถประกอบอาหารได้ และมีประสบการณ์อยู่ในธุรกิจอาหารมาก่อนตัดสินใจทำธุรกิจฟู้ดทรัค ครั้งแรกใช้งบลงทุนไป 300,000-500,000 บาท โดยนำรถมือสองมาปรับเปลี่ยนเครื่องครัว เหตุผลที่ตัดสินใจทำธุรกิจรถฟู้ดทรัคเพราะเข้าถึงลูกค้าได้ง่าย เคลื่อนที่ได้ เปลี่ยนทำเลสถานที่ขายได้ ทดลองทำเลใหม่ๆ ได้ตลอดเวลา ไม่ยึดติดอยู่กับที่ สามารถออกงานอีเว้นท์นอกสถานที่ได้ และลงทุนต่ำกว่าการมีหน้าร้าน ที่มีต้นทุนค่าตกแต่งหน้าร้าน ค่าก่อสร้าง ต้องรอลูกค้า ยึดติดกับทำเลเดิมๆ ไม่สามารถออกงาน event ได้ ส่วนใหญ่งานของผู้ประกอบการรถฟู้ดทรัคแบ่งได้ 3 ประเภท คือ ประเภทแรกคือ งาน event นอกสถานที่ซึ่งเป็นงานที่ผู้ประกอบการรถฟู้ดทรัคนิยมไปมากที่สุด เพราะมีรายได้มากที่สุดเป็นงานที่มีคนรวมตัวกันอยู่เยอะและมีกำลังซื้อ เช่น งานเทศกาลดนตรี งานคอนเสิร์ต งานเทศกาลต่างๆ หรืองานหน้าห้างสรรพสินค้า โดยมีออร์แกนไนท์จัดงานติดต่อเข้ามา จะมีมากในช่วงหน้าหนาว พ.ย.-ก.พ ผู้ประกอบการต้องเสียค่าใช้จ่าย ค่าเช่า ค่าน้ำ ค่าไฟ จะเสียค่าที่วันละ 300-4,500 บาท งานประเภทที่สอง คือ งาน event แบบเหมาเป็นงานที่ผู้ประกอบการชอบมากที่สุด เพราะมีรายได้แน่นอน ระยะเวลาสั้น ไม่เสี่ยงต่อการขาดทุน ไม่ต้องรอลูกค้า สามารถคำนวณ ต้นทุน กำไรได้ชัดเจน งาน event แบบเหมาไม่แน่นอน เช่น งานเปิดตัวสินค้าใหม่ งานเปิดตัวโครงการ หมู่บ้าน คอนโด หรืองานเลี้ยงสังสรรค์ของบริษัททั่วไป รถฟู้ดทรัคถือเป็นสีสันในงาน โดยมีอัตราการเหมา อยู่ที่ 100 เสิร์ฟ 5,000-10,000 บาท ขึ้นอยู่กับอาหารที่เหมาะสมกับงานประเภทที่สาม คือ ตลาดนัด ไนท์บาร์ซ่า ซึ่งเป็นสถานที่จัดประจำ แนวคิดในการตกแต่งรถฟู้ดทรัคที่มีสีสัน สวยงาม โดดเด่น ทันสมัยมีผลต่อการตัดสินใจซื้อของลูกค้า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สันต์จุฑา จำรูญวัฒน์ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกใช้บริการร้านอาหารประเภทฟู้ดทรัค (Food Truck) ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า การตกแต่งรถฟู้ดทรัคมีผลต่อการตัดสินใจซื้อของลูกค้าอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทรรศนันท์ คุณัญจน์อมร และพิทักษ์ ศิริวงศ์ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบและกลยุทธ์ทางการตลาดของร้านอาหารเชิงสร้างสรรค์ ร้าน Mother Trucker ที่พบว่าผู้ประกอบการให้ความสำคัญกับการตกแต่งรถให้มีขนาดใหญ่เป็นที่สนใจของลูกค้าทั่วไป จุดเด่นหรือจุดขายผู้ประกอบการรถฟู้ดทรัคส่วนใหญ่คือ อาหารที่จำหน่ายมีรสชาติอร่อย เมนูที่หลากหลาย และความคุ้มค่ากับราคาที่จ่ายไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สันต์จุฑา จำรูญวัฒน์ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกใช้บริการร้านอาหารประเภทฟู้ดทรัค (Food Truck) ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์และความเหมาะสมของราคา มีผลต่อการเลือกใช้บริการร้านอาหารประเภทฟู้ดทรัค และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พชรินทร์พร ภู่อภิสิทธิ์ และวัชรภรณ์ ชัยวรรณ (2558) ได้

ศึกษาเรื่อง ปัจจัยการสร้างดัชนีชี้วัดและปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนของธุรกิจร้านอาหารทั่วไปในเขตพื้นที่เทเวศร์ กรุงเทพมหานคร ที่พบว่า อาหารมีรสชาติอร่อย และราคาอาหารยุติธรรมกับลูกค้ามีผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนของธุรกิจร้านอาหาร ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกิจการเรียงลำดับจากมากไปน้อยดังนี้ ปัจจัยภายนอก คือ ปัจจัยด้านสภาพอากาศ เช่น ช่วงฤดูฝน เดือน ส.ค.-พ.ย.ประมาณ 3-4 เดือน ถือเป็นช่วงที่เสี่ยงต่อการขาดทุน เพราะฝนตกไม่สามารถขายแบบ outdoor ได้ และคนไม่ออกจากบ้าน ผู้ประกอบการส่วนใหญ่เลือกที่จะหยุดกิจการช่วงนี้ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจตกต่ำ ส่งผลต่อกำลังซื้อของลูกค้า ทำให้ลูกค้าชะลอการซื้อ ปัจจัยด้านคู่แข่งทั้งทางตรง และทางอ้อม คู่แข่งทางตรง คือ ผู้ประกอบการรถฟู้ดทรัคที่จำหน่ายอาหารประเภทเดียวกัน แยกงาน event กันเอง ซึ่งโดยปกติออร์แกนไนซ์จัดงานจะเลือกรถฟู้ดทรัคในงานไม่ซ้ำกัน ส่วนคู่แข่งทางอ้อม คือ ร้านอาหารทดแทนที่ขายบริเวณใกล้เคียงกัน ส่วนปัจจัยภายใน คือ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ถือเป็นจุดเด่น หรือจุดขายของผู้ประกอบการ เช่น รสชาติอร่อย เมนูหลากหลาย ราคาไม่แพง ปัจจัยด้านการตกแต่งร้านให้โดดเด่นสวยงาม มีผลต่อการตัดสินใจซื้อของลูกค้าถือเป็นการเชิญชวนให้ลูกค้าทดลองซื้อสินค้า และมีผลต่อจิตวิทยาของลูกค้า เช่น รถที่แต่งสวยลูกค้าจะรู้สึกว่าการอาหารสะอาดกว่ารถที่มีสภาพเก่า หรือถ้ารถไม่สวยลูกค้าจะรู้สึกว่าการอาหารไม่อร่อย และการใช้สีเหลือง ทำให้รู้สึกอาหารน่ารับประทาน และปัจจัยด้านการขาดแคลนพนักงาน ผู้ประกอบการส่วนมากเลือกที่จะทำเองภายในครอบครัว ซึ่งก็ทำให้เสียโอกาสในการเติบโต เนื่องจากไม่สามารถรับงานซ้อนกันได้ และไม่มั่นใจในฝีมือการประกอบอาหารพนักงาน ซึ่งส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของลูกค้า

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้ประกอบการรายใหม่ที่น่าสนใจทำธุรกิจรถฟู้ดทรัค ควรมีประสบการณ์ในธุรกิจอาหารมาก่อน สามารถทำเองได้กรณีขาดแคลนแรงงาน ส่วนสถานที่ขายควรเริ่มจากมีแหล่งจอดประจำก่อน เพื่อให้มีเงินทุนหมุนเวียนในระบบ และเพื่อรักษาลูกค้าประจำในแต่ละที่ และถ้ามีงานอีเวนต์นอกสถานที่เข้ามา ก็จะหยุดงานประจำแล้วไปรับงานอีเวนต์นอกสถานที่แทนซึ่งทำให้มีรายได้ 2 ทาง การออกอีเวนต์บ่อยๆก็เป็นการโฆษณาตัวเอง และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนในธุรกิจเดียวกันก็จะช่วยชักชวนในการออกงาน event ครั้งต่อไป
2. ปัจจัยด้านฤดูฝน ผู้ประกอบการควรหาที่ขายที่มีโดม หลังคา หรือรับงานอีเวนต์ทั้งแบบในและนอกสถานที่ หรือนำรถฟู้ดทรัคเข้าไปบริการลูกค้าถึงที่ เช่น หมู่บ้าน ชุมชน เปลี่ยนวิกฤติให้เป็นโอกาส
3. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจตกต่ำ ผู้ประกอบการควรปรับราคาตามสถานะเศรษฐกิจปัจจุบัน หรือมีราคาที่หลากหลายเป็นทางเลือกให้ลูกค้ามากขึ้น

4. ปัจจัยด้านคู่แข่งทางตรง ผู้ประกอบการควรยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ของตัวเองให้สูงขึ้น ในด้านรสชาติ ความหลากหลายของเมนู ราคา และการบริการลูกค้า ด้านคู่แข่งทางอ้อมทางอ้อมเน้นความสะดวก การสร้างบรรยากาศหน้าร้านด้วย แสง สี และเสียงเพลงให้ลูกค้ารู้สึกผ่อนคลาย

5. ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ผู้ประกอบการควรรักษาคุณภาพของอาหารที่จำหน่ายให้มีรสชาติอร่อย มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวแตกต่างจากผู้ประกอบการฟู้ดทรัครายอื่น เช่น มีความหลากหลาย ทั้งเมนูอาหาร และราคา ตัดป้ายผลิตภัณฑ์ และราคาให้ชัดเจน

6. ปัจจัยด้านการแต่งรถ มีผลต่อการตัดสินใจซื้อของลูกค้า ดังนั้นผู้ประกอบการควรแต่งรถให้มีความโดดเด่น สวยงาม ทันสมัย และดูสะอาด ซึ่งจะช่วยให้ดึงดูดความสนใจให้ลูกค้าทดลองซื้อสินค้าในครั้งแรก และความทันสมัยจะช่วยให้มีงาน event นอกสถานที่อย่างต่อเนื่อง เพราะความทันสมัยของรถช่วยยกระดับความน่าสนใจในงานได้

7. ปัจจัยด้านการขาดแคลนพนักงาน ส่งผลให้ธุรกิจรถฟู้ดทรัคไม่โต จึงควรแก้ปัญหาโดยการใช้พนักงานรายวัน หรือสร้างเครือข่ายในธุรกิจ (Partner)

8. รัฐบาลควรส่งเสริมให้แต่ละจังหวัดมีพื้นที่ให้รถฟู้ดทรัคมารวมตัวกันจำหน่ายประจำ หรือจุดท่องเที่ยวของแต่ละจังหวัด ซึ่งต่างจากต่างประเทศที่จะมีพื้นที่ระบุให้จอดขายชัดเจน ซึ่งจะช่วยให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดนั้นๆ ส่งผลให้เศรษฐกิจขยายตัว เป็นการส่งเสริมให้คนไทยมีอาชีพมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น

เอกสารอ้างอิง

พรรณนันทน์ คุัญจน์อมร และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2559). รูปแบบและกลยุทธ์ทางการตลาดของร้านอาหารเชิงสร้างสรรค์ ร้าน Mother Trucker. บทความวิจัย วิทยาลัยเทคโนโลยีพนมวันท์.

พัชรินทร์พร ภู่อภิสิทธิ์ และวัชรภรณ์ ชัยวรรณ. (2558). การสร้างดัชนีชี้วัดและปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนของธุรกิจร้านอาหารทั่วไปในเขตพื้นที่เทเวศร์ กรุงเทพมหานคร. คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.

มันนี่ฮับ. (2559). ฟู้ดทรัค เทรนด์ ลงทุนรถอาหาร เครื่องดื่มเคลื่อนที่ธุรกิจที่น่าจับตา. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก <http://www.money.sanook.com/395797/> (วันที่สืบค้นข้อมูล : 1 ก.พ. 2561).

รายชื่อสมาชิก. (2558). ฟู้ดทรัค คลับไทยแลนด์เทรนด์. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก <https://www.foodtruckclub.net/> (วันที่สืบค้นข้อมูล : 14 ก.พ. 2561).

สัณห์จุฑา จำรูญวัฒน์.(2559). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกใช้บริการร้านอาหารประเภทฟู้ดทรัค (Food Truck) ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร.บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

การพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรอย่างยั่งยืน:
กรณีศึกษาเกษตรกรผู้ผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยในจังหวัดกำแพงเพชร
The Development of Sustainable Agriculture Network:
A Case Study of Safety Agricultural Farmers in Kamphaeng Phet
Province

กรรณิกา อุสสาสาร^{1*} ธวัชชี ลาลิน² อิศราพร กล่อมกล้านุ่ม³ โอภามา จำเภา⁴
จันทิมา ก้อนจันทร์เทศ⁵ จำเนียรน้อย สิงห์รักษ์⁶
^{1,2,3,4}โปรแกรมวิชาการพัฒนาสังคม ⁵โปรแกรมวิชานิติศาสตร์ ⁶กลุ่มวิชาปรัชญาและศาสนา
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

*E-mail: kanika.ussasarn@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยแบบผสมผสานนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรผู้ผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยอย่างยั่งยืนในจังหวัดกำแพงเพชร กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เกษตรกร ผู้นำชุมชน และผู้แทนองค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้อง คณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสำรวจ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการศึกษาดูงาน การศึกษาพบว่า เกษตรกรที่มีอายุน้อยกว่า 37 ปี และมีระดับการศึกษาสูง มีทัศนคติเชิงบวกต่อสินค้าปลอดภัยและการทำงานแบบมีส่วนร่วมมากกว่าเกษตรกรกลุ่มอื่น เกษตรกรหญิงมีความรู้เรื่องสินค้าเกษตรปลอดภัยมากกว่าเกษตรกรชาย การยึดมั่นในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทำให้คนในชุมชนหันมาทำการเกษตรแบบยั่งยืนทดแทนการปลูกพืชเชิงพาณิชย์ อันเป็นผลมาจากการเข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง ทำให้คนในชุมชนเปลี่ยนวิธีคิดและวิถีการผลิตของตนเอง มากไปกว่านั้นคือ คนในชุมชนหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรและสวัสดิการ โดยมีการร่วมกลุ่มต่างๆ ขึ้นมา ทั้งกลุ่มที่มีลักษณะไม่เป็นทางการที่เกิดจากการรวมกลุ่มกันเองของคนในชุมชน และกลุ่มที่ได้รับการจัดตั้งจากหน่วยงาน/องค์กรต่างๆ ทำให้คนในชุมชนได้รับการพัฒนาและการดูแลอย่างทั่วถึง และผู้นำชุมชนที่มีความเข้มแข็งก็เป็นเงื่อนไขสำคัญต่อความสำเร็จของการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร รวมถึงการจัดการทรัพยากรและสวัสดิการภายในชุมชน โดยผู้นำชุมชนจะต้องเป็นผู้ที่มีความเสียสละทำงานเพื่อส่วนร่วม มีความใฝ่รู้ และเป็นผู้ที่ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับสมาชิกกลุ่มและคนในชุมชนหมู่บ้านด้วย แนวทางการสร้างเครือข่ายเกษตรกรผู้ผลิตสินค้าปลอดภัยมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ (1) การเน้นความสำคัญของบริบทของพื้นที่ที่มีความเฉพาะเจาะจง (2) การสนับสนุน

การพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของความเข้มแข็งจากภายในชุมชน และ (3) การประสานความร่วมมือการทำงานเป็นภาคีเครือข่ายแบบ “เบญจภาคี”

คำสำคัญ: การพัฒนา เครือข่าย สินค้าเกษตรปลอดภัย เกษตรกร

Abstract

This mixed methods research is aimed to study the development of sustainable network of safety agricultural farmers in Kamphaeng Phet province. Sample populations are farmers, head of villages, and government officers who are working in corresponding areas. The researchers used survey questionnaire, in-depth interview, focus group discussion, and study visit as data collection tools. The farmers, who aged less than 37 years old and are higher education level, have more positive attitudes to safety products and to the participatory works than others. On the knowledge of safety agriculture products, the female respondents are higher than the male respondents. The Philosophy of Sufficiency Economic impacted on pattern of agricultural production. The government organizations introduce the farms with a new paradigm of production and they can make the commercial production to be sustainable. And, the villagers, both formal and informal groups, could participate in resource and welfare management processes and they are easily accessible to the developmental processes. Moreover, the leadership skills in agricultural networking and resource and welfare management can be obtained through this process. Those leadership skills are sacrifice, enthusiasm to learn and being role model to others. The important conditions for development of sustainable agriculture networking are (1) emphasizing on the specific contexts of the community, (2) encouraging the development based on strength, positive factors within the community and (3) participatory practice with "Five co-networking".

Keywords: development, network, safety agriculture products, farmers

บทนำ

ในปัจจุบัน สินค้าเกษตรกรรมได้รับการพิจารณาในมิติของความปลอดภัยของสินค้ามากขึ้น ดังจะเห็นจากการที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นหนึ่งในประเทศสมาชิกขององค์การการค้าโลก ในปี พ.ศ. 2537 ซึ่งมีการบังคับใช้ความตกลงด้านสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (Agreement on the

Application of Sanitary and Phytosanitary Measures) และกำหนดกติกาให้ประเทศต่างๆ ใช้มาตรการด้านมาตรฐานและความปลอดภัยอาหาร ส่งผลทำให้ประเทศไทยได้มีการปรับโครงสร้างองค์กรเพื่อรองรับ โดยในปี พ.ศ. 2540 ได้จัดตั้งสำนักงานมาตรฐานและตรวจสอบสินค้าเกษตร (มอก.) ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) และนับตั้งแต่ในปี พ.ศ. 2547 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ด้านอาหารขึ้น อีกทั้งยังเร่งรัดการดำเนินงานอย่างเป็นระบบครบวงจร เพื่อมุ่งสู่การเป็นปีแห่งความปลอดภัยด้านอาหาร (Food safety year) ที่มั่นนโยบายพัฒนากระบวนการผลิต และการยกระดับคุณภาพสินค้าเกษตรและอาหารของไทยให้ทัดเทียมมาตรฐานสากลและเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค ตลอดจนสามารถเพิ่มขีดความสามารถด้านการแข่งขันและผลักดันให้ประเทศไทยก้าวสู่การเป็นครัวของโลก (Kitchen of the world) ในขณะเดียวกัน กระแสการบริโภคของผู้บริโภคก็ให้ความสำคัญและตระหนักถึงความปลอดภัยของสินค้าและตระหนักถึงมิติทางสุขภาพเพิ่มมากขึ้น ส่งผลทำให้ผู้ผลิตสินค้าจำเป็นต้องมีการปรับตัวในการผลิตสินค้าที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคตามไปด้วย อันจะทำให้ผู้ผลิตสามารถเพิ่มขีดความสามารถของตนเองในการแข่งขันในตลาดเสรี

จังหวัดกำแพงเพชรเป็นจังหวัดทางภาคเหนือตอนล่างที่มีศักยภาพในการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย¹ เพราะเป็นจังหวัดที่มีแม่น้ำปิงไหลผ่านทำให้มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำที่มีความเหมาะสมต่อการทำเกษตรกรรม ประกอบกับพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นบริบทและเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกษตรกรในหลายชุมชนหมู่บ้านสามารถผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยเพื่อนำไปจำหน่ายแก่ผู้บริโภคภายในจังหวัดกำแพงเพชรได้ แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเกษตรกรจะสามารถผลิตและจำหน่ายสินค้าได้ แต่ก็พวกเขามักประสบปัญหาหลายประการในห่วงโซ่สินค้า ทั้งการผลิตสินค้าที่เกษตรกรยังขาดความรู้และนวัตกรรมที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพของสินค้าเกษตรปลอดภัย ในขณะเดียวกัน การกระจายสินค้าของเกษตรกรก็ยังจำกัดอยู่ในเฉพาะบางพื้นที่และการขาดแหล่งวางจำหน่ายสินค้าที่เข้าถึงผู้บริโภค ส่วนใหญ่เกษตรกรมักจะต้องเป็นผู้ขนส่งนำสินค้าที่ผลิตจากพื้นที่ไปวางจำหน่ายเอง เช่น หน้าโรงพยาบาลประจำอำเภอ ร้านค้าภายในโรงพยาบาลจังหวัดกำแพงเพชร จึงส่งผลทำให้เกษตรกรขาดแรงจูงใจและไม่ประสบความสำเร็จในการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยเท่าที่ควร นอกจากนี้ เกษตรกรยังขาดความร่วมมือในการสร้างเครือข่ายการทำงานของเกษตรกรที่มีความต่อเนื่องและยั่งยืน

¹ ในการวิจัยนี้ สินค้าเกษตรปลอดภัย หมายถึง สินค้าเกษตรกรรมที่มีกระบวนการการผลิตโดยไม่ใช้สารเคมีที่เป็นอันตราย และเป็นสินค้าที่ผลิตโดยคำนึงถึงมิติสุขภาพของผู้ผลิตและผู้บริโภค มิตินิเวศวิทยา มิติความเป็นธรรม และมิติการเอาใจใส่ดูแล

งานวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยต้องการศึกษาการพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรผู้ผลิตสินค้าปลอดภัยอย่างยั่งยืนในจังหวัดกำแพงเพชร โดยใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมและแนวคิดการสร้างเครือข่ายแบบเบญจภาคีเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย ดังนี้

แนวคิดการมีส่วนร่วม

นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) เป็นต้นมา การพัฒนาประเทศได้ให้ความสำคัญกับประชาชนท้องถิ่น และองค์กรพัฒนาชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อลดปัญหาความยากจนในชนบท ลดช่องว่างทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประชาชน ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนหรือชุมชนเป็นยุทธวิธีสำคัญต่อการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม

การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการซึ่งประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในขั้นตอนต่างๆ ของกิจกรรมของสังคม โดยประชาชนที่เข้าร่วมได้ใช้ความพยายามบางอย่างส่วนตัว เช่น ความรู้ ความคิด ความสามารถ แรงงาน ตลอดจนทรัพยากรของตนต่อกิจกรรมนั้นๆ ในการแสดงความคิดเห็นตัดสินใจ กำหนดนโยบาย กำหนดวิธีการดำเนินนโยบาย กำหนดเป้าหมายและแผนงาน ดำเนินการในกระบวนการจัดการและร่วมหนุนช่วยทรัพยากรบริหาร (แสง รัตนมงคลมาศ, 2543:14) การมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอย่างแท้จริง โดยจะต้อง (1) เริ่มตั้งแต่การเกิดจิตสำนึกในตนเองและถือเป็นภาระหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมหรือชุมชนที่ตนอยู่ (2) ร่วมคิดด้วยกันว่าอะไรที่เป็นปัญหาของชุมชน มีสาเหตุอย่างไรและจะจัดลำดับความสำคัญของปัญหาเป้าหมายอย่างไร และควรที่จะจัดการปัญหาใดก่อนหลัง (3) ร่วมกันวางแผนการดำเนินงานว่าจะจัดกิจกรรมหรือโครงการอะไร จะแบ่งงานกันอย่างไร ใช้งบประมาณมากน้อยเพียงใด จะจัดหางบประมาณมาจากที่ใด และใครจะเป็นผู้ดูแลรักษา (4) ร่วมดำเนินงาน ประชาชนจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความเต็มใจ เต็มกำลังความรู้ความสามารถของตนเอง (5) ร่วมกันติดตามประเมินผล ตลอดเวลาที่ทำงานร่วมกันประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการตรวจสอบถึงปัญหาอุปสรรคและร่วมกันในการหาทางแก้ไขปัญหาเพื่อให้งานหรือภารกิจดังกล่าวสามารถลุล่วงตามเป้าหมาย (6) ร่วมรับผลประโยชน์ ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมของชุมชนแล้วย่อมที่จะได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งอาจไม่จำเป็นจะต้องอยู่ในรูปของเงิน วัตถุสิ่งของ แต่อาจเป็นความสุขสบาย ความพอใจในสภาพของความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นก็ได้ (อรทัย ก๊กผล, 2552)

แนวคิดการสร้างเครือข่ายแบบเบญจภาคี

นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1970 เป็นต้นมา แนวคิดเรื่องเครือข่ายได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายทั้งในแวดวงงานพัฒนาและภาคธุรกิจ สืบเนื่องมาจากสาเหตุสำคัญ คือ ภาวะการแข่งขันแบบใหม่ (new competition) ในยุคการค้าเสรี ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีข่าวสารที่ทำให้องค์กรต่างๆ ต้อง

ปรับตัวเองและปฏิสัมพันธ์กับองค์กรอื่นๆ ให้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ และความก้าวหน้าทางวิชาการที่ทำให้เกิดเครื่องมือในการวิเคราะห์โครงสร้างสังคมในลักษณะที่เป็นเครือข่าย ทั้งภายในองค์กรเองและในความสัมพันธ์กับองค์กรภายนอก (เสรี พงศ์พิศ, 2548: 33-34)

เครือข่ายทางสังคม (Social Network) หมายถึง รูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคม (Pattern of Social Relationship) ของปัจเจกบุคคล (Individual) กลุ่ม (Group) และองค์กร (Organization) ผ่านรูปแบบของปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) ในรูปแบบต่างๆ เช่น กิจกรรม การสื่อสาร ความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยน การเรียนรู้ ซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างและรูปแบบที่หลากหลาย ตลอดจนมีเป้าหมายร่วมกัน (ภัทรกร พลพาณิชย์ และ ปรมมา ภรณ์ สุกใส, 2554: 12)

คำว่า “เครือข่าย” (network) ในงานพัฒนาเพื่อชุมชนและสังคม หมายถึง การรวมตัวของบุคคลหรือกลุ่ม/องค์กรที่มีความแนวความคิด เป้าหมาย วิธีการทำงาน และมีความสัมพันธ์ต่อกันทั้งส่วนตัวและการทำงาน มีการเคลื่อนไหวกิจกรรมทางสังคมหรือสาธารณะร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันและกัน เป็นการพัฒนาความรู้ให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น หรือร่วมกันให้เกิดพลัง มีอำนาจต่อรองนำไปสู่ความยุติธรรมของสังคมและร่วมกันทำให้บรรลุตามเป้าหมายของเครือข่าย (สัมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ, 2548)

การสร้างความร่วมมือของคนในชุมชนเพื่อทำให้เกิดการทำงานในรูปแบบเครือข่ายแบบเบญจภาคีนั้นมีความสำคัญต่องานพัฒนาเพื่อชุมชนและสังคมจากทุกภาคส่วน ซึ่งประกอบไปด้วย

- 1) ชุมชน ได้แก่ องค์กรประชาชน สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา อาสาสมัครและประชาชนทั่วไป
- 2) รัฐ ได้แก่ รัฐบาลและหน่วยงานของทางราชการ
- 3) นักวิชาการ ได้แก่ สถาบันการศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ชำนาญการต่างๆ
- 4) องค์กรเอกชน ได้แก่ มูลนิธิ สมาคม องค์กรสาธารณประโยชน์ องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรการกุศล สื่อมวลชน ตลอดจนชมรมและกลุ่มต่างๆ
- 5) องค์กรธุรกิจ ได้แก่ บริษัทห้างร้านและนักธุรกิจ

ดังนั้น การพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรผู้ผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยอย่างยั่งยืนในจังหวัดกำแพงเพชรมีความจำเป็นที่ต้องผสานทั้งการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายการทำงาน อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่มีความยั่งยืนต่อไปได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรผู้ผลิตสินค้าปลอดภัยอย่างยั่งยืนในจังหวัดกำแพงเพชร

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed method research) โดยคณะผู้วิจัยดำเนินการวิจัยในพื้นที่ 3 หมู่บ้าน ได้แก่ (1) บ้านศรีวิไล ตำบลมหาชัย อำเภอนาทม (2) บ้านวังตะแบกงาม ตำบลวังตะแบก อำเภอพรานกระต่าย และ (3) บ้านเกาะหมู ตำบลคลองขลุ อำเภอลอง

คณะผู้วิจัยมีใช้วิธีการดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสำรวจข้อมูลเกษตรกรจำนวน 320 ชุด กับเกษตรกรทุกคนในพื้นที่การศึกษา แบ่งตามหมู่บ้าน ได้แก่ บ้านศรีวิไล 71 คน บ้านวังตะแบกงาม 216 คน และบ้านเกาะหมู 33 คน เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลของเกษตรกร ประกอบด้วยข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป ข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์/การรับรู้เกี่ยวกับการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย รวมถึงทัศนคติที่มีต่อสินค้าเกษตรปลอดภัย และทัศนคติที่มีต่อการทำงานอย่างมีส่วนร่วม และความรู้เกี่ยวกับสินค้าเกษตรปลอดภัย

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึกกับเกษตรกรและผู้นำชุมชน เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน ทั้งด้านการประกอบอาชีพ ความหลากหลายทางชีวภาพ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม รวมถึงกลุ่ม/เครือข่ายต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน ในขณะเดียวกันผู้วิจัยมีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้แทนเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องจำนวน 4 คน ได้แก่ ผู้แทนเกษตรจังหวัดกำแพงเพชร เกษตรตำบลมหาชัย เกษตรตำบลวังตะแบก เกษตรตำบลคลองขลุ ทำให้ทราบถึงข้อมูลนโยบายและแผนการดำเนินงานส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังจัดการสนทนากลุ่มร่วมผู้นำชุมชนและเกษตรกรทั้ง 3 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 10-12 คน เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ชุมชน และจัดให้มีการศึกษาดูงานของผู้ชุมชนและเกษตรกรจำนวน 20 คน ณ มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย) ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งเกษตรกรและผู้นำชุมชนสามารถนำเอาข้อมูลและองค์ความรู้ที่ได้มาใช้ในการพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรผู้ผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยในพื้นที่ของตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย

(1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ นำข้อมูลจากแบบสำรวจข้อมูลเกษตรกรมาลงรหัส (Code) และนำมาประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows ทดสอบค่าสถิติ โดยสถิติที่ใช้มี 2 แบบ คือ (1) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของประชากร ประสบการณ์/การรับรู้เกี่ยวกับการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย ทัศนคติที่มีต่อสินค้าเกษตรปลอดภัยและทัศนคติที่มีต่อการทำงานอย่างมีส่วนร่วม รวมถึงความรู้เกี่ยวกับสินค้าเกษตรปลอดภัย (2) การทดสอบด้วยค่าสถิติ Mean และ t-Test และ F-test เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะ

ทั่วไปของประชากรกับทัศนคติที่มีต่อสินค้าเกษตรปลอดภัย ทัศนคติที่มีต่อการทำงานอย่างมีส่วนร่วม และความรู้เกี่ยวกับสินค้าเกษตรปลอดภัย

(2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยผู้วิจัยใช้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการศึกษาดูงาน ร่วมกับผู้ชุมชนและเกษตรกร โดยใช้กรอบแนวคิดการมีส่วนร่วมและแนวคิดการสร้างเครือข่ายแบบเบญจภาคี

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่า ประชากรที่เป็นเกษตรกรในพื้นที่ศึกษาวิจัย 3 หมู่บ้าน จำนวนทั้งสิ้น 320 คน แบ่งเป็นเพศชาย ร้อยละ 57.50 และเพศหญิง ร้อยละ 42.50 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 38-59 ปี (ร้อยละ 65.00) มีระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 82.50) มีสถานภาพสมรส คือ แต่งงานและอยู่ด้วยกัน (ร้อยละ 84.70) เกษตรกรทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ ครั้วเรือน เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ย 13,044 บาทต่อเดือน มีรายจ่ายเฉลี่ย 8,824 บาทต่อเดือน ในรอบปีที่ผ่านมา (2558) เกษตรกรมีรายได้จากการทำเกษตรกรรมเฉลี่ย 146,235 บาทต่อครั้วเรือน โดยมีต้นทุนการผลิตเฉลี่ย 70,876 บาทต่อครั้วเรือน และครั้วเรือนของเกษตรกรมีหนี้สินเฉลี่ย 222,850 บาทต่อครั้วเรือน

ข้อมูลด้านการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย พบว่า ในจำนวนประชากรทั้งหมด สามารถแบ่งเป็นเกษตรกรที่ผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย ร้อยละ 77.5 และเป็นเกษตรกรที่ไม่ได้ผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย ร้อยละ 22.5 เกษตรกรที่ผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยมีประสบการณ์ผลิตสินค้าเกษตรเฉลี่ย 8.68 ปี เกษตรกรร้อยละ 69.1 เป็นสมาชิกเครือข่ายเกษตรกรผู้ผลิตสินค้าปลอดภัย ส่วนอีกร้อยละ 30.9 ไม่ได้เป็นสมาชิกเครือข่ายเกษตรกรผู้ผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย เหตุผลที่เกษตรกรตัดสินใจผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยมากที่สุดคือ เพื่อน/คนรู้จักแนะนำ คิดเป็นร้อยละ 31.5 รองลงมาคือ ต้องการให้ผู้บริโภคได้บริโภคสินค้าที่ปลอดภัย, เป็นห่วงสุขภาพตนเอง และได้ราคาดี คิดเป็นร้อยละ 26.6, 25.0 และ 21.9 ตามลำดับ เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 82.8 เคยรับรู้เกี่ยวกับการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย โดยเกษตรกรรับรู้ข้อมูลจากคำบอกเล่าของผู้นำชุมชน/คนในชุมชน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51.6 รองลงมาคือ การอบรมของหน่วยงานต่างๆ เช่น ศูนย์การเรียนรู้, เกษตรจังหวัด ร้อยละ 30.9 และสื่อสาธารณะต่างๆ ร้อยละ 17.4

ข้อมูลด้านทัศนคติของเกษตรกรที่มีต่อการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย พบว่า เกษตรกรทั้งเพศหญิงและเพศชายมีทัศนคติต่อการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยไม่แตกต่างกัน ในกลุ่มเกษตรกรที่มีอายุระหว่าง 0-37 ปี มีทัศนคติเชิงบวกต่อการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยมากกว่ากลุ่มเกษตรกรที่มีอายุระหว่าง 38-59 ปี และกลุ่มเกษตรกรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ส่วนเกษตรกรที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีทัศนคติเชิงบวกต่อสินค้าเกษตรปลอดภัยมากกว่าเกษตรกรที่มีระดับการศึกษาต่ำ

ข้อมูลด้านทัศนคติของเกษตรกรที่มีต่อการทำงานอย่างมีส่วนร่วม พบว่า เกษตรทั้งเพศหญิงและเพศชายมีทัศนคติต่อการทำงานอย่างมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน ในกลุ่มเกษตรกรที่มีอายุระหว่าง 0-37 ปี มีทัศนคติเชิงบวกต่อการทำงานอย่างมีส่วนร่วมมากกว่ากลุ่มเกษตรกรที่มีอายุระหว่าง 38-59 ปี และกลุ่มเกษตรกรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ส่วนเกษตรกรที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีทัศนคติเชิงบวกต่อการทำงานอย่างมีส่วนร่วมมากกว่าเกษตรกรที่มีระดับการศึกษาต่ำ

ข้อมูลด้านความรู้ของเกษตรกรเรื่องสินค้าเกษตรปลอดภัย พบว่า เพศหญิงมีความรู้เรื่องสินค้าเกษตรปลอดภัยมากกว่าเพศชาย เกษตรกรที่มีอายุระหว่าง 0-37 ปี มีความรู้เรื่องสินค้าเกษตรปลอดภัยมากกว่าเกษตรกรที่มีอายุระหว่าง 38-59 ปี และอายุ 60 ปีขึ้นไป และเกษตรกรที่มีระดับการศึกษาสูงมีความรู้เรื่องสินค้าเกษตรปลอดภัยมากกว่าเกษตรกรที่มีระดับการศึกษาต่ำ

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการศึกษาดูงาน ร่วมกับเกษตรกรและผู้นำชุมชน พบว่า จังหวัดกำแพงเพชรมีความหลากหลายทางชีวภาพที่มีฐานจากการตั้งอยู่ในภูมิประเทศที่เหมาะสม กล่าวคือ มีสภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ ซึ่งมีแม่น้ำสายสำคัญไหลผ่านคือ แม่น้ำปิง ทำให้เอื้อต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม คนในชุมชนหมู่บ้านที่ทำการศึกษาวิจัยจึงสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งทรัพยากรดิน น้ำ และป่าไม้ในการผลิตได้อย่างเต็มที่ที่สำคัญคือ ทำให้ชุมชนหมู่บ้านมีความหลากหลายของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ ซึ่งเป็นแหล่งที่มาของรายได้ของครัวเรือนและเป็นฐานการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่สำคัญของคนในชุมชน ผนวกกับพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชรมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม อันเป็นผลมาจากการอพยพย้ายถิ่นฐานของผู้คนจากทั้งภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลางเข้ามาตั้งรกรากถิ่นฐานอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งความหลากหลายทางวัฒนธรรมนี้ได้สะท้อนอยู่ในวิถีการดำรงชีพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และขนบธรรมเนียมประเพณีของคนในชุมชน

ภาพ 1 การสนทนากลุ่มระหว่างผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูล ณ หมู่บ้านศรีวิไล ตำบลมหาชัย อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดกำแพงเพชร

ภาพ 2 การศึกษาดูงาน ณ มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย) ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงใหม่

การศึกษาวิจัยยังพบว่า เกษตรกรในหมู่บ้านที่ทำการศึกษามีความยึดมั่นในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการเข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง ทำให้พวกเขาเปลี่ยนวิธีคิดและวิถีการผลิตของตนเอง โดยหันมาทำการเกษตรแบบยั่งยืนทดแทนการปลูกพืชเชิงพาณิชย์มากขึ้น ประกอบกับคนในชุมชนหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรและสวัสดิการ โดยมีการรวมกลุ่มต่างๆ ขึ้นมา ทั้งกลุ่มที่มีลักษณะไม่เป็นการที่เกิดจากการรวมกลุ่มกันเองของคนในชุมชน เช่น กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ และกลุ่มที่ได้รับการจัดตั้งจากหน่วยงาน/องค์กรต่างๆ เช่น กลุ่มสตรี ส่งผลทำให้ชุมชนหมู่บ้านมีความเข้มแข็ง คนในชุมชนได้รับการพัฒนาและการดูแลอย่างทั่วถึง มากไปกว่านั้น คือ ผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็ง ทำให้เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ส่งต่อความสำเร็จของการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร โดยผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่มีความเสียสละทำงานเพื่อส่วนร่วม เช่น การเสียสละพื้นที่ของตนเองเพื่อจัดสร้างเป็นแหล่งเรียนรู้และเป็นศูนย์รับซื้อสินค้าของเกษตรกรที่อยู่ในกลุ่ม อีกทั้งยังเป็นผู้มีความใฝ่รู้ เช่น เข้าร่วมการฝึกอบรมความรู้เรื่องการผลิตและนำมาถ่ายทอดให้กับเกษตรกรคนอื่น รวมถึงยังเป็นผู้ที่ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับสมาชิกกลุ่มและคนในชุมชนหมู่บ้านด้วย ซึ่งจุดแข็งที่อยู่ในชุมชนหมู่บ้านนี้เองที่สามารถนำไปใช้กำหนดเป็นเงื่อนไขในการสร้างเครือข่ายเกษตรกรผู้ผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยได้ต่อไป

นอกจากนี้ การประสานความร่วมมือจากองค์กร/หน่วยงานต่างๆ อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพเป็นปัจจัยที่มีสำคัญอีกประการหนึ่งต่อการสร้างเครือข่ายผู้ผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ เกษตรกรมีความต้องการพัฒนาศักยภาพในด้านการผลิต การจำหน่ายและการกระจายสินค้า ซึ่งหากพวกเขาได้รับการสนับสนุน/ส่งเสริมก็จะทำให้สามารถผลิตสินค้าที่มีคุณภาพได้ดียิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ในมุมมองของเกษตรกรเห็นว่า ในการทำงานร่วมกันเป็นภาคีเครือข่ายแบบ “เบญจภาคี” นั้นจำเป็นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของ “ความจริงใจ” และ “ทำงานเหมือนเป็นคนคนเดียวกัน” มิใช่เป็นการแสวงประโยชน์หรือมุ่งสร้างผลงานของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยที่ไม่ได้คำนึงถึงประโยชน์ของเกษตรกรเป็นสำคัญ นอกจากนี้ ยังต้องสร้างพื้นที่ให้องค์กร/หน่วยงานต่างๆ ได้เข้ามารับฟังและวิเคราะห์ปัญหา ระดมความคิดเห็น และวางแผนการทำงานร่วมกัน ซึ่งกระบวนการทำงานจำเป็นจะต้องร่วมกันทำให้เกิดผลเชิงประจักษ์อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน โดยอาศัยความร่วมมือจากเครือข่ายเบญจภาคีที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

(1) ชุมชน ได้แก่ เกษตรกรผู้ผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย คนในชุมชน และผู้นำชุมชน ต้องมีบทบาทสำคัญในการทำงานร่วมกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรกรผู้ผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยอย่างยั่งยืน โดยอาศัยการให้ความรู้ด้านการผลิตที่ถูกต้องและสร้างทัศนคติที่ดีทั้งต่อการมีส่วนร่วมและต่อสินค้าเกษตรปลอดภัย

(2) รัฐ ได้แก่ รัฐบาลและหน่วยงานของทางราชการ ได้แก่ สำนักงานเกษตรจังหวัด กำแพงเพชร, สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดกำแพงเพชร, สำนักงานประมงจังหวัดกำแพงเพชร, องค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชร, ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ฯลฯ ต้องเข้ามามีส่วนร่วมและสนับสนุนการทำงานของเกษตรกรอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

(3) นักวิชาการ ได้แก่ ผู้ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญในองค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยจากมหาวิทยาลัยและหน่วยงานด้านการศึกษาต่างๆ ในจังหวัดกำแพงเพชร เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร การศึกษานอกโรงเรียน วิทยาลัยการเกษตร มีบทบาทในการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และนวัตกรรมให้เกษตรกร และการเป็นผู้ประสานงานระหว่างเกษตรกรกับองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ ซึ่งจะสามารถทำให้เกษตรกรสามารถพัฒนาศักยภาพในการผลิตสินค้าของตนเองได้

(4) องค์กรเอกชน ได้แก่ องค์กรพัฒนาที่ทำงานส่งเสริมหรือสนับสนุนการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย องค์กรที่ทำงานด้านสื่อ เช่น สื่อวิทยุหรือโทรทัศน์ท้องถิ่น รวมถึงการใช้สื่อออนไลน์ มีบทบาทช่วยสนับสนุนเรื่องการประชาสัมพันธ์เรื่องการผลิต การจำหน่ายและกระจายสินค้า รวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับการบริโภคสินค้าเกษตรปลอดภัย เพื่อให้เกิดการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าเกษตรปลอดภัยในกลุ่มผู้บริโภคและประชาชนทั่วไป

(5) องค์กรธุรกิจ ได้แก่ บริษัทหรือร้านค้า มีบทบาทในการเป็นแหล่งรับซื้อหรือเป็นสถานที่จำหน่ายสินค้าเกษตรปลอดภัยทั้งภายในชุมชน ภายในจังหวัด และในจังหวัดอื่นๆ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรผลิตสินค้า อีกทั้งยังทำให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงสินค้าของเกษตรกรได้สะดวกมากยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

ผลการศึกษาวิจัยสามารถนำมาวิเคราะห์ถึงการพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรผู้ผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยในจังหวัดกำแพงเพชร โดยมีประเด็นในการพิจารณา ได้แก่

ประการแรก เกษตรกรสามารถใช้ความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นต้นทุนสำคัญในการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทำให้สินค้าที่เกษตรกรผลิตมีความหลากหลายและตอบสนองต่อความต้องการของตลาด สอดคล้องกับการศึกษาของกุศล ทองงาม และคณะ (2553) ที่เสนอว่าหากเกษตรกรมีการผสมผสานพืชผักพื้นบ้านบางชนิดที่มีศักยภาพสูงปลูกร่วมกับพืชผักเศรษฐกิจในระบบการผลิตโดยไม่ใช้สารเคมี เป็นการสร้างความหลากหลายในระบบการผลิตก็่อกุลในด้านสภาพแวดล้อม และที่สำคัญยังเป็นช่องทางหนึ่งในการสร้างโอกาสทางการตลาดให้กับเกษตรกรด้วย

ประการที่สอง กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของเกษตรกรต้องเริ่มจากความตระหนักต่อการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยของคนในชุมชน เพราะการมีความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรต่อการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยส่งผลต่อพฤติกรรมการผลิตของเกษตรกร ทั้งนี้ ในกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของเกษตรกรนั้น จะต้องมีการเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์เพื่อทำให้คนในชุมชนเห็นถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนเอง อันจะนำไปสู่การตระหนักถึงสภาพปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ในขณะเดียวกัน คนในชุมชนก็จำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมด้านความรู้และนวัตกรรมที่ตอบสนองความต้องการและพัฒนากระบวนการผลิตของเกษตรกร โดยเน้นการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้รับการพัฒนาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน สอดคล้องกับการศึกษาของยงยุทธ ศรีเกี่ยวฝัน และคณะ (2555) และวรารณ ปัญญาวดี (2551) ที่เสนอว่า การส่งเสริมความรู้การทำเกษตรอินทรีย์ให้กับเกษตรกรมีผลต่อความรู้ความเข้าใจของเกษตรกร และยังสอดคล้องกับการศึกษาของพีรชัย กุลชัย และปัญญา หมั่นเก็บ (2547) ที่เสนอว่า ความตระหนักถึงปัญหาของเกษตรกร จะนำไปสู่การปรับกระบวนการผลิตของเกษตรกรให้มีความเชื่อมั่นในการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย

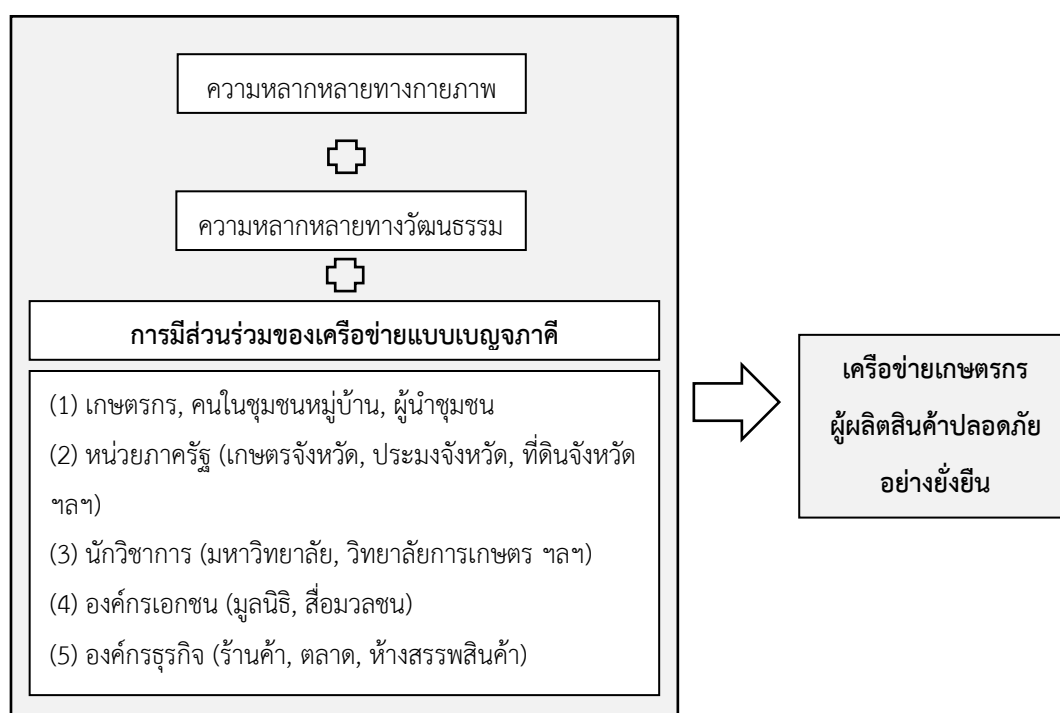
ประการที่สาม การพัฒนาเครือข่ายที่มีความยั่งยืนนั้นต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนให้มีการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่ายแบบ “เบญจภาคี” ซึ่งประกอบด้วย ชุมชน รัฐ นักวิชาการ องค์กรเอกชน และองค์กรธุรกิจ โดยมีการประสานความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการศึกษาของพีรชัย กุลชัย และปัญญา หมั่นเก็บ (2547) และการศึกษาของสุจิตรา สินธนาภรณ์ (2541) ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมและการประสานความร่วมมือเป็นองค์กรเครือข่าย นอกจากนี้ การสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายยังต้องอาศัยการสร้างพลังของเยาวชนเพื่อสืบทอดและต่อยอดการทำงานของเครือข่ายเพื่อให้เครือข่ายมีความยั่งยืนด้วย

ประการสุดท้าย นอกจากการพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรที่มีความยั่งยืนแล้ว ยังมีความจำเป็นที่ต้องพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตรปลอดภัยควบคู่กันไปด้วย โดยทำให้สินค้าของเกษตรกรเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคทั้งในมิติของคุณภาพสินค้าและราคาสินค้ามากขึ้น เช่น การมีใบรับรองมาตรฐานสินค้า ทำให้เกษตรกรมีแรงจูงใจในการผลิตและสามารถวางแผนการผลิตสินค้าให้มีความสอดคล้องกับปริมาณที่ตลาดต้องการได้ รวมถึงการสร้างพื้นที่จำหน่ายสินค้าทั้งภายในจังหวัดและต่างจังหวัด ซึ่งทำให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงสินค้าของเกษตรกรได้ง่าย สอดคล้องกับการศึกษาของสุทธิศักดิ์ แก้วแกมจันทร์ และคณะ (2555) และวรารณ ปัญญาวดี (2551) ที่เสนอว่า ต้องมีการพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตรปลอดภัยควบคู่กับการส่งเสริมการผลิตสินค้าของเกษตรกรด้วยจึงจะทำให้เครือข่ายของเกษตรกรผู้ผลิตสินค้าปลอดภัยมีความยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรผู้ผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยอย่างยั่งยืน สามารถทำได้โดยการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การทำให้คนในชุมชนหมู่บ้านร่วมกันคิดวิเคราะห์ศักยภาพที่พวกเขามีอยู่ โดยเน้นการสร้างพื้นที่ทางสังคมให้เกิดบรรยากาศของการเรียนรู้ภายในชุมชนร่วมกัน ประกอบกับการเสริมสร้างความรู้และความตระหนักในเรื่องการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตของเกษตรกรจากการผลิตเชิงพาณิชย์ไปสู่การผลิตแบบยั่งยืนมากขึ้น โดยเน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน และที่สำคัญคือ การสนับสนุนการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่ายแบบ “เบญจภาคี” ซึ่งประกอบด้วย ชุมชน รัฐ นักวิชาการ องค์กรเอกชน และ องค์กรธุรกิจ บนพื้นฐานของ “ความจริงใจต่อกัน” และ “การทำงานเสมือนเป็นคนคนเดียวกัน” เพื่อให้เกิดกระบวนการการทำงานร่วมกันอย่างยั่งยืน

ภาพ 3 การพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรผู้ผลิตสินค้าอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป คือ ควรทำการศึกษาในมุมมองของเศรษฐศาสตร์ด้วย เพื่อช่วยวิเคราะห์ในเรื่องต้นทุนการผลิตและประสิทธิภาพผลตอบแทน รวมถึงการวิเคราะห์โอกาสและความสามารถในการกระจายสินค้าเกษตรปลอดภัยที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชรที่ให้การสนับสนุนแหล่งทุนและการให้คำปรึกษาในการทำวิจัย ขอขอบคุณเกษตรกร ผู้นำชุมชน ประชาชน ชาวบ้าน รวมถึงผู้แทนองค์กรหน่วยงานภาครัฐที่ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ยิ่งต่อการพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรผู้ผลิตสินค้าปลอดภัยในจังหวัดกำแพงเพชร และขอบคุณคณะผู้วิจัยและนักศึกษาในโปรแกรมวิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ที่มีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เอกสารอ้างอิง

- กุศล ทองงาม และคณะ. (2553). “ผลเชิงเศรษฐกิจของการผสมผสานผักพื้นบ้านและผักเศรษฐกิจในระบบการผลิตโดยไม่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช: กรณีศึกษากลุ่มแม่วาง อ.แม่วาง จ. เชียงใหม่”. ประชุมสัมมนาวิชาการ ระบบเกษตรแห่งชาติ ครั้งที่ 6 ระบบเกษตรเพื่อความสมดุลของชีวิตและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์และกรมวิชาการเกษตร ณ โรงแรมเจบี หาดใหญ่, วันที่ 16-18 สิงหาคม 2553.
- พิรัชย์ กุลชัย และปัญญา หมั่นเก็บ. (2547). “การพัฒนาระบบการเรียนรู้เกษตรกรมัยยังยืนของเกษตรกรรายย่อยภูมิโนแควจะเชิงเทรา”. รายงานการสัมมนา ระบบเกษตรแห่งชาติ ครั้งที่ 3 วันที่ 9-11 พฤศจิกายน 2547 ณ โรงแรมปางสวนแก้ว จังหวัดเชียงใหม่. หน้า 207-216.
- ภัทรกร พลพนาธรรม และ ประมาภรณ์ สุกใส. (2554). รายงานการวิจัยเรื่อง เครือข่ายทางสังคม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดน้ำบางน้อย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ยงยุทธ ศรีเกี่ยวพัน และคณะ. (2555). การส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์และการบริหารจัดการศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสานของเกษตรกรในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- วรภรณ์ ปัญญาดี. (2551). ‘การขับเคลื่อนสู่วิถีเกษตรปลอดภัยจากสารพิษ: กรณีการปลูกพืชผัก’, ใน วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์. 26(1): 109-127.
- สัมพันธ์ เตชะอิก และคณะ. (2548). ศัพท์พัฒนาเพื่อชุมชนและสังคม. ขอนแก่น: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัย ขอนแก่น.

สุจิตรา สีนธนาภรณ์. (2541). การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนโดยรวมต้นทุนสุขภาพจากการ
ใช้สารป้องกันและกำจัด

ศัตรูพืชของการทำวนเกษตรและเกษตรกระแสหลัก: กรณีศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา. กรุงเทพฯ:
คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุทธิศักดิ์ แก้วแกมจันทร์ และคณะ. (2555). การพัฒนาศักยภาพหมู่บ้านเกษตรอินทรีย์แบบยั่งยืน
เพื่อการพึ่งพาตนเองตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านทัพไทย ตำบลหมอ อำเภอบ้าน
ประสาธน์ จังหวัดสุรินทร์. สุรินทร์: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขต
สุรินทร์.

เสรี พงศ์พิศ. (2548). วัฒนธรรมองค์การของโลกยุคใหม่ เครือข่าย ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มข้น
ชุมชนเข้มแข็ง. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.

แสวง รัตนมงคลมาศ. (2543). การระดมมวลชนและการมีส่วนร่วมของมวลชน การจัดตั้งองค์กร
การนำและการตัดสินใจทางสังคม. เอกสารประกอบการสอนวิชา พค.705 คณะพัฒนา
สังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

อรรถัย กักพล. (2552). คู่คิด คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน สำหรับนักบริหารท้องถิ่น. กรุงเทพฯ
: จรัญสนิทวงศ์การพิมพ์.

หลักธรรมาภิบาลของบุคลากรสังกัดสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง)

อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

Corporate Governance Principles of Personnel under Forest Resource

Management Office 3 (Lampang)

สุรัชฐนพ สิงห์คำ ดวงใจ พุทธวงศ์

สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาประชาคมเมืองและชนบท

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาหลักธรรมาภิบาลของบุคลากรสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) และเพื่อเสนอแนะแนวทางการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลของบุคลากรสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) เป็นการศึกษาทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยรวบรวมข้อมูล จากการแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากประชากรกลุ่มตัวอย่างสังกัดสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) จำนวน 41 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าสถิติ เพื่อหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการศึกษามีดังนี้

ผลการศึกษาหลักธรรมาภิบาลของบุคลากรสังกัดสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) ด้วยแบบสอบถาม พบว่า ในภาพรวมและทุกด้านของหลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก ลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านความโปร่งใส บุคลากรให้ความสำคัญ ยึดมั่นความโปร่งใส แต่หากมีบางหน่วยงานยังไม่มีเปิดเผยข้อมูลที่จำเป็นให้ประชาชนทั่วไประับทราบ ประกอบกับประชาชนไม่เข้าใจกฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้องส่งผลให้บุคลากรถูกมองว่าไม่โปร่งใส ด้านหลักความคุ้มค่า บุคลากรดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน ก่อให้เกิดความคุ้มค่า แม้จะพบว่า บุคลากรบางรายยังต้องปรับปรุงการปฏิบัติงาน เพื่อให้เป็นไปตามเป้าประสงค์ของงานอย่างเคร่งครัด ด้านหลักคุณธรรม บุคลากรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความถูกต้องเป็นธรรมและเสมอภาค รักษาผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก แต่หากยังมีบุคลากรบางรายที่ยังต้องปรับปรุงระบบขั้นตอนการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดความรวดเร็วต่อผู้ที่มีติดต่อราชการ ด้านหลักนิติธรรม บุคลากรได้ปฏิบัติตาม กฎ ระเบียบ ข้อบังคับตามอำนาจหน้าที่ แต่หากยังต้องปรับปรุงระบบการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม รวมถึงบุคลากรบางรายยังคุ้นเคยกับระบบการทำงานแบบเก่า ประกอบกับประชาชนยังไม่เข้าใจกฎหมาย ข้อบังคับ ต่างๆที่เกี่ยวข้อง ทำให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อน ด้านความรับผิดชอบ บุคลากรมีความตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบต่อชุมชน สังคม แต่อาจมีบางรายที่ต้องปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ด้านหลักการมี

ส่วนร่วม บุคลากร มีความตระหนักถึงภารกิจและบทบาทหน้าที่การให้บริการต่อประชาชน และส่งเสริมให้ประชาชนได้มีบทบาทเข้ามามีส่วนร่วม แต่ยังไม่ครอบคลุมทุกหน่วยงาน

Abstract

The objectives of this research were to study the good governance of personnel under Forest Resource Management Office 3 (Lampang) and to propose the guidelines for the implementation of good governance principles of personnel under Forest Resource Office 3 (Lampang). It was the study both quantitative and qualitative by collecting data from the questionnaire. In-depth interviews and group discussions were conducted in the sample group of 41 employees from the Forest Resource Management Office 3 (Lampang). Data analysis used computer software package to find statistics value of percentage, mean, standard deviation, and content analysis. The study results were as follow.

The results of the study on good governance of the personnel under the Office of the Forest Service 3 (Lampang) by the questionnaire showed that overall and all aspects of good governance were at a high level. The order in which the average value is ascending as follows: Transparency, personnel emphasizes adherence to transparency, but if there are some agencies do not disclose the necessary information to the public. The people do not understand the rules. The relevant regulations result in the personnel being viewed as being non-transparent. The main value, the staff performs efficiently and can meet the needs of the people. It is worth noting that some personnel still need to improve their performance to meet the objectives of the work strictly. The moral, personnel perform duties with accuracy, fairness and equality to maintain the main benefit. However, there are still some people who need to improve the system to work to speed up the government for contactors. The rule of law, the staff has complied with the rules and regulations according to the authority if it has to improve the system to work more efficiently. Some people are also familiar with the old system. The people do not understand the laws, regulations and regulations. Therefore, it causes

misunderstandings. Responsibility, personnel are aware of their responsibilities to the community and society, but some may need to improve their duties to the fullest. Participation, personnel have awareness of the mission and role of service to the people and encourage people to participate in the role. But it does not cover all agencies.

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

สืบเนื่องจากคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติได้จัดทำยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตขึ้น เนื่องจากเห็นว่าการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจควบคู่กับกระแสโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของประเทศนำมาซึ่งกระแสบริโภคนิยม วัตถุนิยม ประกอบกับลักษณะสังคมไทยเป็นสังคมระบบอุปถัมภ์ ทำให้เกิดการทุจริตที่มีลักษณะเป็นวัฏจักรและเครือข่าย การกระทำทุจริตมีการร่วมมือจากหลายฝ่าย กระบวนการยุติธรรมถูกแทรกแซง ประชาชน ขาดความรู้ความเข้าใจขั้นพื้นฐานด้านกฎหมายและขั้นตอนการอำนวยความสะดวก ปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันมากขึ้น ซึ่งหลักการพื้นฐานในการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตมี 3 ประการ คือ 1) ยึดมั่นในหลักประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข 2) ช่วยแก้ไขหรือบรรเทาสถานการณ์การทุจริตคอร์รัปชันที่เกิดขึ้นในช่วงระยะที่ผ่านมาและสร้างภูมิคุ้มกันให้กับประชาชนต่อการเผชิญปัญหาในอนาคต และ 3) เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนในสังคมร่วมกันคิดและแสดงความคิดเห็น (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ กระทรวงยุติธรรม ยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตภาครัฐพ.ศ. 2552-2555)

นอกจากนั้นยังมีการจัดทำยุทธศาสตร์ว่าด้วยการป้องกันปราบปรามการทุจริตสาระสำคัญยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต มีวิสัยทัศน์ คือ “สังคมไทยมีวินัย และยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม ทุกภาคส่วน ร่วมกันป้องกันและปราบปรามการทุจริต” ซึ่งประกอบด้วยพันธกิจ 4 ข้อคือ 1) ส่งเสริมปลูกจิตสำนึกให้สังคมไทยมีวินัย และยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม 2) พัฒนาเครือข่ายป้องกันและปราบปรามการทุจริตอย่างบูรณาการ 3) พัฒนาระบบและกลไกในการตรวจสอบ ควบคุม กระจาย และถ่วงดุลอำนาจ และ 4) ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการองค์ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ ดังนี้ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ปลูกจิตสำนึก ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และสร้างวินัยแก่ทุกภาคส่วน ยุทธศาสตร์ที่ 2 รวมพลังแผ่นดินป้องกันและปราบปรามการทุจริต ยุทธศาสตร์ที่ 3 เสริมสร้างความแข็งแกร่งแก่หน่วยงานต่อต้านการทุจริต และยุทธศาสตร์ที่ 4 สร้างบุคลากรมืออาชีพป้องกันและปราบปรามการ

ทุจริต (คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2557). ยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2556-2560).

สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) เป็นองค์การที่มีอำนาจหน้าที่ 1. จัดทำแผนเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่รับผิดชอบให้สอดคล้องตามเป้าหมายและยุทธศาสตร์ของกรม จังหวัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 2. ดำเนินเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่รับผิดชอบ ด้านงานป้องกันการบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าไม้ งานจัดการที่ดินป่าไม้ งานวิจัยและพัฒนาด้านการป่าไม้ งานส่งเสริมการปลูกป่า งานจัดการป่าชุมชน ตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ กฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยสวนป่ากฎหมายว่าด้วยเลื่อยโซ่ยนต์ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง 3. กำกับ ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานในพื้นที่ และรวบรวมเป็นข้อเสนอแนะต่อกรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 4. ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย (รายงานประจำปี 2557 สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) กรมป่าไม้) ด้วยอำนาจหน้าที่ดังกล่าว สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) จึงมีบทบาทในการอนุรักษ์ ป้องกัน ฟื้นฟู และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรป่าไม้ เพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ด้วยเหตุผลนี้ สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) จึงนำแนวคิดหลักธรรมาภิบาล ซึ่งเป็นธรรมในการปฏิบัติราชการ และข้อบังคับกรมป่าไม้ว่าด้วยจรรยาข้าราชการ ประจำปี พ.ศ. 2552 ซึ่งเป็นพฤติกรรมในการปฏิบัติงานของข้าราชการ (Work Ethics) เป็นคุณความดี ที่บุคคลที่ทำงานราชการควรยึดเป็นข้อปฏิบัติ เพื่อเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพว่า ควรปฏิบัติหน้าที่อย่างไร จึงจะเป็นข้าราชการที่ดี และสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ควรดำรงตนในสังคมอย่างไร จึงมีความเหมาะสม เพื่อรักษาไว้ ซึ่งเกียรติภูมิแห่งอาชีพข้าราชการเป็นสิ่งที่สังคมคาดหวังให้ข้าราชการกระทำเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ ดังนั้น ผู้ศึกษา จึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับ การบริหารงานของสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) ตามหลักธรรมาภิบาล 6 ประการ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า ซึ่งผลการศึกษานำมาใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาปรับปรุงพฤติกรรม จูงใจ สนับสนุน และควบคุมพฤติกรรม อันเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้องค์การประสบความสำเร็จได้ เพื่อหาแนวทางพัฒนาให้มีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลของบุคลากรสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง)
2. เพื่อเสนอแนวทางการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลของบุคลากรสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง)

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเรื่องหลักธรรมาภิบาล

แนวคิดธรรมาภิบาล เป็นแนวคิดที่ได้มีการกล่าวถึงอย่างกว้างขวางหลังจากมีเหตุการณ์วิกฤติทางเศรษฐกิจในประเทศไทยและในเอเชียตะวันออก โดยแนวคิดเรื่องการจัดการปกครองและการจัดการปกครองที่ตื้นตันได้รับการรณรงค์อย่างมากโดยสถาบันทางเศรษฐกิจและการเงินระดับโลก 27 และดังที่ทราบแล้วว่าแนวคิดนี้ได้มีการค้นพบมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 แต่ถึงกระนั้นก็ได้มีการนำคำว่า Good Governance มาใช้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งกล่าวได้ว่าคำว่า Good Governance เพิ่งมีการนำมาใช้อย่างเป็นจริงเป็นจังเมื่อไม่นานนี้ ดังที่อรพินท์ สฟโชคชัย กล่าวถึงการพัฒนาของการใช้คำ Good Governance ไว้ว่าคำว่า Good Governance เพิ่งปรากฏและมีการใช้ในวงการของนักวิชาการที่สนใจการพัฒนากลไกการบริหารและการปกครองของสังคมเมื่อไม่นานมานี้ ส่วนคำว่า Governance นั้นได้ปรากฏอยู่ในพจนานุกรมและมีผู้ใช้กันมานานแล้วโดย อรพินท์ สฟโชคชัย ได้ให้ความหมายคำว่า Governance หมายถึงการกระทำ กระบวนการหรืออำนาจในการบริหารการปกครองซึ่งเมื่อใช้กับรัฐก็น่าจะมีความหมายใกล้เคียงเกี่ยวข้องกับคำว่าภาครัฐ (State) ซึ่งอาจจะหมายถึงทั้งรัฐบาล (Government) และระบบราชการ (Civil Service) โดยมี 6 ประการคือ 1. หลักนิติธรรม 2. หลักความโปร่งใส 3. หลักความรับผิดชอบ 4. หลักความคุ้มค่า 5. หลักการมีส่วนร่วม และ 6. หลักคุณธรรม ซึ่งปัจจุบันทั้งในทางด้านการศึกษาและวิชาชีพทางรัฐประศาสนศาสตร์ถือได้ว่า “Governance” เป็นกรอบแนวคิดที่สำคัญของการบริหารภาครัฐ ซึ่งมีองค์ประกอบหลักที่สำคัญคือการเน้นบทบาทของการบริหารภาครัฐ ตามกรอบแนวคิด Governance เป็นประเด็นสำคัญในการศึกษาถึงความสัมพันธ์และความรับผิดชอบระหว่างรัฐกับประชาชน ความสัมพันธ์และความรับผิดชอบระหว่างรัฐกับภาคเอกชนหรือกลุ่มทางสังคมที่เกิดการรวมตัวกันโดยสมัครใจ และความสัมพันธ์และความรับผิดชอบระหว่างรัฐกับประชาสังคม

กล่าวโดยสรุป แนวคิดธรรมาภิบาลคือแนวทางการบริหารงานของภาครัฐเพื่อพลิกฟื้นภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ และพัฒนาประเทศเพื่อนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองรวมถึงการบริหารจัดการในรูปแบบของความเป็นธรรม และเพื่อการพัฒนาคนที่ยั่งยืนนำไปสู่การแก้ไขปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจของชาติ เพราะหลักธรรมาภิบาลเป็นแนวทางและวิธีปฏิบัติในการดำเนินงานเพื่อจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมให้เป็นสังคมที่เรียกว่าสังคมที่ประกอบด้วยธรรม เป็นสังคมที่ใช้หลักธรรมาภิบาลเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ

แนวคิดเรื่องประสิทธิภาพการทำงาน

ธงชัย สันติวงษ์ (2526, หน้า 198) ได้ให้ความหมายของคำว่าประสิทธิภาพ หมายถึงกิจกรรมทางด้านการบริหารงานบุคคลเกี่ยวข้องกับวิธีการ ซึ่งหน่วยงานพยายามที่จะกำหนดให้ทราบแน่ชัดว่าพนักงานของตนสามารถปฏิบัติงานได้มีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด ขณะที่ทิพาดี เมฆสุวรรณ

(2541,หน้า) กล่าวถึง ประสิทธิภาพไว้ว่า มีความหมายรวมถึง ผลผลิตภาพและประสิทธิภาพ โดย ประสิทธิภาพเป็นสิ่งที่วัดได้หลายมิติ ตามแต่วัตถุประสงค์ที่ต้องการพิจารณา คือ 1. ประสิทธิภาพใน มิติของกระบวนการบริหาร (Process) ได้แก่ การทำงานที่ได้มาตรฐาน รวดเร็วถูกต้อง และใช้เทคนิค ที่สะดวกขึ้นกว่าเดิม และ2. ประสิทธิภาพในมิติของผลผลิตและผลลัพธ์ ได้แก่ การทำงานที่มีคุณภาพ เกิดประโยชน์ต่อสังคม เกิดผลกำไร ทนเวลาผู้ปฏิบัติงานมีจิตสำนึกที่ดีต่อการทำงาน และให้บริการ เป็นที่พอใจของลูกค้าหรือผู้มารับบริการ

Simon (1984 อ้างถึงใน ชาคกริต ศรีขาว, 2551, หน้า 4) ได้กำหนดวิธีที่ทำให้เกิด ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานคือ 1. ความรวดเร็วในการปฏิบัติงาน 2. ความถูกต้องในการปฏิบัติงาน 3. ความสามารถในการปฏิบัติงาน 4. ความสำเร็จตรงเวลาในการปฏิบัติงาน และ5. การบรรลุ วัตถุประสงค์การปฏิบัติงาน

ประสิทธิภาพของบุคคล (Human efficiency) ว่าเป็นความสัมพันธ์ระหว่างผลลัพธ์ในแง่ บวกกับสิ่งที่ทุ่มเท และลงทุนให้กับงาน ซึ่งประสิทธิภาพในการทำงานนั้น มองจากแง่มุมของการ ทำงานของแต่ละบุคคล โดยพิจารณาเปรียบเทียบสิ่งที่ให้กับงาน เช่น ความพยายาม ความ ขยันหมั่นเพียร ความเอาใจใส่งาน กำลังงานกับผลลัพธ์ที่ได้รับจากงานนั้นๆ

ดังนั้น คำว่า ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน จึงหมายถึง การกระทำของแต่ละบุคคลที่มี ความสามารถและความพร้อม พยายามทุ่มเทอย่างเต็มที่ในการปฏิบัติงานของตนอย่างคล่องแคล่ว ด้วยความมีระเบียบ มีกฎเกณฑ์ ปฏิบัติงานให้เสร็จทันเวลา รวดเร็ว ถูกต้อง มีคุณภาพและมาตรฐาน โดยบุคคลจะมีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานได้นั้น ต้องเกิดจากความขยันหมั่นเพียรมีความรับผิดชอบ และเอาใจใส่ในงานพร้อมด้วยจิตใจที่ซื่อสัตย์ และรักดีต่อองค์กร งานจะประสบความสำเร็จตาม เป้าหมายขององค์กรที่กำหนดไว้หรือดียิ่งขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้ศึกษาได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมาภิบาล ดังนี้

อภิชาติ รัตนานนท์ (2555,หน้า 112-119) การศึกษาปัญหาพิเศษเรื่อง “ความคิดเห็นของ ตัวแทนออกของที่มีต่อการนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในงานสุทธการท่าเรือแหลมฉบัง กรณี การนำเข้าข้าวคั่วตาม พระราชกำหนดพิทักษ์ตราสุทธการ พ.ศ. 2530 ภาค 4 ประเภท 3 ญ” มุ่ง ศึกษา ความคิดเห็นของตัวแทนออกของที่มีต่อการนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในการปฏิบัติงาน ณ สำนักงานสุทธการท่าเรือแหลมฉบัง โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ตัวแทนออกของ จำนวน 6 คน จากนั้นจึงนำสาระสำคัญของแนวคิดธรรมาภิบาล มาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูล ผล การศึกษาพบว่า ประเด็นเรื่องหลักนิติธรรมและหลักความโปร่งใสในการปฏิบัติงาน ของเจ้าหน้าที่ สุทธการเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล ซึ่งความถูกต้องโปร่งใสเกิดจากเหตุสองประการ คือเจ้าหน้าที่

ศุลกากรยึดหลักกฎหมายเป็นตัวตั้งในการพิจารณาและระบบการทำงานที่มีการกลั่นกรอง ตามสายบังคับบัญชา ส่วนเรื่องหลักการมีส่วนร่วมพบว่า สำนักงานศุลกากรท่าเรือแหลมฉบังยังไม่ได้ นำหลักดังกล่าวมาปรับใช้ในองค์กรเนื่องจากไม่เคยจัดกิจกรรมเพื่อให้ความรู้กับตัวแทนออกของ และ ถึงแม้จะมีเว็บไซต์เป็นช่องทางสื่อสาร แต่ก็ยังไม่มีการประชุมสัมพันธ์ให้ตัวแทนออกของทราบ ในวงกว้าง สำหรับการศึกษาเรื่องความรับผิดชอบตรวจสอบได้พบว่า บางครั้งการปฏิบัติงานของ เจ้าหน้าที่ยังมีความล่าช้า เพราะอัตรากำลังคนไม่สมดุลกับปริมาณงาน ส่วนหลักความคุ้มค่าผู้วิจัย พบว่า ระบบการคืนค่าประกันที่เป็นเงินสดยังมีความล่าช้า เพราะต้องขออนุมัติจากกรมศุลกากร เป็นงวด ๆ ไป สำหรับการศึกษาเรื่องหลักคุณธรรมพบว่าเจ้าหน้าที่บางคนไม่มีวินัย ส่งผลให้การปฏิบัติ พิธีการไม่สะดวกรวดเร็วเท่าที่ควร ดังนั้นเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล อย่างสมบูรณ์ควรมีแนวทางการพัฒนาสามประการประการแรก ควรจัดอบรมสัมมนา ประชุมสัมพันธ์ ช่องทางสื่อสารที่ใช้อยู่ และเปิดช่องทางสื่อสารอื่น ๆ เพื่อให้ตัวแทนออกของได้เข้ามามีส่วนร่วม ประการที่สอง ควรเพิ่มอัตรากำลังคนให้มีความเหมาะสมกับปริมาณงาน และประการที่สามควร กวดขันการทำงานของเจ้าหน้าที่ศุลกากรอย่างเข้มงวดเพื่อให้การปฏิบัติพิธีการเกิดความรวดเร็ว อันเป็นการนำแนวคิดธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในองค์กรอย่างสมบูรณ์

สามารถนำมาเป็นตัวอย่างในการศึกษาเกี่ยวกับ การนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในการปฏิบัติงาน ของเจ้าหน้าที่สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ตัวแทนของเจ้าหน้าที่ จากนั้นจึงนำสาระสำคัญของแนวคิดธรรมาภิบาล มาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูล ในประเด็นเรื่องหลักนิติธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่าและหลักคุณธรรม ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล อย่างสมบูรณ์ ให้การปฏิบัติพิธีการเกิดความรวดเร็ว ต่อไป

กันติยา วิรเศรษฐ์ (2555,หน้า 62) ได้ศึกษาเรื่อง การปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาล ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี และเพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาล ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี จำแนกตามขนาดขององค์การบริหารส่วนตำบล และระดับการศึกษาของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า การปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน โดยเรียงลำดับได้ดังนี้ หลักคุณธรรม หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า หลักนิติธรรม หลักความโปร่งใส และหลักการมีส่วนร่วม อยู่ในอันดับสุดท้าย และการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาล จำแนกตามขนาดขององค์การบริหารส่วนตำบล และระดับการศึกษาของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน สามารถนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับ การบริหารงาน

ตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสำนักฯ ผู้อำนวยการส่วนต่างๆ ของสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) ได้นำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในการบริหารงานอย่างไร

ดุสิต เวชกิจ (2559, หน้า 85) ศึกษาเรื่องธรรมาภิบาลในการบริหารงานป่าไม้ ของนายตรี กนกกำแหง อดีตอธิบดีกรมป่าไม้ พบว่า ด้านเปิดเผย/โปร่งใส มีการยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานป่าไม้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการซื้อสัตย์สุจริต ในการทำงาน ทุกด้านที่สามารถตรวจสอบได้ในทุกแง่มุม ทั้งนี้จากเอกสารรวมทั้งการสัมภาษณ์พบว่า ผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชา และแม้แต่พ่อค้าไม้ ล้วนต่างกล่าวขวัญและชื่นชม ไม่มีประวัติต่างปร้อยทั้งฉ้อราษฎร์และบังหลวง แม้ตัวเองและ ครอบครัวจะมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ค่อยดีเท่าใดนักก็ตาม ด้านหลักนิติ ธรรม พบว่า พฤติกรรมและผลการดำเนินงานนั้นเป็นธรรมาภิบาลที่ได้รับการยกย่องเป็นอย่างมากใกล้เคียงกับความซื่อสัตย์สุจริตหลักฐานหลายด้านบ่งชี้ให้เห็นการยึดมั่นในการปฏิบัติงานตามตัวบทกฎหมาย กฎระเบียบ และข้อบังคับทุกด้านของ กรมป่าไม้ และทางราชการที่กำหนดไว้ อย่างเคร่งครัดโดยมิยอมให้ การโอนอ่อนผ่อนปรน ให้ผู้ใดและมิยอมอ่อนข้อให้อิทธิพลจากฝ่ายต่างๆ พร้อมกับได้ดำเนินการลงโทษต่อผู้ กระทำความผิดอย่างเฉียบขาดนอกจากนี้แล้ว ในด้านการโยกย้าย แต่งตั้งและพิจารณาความดี ความชอบให้ แก่ ผู้ ใต้ บังคับบัญชา ก็ เป็นไปในทำนองเดียวกันที่มิเคยใช้คุณเป็นกรณีพิเศษโดยหลีกเลี่ยงกฎเกณฑ์ ให้แก่ ผู้ใด จึงได้รับการชื่นชมตลอด ด้านความเสมอภาค ในด้านความเสมอภาคอันเป็นหลักการหนึ่งของธรรมาภิบาลพบว่าผลงานการบริหารราชการป่าไม้ ที่แม้แต่ผู้พิพากษา ก็ให้การรับรอง โดยท่านเป็นบุคคลที่ซื่อซื่อ การบริการทางด้านป่าไม้ ที่ตนเองรับผิดชอบอย่างเสมอภาค เท่าเทียมกันไม่มีการแบ่งแยกให้อภิสิทธิ์แก่คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเหนือกฎเกณฑ์ที่มี ด้านการกระจายอำนาจในการบริหารงานป่าไม้ โดยที่มีการแบ่งส่วนราชการในระดับภูมิภาคให้มีสำนักงานป่าไม้ จังหวัดและป่าไม้อำเภอ เพื่อปฏิบัติงานที่ใกล้ชิดกับประชาชน และพื้นที่ป่าไม้อย่างใกล้ชิดกับทั้งยังมีแนวคิดในการกระจายอำนาจ การบริหารงานป่าไม้ ไปสู่ชุมชนในระดับย่อยมากยิ่งขึ้น ได้พบว่า ได้มีการกระจายอำนาจ โดยการแต่งตั้งคณะกรรมการคณะทำงานในด้านต่างๆ เพื่อช่วยให้การบริหารงานป่าไม้ ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารจัดการ ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ และการให้สัมปทานป่าไม้ นอกจากนี้ยังได้ ทำการกระจายอำนาจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ช่วยในการป้องกันแลปราบปรามผู้กระทำความผิดทางด้านกฎหมายป่าไม้ เพื่อรักษาประโยชน์ของประเทศชาติเอาไว้ด้วย

จากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาสามารถนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับ การดำเนินงานของสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) ภายใต้หลักธรรมาภิบาลในทฤษฎีของเจ้าหน้าที่ในสังกัดสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) และเพื่อเสนอแนวทางแก้ไขการดำเนินงานของสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) ภายใต้หลักธรรมาภิบาล รวมถึง หลักการดำเนินงานของผู้บริหารตามหลักธรรมาภิบาลต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่อง หลักธรรมาภิบาลของบุคลากรสังกัดสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) นี้เป็นการศึกษาโดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มจำนวน เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรการศึกษา แบ่งตามเครื่องมือดังนี้

การศึกษาครั้งนี้กำหนด ประชากรได้แก่ ข้าราชการ ลูกจ้างประจำ พนักงานราชการ และพนักงานจ้างเหมา สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) ทั้งหมดจำนวน 41 คน โดยผู้ศึกษาได้ดำเนินการเลือกกลุ่มตัวอย่างดังนี้

2.1 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มจำนวน เกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลของบุคลากรสังกัดสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่จะสามารถให้ข้อมูลได้ดีที่สุด จำนวน 10 คนประกอบด้วยตัวแทนกลุ่มข้าราชการ จำนวน 2 คน ลูกจ้างประจำ จำนวน 3 คน พนักงานราชการจำนวน 2 คน และพนักงานจ้างเหมา จำนวน 3 คน

2.2 ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้ประชากรหรือบุคลากร ทั้งหมดจำนวน 41 คน ประกอบด้วยตัวแทนกลุ่มข้าราชการ จำนวน 8 คน, ลูกจ้างประจำ จำนวน 7 คน, พนักงานจ้างตามภารกิจ จำนวน 18 คน, พนักงานทั่วไป จำนวน 6 คน, พนักงานราชการ จำนวน 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ผู้ศึกษาทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาตามกรอบแนวคิดในการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาใช้แบ่งออกเป็นสองลักษณะ คือการสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม กับ ดังมีรายละเอียดประเด็นคำถามดังนี้

3.1 การสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยมีประเด็นคำถามที่ผู้ศึกษาได้เตรียมไว้ล่วงหน้า โดยมุ่งศึกษา ความคิดเห็นของกลุ่มตัวแทนของบุคลากรของ สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) ที่มีต่อการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของบุคลากรสังกัดสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) ที่ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย ชื่อ นามสกุล ตำแหน่ง ของผู้ให้สัมภาษณ์ สถานที่ วัน เดือน ปี ที่ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ต่อ หลักธรรมาภิบาลของบุคลากรสังกัดสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) ประกอบด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ ต่อแนวทางการพัฒนาตามหลักธรรมาภิบาลของบุคลากร สำนัก
จัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง)

3.2 การเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม เป็นคำถามที่มุ่งศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรทั้งหมด
ของหน่วยงานที่มีต่อ หลักธรรมาภิบาลของบุคลากรสังกัดสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง)
ดังรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการหลักธรรมาภิบาลของบุคลากรสำนักจัดการทรัพยากรป่า
ไม้ที่ 3 (ลำปาง)

ตอนที่ 3 ปัญหา และข้อเสนอแนะต่อ หลักธรรมาภิบาลของบุคลากรสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3
(ลำปาง)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษากำหนดวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม
โดยวิธีการดังนี้

5.1 รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ทำการจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียง เฉพาะ
ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

5.2 เรียบเรียงข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิค การวิเคราะห์
เนื้อหา (Content Analysis Technique)

5.3 สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้ศึกษาใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อ
วิเคราะห์หาค่าสถิติ ดังนี้ 1) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการหาค่าความถี่
(Frequency) และการหาร้อยละ (Percentage) 2) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลของ
บุคลากรสำนักงานจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) โดยการหาค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean)
และการหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. (Standard Deviation) แล้วนำเสนอในรูปแบบตาราง
ประกอบความเรียง 3) การศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลของบุคลากร
สำนักงานจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) โดยใช้ค่าความถี่ประกอบความเรียง 4) สังเคราะห์
ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

สรุปผลการวิจัย

ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ของสำนักจัดการ
ทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง)

ผลการศึกษาการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลของบุคลากรสังกัดสำนักจัดการทรัพยากร
ป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ดังมีรายละเอียดดังนี้

ผลการศึกษา หลักระรมาภิบาล**ด้านนิติธรรม** พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.91 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.01 โดยลำดับจากระดับค่าเฉลี่ยมากที่สุด หนึ่งลำดับ และลำดับสุดท้ายได้ดังนี้ ประเด็นบุคลากรทราบถึงโครงสร้าง บทบาท หน้าที่รับผิดชอบของตนเอง อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 และประเด็นที่น้อย คือ บุคลากรเสนอแนะเกี่ยวกับ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.59

ขณะที่ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับหลักระรมาภิบาลของบุคลากรสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) พบว่าโดยภาพรวม บุคลากรได้ปฏิบัติตามระเบียบ กฎหมายต่างๆ ตามอำนาจหน้าที่ ยึดระเบียบ กฎหมาย แต่หากพบว่า ยังมีข้อควรปรับปรุงในการทำงานให้เป็นระบบมากขึ้นกว่าเดิม ที่ผ่านมา พนักงานบางรายยังยึดติดกับระบบงานแบบเก่า ไม่พัฒนาตนเองขณะที่ประชาชนยังไม่เข้าใจในระบบการทำงานของภาครัฐ ไม่มีความเข้าใจในเรื่องของกฎหมาย และข้อบังคับต่างๆซึ่งเป็นเหตุให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อน รวมถึงอาจเป็นช่องว่างทางกฎหมายที่ทำให้ก่อเกิดการทุจริตคอร์รัปชันขึ้นได้

ผลการศึกษา หลักระรมาภิบาล**ด้านความโปร่งใส** พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.07 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.86โดยลำดับจากระดับค่าเฉลี่ยมากที่สุด หนึ่งลำดับ และลำดับสุดท้ายได้ดังนี้ ประเด็นผลการปฏิบัติงานของบุคลากรสามารถติดตามตรวจสอบได้ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 และประเด็นที่น้อยคือ บุคลากรแสดงข้อมูลข่าวสารการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องแก่ประชาชนให้รับทราบอย่างสม่ำเสมอ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 มีค่าเบี่ยงเบนเท่ากับ 0.80

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ พบว่า สำนักงานจัดการทรัพยากรป่าไม้ลำปางให้ความสำคัญกับหลักความโปร่งใสในการทำงานป่าไม้ หากแต่ บางหน่วยงานยังไม่มีเปิดเผยข้อมูลที่จำเป็นให้ประชาชนทั่วไประับทราบ จึงเป็นเหตุทำให้ประชาชนทั่วไปมองว่า การเจ้าหน้าที่ไม่มีความโปร่งใสเท่าที่ควร และที่ผ่านมา มักถูกมองต่างมุม ความคิดเห็นต่างในเรื่อง ใครควรจะใช้ และได้รับประโยชน์จากป่าไม้ ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างประชาชนและหน่วยงาน เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติหมดไป เนื่องจากความล่าช้า ต่อการจัดการทรัพยากรเหล่านี้เพื่อให้ใช้ได้ในระยะยาว และนำไปสู่การกระทำผิดกฎหมาย

ผลการศึกษา หลักระรมาภิบาล**ด้านความรับผิดชอบ** พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.89 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.84 โดยลำดับจากระดับค่าเฉลี่ยมากที่สุด หนึ่งลำดับ และลำดับสุดท้ายได้ดังนี้ ประเด็นบุคลากรสามารถปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 และประเด็นที่น้อยคือ ข้อผิดพลาดที่เกิดจากการปฏิบัติงานของบุคลากร หรือข้อเรียกร้องหรือการกล่าวหาที่ได้รับของบุคลากร อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ พบว่า บุคลากรสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) มีความตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบต่อชุมชน สังคม ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบ แม้จะยังคงมีบางรายที่ยังปฏิบัติหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมายยังไม่สมบูรณ์เท่าที่ควรจะเป็น ทำให้ระบบการทำงานในส่วนนั้นๆ เกิดความล่าช้า

ผลการศึกษา หลักธรรมาภิบาล**ด้านความคุ้มค่า** พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมาก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.98 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.78 ลำดับจากระดับค่าเฉลี่ยมากที่สุด หนึ่งลำดับ และลำดับสุดท้ายได้ดังนี้ ประเด็นบุคลากรใช้วัสดุ อุปกรณ์ในการปฏิบัติงานตามความจำเป็น และใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 และประเด็นที่น้อยคือ บุคลากรได้ลดขั้นตอนการปฏิบัติงานให้สั้นหรือเบ็ดเสร็จในขั้นตอนเดียว เพื่อให้สะดวกและรวดเร็วแก่การให้บริการหรือดำเนินงาน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ พบว่า บุคลากรสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) ดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผล สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและเกิดประโยชน์ และความคุ้มค่า แม้จะพบว่า เจ้าหน้าที่บางรายยังต้องปรับปรุงในเรื่องของการปฏิบัติงาน เพื่อให้เป็นไปตามเป้าประสงค์ของงานอย่างเคร่งครัด และค่าตอบแทนและสวัสดิการ เป็นปัจจัย ที่ส่งผลให้บุคลากรมีความตั้งใจทำงาน เกิดความเชื่อมั่น และหลักประกันให้ครอบครัว ทำให้บุคลากรอุทิศตนต่อหน้าที่ ความรับผิดชอบ ซึ่งเห็นควรมีการพิจารณาปรับปรุงโครงสร้างค่าตอบแทน พร้อมกับ จัดทำแผนการจ่ายค่าตอบแทนในรูปแบบอื่นๆ รวมทั้งผลประโยชน์ และสวัสดิการต่างๆ สำหรับพนักงาน ให้ทันสมัยสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

ผลการศึกษาหลักธรรมาภิบาล**ด้านการมีส่วนร่วม** พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.68 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.83 โดยลำดับจากระดับค่าเฉลี่ยมากที่สุด หนึ่งลำดับ และลำดับสุดท้ายได้ดังนี้ ประเด็นผลบุคลากรมีส่วนร่วมในการเสนอข้อคิดความคิดเห็นต่อการดำเนินงานภายในหน่วยงาน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80 และประเด็นที่น้อยคือ บุคลากรได้มีส่วนร่วมในการจัดทำคู่มือชี้แนะแนวทางการมีส่วนร่วมในงาน/โครงการต่างๆ รวมทั้งให้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ผู้เกี่ยวข้องและประชาชน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.49

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ พบว่า บุคลากรของสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) มีความตระหนักถึง ภารกิจและบทบาทหน้าที่ในการให้บริการต่อประชาชน และการให้ประชาชนได้มีบทบาทเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ติดตามการบริหารงานของสำนักงาน อย่างไรก็ตาม ในบางหน่วยงานยังมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมน้อย ยังไม่มีการนำกลับไปปรับปรุง หรือปฏิบัติตามเท่าที่ควรจะเป็น

ผลการศึกษา หลักธรรมาภิบาล**ด้านคุณธรรม** พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.94 และค่าเบี่ยงเบนเท่ากับ 0.87 โดยลำดับจากระดับค่าเฉลี่ยมากที่สุด หนึ่งลำดับ และลำดับสุดท้ายได้ดังนี้ ประเด็นบุคลากรมีจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 และประเด็นที่น้อยคือ บุคลากรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเสมอภาค ซื่อสัตย์ สุจริต อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ พบว่า บุคลากรในสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) ได้ยึดมั่นในความถูกต้อง ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นธรรม เสมอภาค เพื่อรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก แต่หากยังมีเจ้าหน้าที่บางรายยังขาดการบูรณาการเรื่องระเบียบวินัยในการปฏิบัติงาน ซึ่งอาจทำให้เกิดภาพลักษณ์ด้านลบ และก่อให้เกิดความล่าช้าต่อการให้บริการแก่ประชาชนที่มีติดต่อราชการได้ หากไม่มีการปรับปรุงแก้ไข

จากผลการศึกษา สามารถสรุปได้ว่า แม้ในภาพรวมของ หลักธรรมาภิบาลของบุคลากรสังกัดสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) ทุกหัวข้อของธรรมาภิบาลจะอยู่ในระดับมาก แต่มีบางข้อที่มีค่าเฉลี่ยเกินขีดระดับมาก ไม่มากนัก เช่น การให้ความสำคัญกับ บุคลากรในการเสนอแนะเกี่ยวกับ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง การแสดงข้อมูลข่าวสารการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องแก่ประชาชนให้ได้รับทราบอย่างสม่ำเสมอ บุคลากรได้มีส่วนร่วมในการจัดทำคู่มือ แนวทางการมีส่วนร่วมในงาน / โครงการต่างๆ รวมทั้งให้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องและประชาชน เป็นต้น

ผลสรุปจากการศึกษา แนวทางการพัฒนาตามหลักธรรมาภิบาลของบุคลากรสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) จากการสัมภาษณ์ ได้ค้นพบแนวทางการพัฒนาที่สำคัญเพื่อให้ส่วนราชการและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องได้มีความ เข้าใจร่วมกันและถือเป็นแนวทางปฏิบัติ อันจะทำให้การพัฒนา ป่าไม้เป็นไปอย่างราบรื่นและบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ดังนี้

1. ให้มีการกำหนดแนวทางการ จัดการและการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ ในระยะยาวอันจะทำให้ได้รับประโยชน์อย่างคุ้มค่าทาง สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคงและ สิ่งแวดล้อมมากที่สุดโดยเน้นให้มีการประสานกันระหว่างทรัพยากรป่า ไม้และทรัพยากรธรรมชาติอื่น

2. ส่งเสริมบทบาท และหน้าที่ของส่วนราชการต่างๆ และภาคเอกชนให้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการและพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ร่วมกัน และควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตรวจสอบในการปฏิบัติงาน

3. ปรับปรุงระบบการบริหารงาน ป่าไม้ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ให้สามารถสนองตอบต่อสภาพปัญหาและสอดคล้องกับขีดความสามารถของหน่วยงาน และสภาพทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไป

4. เพื่อก่อให้เกิดการประสานการใช้ประโยชน์ร่วมกันระหว่างป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติ ชนิดอื่นๆ เช่น ที่ดิน แหล่งน้ำและทรัพยากรธรณี รวมทั้งเพื่อก่อให้เกิดการประสานความร่วมมือ ระหว่างหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานของรัฐกับภาคเอกชนและประชาชนในท้องถิ่น

5. สร้างความแข็งแกร่งให้แก่ระบบงานให้มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารควรร่วมกันจัดทำกฎ ระเบียบเพื่อนำมาใช้ในหน่วยงานอย่างจริงจัง

6. ควรมีการประเมินและมีบทลงโทษแก่ผู้ไม่ปฏิบัติงานอย่างจริงจัง และให้โอกาสแก่คนใหม่ๆ ที่มีใจรักเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ แก่องค์กรต่อไป

7. เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการเลือกปฏิบัติ มีความเป็นธรรมและรวดเร็ว ควรจะการปรับแก้ไข ทั้งระดับบนและระดับล่างให้มีทัศนคติใกล้เคียงกัน โดยให้เจ้าหน้าที่ ทุกคนตระหนักว่าการปฏิบัติงานในหน้าที่ เป็นสิ่งสำคัญสูงสุดของชีวิต ข้าราชการ

8. แบ่งงานกันทำตามหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานให้ชัดเจนทำงานด้วยซื่อสัตย์ สุจริต เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ ให้ปฏิบัติหน้าที่แบบนี้ตลอดไป

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาเรื่อง หลักธรรมาภิบาลของบุคลากร สังกัดสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) สามารถอภิปรายผลการวิจัยดังนี้

ประเด็นด้านหลักนิติธรรม ของบุคลากร สังกัดสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) พบว่า บุคลากรของสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) ได้ปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลทั้ง 6 ด้านอยู่ระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พิศสมัย หมกทอง ที่ศึกษาเรื่องการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร พบว่า ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งด้านหลักนิติธรรมด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักการมีส่วนร่วมด้านหลักความรับผิดชอบต่อ และด้านหลักความคุ้มค่า และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ กันติยา วิเศษษฐ์ได้ศึกษาเรื่อง การปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาล ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ที่พบว่า การปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวมและรายด้านทั้ง 6 ด้าน อยู่ในระดับมาก ในด้านนิติธรรมที่ผ่านมา บุคลากรของสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ เขตที่ 3 (ลำปาง) ได้ปฏิบัติตามระเบียบ กฎหมายต่างๆ ตามอำนาจหน้าที่ ยึดระเบียบ กฎหมาย เพื่อรักษาผลประโยชน์ของสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ลำปางเป็นสำคัญ หน่วยงานมีการติดตามงานที่มอบหมายโดยหัวหน้าส่วนรายงานความคืบหน้าในการปฏิบัติงานทุกๆ ครั้งซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ดุสิต เวชกิจ (2559 หน้า 12-

16) ศึกษาเรื่องธรรมาภิบาลในการบริหารงานป่าไม้ ของนายตรี กนกกำแหง อดีตอธิบดีกรมป่าไม้ พบว่า ด้านหลักนิติธรรม พบว่า พฤติกรรมและผลการดำเนินงานของป่าไม้เป็นธรรมาภิบาลที่ได้รับ การยกย่องเป็นอย่างมากใกล้เคียงกับความซื่อสัตย์สุจริตหลักฐานหลายด้านบ่งชี้ให้ เห็นการยึดมั่นใน การปฏิบัติงานตามตัวบทกฎหมาย กฎระเบียบ และข้อบังคับทุกด้านของ กรมป่าไม้ และทางราชการ ที่กำหนดไว้ อย่างเคร่งครัดโดยมิยอมให้ การโอนอ่อนผ่อนปรน ให้ผู้ใดและมิยอมอ่อนข้อให้อิทธิพล จากฝ่ายต่างๆ พร้อมกับได้ ดำเนินการลงโทษต่อผู้ กระทำความผิดอย่างเฉียบขาด นอกจากนี้แล้วใน ด้านการโยกย้าย แต่งตั้งและพิจารณาความดี ความชอบให้ แก่ ผู้ใต้ บังคับบัญชา ก็ เป็นไปในทำนอง เดียวกันที่มิเคยใช้คุณเป็นกรณีพิเศษโดยหลีกเลี่ยงกฎเกณฑ์ ให้แก่ ผู้ใด จึงได้รับการชื่นชมตลอด

นอกจากนี้ ยังมีข้อควรปรับปรุงในการทำงานให้เป็นระบบมากขึ้นกว่าเดิม ที่ผ่านมา พนักงานบางคนยังยึดติดกับระบบงานแบบเก่า ยังต้องปรับตัวให้เข้ากับระเบียบ กฎเกณฑ์ใหม่ มีการ ทำงานที่ซ้ำซ้อน รวมถึงการปรับปรุงระบบการบริหารงาน ป่าไม้ให้สอดคล้องกับปริมาณคุณภาพและ สภาพทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ขณะที่ประชาชนยังไม่เข้าใจในระบบการทำงานของ ภาครัฐ ปัญหา อุปสรรค ที่สำคัญคือ ประชาชนยังไม่มีความเข้าใจในเรื่องของกฎหมาย และข้อบังคับ ต่างๆซึ่งเป็นเหตุให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อน รวมถึงอาจเป็นช่องว่างทางกฎหมายที่ทำให้ก่อเกิด การทุจริตคอร์รัปชันขึ้นได้ อีกประการเนื่องจากเป็นองค์กรของรัฐ เมื่ออยู่ในองค์กรนานๆ จึงทำให้ บุคลากรคิดว่า ทำงานน้อยหรือมาก ก็ได้รับเงินเดือนตามที่รัฐกำหนดเท่ากัน ซึ่งอาจเป็นสาเหตุทำให้ บุคลากรที่มีแนวคิดตั้งกล่าวหาความตั้งใจที่จะทำงาน เชื่อยชา ย่าอยู่กับที่ ไม่ขวนขวาย ไม่พัฒนา ตนเอง ซึ่งไม่สอดคล้องกับระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคม ที่ดี และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ที่ให้ ความสำคัญกับหลักการสำคัญ 6 หลักการ ในด้านความโปร่งใส Transparency ประกอบไปด้วย หลักการย่อย 4 หลักการคือ หน่วยงานมีความโปร่งใสด้านโครงสร้าง หน่วยงานมีความโปร่งใสด้าน การให้คุณ หน่วยงานมีความโปร่งใสด้านการให้โทษ หน่วยงานมีความโปร่งใสด้านการเปิดเผยข้อมูล โดยความโปร่งใสของการเปิดเผยข้อมูลประกอบด้วย ประชาชนและสื่อมวลชนมีส่วนร่วมในการจัดซื้อ จัดหา การให้สัมปทานการออกกฎระเบียบ และข้อบังคับต่างๆ ประชาชน สื่อมวลชน และองค์กร พัฒนาเอกชน องค์กรภายนอกที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมตรวจสอบ

ประเด็นด้านหลักคุณธรรม ของบุคลากรสังกัดสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) พบว่า โดยภาพรวม บุคลากรในสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) ได้ยึดมั่นในความถูกต้อง เป็นธรรมไม่เอื้อผลประโยชน์ให้แก่ผู้ใด รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก ตลอดถึงการ ให้บริการอย่างเสมอภาค ไม่มีการใช้อำนาจหน้าที่ และตำแหน่งในทางมิชอบ และให้บริการอย่าง เสมอภาค อย่างไรก็ดี ยังมีเจ้าหน้าที่บางรายยังขาดการบูรณาการเรื่องระเบียบวินัยในการปฏิบัติงาน ซึ่งอาจทำให้เกิดภาพลักษณ์ด้านลบ และก่อเกิดความล่าช้าต่อการให้บริการแก่ประชาชนที่มีติดต่อ

ราชการได้ หากไม่การปรับปรุงแก้ไข ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อภิชาติ รัตนานนท์ (2555, หน้า 112-119) การศึกษาปัญหาพิเศษเรื่อง “ความคิดเห็นของตัวแทนออกของที่มีต่อการนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในงานสุทธการท่าเรือแหลมฉบัง กรณี การนำเข้าข้าวคราวตาม พระราชกำหนดพิกัดอัตราสุทธการ พ.ศ. 2530 ภาค 4 ประเภท 3 ณ” ที่พบว่า ในหลักคุณธรรมของการปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่บางคนไม่มีวินัย ส่งผลให้การปฏิบัติ พิธีการไม่สะดวกรวดเร็วเท่าที่ควร

ประเด็นด้านหลักความโปร่งใส ของบุคลากรสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) พบว่า สำนักงานจัดการทรัพยากรป่าไม้ลำปางได้ให้ความสำคัญกับหลักความโปร่งใสในการทำงานป่าไม้ หากแต่ บางหน่วยงานยังไม่มีเปิดเผยข้อมูลที่เป็นให้ประชาชนทั่วไปทราบ จึงเป็นเหตุทำให้ประชาชนทั่วไปมองว่า การเจ้าหน้าที่ไม่มีความโปร่งใสเท่าที่ควร และที่ผ่านมา มักถูกมองต่างมุม ความคิดเห็นต่างในเรื่อง ใครควรจะใช้ และได้รับประโยชน์จากป่าไม้ ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างประชาชนและหน่วยงาน เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติหมดไป เนื่องจากความล่าช้า ต่อการจัดการทรัพยากรเหล่านี้เพื่อให้ใช้ได้ในระยะยาว และนำไปสู่การกระทำผิดกฎหมาย ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าว มีความสอดคล้อง และไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของดุสิต เวชกิจ (2559 หน้า 20-35) ศึกษาเรื่องธรรมาภิบาลในการบริหารงานป่าไม้ ของนายตรี กกกำแหง อดีตอธิบดีกรมป่าไม้ พบว่า ด้านเปิดเผย ความโปร่งใส โดยมีการยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานป่าไม้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการซื้อสัตย์สุจริต ในการทำงาน ทุกด้านที่สามารถตรวจสอบได้ในทุกแง่มุม ทั้งผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชาและแม้แต่พ่อค้าไม้ ล้วนต่างกล่าวขวัญและชื่นชม ไม่มีประวัติต่างพร้อยทั้งฉ้อราษฎร์และบังหลวง แม้ตัวเองและ ครอบครัวจะมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ค่อยดีเท่าใดนักก็ตาม

ประเด็นด้านหลักการมีส่วนร่วม ของบุคลากรสังกัดสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) พบว่า โดยภาพรวมบุคลากรสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) มีภารกิจและบทบาทหน้าที่ในการให้บริการต่อประชาชนในเขตพื้นที่จังหวัดลำปาง โดยมีความตระหนักในภาระหน้าที่ และการให้ประชาชนได้มีบทบาทเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ติดตามการบริหารงานของสำนักงาน แต่ยังมีบางหน่วยงานที่ยังมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนมามีส่วนร่วมน้อย และยังไม่มี การนำเอาข้อคิดเห็นของประชาชนไปปรับปรุง หรือปฏิบัติอย่างจริงจัง ซึ่งผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้อง กับผลการศึกษาของ อภิชาติ รัตนานนท์ ทำการศึกษาปัญหาพิเศษเรื่อง “ความคิดเห็นของตัวแทนออกของที่มีต่อการนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในงานสุทธการท่าเรือแหลมฉบัง ผลการศึกษาพบว่า หลักการมีส่วนร่วม พบว่า สำนักงานสุทธการท่าเรือแหลมฉบังยังไม่ได้ นำหลักดังกล่าวมาปรับ ใช้ในองค์กรเนื่องจากไม่เคยจัดกิจกรรม และ ถึงแม้จะมีเว็บไซต์เป็นช่องทางสื่อสาร แต่ก็ยังไม่มีการ ประชาสัมพันธ์ให้ตัวแทนออกของทราบในวงกว้าง

ประเด็นด้านความรับผิดชอบ ของบุคลากรสังกัดสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) พบว่า โดยภาพรวมบุคลากรสังกัดสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) มีความตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบต่อชุมชน สังคม ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบ แม้จะยังคงมีบางรายที่ยังปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายยังไม่สมบูรณ์เท่าที่ควรจะเป็น ทำให้ระบบการทำงานในส่วนนั้นๆ เกิดความล่าช้า ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อภิชาติ รัตนานนท์ ที่ทำการศึกษาปัญหาพิเศษเรื่อง “ความคิดเห็นของตัวแทนออกของที่มีต่อการนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในสำนักงานสุลากรท่าเรือแหลมฉบัง กรณี การนำเข้าชั่วคราวตาม พระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร พ.ศ. 2530 ภาค 4 ประเภท 3 ญ” ผลการศึกษาด้านความรับผิดชอบพบว่า บางครั้งการปฏิบัติงานของ เจ้าหน้าที่ยังมีความล่าช้า เพราะอัตรากำลังคนไม่สมดุลกับปริมาณงาน ดังจะเห็นได้ว่า ผลการศึกษาทั้งสองเรื่อง สอดคล้องกันในด้านความล่าช้า ส่วนสาเหตุที่ต่างกัน ในขณะที่สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) เป็นเรื่อง ของความตระหนักต่อความรับผิดชอบต่อส่วนบุคคล ส่วนสำนักงานสุลากร ท่าเรือแหลมฉบัง มาจากสาเหตุของ อัตรากำลังคนไม่เพียงพอ

ประเด็นด้านหลักความคุ้มค่า ของบุคลากรสังกัดสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) พบว่า โดยภาพรวมบุคลากรสังกัดสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) ดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผล สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและเกิดประโยชน์และความคุ้มค่า แม้จะพบว่า เจ้าหน้าที่บางรายยังต้องปรับปรุงในเรื่องของการปฏิบัติงาน เพื่อให้เป็นไปตามเป้าประสงค์ของงานอย่างเคร่งครัด ซึ่งผลการศึกษาในภาพรวมด้านความคุ้มค่า ไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อภิชาติ รัตนานนท์ การศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นของตัวแทนออกของที่มีต่อการนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในสำนักงานสุลากรท่าเรือแหลมฉบัง กรณี การนำเข้าชั่วคราวตาม พระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร พ.ศ. 2530 ภาค 4 ประเภท 3 ญ” หลักความคุ้มค่าที่พบว่า ระบบการคืนค่าประกันที่เป็นเงินสดยังมีความล่าช้า เพราะต้องขออนุมัติจากกรมศุลกากรเป็นงวด ๆ ไป

ส่วนผลการศึกษา หลักความคุ้มค่า ของบุคลากรสังกัดสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) พบว่า โดยภาพรวมบุคลากรสังกัดสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) อีกมุมหนึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ค่าตอบแทนและสวัสดิการ เป็นปัจจัย ที่ส่งผลให้บุคลากรมีความตั้งใจทำงาน เกิดความเชื่อมั่น และหลักประกันให้ครอบครัว ทำให้บุคลากรอุทิศตนต่อหน้าที่ ความรับผิดชอบ ซึ่งเห็นควรมีการพิจารณาปรับปรุงโครงสร้างค่าตอบแทน พร้อมกับ จัดทำแผนการจ่ายค่าตอบแทนในรูปแบบอื่น ๆ รวมทั้งผลประโยชน์ และสวัสดิการต่างๆ สำหรับพนักงาน ให้ทันสมัยสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาซึ่งสอดคล้องกับ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ที่ให้ความสำคัญกับหลักการสำคัญ 6 หลักการ ในด้านความโปร่งใส Transparency

ประกอบไปด้วยหลักการย่อย 4 หลักการคือ หน่วยงานมีความโปร่งใสด้านโครงสร้าง หน่วยงานมีความโปร่งใสด้านการให้คุณ หน่วยงานมีความโปร่งใสด้านการให้โทษ หน่วยงานมีความโปร่งใสด้านการเปิดเผยข้อมูล โดยในด้านการให้คุณประกอบด้วยพฤติกรรมต่อไปนี้ การมีคำตอบแทนพิเศษในการปฏิบัติงานเป็นผลสำเร็จ มีคำตอบแทนเพิ่มสำหรับการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ มีคำตอบแทนพิเศษให้กับเจ้าหน้าที่ที่ซื่อสัตย์ และมีมาตรฐานเงินเดือนสูงพอเพียงกับค่าใช้จ่าย

ข้อเสนอแนะ

1. ให้มีการกำหนดแนวทางการ จัดการและการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ ในระยะยาวอันจะทำให้ได้รับประโยชน์อย่างคุ้มค่าทาง สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคงและ สิ่งแวดล้อมมากที่สุดโดยเน้นให้มีการประสานกันระหว่างทรัพยากรป่า ไม้และทรัพยากรธรรมชาติอื่น
2. ส่งเสริมบทบาท และหน้าที่ของส่วนราชการต่างๆ และภาคเอกชนให้มีส่วนรับผิดชอบในการจัดการและพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ร่วมกัน และควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตรวจสอบในการปฏิบัติงาน
3. ปรับปรุงระบบการบริหารงาน ป่าไม้ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ให้สามารถสนองต่อสภาพปัญหาและสอดคล้องกับขีดความสามารถของหน่วยงาน และสภาพทรัพยากรป่าไม้และ สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไป
4. เพื่อก่อให้เกิดการประสานการใช้ประโยชน์ร่วมกันระหว่างป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติชนิดอื่นๆ เช่น ที่ดิน แหล่งน้ำและทรัพยากรธรณี รวมทั้งเพื่อก่อให้เกิดการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานของรัฐกับภาคเอกชนและประชาชนในท้องถิ่น
5. สร้างความแข็งแกร่งให้แก่ระบบงานให้มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารควรร่วมกันจัดทำกฎ ระเบียบเพื่อนำมาใช้ในหน่วยงานอย่างจริงจัง
6. ควรมีการประเมินและมีบทลงโทษแก่ผู้ไม่ปฏิบัติงานอย่างจริงจัง และให้โอกาสแก่คนใหม่ๆ ที่มีใจรักเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ แก่องค์กรต่อไป
7. เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการเลือกปฏิบัติ มีความเป็นธรรมและรวดเร็ว ควรจะการปรับแก้ไขทั้งระดับบนและระดับล่างให้มีทัศนคติใกล้เคียงกัน โดยให้เจ้าหน้าที่ ทุกคนตระหนักว่า การปฏิบัติงานในหน้าที่ เป็นสิ่งสำคัญสูงสุดของชีวิต ข้าราชการ
8. แบ่งงานกันทำตามหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานให้ชัดเจนทำงานด้วยซื่อสัตย์ สุจริต เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ ให้ปฏิบัติหน้าที่แบบนี้ตลอดไป

บรรณานุกรม

- กันตยา เพิ่มผล. (2541). **การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน Efficiency development**. พิมพ์ครั้งที่3. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- _____. (2541). **การบริหารทรัพยากรบุคคลในทศวรรษหน้า**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กันตยา วิเศษษฐ์. (2555). **การปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาล ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี**. วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
- กิติภัส เฟื่องศรี. (2545). **ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน .** กรณีศึกษา จังหวัดสระบุรี. กรุงเทพมหานคร. ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2550). **สุดยอดภาวะผู้นำ**. กรุงเทพมหานคร ชัคเชส มีเดีย.
- จินดาสักขณ วัฒนสินธุ์. (2530). **การบริหารและการพัฒนาองค์การ.ในเอกสารประกอบการสอนชุดวิชาการบริหารและพัฒนาองค์การ(หน่วยที่2)**. นนทบุรี. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- จักร ดิงศรัทียและกฤษฎา ปราโมทย์. (2552). **การบริหารงานภาครัฐแบบเครือข่าย : มิติใหม่ของภาครัฐ**. แปลจาก Governing by Network by William D. Eggers & Stephen Goldsmith กรุงเทพมหานคร. เอ็กสเปอร์เน็ท.
- ณองก์ แสงแก้ว. (2550). **ประสิทธิผลการปฏิบัติงานในฝ่ายโยธา สำนักงานเขต กรุงเทพมหานครตามหลักธรรมาภิบาล**. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. สาขารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- ดุสิต เวชกิจ. (2559). **ธรรมาภิบาลในการบริหารงานป่าไม้ของนายตรี กกกำแพง อธิบดีอธิบดีกรมป่าไม้**. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย ปีที่ 36(2).
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2551). **“การบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี” ในประมวลสาระชุดวิชาการบริหารภาครัฐหน่วยที่ 10**. นนทบุรี. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาวิทยาการจัดการ.
- ทิพาวดี เมฆสวรรค์. (2538). **การส่งเสริมประสิทธิภาพในระบบราชการ**. กรุงเทพฯ.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2537). **ทฤษฎีองค์การและการออกแบบ**. กรุงเทพฯ:ไทยวัฒนาพานิช.
- ธงชัย สันติวงษ์ และ ชัยยศ สันติวงษ์. (2553). **พฤติกรรมบุคคลในองค์การ**. กรุงเทพมหานคร. สำนักพิมพ์ไทย วัฒนาพานิช.

- ธานินทร สุทธิบุญชร. (2543). **ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานของฝ่ายการพนักงาน.**
บริษัทการบินไทย จำกัด(มหาชน). วิทยานิพนธ์ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชา
รัฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พิมพ์พร ลาหซ. (2555). **การปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลกุ้ง**
อำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พิศสมัย หมกทอง. (2555). **การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานเขตบางกอกน้อย**
กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ระพี แก้วเจริญ และจิตยา สุวรรณะชญ. (2510). **การแบ่งเวลาปฏิบัติราชการของข้าราชการพล**
เรือนในระดับ บริหารอาวุโส. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนัก นายกรัฐมนตรี.
- วรเดช จันทรศร. (2541). **ปรัชญาการบริหารภาครัฐ พิมพ์ครั้งที่ 2.** กรุงเทพฯ. สหายบล็อกและการ
พิมพ์.
- สุรเมธ ทองด้วง. (2556). **การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์**
ทอง อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด. พิมพ์ครั้งที่ 1. สารนิพนธ์ (ศน.ม) รัฐศาสตร์การ
ปกครอง : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อภิชาติ รัตนานนท์. (2555). **“ความคิดเห็นของตัวแทนออกของที่มีต่อการนำหลักธรรมาภิบาลมา**
ปรับใช้ในสำนักงานศุลกากรท่าเรือแหลมฉบัง กรณีการนำเข้าชั่วคราวตาม พระราช
กำหนดพิธีศุลกากร พ.ศ. 2530 ภาค 4 ประเภท 3 ณ” ฉบับพิเศษ ปีที่ 17 วารสาร
บริหารการศึกษามหาบัณฑิต.
- Peterson Elmore and Plowman Grosvenor E. (1953). **Business Organization and**
Management. Illinois : Irwin.

ดนตรีหนังตะลุงรอบทะเลสาบสงขลา

Shadow Play Music around Songkhla Lake

สุรสิทธิ์ ศรีสมุทร(Surasit Sreesamuth) * วสิน ศรียาภัย(Wasin Sriyaphai)

สาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

* Corresponding author. E-mail: sitmusic@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพ บทบาท องค์ประกอบและ ลักษณะทางดนตรีหนังตะลุงรอบทะเลสาบสงขลา โดยกำหนดขอบเขตการวิจัย รอบทะเลสาบสงขลา ผลการวิจัยพบได้ดังนี้

การศึกษสถานภาพและบทบาทดนตรีหนังตะลุง 1). จำนวนคณะหนังตะลุง ในพื้นที่วิจัย ส่วนมากอยู่ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ และอำเภอเมืองพัทลุง และอำเภอควนขนุน 2) รายได้ มีการตั้ง ราคารับงานสูงสุด 20,000 บาท การรับงานจริงมีการต่อรองราคา 3) จำนวนลูกคู่หนังตะลุง มี ประมาณ 20 คณะ 4) รายได้ของลูกคู่ คนปีมีค่าตัวมากที่สุด 5) สถานภาพทางสังคม มีลูกคู่เป็นที่ยอมรับในสังคม พัฒนาตัวเองเป็นครูสอนในสถานศึกษา เป็นศิลปินแห่งชาติ 6) บทบาทดนตรีหนัง ตะลุง มี 3 รูปแบบคือ บทบาทของนักดนตรี บทบาทของวงดนตรี บทบาทของเครื่องดนตรี 7) ปัญหาหนังตะลุง มี 3 ด้าน คือผู้ว่าจ้าง นายหนัง และลูกคู่ นักดนตรี

องค์ประกอบดนตรีหนังตะลุง มีลูกคู่ 2 ประเภท นักดนตรีแบ่งตามรุ่นอายุและความสามารถ ได้ 3 ประเภท คือ นักดนตรีรุ่นเก๋าระดับครูเพลง นักดนตรีรุ่นใหม่ และนักดนตรีรุ่นฝึกหัด วงดนตรี และเครื่องดนตรีแบ่งได้ 3 ประเภท ดนตรีแบบดั้งเดิม ดนตรีดั้งเดิมผสมดนตรีสากลและดนตรี คอมพิวเตอร์ บทบาทเครื่องดนตรี ทับหรือกลองชุดเป็นเครื่องกำกับบทบาทขึ้นและลงเพลง เป่าหรือ คีย์บอร์ดเป็นตัวดำเนินทำนอง

ลักษณะทางดนตรี ภาพรวมในพื้นที่สงขลาใช้ระเบียบเพลงไทยเดิม พื้นที่พัทลุงใช้ดนตรี สากลมาก ดนตรีที่ใช้มี 2 แบบคือ ดนตรีประกอบพิธีการส่วนมากใช้เพลงไทยเดิมและดนตรีประกอบ แสดงตามเนื้อเรื่องส่วนมากใช้เพลงสมัยนิยม การปรับตั้งเสียง มีการปรับตั้งเสียงใหม่ เป็นเสียง เร ปรับตั้งเสียงปีเป็นเสียง เร

คำสำคัญ: ดนตรี หนังตะลุง ทะเลสาบสงขลา

Abstract

This research utilized the qualitative research methodology with the following objectives. 1) to study the roles and status of shadow play music; 2) to study musical compositions of the shadow play; and 3) to study musical characteristics of shadow play. The results are as follows.

A study of roles and status of shadow play music shows the following information: 1) Most shadow play troupes located in Hat Yai, Meaung Phatthalung, and KhuanKhanun districts. 2) A maximum fee charged for one performance costs 20,000 Baht. The set price was negotiable depending by hirers. 3) The number of musicians for shadow play troupe was about 20 musicians. 4) For the income of the musicians, an *PI* receive highest payment. 5) For social status, the musicians are recognized in the society and they are able to develop themselves to become teachers in a school or as a national artiste. 6) The roles in shadow play music consist of three aspect : role of musician, music band and music instrument. 7) The problems in shadow play music consist of three aspects: the hirer, shadow play master and musicians.

There are two kinds of musicians for the shadow play. Musicians of different age and skills can be divided into three categories: experienced musician with skills equivalent to the master musician, new generation musician and novice musician. There are three kinds of musical band and instrument: traditional music, traditional music mixed with Western music and computer music. As for the role of musical instruments, *Tub* or drum kit controls the initiation and ending of the music, whereas the *Pi* or keyboard is a melody operator.

The overall musical characteristics of the shadow play music in Songkhla area strictly follows traditional Thai music. In Phatthalung the music for shadow play utilizes Western music. Two kinds of music are played: the one accompanying the rite, which utilizes mostly Thai traditional music and the other for accompanying the show featuring mostly the current popular music. In sound setting, *Mong* is adjusted to 'Re' as well as the setting of the *Pi*, which is in "Re" notation.

Keywords: Music, Shadow Play, Songkhla Lake

บทนำ

หนังตะลุงถูกปรับเปลี่ยนไปตามบริบททางสังคม ดนตรีหนังตะลุงเป็นองค์ประกอบหนึ่งของหนังตะลุงที่ต้องถูกปรับเปลี่ยนไปตามบริบทและวิถีการดำรงชีวิตด้วย เพื่อให้หนังตะลุงยังคงมีการรับใช้สังคมได้อย่างเข้มแข็ง ต้องคำนึงถึงความอยู่รอดในบริบทสังคมสมัยใหม่ และดำรงอยู่ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบัน

ดังนั้นเพื่อให้ศิลปะการแสดงหนังตะลุงและดนตรีหนังตะลุงรอบทะเลสาบสงขลา ยังคงบทบาทและทำหน้าที่ดังกล่าวอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาวิจัย ดนตรีหนังตะลุงรอบทะเลสาบสงขลา เพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาให้ดนตรีหนังตะลุงยังคงอยู่ในสังคมรอบทะเลสาบได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานภาพและบทบาท ดนตรีหนังตะลุงรอบทะเลสาบสงขลา
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของดนตรีหนังตะลุงรอบทะเลสาบสงขลา
3. เพื่อศึกษาลักษณะทางดนตรีหนังตะลุงรอบทะเลสาบสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ การสำรวจและออกภาคสนาม ในอำเภอที่ติดทะเลสาบสงขลา ซึ่งติดพื้นที่ 2 จังหวัดคือจังหวัดพัทลุงและจังหวัดสงขลา ในจังหวัดพัทลุงมีพื้นที่อำเภอที่ติดทะเลสาบสงขลา 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอควนขนุน อำเภอเมืองพัทลุง อำเภอเขาชัยสน อำเภอบางแก้ว อำเภอปากพะยูน ส่วนจังหวัดสงขลา มีอำเภอที่ติดทะเลสาบสงขลา 8 อำเภอ ได้แก่ อำเภอควนเนียง อำเภอบางกล่ำ อำเภอหาดใหญ่ อำเภอเมืองสงขลา อำเภอสิงหนคร อำเภอสทิงพระ อำเภอกระแสสินธุ์และอำเภอระโนด

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลในพื้นที่ ช่วงปี พ.ศ. 2558 ถึง ปี พ.ศ. 2560 โดยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือนายหนังตะลุง นักดนตรีหนังตะลุง ที่เป็นตัวแทนของนักดนตรีในอำเภอต่าง ๆ โดยวิธีการจัดสนทนากลุ่มทั้งสองพื้นที่คือในพื้นที่วิจัยจังหวัดสงขลา และจังหวัดพัทลุง นอกจากนั้นยังใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มศิลปินหนังตะลุง นักดนตรีลูกคู่ เก็บข้อมูลภาคสนาม สังเกตและบันทึกรูปแบบของดนตรีหนังตะลุงที่มีการเล่นอยู่ในพื้นที่

พื้นที่จังหวัดสงขลา จัดสนทนากลุ่ม ณ ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช วัดคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2558 ผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่มในพื้นที่จังหวัดสงขลาจำนวน 10 คน ได้แก่ นายชัย เหล่าสิงห์ นายกสมาคมศิลปินพื้นบ้าน จังหวัดสงขลา นายประเสริฐ รักษ์วงศ์ เลขาธิการสมาคมศิลปินพื้นบ้าน จังหวัดสงขลา ตัวแทนนายหนังตะลุงและนัก

ดนตรีในพื้นที่จังหวัดสงขลาได้แก่ นายประพันธ์ ไผ่เส้ง นายปวิศ ประวัติ นายดวน อารมณฤทธิ นายเทพฤทธิ์ พัสระ นายพลอย เหง้าลิ้ม นายภักดี แทนมณี นายอำมร เอียนน้อย นายเดโช กล่อมเกลี้ยง

พื้นที่จังหวัดพัทลุง จัดสนทนากลุ่ม ณ ชมรมหนังตะลุงพื้นบ้านจังหวัดพัทลุง วัดควนมะพร้าว ตำบลพญาขัน อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2558 ผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่มในพื้นที่พัทลุงมีจำนวน 8 คนได้แก่ นายฉิ้น จาโร นายกมลวิทย์ ขวัญรอด นายนิรัช ทองบุตร นายจำนง ตึกตาทอง นางหนูคลี่ ศิริโรจน์ นายสุพัฒน์ ณ พัทลุง นายประเสริฐ ขุนพล นายสมนึก คำเกลี้ยง

เครื่องมือที่ใช้ได้แก่แบบสัมภาษณ์ กำหนดประเด็นหัวข้อแบบกว้าง ๆ ใช้เป็นคำถามในกลุ่มให้กลุ่มสนทนาเสนอความคิดเห็น ตอบคำถาม และอภิปรายในประเด็นต่าง ๆ ผู้วิจัยใช้การจดบันทึกบันทึกด้วยกล้องวิดีโอและเครื่องบันทึกเสียงและนำมาถอดคำพูด หลังเสร็จจากการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย ช่วยกันสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลพร้อมทั้งขอข้อมูลที่จำเป็น จนครบทุกคนที่มาร่วมสนทนากลุ่ม

การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการนัดแนะนักดนตรีที่เคยสนทนากลุ่มและนักดนตรีคนอื่นที่อยู่ในพื้นที่วิจัยได้แก่ ครูควน ทวนยก ศิลปินแห่งชาติ สันติ สุวรรณการหรือหนังแก้ว ศ. นครินทร์ ครูอำนาจ นุ่นเอียดหรือครูต้อย เพื่อสัมภาษณ์ข้อมูลเพิ่มเติม เป็นการตรวจสอบข้อมูลจากการสนทนากลุ่มและข้อมูลที่ได้จากแหล่งอื่น ๆ นอกจากนี้ใช้การเข้าสังเกต การบรรเลงหนังตะลุงในพื้นที่ จากนักดนตรีที่เคยเข้าร่วมสนทนากลุ่มมาแล้วและหนังตะลุงคณะอื่นๆ ถึงการใช้เครื่องดนตรีและการใช้เพลงในการบรรเลงประกอบหนังตะลุง

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้จากจากเอกสาร จากการสนทนากลุ่ม จากการสัมภาษณ์และการสังเกต ดนตรีหนังตะลุงในพื้นที่วิจัย นำมาแยกแยะประเด็นแล้วนำเสนอโดยการพรรณนาวิเคราะห์

แนวคิดทฤษฎีในการวิจัย

ทฤษฎีทางมานุษยดนตรีวิทยา จาก Myers, Helen. (1992, p. 3) ให้แนวคิดเรื่องการศึกษาทางด้านดนตรีชาติพันธุ์ (Ethnomusicology) ว่าเป็นการศึกษา ทางด้านดนตรีที่มีความหลากหลาย เช่นการศึกษาดนตรีพื้นบ้าน ดนตรีร่วมสมัยของตะวันออกที่ถ่ายทอดโดยมุขปาฐะ ดนตรีที่เป็นดั้งเดิม การเปลี่ยนแปลงทางด้านดนตรี ดนตรีในสถานะสัญลักษณ์ หน้าที่ของดนตรีต่อสังคม

Myers, Helen. ได้อธิบายถึงการศึกษาทางมานุษยดนตรีวิทยา ว่าเป็นการศึกษาทางมานุษยดนตรีวิทยา มีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยกระบวนการทางดนตรีวิทยา (Musicology) และมานุษยวิทยา ในการทำการวิเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมานุษยดนตรีวิทยา ทฤษฎีที่นำมาใช้ส่วน

ใหญ่จะเกี่ยวข้องกับทฤษฎีในการศึกษาด้านสังคมศาสตร์ มานุษยวิทยา และมานุษยดนตรีวิทยา (Ethnomusicology) มาร่วมประกอบการวิเคราะห์ในงานวิจัยนั้นๆ ซึ่งนักมานุษยดนตรีวิทยา จำเป็นต้องมีวิธีการเก็บข้อมูลภาคสนาม ถือได้ว่าการเก็บข้อมูลภาคสนามเป็นวิธีการที่สำคัญ และ จำเป็นต่อการเข้าถึงข้อมูลปฐมภูมิ

แนวคิดเรื่องสถานภาพของลิตตัน ปรากฏจากงานเขียนของ สุพัตรา สุภาพ (2545) ทศนีย์ ทองสว่าง(2549) โดยแบ่งสถานภาพเป็น 2 ประเภทได้แก่

1. สถานภาพโดยกำเนิด เป็นสถานภาพหรือตำแหน่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด แก้วไขหรือเปลี่ยนแปลงได้ยากหรือไม่ได้เลยเช่น สถานภาพทางวงศ์ตระกูล สถานภาพทางเพศ สถานภาพทางอายุ สถานภาพทางเชื้อชาติ สถานภาพทางถิ่นกำเนิด สถานภาพทางชนชั้นทางสังคม

2. สถานภาพโดยการกระทำ เป็นสถานภาพที่ได้มาจากการกระทำของบุคคลเช่น สถานภาพสมรส สถานภาพความเป็นบิดามารดา สถานภาพทางการศึกษา สถานภาพทางอาชีพ สถานภาพทางการเมือง

ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมของโบแอส จากงานเขียนของ อมรา พงศาพิชญ์ (2541) ได้อธิบายแนวคิดดังกล่าวว่า สังคมและวัฒนธรรมของคนมีจุดเริ่มต้นที่เป็นอิสระแก่กัน การที่หลายสังคมมีวัฒนธรรมเหมือนกันเกิดจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งไปยังสังคมหนึ่ง

ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของ โครเบอร์ (Kroeber) จากงานเขียนของ ผจงจิตต์ อธิคมนันทะ (2543) ได้อธิบายถึงลำดับขั้นการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของ โครเบอร์ (Kroeber) ว่ามี 5 ขั้นตอนคือ

1. ขั้นที่มีการคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ขึ้นมาและนำมาใช้ในสังคม
2. ขั้นที่คนในสังคมยอมรับเอาสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ นั้นเข้ามาใช้ในสังคมจนถึงจุดอิ่มตัว
3. ขั้นอิ่มตัวของวัฒนธรรมในสังคมนั้นๆ เป็นระยะที่ความเจริญก้าวหน้าต่าง ๆ ถึงขั้นจุดสุดยอด
4. ขั้นที่มีการทำซ้ำแบบเดิมอยู่เป็นปกติ ไม่มีความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ขึ้น
5. เมื่อถึงจุดอิ่มตัวแล้ว ลักษณะวัฒนธรรมเป็นไปตามแบบเดิม จนคนในสังคมเกิดความเบื่อหน่าย จึงคิด สร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ขึ้นมาอีก โดยแยกตัวออกจากวัฒนธรรมเดิมและสร้างแบบวัฒนธรรมใหม่ๆ ขึ้น

ผลการวิจัย

ดนตรีหนังตะลุงรอบทะเลสาบสงขลา มีผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ศึกษาดังนี้

1. สถานภาพและบทบาทดนตรีหนังตะลุงรอบทะเลสาบสงขลา

ผลการศึกษสถานภาพและบทบาทดนตรีหนังตะลุงรอบทะเลสาบสงขลา มีดังนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเป็นหัวข้อย่อยคือ จำนวนคณะหนังตะลุงและลูกคู่ดนตรีหนังตะลุงในพื้นที่ สถานภาพทางรายได้และเศรษฐกิจของหนังตะลุง จำนวนลูกคู่หนังตะลุง สถานภาพทางรายได้และเศรษฐกิจของลูกคู่หนังตะลุง สถานภาพทางสังคมและความอยู่ของลูกคู่หนังตะลุง สภาพปัญหาสะท้อนจากนักดนตรีหนังตะลุง ได้ผลการวิจัยดังนี้

1.1 จำนวนคณะหนังตะลุง

1.1.1 จำนวนคณะหนังตะลุงในจังหวัดสงขลา หนังตะลุง ที่มีถิ่นฐานของหัวหน้าคณะและสถานที่ติดต่อ ในพื้นที่วิจัย อำเภอต่าง ๆ มีดังนี้

- 1) อำเภอหาดใหญ่ คณะหนังตะลุงจำนวน 27 คณะ
- 2) อำเภอเมือง คณะหนังตะลุงจำนวน 23 คณะ
- 3) อำเภอกวนเนียง คณะหนังตะลุงจำนวน 19 คณะ
- 4) อำเภอระโนด คณะหนังตะลุงจำนวน 1 คณะ
- 5) อำเภอกระแสสินธุ์ คณะหนังตะลุงจำนวน 2 คณะ
- 6) อำเภอสิงหนคร คณะหนังตะลุงจำนวน 6 คณะ
- 7) อำเภอบางกล่ำ คณะหนังตะลุงจำนวน 2 คณะ
- 8) อำเภอสทิงพระ จากการสำรวจและการขึ้นทะเบียนยังไม่ปรากฏชื่อคณะหนัง

ตะลุงที่อยู่ในอำเภอสทิงพระ

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงจำนวนคณะหนังตะลุงในพื้นที่วิจัย ของจังหวัดสงขลา มีจำนวนคณะมากสุดอยู่ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ ซึ่งปรากฏว่ามีการบันทึกข้อมูลไว้ถึง 27 คณะ รองลงมาอยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองสงขลา มีจำนวน 23 คณะและอยู่ในอำเภอกวนเนียง 19 คณะ แต่ในอำเภอสทิงพระ ไม่มีข้อมูลของคณะหนังตะลุงอยู่ในอำเภอดังกล่าวเลย

การสำรวจและขึ้นทะเบียน มีการแจ้งจำนวนบุคคลในคณะ สมาชิกในวงจำนวนน้อยสุดคือ 6 คน มากสุดอยู่ที่ 10 คน เมื่อสัมภาษณ์แล้วบางคณะมีเพียงชื่อนายหนัง แต่ไม่มีลูกคู่หรือนักดนตรีของตนเอง แต่เมื่อมีการรับงานใช้วิธีการจ้างลูกคู่จากวงอื่น

1.1.2 จำนวนคณะหนังตะลุงในจังหวัดพัทลุง หนังตะลุง ที่มีถิ่นฐานของหัวหน้าคณะและสถานที่ติดต่อ ในพื้นที่วิจัย อำเภอต่าง ๆ มีดังนี้

- 1) อำเภอกวนขนุน มีคณะหนังตะลุงจำนวน 24 คณะ
- 2) อำเภอเมือง คณะหนังตะลุงจำนวน 26 คณะ

3) อำเภอเขาย้อยสน คณะหนึ่งละจำนวน 5 คณะ

4) อำเภอบางแก้ว คณะหนึ่งละจำนวน 2 คณะ

5) อำเภอปากพะยูน คณะหนึ่งละจำนวน 1 คณะ

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงจำนวนคณะหนึ่งละจำนวนในพื้นที่วิจัยรอบทะเลสาบสงขลา ในจังหวัดพัทลุง มีจำนวนคณะมากสุดอยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองพัทลุง ซึ่งปรากฏว่ามีการบันทึกข้อมูลไว้จำนวน 26 คณะ รองลงมาอยู่ในพื้นที่อำเภอควนขนุน มีจำนวน 24 คณะ ในอำเภอเขาย้อยมีจำนวน 5 คณะ อำเภอบางแก้ว 2 คณะ อำเภอปากพะยูนมีเพียง 1 คณะ

การสำรวจและขึ้นทะเบียน มีการแจ้งจำนวนบุคคลในคณะ จำนวนสมาชิกในวงน้อยสุดจำนวน 10 คน มากสุด 11 คนมีเพียงวงเดียวคือ หนึ่งขุนทอง นื่องประเสริฐ เมื่อสำรวจแล้วบางคณะมีเพียงชื่อนายหนึ่ง แต่ไม่มีลูกคู่หรือนักดนตรีของตนเอง แต่เมื่อมีการรับงานใช้วิธีการจ้างลูกคู่จากวงอื่นเช่นเดียวกับคณะหนึ่งละจำนวนในพื้นที่จังหวัดสงขลา

1.2 สถานภาพทางรายได้และเศรษฐกิจของหนึ่งละจำนวน

1.2.1 ราคาการรับงานแสดงหนึ่งละจำนวนรอบทะเลสาบสงขลาในจังหวัดสงขลา

หนึ่งละจำนวน ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีคณะหนึ่งละจำนวน 27 คณะ ค่าจ้างในการแสดง สูงสุดรับงานคืนละ 20,000 บาท โดยราคาสูงสุดเป็นนายหนึ่งที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในพื้นที่ได้แก่หนึ่งนครินทร์ ซาทอง ซึ่งเป็นศิลปินแห่งชาติ และลูกศิษย์ของหนึ่งนครินทร์ ที่เป็นที่ยอมรับในพื้นที่สามารถรับงานในอัตราที่ลดหลั่นลงมา โดยมีค่าจ้างคืนละ 18,000 บาท ถึง 20,000 บาท ส่วนคณะอื่น ๆ จำนวน 22 คณะ รับค่าจ้างในอัตราเฉลี่ยคณะละ 15,000 บาทต่อคืน

หนึ่งละจำนวน ในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มีคณะหนึ่งละจำนวน 23 คณะ ค่าจ้างการรับงานในแต่ละคณะมีความแตกต่างกัน โดยคณะที่มีค่าจ้างในการรับงานสูงสุดอยู่ที่คืนละ 18,000 บาทได้แก่ หนึ่งปัญญา ปากพล หัวหน้าคณะได้แก่ นายแปลก มนตรี หนึ่งสุภาพ ศ.กันทองหล่อ หัวหน้าคณะโดย นายสุภาพ ชุมยวง หนึ่งชนะ ลูกหนึ่งชวน หัวหน้าคณะคือ นายชัยชนะ ไพโรจน์ ส่วนคณะอื่นจำนวน 20 คณะรับค่าจ้างประมาณ 15,000 บาทต่อคืน

อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา คณะหนึ่งละจำนวน 19 คณะ ค่าจ้างการรับงานในแต่ละคณะมีความแตกต่างกัน โดยคณะที่มีค่าจ้างในการรับงานสูงสุดอยู่ที่คืนละ 18,000 บาทได้แก่ หนึ่งจุติ ศ.อัศวิน ส่วนคณะอื่น จำนวน 17 คณะรับค่าจ้างเฉลี่ยคืนละ 15,000 บาท รับน้อยสุดราคา 12,000 บาทได้แก่ หนึ่งอนุชิต ศ.ลำตวน

อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา คณะหนึ่งละจำนวน 6 คณะ การรับงานในแต่ละคณะมีความแตกต่างกันเช่นเดียวกับคณะที่อยู่ในอำเภออื่น โดยคณะที่มีค่าจ้างในการรับงานสูงสุดอยู่ที่คืนละ 20,000 บาทได้แก่ หนึ่งฉิน ธรรมโฆษณ์ ส่วนคณะอื่นจำนวน 6 คณะมีค่าจ้างรับงานเฉลี่ยคืนละ 15,000 บาท

อำเภอกระโนน จังหวัดสงขลา คณะหนังตะลุงจำนวน 1 คณะ และหนังตะลุง ใน
อำเภอกระเส็น จังหวัดสงขลา มีคณะหนังตะลุงจำนวน 2 คณะ ค่าจ้างการรับงานเฉลี่ยคืบละ
15,000 บาท เช่นเดียวกัน

หนังตะลุง ในอำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา คณะหนังตะลุงจำนวน 2 คณะ การรับ
งานในแต่ละคณะมีค่าจ้างเฉลี่ยอยู่ที่ 15,000 บาททั้ง 2 คณะ

1.2.2 ราคาการรับงานแสดงหนังตะลุงรอบทะเลสาบสงขลา ในจังหวัดพัทลุง

อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง คณะหนังตะลุงจำนวน 24 คณะ ค่าจ้างการรับงาน
สูงสุดอยู่ที่คืบละ 18,000 บาทได้แก่ คณะหนังขุนทอง น้องประเสริฐ รับค่าจ้างเฉลี่ยคืบละ 15,000
บาทจำนวน 6 คณะ รับค่าจ้างเฉลี่ยคืบละ 13,000 บาท จำนวน 6 คณะ รับค่าจ้างเฉลี่ย 12,000
บาท จำนวน 10 คณะ รับค่าจ้างเฉลี่ยคืบละ 10,000 บาทเพียง 1 คณะได้แก่ หนังเพียรทอง ก้องฟ้า

อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง คณะหนังตะลุงจำนวน 26 คณะ ค่าจ้างการรับงาน
ในแต่ละคณะมีความแตกต่างกัน โดยคณะที่มีค่าจ้างในการรับงานสูงสุดอยู่ที่คืบละ 20,000 บาท
ได้แก่หนังทวิ พรเทพ รองลงมาเป็นหนังรุ่งวิเชียร ตะลุงเสียงทองในราคาคืบละ 18,000 บาท รับ
ค่าจ้างเฉลี่ยคืบละ 15,000 บาท จำนวน 14 คณะ รับค่าจ้างเฉลี่ยคืบละ 13,000 บาทจำนวน 6 คณะ
รับค่าจ้างเฉลี่ยคืบละ 12,000 บาท จำนวน 4 คณะ

อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง คณะหนังตะลุงจำนวน 5 คณะ คณะที่มีค่าจ้างใน
การรับงานสูงสุดอยู่ที่คืบละ 15,000 บาท มีจำนวน 3 คณะ และรับค่าจ้างเฉลี่ยคืบละ 12,000 บาท
จำนวน 2 คณะ

อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง คณะหนังตะลุงจำนวน 2 คณะ คณะที่มีค่าจ้างใน
การรับงานสูงสุดอยู่ที่คืบละ 15,000 บาทได้แก่หนังสาวน้อย ศ.พร้อมน้อย ส่วนคณะสมพรน้อย เทพ
สุนทร รับค่าจ้างเฉลี่ยคืบละ 13,000 บาท

อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง คณะหนังตะลุงจำนวน 1 คณะได้แก่ คณะหนัง อ.
โชติ ตะลุงสากล มีค่าจ้างในการรับงานสูงสุดอยู่ที่คืบละ 15,000 บาท (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด
พัทลุง)

นอกจากการแสดงค่าจ้างในการรับงานเป็นการตั้งราคาราคามาตรฐานของแต่ละวงไว้
แล้ว จากการสนทนากลุ่ม พบว่า การรับค่าจ้างหรือค่ารถ ในปัจจุบัน ผู้รับงานคือนายหนึ่งกับผู้ว่าจ้าง
จะตกลงราคากันตามระยะทางหรือความใกล้ไกลของสถานที่จัดงาน รายละเอียดเพิ่มเติมต่าง ๆ แต่
จะตั้งราคาขั้นต่ำไว้ บางคณะอาจจะมีค่าจ้างสำหรับการแสดง 25,000 บาท หรืออาจถึง 50,000
บาท ขึ้นอยู่กับงานและสถานที่ ความใกล้ไกลและการเดินทางนอก จากนี้แล้วหนังตะลุงที่มีชื่อเสียง
และเป็นที่ยอมรับจะมีค่าจ้างที่สูงกว่าคณะอื่น ๆ การตั้งราคาสำหรับค่ารถ กับการรับงานจริง ๆ

อาจจะมีการลดราคาลงมาอีก โดยการพูดคุยและการต่อรองกับเจ้าภาพ บางงานมีการเล่นให้กับเจ้าภาพฟรีก็มี โดยนายหนังรับค่าแสดงมาสำหรับลูกคู่เท่านั้น โดยไม่ได้คิดค่าตัวนายหนังก็มี

การคิดราคาในการแสดงหนังตะลุง มีการคิดตามความแตกต่างของรายละเอียดในการแสดงดังนี้ 3 ปัจจัยหลักคือ

ลูกคู่ ไม่มีค่าเครื่องเสียง รวมกับค่าตัวนายหนัง

ลูกคู่ รวมเครื่องเสียง รวมกับค่าตัวนายหนัง

ลูกคู่ รวมเครื่องเสียงและนักร้อง รวมกับค่าตัวนายหนัง

1.3 จำนวนลูกคู่หนังตะลุง ยังไม่มีการรวมตัวและจัดทำเป็นเครือข่ายอย่างชัดเจน จากการสัมภาษณ์ ในพื้นที่จังหวัดสงขลา พบว่ามีลูกคู่หนังตะลุงประมาณ 12 คณะในแต่ละคณะมีการยืมตัวลูกคู่ โดยเฉพาะ คนปี อาจจะต้องไปเล่นให้กับคณะอื่น ๆ ที่จ้าง ส่วนในจังหวัดพัทลุงมีข้อมูลจำนวนลูกคู่ประมาณ 8 คณะ ส่วนใหญ่คนปีเป็นลูกศิษย์ของครูต๋อย อำนาจ นุ่นเอียด และนักดนตรีลูกคู่มาจาก “ร่ำวงเวียนครก” และโนราห์ ทำให้สัดส่วนนายหนังมีมากกว่าลูกคู่ เพราะนายหนังมีเพียงคนเดียว เรียนรู้จากสื่อต่าง ๆ สามารถขับบทและเป็นนายหนังได้ ส่วนลูกคู่ต้องใช้การฝึกซ้อมเป็นวง

1.4 สถานภาพทางรายได้และเศรษฐกิจของลูกคู่หนังตะลุง

นักดนตรีพื้นบ้าน ตำแหน่งต่าง ๆ ค่าตัวของนักดนตรีในพื้นที่จังหวัดสงขลา โดยคนปีหรือคนซอด้วง ได้รับค่าตัวมากที่สุดกว่าตำแหน่งอื่น ๆ ในคณะ โดยค่าตัวได้รับตั้งแต่ราคา 700 บาทขึ้นไป ถึง 1,000 บาท ส่วนตำแหน่งอื่น ๆ มีรายได้ต่อคืนอยู่ที่ประมาณ 500 บาท

ในจังหวัดพัทลุงเช่นเดียวกับสงขลาพบว่า นักดนตรี คนปี ได้รับค่าตัวมากที่สุดกว่าตำแหน่งอื่น ๆ ในคณะ แต่ค่าตัวจะน้อยกว่าในจังหวัดสงขลา โดยได้รับค่าตัวอยู่ที่ 600 – 800 บาทต่อคืน ส่วนตำแหน่งอื่น ๆ ได้แก่ คนทับ คนโหม่ง คนกลอง คนฉิ่ง ได้รับลดหลั่นลงมาโดยค่าตัวอยู่ที่ 500 – 600 บาทต่อคืน

นักดนตรีสากล ตำแหน่งต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดสงขลาและพัทลุง นักดนตรีที่เล่นคีย์บอร์ด โดยเป็นคนหลักในการดำเนินทำนอง ได้ค่าตัวมากกว่าคนอื่น โดยได้ค่าตัวคืนละ 600 – 800 บาท ส่วนนักดนตรีในตำแหน่งกีตาร์และกีตาร์เบส ได้ค่าตัวประมาณ 700 บาทต่อคืน ลูกคู่ดนตรีสากลในตำแหน่งอื่นได้ประมาณ 500 – 600 บาทต่อคืน

1.5 สถานภาพทางสังคมและความเป็นอยู่ของลูกคู่หนังตะลุง

ลูกคู่หนังตะลุงที่มีฝีมือ ส่วนมากต้องมีการฝึกซ้อมดนตรีอยู่เสมอ หรือต้องทำหน้าที่ด้านดนตรี ซึ่งมีผลทำให้ต้องฝึกและเล่นอยู่เป็นประจำ สามารถใช้อาชีพที่เกี่ยวข้องกับดนตรี ในการประกอบอาชีพหลัก เช่นการเล่นดนตรีเป็นลูกคู่หนังตะลุง การสอนในสถาบันการศึกษา การฝึกอบรมให้กับนักเรียนต่างๆ การบันทึกเสียงดนตรีพื้นบ้านให้กับศิลปิน

สถานภาพทางสังคมของนักดนตรีหนังตะลุงพบว่า นักดนตรีหนังตะลุง ที่มีฝีมือเป็นที่ ยอมรับทางสังคม ได้รับการยกย่องจากสังคม สามารถดำรงชีพด้วยการเล่นดนตรี และอาชีพอื่น ๆ ที่ เกี่ยวข้อง นักดนตรีหนังตะลุงที่ได้รับการยกย่องเช่น

ครูควน ทวนยก ได้รับศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีพื้นบ้าน) สาขาย่อย ปี่หนังตะลุงและปี่โนรา ประพันธ์ ไฟแสง ครูภูมิปัญญาไทยด้านศิลปกรรม (ดนตรีพื้นบ้าน) ได้รับการ ยกย่องเชิดชูเกียรติจากสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ ให้เป็นครูภูมิปัญญา อำนาจ นุ่นเอียด หรือครูต๋อย เป็นอาจารย์พิเศษ วิทยาลัยนาฏศิลป์พัทลุง นอกจากนั้นยังเป็นนัก ดนตรีหนังตะลุงอาชีพซึ่งกลายเป็นอาชีพคู่กันไป

สถานภาพทางสังคมของนักดนตรีหนังตะลุง เป็นที่ยอมรับของคนในสังคมโดยเฉพาะนัก ดนตรีที่มีผลงานอันโดดเด่น ทำงานอย่างต่อเนื่องพัฒนาตัวเองจะมีฝีมือเก่งกล้า ได้รับการเชิดชูจาก สังคม หน่วยงานรัฐและสถาบันการศึกษาต่างๆ เชิญมาเป็นครูสอนหรือเป็นต้นแบบทางด้านดนตรี หนังตะลุง โดยเฉพาะนักดนตรีปี่ ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีหลักในการเดินทางของหนังตะลุง สามารถใช้ อาชีพนักดนตรีหนังตะลุงเป็นฐานในการสร้างงาน สร้างอาชีพอื่นอีกตามมา เช่นเป็นครูสอนปี่ เป็น วิทยากรอบรมดนตรีหนังตะลุง โดยใช้ดนตรีพื้นบ้านหาเงินดำรงชีพได้ ส่วนนักดนตรีที่บรรเลงเครื่อง ดนตรีประเภทอื่น เช่น ทับ โหม่ง กลอง ยังไม่มีนักดนตรีคนใดที่สร้างความโดดเด่นได้เท่าคนปี่

1.6 บทบาทของดนตรีหนังตะลุง

บทบาทของดนตรีหนังตะลุง สามารถแยกได้ 3 รูปแบบคือ บทบาทของนักดนตรี บทบาทของวงดนตรี บทบาทของเครื่องดนตรี ได้ดังนี้

บทบาทของนักดนตรี มีบทบาทหลักคือเป็นผู้บรรเลงเครื่องดนตรีประกอบการแสดง หนังตะลุง บรรเลงเครื่องดนตรีประกอบการแสดงโนรา บทบาทด้านการอนุรักษ์ดนตรีพื้นบ้านเช่นครู ควน ทวนยก มีบทบาทที่เด่นชัด ได้รับเป็นศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง นักดนตรีเป็นที่ ยอมรับในสังคมได้รับบทบาทการสอนในสถานศึกษาเช่นครูอำนาจ นุ่นเอียด ครูประพันธ์ ไฟแสง ครู ควน ทวนยก และบทบาทการถ่ายทอดนอกสถานศึกษา เช่นครูควน อารมฤทธิ์

บทบาทของวงดนตรีหนังตะลุง ใช้บรรเลงประกอบการแสดงหนังตะลุง มีบทบาทในการ บรรเลงประกอบการแสดงโนรา โดยปรับเปลี่ยนโหม่งมีขนาดที่แตกต่างกัน วงดนตรีสากลที่ใช้ ประกอบยังมีบทบาทการแสดงร่ายเวียนครกในพื้นที่

บทบาทของเครื่องดนตรี มีบทบาทในการสร้างอารมณ์ให้กับผู้ชมโดยใช้เพลงและเครื่อง ดนตรีเป็นสื่อทางอารมณ์ เช่น ทับหรือกลอง ตีเร็ว ๆ จังหวะกระชั้น ให้อารมณ์สนุกสนานและตื่นเต้น คีย์บอร์ดมีบทบาทในการสร้างบรรยากาศในการแสดงโดยใช้เสียง effect ในเครื่องเช่นเสียงน้ำตก เสียงลมพัด บทบาทในการให้สัญญาณกับเครื่องดนตรีอื่นในวง บทบาทการใช้เทียบเสียงขับของนาย หนังตะลุง

1.7 สภาพปัญหาการเปลี่ยนแปลงหนังตะลุง สะท้อนจากนักดนตรีหนังตะลุง

สภาพปัญหาที่ถูกสะท้อนจากนักดนตรีหนังตะลุงและจากนายหนังตะลุงรอบทะเลสาบทั้งในจังหวัดสงขลาและจังหวัดพัทลุง พบว่าปัญหาส่วนมากเป็นปัญหาเกิดจากผู้ชม ผู้รับงาน นายหนังและจากลูกค้า จากปัญหาดังกล่าวสรุปได้ดังนี้

ปัญหาที่เกิดจากผู้รับงานเกิดจากการเปลี่ยนแปลงจากผู้ชม นิยมการแสดงใหม่ ๆ การเข้ามาใหม่ของรางวัลเวียนครก เน้นความสำคัญของดนตรีสากลมากขึ้น นักดนตรีจากรางวัลเวียนครกเข้ามามีบทบาทเพิ่มขึ้น ทำให้ความนิยมของตลาด ความต้องการของคนดูในพื้นที่ปรับเปลี่ยนไป ผู้ว่าจ้างต้องกำหนดรูปแบบของวงดนตรีหรือลูกค้าจากผู้รับงาน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง นักดนตรี เช่นมีการขอเพิ่มนักร้อง มีการคั่นช่วงด้วยนักร้อง ขอลูกค้าที่ต้องการ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบวิธีการแสดงหนังตะลุง ส่งผลทำให้ราคาในการรับงานที่สูงขึ้นตามมาอีกด้วย

ปัญหาที่เกิดจากนายหนังได้แก่ การกำหนดราคาการรับงานที่ราคาแพงเกินไป เจ้าภาพไม่จ้างหนังตะลุงคณะนั้น ๆ ถ้ารับถูกเกินไป ไม่สามารถหาลูกค้าเล่นได้ หรืออาจทำให้ขาดทุนในการเล่น นายหนังตะลุงเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากฝึกฝนตนเองจากสื่อใหม่ ๆ ได้ง่าย เช่น ซีดี, วีซีดี, จากอินเทอร์เน็ต แต่ขาดความเชี่ยวชาญ การแสดงหนังตะลุงที่ขาดทักษะหรือที่เรียกว่า “วิชายังไม่ถึง” นอกจากนี้แล้วการแข่งขันที่มีมากขึ้นหนังตะลุงพยายามเพิ่มการเล่นแบบใหม่ ๆ เข้ามา เช่น เพิ่มเครื่องดนตรี แส้กโซโฟน เพิ่มนักร้อง ทำให้ราคาของลูกค้ามีราคาแพงขึ้น หนังตะลุงแนวชนบทที่มีอรรถรสหรือบันเทิงเชิงสาระขาดหายไป เพราะนายหนังแสดงหนังไม่เต็มที่ ไม่เป็นไปตามรูปแบบหรือยึดชนบทแบบดั้งเดิม ในการขับบท ขับกลอน ให้ความสำคัญด้านอื่น ๆ มากเกินไป เช่น ให้นักดนตรีแสดงความสามารถ มีการนำนักร้องมาร้องโซวี่ มีการทอล์คโชว์ หรือตลกมากเกินไป ทำให้ขาดการดำเนินเรื่องราวที่ต่อเนื่อง นายหนังไม่มีลูกค้าของตนเอง ต้องใช้ลูกค้าที่อื่น นายหนังต้องการลูกค้าที่มีฝีมือและทักษะในการแสดงแต่ขาดลูกค้าที่มีคุณลักษณะดังกล่าว

ด้านลูกค้าหนังตะลุง มีการผสมผสานระหว่างดนตรีสากลและดนตรีเครื่องห้าแบบดั้งเดิม ให้ความสำคัญกับดนตรีสากลมากขึ้น ต้องใช้ลูกค้าและนักดนตรีสากลเข้ามาเพิ่ม ลูกค้ารับค่าตัวที่แพงและเลือกนายหนังที่ให้ราคาแพง การว่าจ้างลูกค้าซึ่งมาจากนักดนตรีพื้นบ้านลดน้อยลงและการได้รับโอกาสการแสดงน้อย จนต้องปรับเปลี่ยนอาชีพของตนเองหันไปทำอาชีพอื่นเพื่อให้อยู่รอด ทำให้นักดนตรีพื้นบ้านไม่ได้พัฒนาศักยภาพของตนเองให้มีความเชี่ยวชาญ

ลูกค้าขาดทักษะด้านดนตรีโดยเฉพาะดนตรีเครื่องห้า มีการนำเครื่องดนตรีสากลเข้ามาผสม ขณะที่ลูกค้าดนตรีสากล ก็ขาดทักษะและความรู้ ด้านการแสดงดนตรีกับหนังตะลุง ทำให้ขาดอรรถรส ในด้านสุนทรียรส ความลงตัวของระหว่างรูปหนังกับดนตรีน้อยลง หัวหน้าที่มีลูกค้าหรือหัวหน้าทีมนักดนตรีมีจำนวนน้อย สามารถกำหนดหรือสร้างราคาที่สูงขึ้น

จากข้อมูลดังกล่าวสรุปได้ว่าการเปลี่ยนแปลงหนังตะลุงมาจากปัจจัยหลัก 4 เรื่องได้แก่ จากผู้ชม จากผู้ว่าจ้าง จากนายหนังและจากลูกคู่ การที่นายหนังเลือกลูกคู่ตามความต้องการของ เจ้าภาพหรือผู้รับงาน การกำหนดลูกคู่ นักดนตรีถูกกำหนดจากผู้จ้าง ทำให้นายหนังต้องเลือกและใช้ ลูกคู่ตามที่ผู้ว่าจ้างกำหนดมา ต้องมีการปรับตัวในการแสดงหนังตะลุงกับลูกคู่ที่ถูกกำหนดมา ทำให้ เห็นปัจจัยที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงและการกำหนดนักดนตรีลูกคู่ ดังแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 แสดงความสัมพันธ์และบทบาทของ ผู้ชม เจ้าภาพ นายหนังและลูกคู่

2 ศึกษาองค์ประกอบของดนตรีหนังตะลุง

ผลการศึกษาขององค์ประกอบดนตรีหนังตะลุงรอบทะเลสาบสงขลามีดังนี้

2.1 นักดนตรี ลูกคู่หนังตะลุง มีผสมผสานระหว่างนักดนตรีพื้นบ้านไทยกับนักดนตรีสากล โดยแบ่งลูกคู่ออกเป็น 2 ประเภทได้แก่

1. ลูกคู่ที่ประจำคณะของนายหนังตะลุง มีบางคณะที่มีลูกคู่หรือนักดนตรีเป็นของตนเอง สามารถรับงานได้ทันที ลูกคู่ที่อยู่ประจำคณะของนายหนังตะลุง ส่วนมากเป็นนายหนังที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในพื้นที่ มีการออกงานหรือรับงานบ่อย สามารถเลี้ยงตัวเองจากการแสดงหนังตะลุงได้ ทำให้ลูกคู่อยู่ได้เช่นเดียวกัน อีกปัจจัยหนึ่งคือลูกคู่ที่เป็นเครือญาติของนายหนัง ซึ่งเป็นการสร้างลูกคู่จากนายหนังเอง ทำให้อยู่กับนายหนังได้เช่นเดียวกัน

2. ลูกคู่หรือนักดนตรีที่ไม่ประจำนายหนังตะลุง บางคณะไม่มีลูกคู่ต้องจ้างลูกคู่จากที่อื่นซึ่งทำให้เกิดปัญหาเรื่องการขาดลูกคู่ในการแสดง ถ้าเป็นช่วงที่มีการแสดงบ่อย ๆ นักดนตรีลูกคู่ที่มีฝีมือเป็นที่ยอมรับในพื้นที่ มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ เป็นนักดนตรีอิสระ สามารถรับเล่นดนตรีให้กับนายหนัง คณะอื่นได้เช่นเดียวกัน ลูกคู่ที่มีฝีมือจะพัฒนาตัวเองเป็นนายหนังและรับงานแสดงหนังเอง เป็นการพัฒนางานลูกคู่ให้เป็นคณะหนังตะลุงเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ตัวเองขึ้นไปอีกด้วย

นักดนตรีหรือลูกคู่หนังตะลุง พบว่ามีทั้งดนตรีพื้นบ้านและดนตรีสากลโดยสามารถแบ่งออกเป็นรุ่นต่าง ๆ ตามอายุและความสามารถในการบรรเลงได้ดังนี้

1. นักดนตรีรุ่นเก่าที่เป็นระดับครูเพลงเป็นที่ยอมรับในสังคม มีชื่อเสียงเป็นที่ต้องการของผู้รับงาน เป็นตัวชูโรงในการเล่นดนตรี เช่น ครูควน ทวนยก, ประพันธ์ ไผ่เส้ง, ครูอำนาจ นุ่นเอียด ส่วนนักดนตรีสากลที่เป็นรุ่นเก่า ส่วนมากมักเล่นคีย์บอร์ด เป็นเครื่องดำเนินทำนองแทนปี ซึ่งต้องมีความเข้าใจในเพลงพื้นบ้านไทยเป็นอย่างดี เข้าใจการขีดหน้าตั้งลูก เพื่อที่จะดัดบทเพลงหรือ ลงจบตามนายหนังได้

2. นักดนตรีรุ่นใหม่ เป็นคนหนุ่มรุ่นใหม่ ได้รับการฝึกจากครูที่เป็นครูเพลงที่เป็นที่ยอมรับ สามารถบรรเลงแทนครู หรือรับงานบรรเลงดนตรีหนังตะลุง ส่วนนักดนตรีสากลเช่นเดียวกัน ส่วนนักดนตรีสากล ในรุ่นใหม่ เป็นกลุ่มที่สามารถบรรเลงเพลงลูกทุ่งทั่วไป เพลงฮิตหรือเพลงดัง ๆ ในยุคปัจจุบัน มีความเข้าใจในบทเพลงลูกทุ่ง มีทักษะในการบรรเลง แต่ยังไม่มีความเข้าใจในหนังตะลุงน้อย การดัดบทเพลงหรือการลงจบตามความต้องการของนายหนัง ยังทำได้ไม่ค่อยดี

3. นักดนตรีรุ่นฝึกหัด เป็นรุ่นเด็ก ที่ฝึกหัดเพื่อการอนุรักษ์และสืบทอดดนตรีหนังตะลุง การออกงานเป็นลักษณะของนำมาแสดงโชว์มากกว่าการประกอบอาชีพดนตรีหนังตะลุง หรือ การรับงาน แต่อาจจะมียารายได้เพียงเล็กน้อย นอกจากรุ่นฝึกหัดสามารถพัฒนาตนเองให้มีความสามารถเทียบเท่านักดนตรีพื้นบ้านรุ่นใหม่

2.2 วงดนตรีและเครื่องดนตรีหนังตะลุง สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภทดังนี้

1. ดนตรีโบราณหรือดนตรีเครื่องห้าดั้งเดิม ดนตรีเครื่องห้าล้วนๆ เริ่มมีจำนวนลดน้อยลงเนื่องจากการถ่ายทอดของผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญน้อย การเรียนรู้ใช้วิธีท่องจำหรือจดจำจากผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญแบบบอกต่อ แบบปากต่อปาก ไม่มีการจดบันทึกที่ง่ายต่อการเข้าใจ พฤติกรรมและค่านิยมของกลุ่มเป้าหมายคนดูเปลี่ยนไปตามสมัยนิยม ดนตรีหนังตะลุงเครื่องห้าแบบโบราณ ซึ่งจะประกอบไปด้วย โหม่ง ฉิ่ง ทับ กลอง ปี่ หนังตะลุงและลูกคู่หรือนักดนตรีหนังตะลุงที่ยังเล่นดนตรีแบบดั้งเดิมส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่สืบทอดมาจาก “นายหนังฉิ่น” ในบางพื้นที่ของ สิงหนคร สทิงพระ ระโนด ซึ่งส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลหรือเป็นลูกศิษย์ของ “นายหนังฉิ่น”

2. ดนตรีเครื่องห้าผสมผสานเป็นการผสมผสานดนตรีเครื่องห้า กับเครื่องดนตรีสากลสมัยนิยมบางชิ้นเครื่องดนตรีหนังตะลุงเครื่องห้า ประกอบไปด้วย โหม่ง ฉิ่ง ทับ กลอง ปี่ และเครื่องดนตรีสากลตามสมัยนิยม เช่น คีย์บอร์ด กลองสากล และกีตาร์ เป็นต้น เป็นการปรับเปลี่ยนการบรรเลง เพื่อให้ทันสมัยกับการเปลี่ยนแปลงแต่ยังคงอนุรักษ์และรักษาไว้ซึ่งรูปแบบดนตรีพื้นบ้านเอาไว้ กลุ่มนี้นายหนังและลูกคู่ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่จังหวัดสงขลา นาทมอม หาดใหญ่ บางลำภู รัตภูมิ นายหนังและลูกคู่หรือนักดนตรีหนังตะลุงซึ่งเป็นที่รู้จักของคนในแวดวงหนังตะลุงโดยเฉพาะ ครูควน ทวนยก ครูประเสริฐ รัชชวงศ์ ครูชัย เหล่าสิงห์ นายปวิศ ประวัติ กลุ่มเหล่านี้ถือเป็นแกนนำสำคัญทั้งในบทบาทของนายหนังตะลุงและลูกคู่หรือนักดนตรีในหนังตะลุงทั้งในบทบาทของศิลปะการแสดง

และบทบาทการเคลื่อนไหวพัฒนาเพื่อสานต่อหนังตะลุงและการเล่นดนตรีหนังตะลุงด้วยกิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่อง แสดงหนังตะลุง

3. ดนตรีคอมพิวเตอร์ การใช้เครื่องดนตรีจากเสียงสังเคราะห์ พิทักษ์ ทองสุกใส ศิลปินหนังตะลุง ใช้ชื่อในการแสดงหนังตะลุงว่า “หนังอาจารย์รุ่งพิทักษ์ สกุลทอง” มีตำแหน่งเป็น สมาชิกสภาเทศบาลนครสงขลา ใช้หนังตะลุงในการสื่อสาร วรรณคดี ด้านการเมือง การประชาสัมพันธ์ การรณรงค์รับบริจาค เป็นการเชิดหนังตะลุงคนเดียว เครื่องดนตรีที่ใช้ มีโหม่ง 2 ลูกที่ใช้ประกอบการ บรรเลงสด การใช้ดนตรีประกอบการเชิดหนังตะลุง ใช้เป็นข้อมูลไฟล์เพลงที่บันทึกไว้ แล้วนำมาเปิด ตามรูปแบบการเชิด โดยการจัดเรียงไฟล์ไว้ก่อนตามลำดับขั้นตอนของหนัง

2.3 บทบาทเครื่องดนตรีในหนังตะลุง

บทบาทของดนตรีหนังตะลุงมีความสำคัญต่อการสร้างความสัมพันธ์ของทำนองลีลา อารมณ์และความรู้สึกให้สอดคล้องกับบทตอนและสถานการณ์ของการแสดง โดยนักดนตรีจะต้องมีความรู้ในเรื่องกลอนหนังตะลุง เพื่อที่จะสามารถดัดแปลง ตัดทอน และการสอดใส่อารมณ์ดนตรีที่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้ไหวพริบ ปฏิภาณหรือการ “ด้น” ทำนองดนตรี

บทบาทของเครื่องดนตรี มีบทบาทในการสร้างอารมณ์ให้กับผู้ชมโดยใช้เพลงและเครื่องดนตรีเป็นสื่อทางอารมณ์ เช่น ทับหรือกลอง ตีเร็ว ๆ จังหวะกระชั้น ให้อารมณ์สนุกสนานและ ตื่นเต้น คีย์บอร์ดมีบทบาทในการสร้างบรรยากาศในการแสดงโดยใช้เสียง effect ในเครื่องเช่นเสียง น้ำตก เสียงลมพัด

เครื่องดนตรีในแต่ละประเภทมีบทบาทต่อการแสดงของหนังตะลุง โหม่ง ฉิ่ง ทับ มีบทบาทสำคัญตอนนายหนังขับบทกลอน ปัจจุบันใช้เครื่องดนตรีสากลแต่การควบคุมจังหวะและดำเนินจังหวะยังเป็นเรื่องของดนตรีเครื่องห้า

โหม่ง มีบทบาทในการเทียบเสียงร้องของนายหนังในการขับบทกลอน

ทับมีบทบาทในการให้สัญญาณให้กับเครื่องดนตรีอื่นๆ ในการขึ้นเพลงและการลงจบ เพลง การขึ้นเพลงลงเพลงใช้ทับเป็นเครื่องกำหนดจังหวะ “ทับส่งกลองรับ” แต่ในสมัยปัจจุบันเครื่องสากล “กลองชุด” ทำหน้าที่เช่นเดียวกับทับ สำคัญกว่าดนตรีชนิดอื่นในวง

ปี่มีบทบาทในการบรรเลงทำนองเพลงเครื่องดนตรีสากลที่มีบทบาทเดียวกันคือ คีย์บอร์ด

3 การศึกษาลักษณะทางดนตรีหนังตะลุงรอบทะเลสาบสงขลา

ผลการศึกษาลักษณะทางดนตรีหนังตะลุงรอบทะเลสาบสงขลามีนดังนี้

3.1 ลักษณะภาพรวมทางเพลงและสำเนียงเพลง ในพื้นที่รอบทะเลสาบสงขลาพบว่าทางเพลงและสำเนียงเพลงในพื้นที่จังหวัดสงขลามีความหลากหลายมากกว่าทางจังหวัดพัทลุง เพราะว่าพื้นที่จังหวัดสงขลามีคูปี เป็นที่ยอมรับของชุมชนหลายคน เช่น ครูควน ทวนยก ครู

ประพันธ์ ใฝ่แสง ลุงพุ่ม ควนเนียง ซึ่งครูแต่ละท่านได้สร้างทางเพลงออกไปหลากหลายทาง ส่วนลีลา จังหวะการบรรเลงค่อนข้างช้า

ส่วนพื้นที่จังหวัดพัทลุง ได้รับอิทธิพลของหนังพร้อมน้อยโดยได้ครูต้อย อำนาจ นุ่นเอียด เป็นหลักในการพัฒนาทีมลูกคู่ และทีมลูกคู่ในพื้นที่พัทลุงส่วนมากเป็นลูกศิษย์ของครูต้อย ทำให้ทาง เพลงและสำเนียงเพลง มีความใกล้เคียงกับครูเพลง ไม่ค่อยได้สร้างความหลากหลายเท่าใด ลีลา จังหวะแบบนุ่มนวลและมีความสนุกสนานรื่นเริง ซึ่งได้แนวทางมาจากหนังพร้อมน้อย ตะลุงสากล และนักดนตรีที่มาจากกราวงเวียนครก

3.2 ดนตรีประกอบการแสดงหนังตะลุง

เพลงที่พบว่ามีการใช้บ่อยในการบรรเลงดนตรีหนังตะลุงทั้งทางจังหวัดสงขลาและ จังหวัดพัทลุงได้แก่ ช่วงโหมโรง ทุกวงใช้เพลงพัดชาเหมือนกัน อีกเพลงที่ใช้คือเพลงแขกมอญบางขุน พรหม

ช่วงออกพระอิศวร ส่วนมากใช้เพลงโยสลัมและเพลงญวนย่าเหล โดยวงในพื้นที่พัทลุง ระบุว่าเพลงบังคับ และมีเพลงอื่นเข้ามาบรรเลงเพิ่มอีกคือ ซ้อยแม่นา ระบายอดหญ้า

การออกรูปบอกเรื่องส่วนมากใช้เพลง ฝรั่งแดง นอกจากนั้นใช้เพลงไทยเดิมอื่น ๆ

ออกฤาษี มีการใช้เพลงเสมอเครื่อง เชิดฤาษี นาดฤาษี ปักฤาษี เชิด กราว ฤาษียอนแย้ เขมรปากท่อ จระเข้หางยาว ชักใบ

เพลงอื่น ๆ หลายวงมักจะใช้เพลงไทยเดิม มีเพียงบางวงใช้เพลงลูกทุ่งประกอบการแสดง ในขั้นตอนพิธีการ

การใช้เพลงประกอบการแสดงหนังตะลุง ในพื้นที่จังหวัดสงขลาและจังหวัดพัทลุง พบว่า การใช้ดนตรีประกอบการแสดงหนังตะลุงสามารถจำแนกได้ 2 รูปแบบคือ

1. ดนตรีประกอบพิธีการ ได้แก่ เป็นการใช้นักร้องประกอบก่อนมีการแสดงจริง โหมโรง ออกฤาษี ออกพระอิศวร ออกรูปปรายหน้าบท ออกรูปบอกเรื่อง ออกรูปเจ้าเมือง

2. ดนตรีประกอบการแสดงตามเนื้อเรื่อง คือ การบรรเลงประกอบบทพากย์ ประกอบบทบรรยาย เจระจาและประกอบตามบทบาทเฉพาะอย่างของตัวละคร หนังตะลุงทั่วไปจะ บรรเลงด้วยเพลง ไทยเดิมอัตรา 2 ชั้น ตามความสามารถของนักดนตรี ส่วนเพลงสากลหรือเพลงไทย สากลประเภทลูกทุ่งจะนิยมนำมาใช้เฉพาะการบรรเลงประกอบ การแสดงตามเนื้อเรื่องเท่านั้น

บทเพลงที่นำมาใช้มี 4 ประเภทได้แก่ เพลงไทยเดิม เพลงพื้นบ้าน เพลงไทยสากลและ เพลงสากล

3.3 การปรับตั้งระบบเสียง

การปรับตั้งเสียงโหม่ง การตั้งเสียงโหม่งต้องวัดเสียงกับนายหนังกับโหม่งให้เสียง กลมกลืนกัน การขับร้องในแต่ละครั้งผู้เล่นโหม่งจะต้องดี เพื่อให้นายหนังเทียบเสียงเพื่อใช้เริ่มต้นใน

การขับ ในปัจจุบัน การตั้งเสียงโหม่ง มีการตั้งเป็นเสียงกลาง ระดับเสียงเดียวกันเพื่อใช้สำหรับการบรรเลงทางเดียวกับปี โหม่ง 2 ใบ ลูกแรกที่เสียงสูงเรียกว่าหน่วยจีเป็นเสียง เรสูง เสียงต่ำเรียกว่าหน่วยทัม เป็นเสียง เร ต่ำ

การปรับตั้งเสียงปี หนึ่งตระกูลในพื้นที่จังหวัดสงขลา ส่วนมากใช้ปี ความยาวประมาณ 42 เซนติเมตร โดยการปรับเสียงกับฆ้อง โดยให้เข้ากับเสียง เร ซึ่งสามารถบรรเลงให้เข้ากับทางดนตรีสากลในหลักเสียง ซี (Key C) และการปรับให้เข้ากับทางดนตรีไทยที่เสียง มี การปรับเสียงปีทางพัทลุง ใช้เสียง เร กับเสียง มี เช่นเดียวกัน การเรียกเสียงเช่นลูกแปดหรือลูกเก้า ต้องบอกว่าทางฆ้องซึ่งเริ่มจากเสียง เร หรือทางดนตรีไทย ซึ่งเริ่มจากเสียง โด เพื่อให้เสียงตรงกันในการบรรเลง (ประพันธ์ ไผ่เส้ง, 2558)

ขนาดปีที่ใช้ส่วนมากใช้ 2 ขนาด ปีความยาว 42 ซม.ใช้สำหรับการบรรเลงทางตรงหรือใช้ลูกแปดทางฆ้องซึ่งตรงกับเสียง เร และปีความยาว 39 ซม.ใช้สำหรับการเป่าปีทางห้าหรือเข้าเสียงลูกเก้าทางฆ้องซึ่งตรงกับเสียง มี

การเป่ามี 3 รูปแบบคือ การเป่าปีทางตรง คือเข้าเสียง เร หรือการใช้ลูกแปด การเป่าปีทางห้า คือเข้าเสียง มี หรือการใช้ลูกเก้า และการเลื่อนเสียงหรือเปลี่ยนทางเพลง (ปวริศ ประวัติ, 2558)

3.4 สาเหตุของบทเพลงหนึ่งตระกูลสูญหายและเปลี่ยนแปลง

จากข้อมูลดังกล่าวพบได้ว่า บทเพลงและดนตรีหนึ่งตระกูลเป็นเพลงจากภาคกลางนำมาใช้บรรเลงประกอบการแสดงหนึ่งตระกูลบางเพลงใช้ชื่อเดียวกับเพลงจากภาคกลางแต่ทำนองเพลงถูกเปลี่ยนไปโดยสาเหตุหลักมาจาก 3 ประการได้แก่ วิธีการเชิดของนายหนังตามแบบขนบดั้งเดิมโดยการดัดบทเพลงเพื่อลงจบ วิธีการเรียนรู้จากครูโดยไม่มีการบันทึกโน้ตหรือมีการบันทึกแต่ไม่มีระบบที่สามารถเรียนรู้จากต้องให้ครูเป็นผู้สอน และการขาดการฝึกซ้อมของนักดนตรีเอง เมื่อนักท่อนเพลงไม่ออกก็จะจบเพลงตามที่นักท่อนและทำนองได้

สรุปและอภิปรายผล

1. การเปลี่ยนแปลงและผสมผสานระหว่างดนตรีพื้นบ้านกับดนตรีสากล

จากผลการศึกษาพบว่า ดนตรีหนึ่งตระกูลในปัจจุบัน เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านวงดนตรีและเครื่องดนตรี ซึ่งสมัยก่อนใช้เครื่องดนตรีพื้นบ้านภาคใต้ในการบรรเลงหรือที่เรียกว่า วงเครื่องห้า แต่ในปัจจุบันได้มีการนำเครื่องดนตรีสากลเข้ามาผสมผสาน การเปลี่ยนแปลง ด้านการแสดง วงดนตรีดนตรีสำหรับประกอบการแสดง เรียกว่าเป็น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมอีกอย่างหนึ่ง

กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นกระบวนการทางความคิดของมนุษย์ ผงจิดต์ อธิมนันทะ (2543) ได้อธิบายกระบวนการเปลี่ยนแปลงไว้ว่าการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นจาก

กระบวนการต่างๆ ได้แก่ 1) การขอยืมจากวัฒนธรรมอื่น (Borrow) เป็นการรับเอาแนวคิด วิธีการ วัตถุ เอามาใช้ในสังคมโดยปรับให้เหมาะสมกับสังคมตนเอง 2) การค้นพบ (Discovery) จากเงื่อนไขของความรู้ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม 3) การประดิษฐ์ (Invention) เป็นการนำเทคนิค วิธีการ ที่มีอยู่แล้วในวัฒนธรรมนำมาสร้างและปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรม การประดิษฐ์คิดค้นทางวัฒนธรรมเป็นปัจจัยที่ทำให้วัฒนธรรมเกิดการเปลี่ยนแปลง แต่การเปลี่ยนแปลงที่ไม่สัมพันธ์กันอาจทำให้เกิดความล่าช้าทางวัฒนธรรม (Cultural lag) 4) นวัตกรรมหรือการคิดประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ (Innovation) เป็นการคิด หรือพฤติกรรม ที่เป็นของใหม่ 5) การกระจาย (Diffusion) การที่วัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่ง การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมส่วนมากมาจากการกระจายเผยแพร่วัฒนธรรมเมื่อสังคมมีการติดต่อสื่อสารกัน

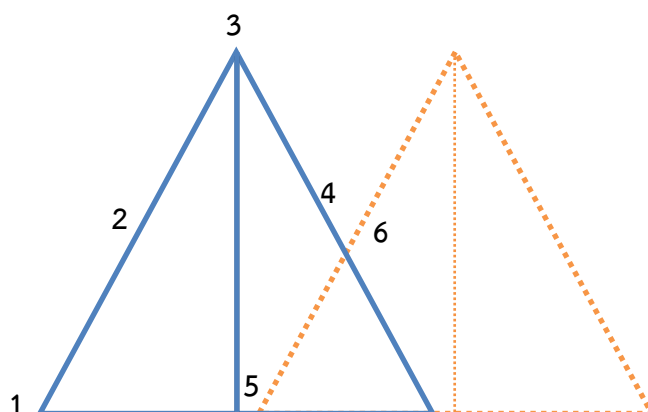
การนำเอาเครื่องดนตรีสากลเข้ามาผสมผสาน นำบทเพลงสากล เข้ามาใช้ในการแสดงหนังตะลุง ซึ่งเป็นการแสดงพื้นบ้าน ตรงกับแนวคิด เรื่องการยืมจากวัฒนธรรมอื่น ซึ่งในครั้งแรกที่นำมาใช้เป็นการคิดค้น นวัตกรรมใหม่ แล้วสังคมเกิดการยอมรับ ชื่นชอบในรูปแบบ กระบวนการ หรือวิธีการใหม่ ๆ ทำให้หนังตะลุงเริ่มเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ตามลำดับขั้นตอน การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของ โครเบอร์ (Kroeber) ตามที่ ผจจจิตต์ อธิคมนันทะ (2543) ได้อธิบายถึงลำดับขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของ โครเบอร์ (Kroeber) ว่ามี 5 ขั้นตอนคือ

1. ขั้นที่มีการคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ขึ้นมาและนำมาใช้ในสังคม
2. ขั้นที่คนในสังคมยอมรับเอาสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ นั้นเข้ามาใช้ในสังคมจนถึงจุดอิ่มตัว
3. ขั้นอิ่มตัวของวัฒนธรรมในสังคมนั้นๆ เป็นระยะที่ความเจริญก้าวหน้าต่าง ๆ ถึงขั้นจุดสุด

ยอด

4. ขั้นที่มีการทำซ้ำแบบเดิมอยู่เป็นปกติ ไม่มีความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ขึ้น
5. เมื่อถึงจุดอิ่มตัวแล้ว ลักษณะวัฒนธรรมเป็นไปตามแบบเดิม จนคนในสังคมเกิดความเบื่อหน่าย จึงคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ขึ้นมาอีก โดยแยกตัวออกจากวัฒนธรรมเดิมและสร้างแบบวัฒนธรรมใหม่ๆ ขึ้น

จากลำดับขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมสามารถนำเสนอด้งภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แสดงขั้นการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมตามแนวความคิดโครเบอร์

เมื่อวัฒนธรรมดำเนินขั้นตอนมาถึงลำดับที่ 3 และไปถึงขั้นที่ 4 ย่อมทำให้เกิดความเบื่อหน่ายทางสังคม จนทำให้มีการประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ เกิดขึ้นมาอีก หรือเริ่มเข้าในลำดับที่ 1 ใหม่ เกิดการ “กลายรูปทางวัฒนธรรม”

ในขั้นตอนแรกที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น มีแนวคิดใหม่ๆ หลักการใหม่ ย่อมเกิดความขัดแย้งทางความคิดเห็น ถ้าสิ่งที่คิดค้นใหม่มีประโยชน์ทางสังคม คนในสังคมยอมรับได้ก็จะขัดแย้งน้อยกว่า ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างวัยในคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่จึงเกิดขึ้นได้ง่าย

หนังตะลุงเช่นเดียวกัน ในลำดับขั้นตอนที่ 1 เป็นการสร้างสรรค์ใหม่ ๆ แล้วนำมาใช้ในสังคม ซึ่งขั้นตอนนี้ เกิดขึ้นเมื่อมีหนังตะลุงเข้ามาในประเทศไทยครั้งแรก หรือมีคนนำมาเล่นในครั้งแรก จนคนในสังคมยอมรับ ดนตรีหนังตะลุงซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของหนังตะลุงก็ถูกยอมรับไปด้วย เช่นเดียวกัน ตามลำดับขั้นตอนที่ 2 ในขั้นตอนที่ 3 เมื่อดนตรีหนังตะลุงพัฒนามาจุดสูงสุด เป็นยุครุ่งเรืองของดนตรีหนังตะลุง ขั้นตอนที่ 4 ดนตรีหนังตะลุงเริ่มลดบทบาทลง ความนิยมทั้งหนังตะลุงและดนตรีหนังตะลุงลดน้อยลงทำให้เริ่มเข้าสู่ยุคซบเซา นักดนตรีหนังตะลุงและนายหนังตะลุงเริ่มหาทิศทางใหม่ในการนำเสนอ มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของการนำเสนอหนังตะลุง ปรับเปลี่ยนรูปแบบของดนตรี มิได้โดยการนำดนตรีสากลเข้ามาใช้ในหนังตะลุง ซึ่งในระยะแรก ๆ ที่นำมาใช้ถูกมองว่า เป็นนวัตกรรมใหม่ของดนตรีหนังตะลุง เช่น “หนังพร้อมน้อย ตะลุงสากล” ตามทฤษฎีของ โครเบอร์ แล้วอยู่ในลำดับที่ 5 ซึ่งในยุคปัจจุบัน อยู่ระหว่างการพัฒนาจากลำดับที่ 5 ไปลำดับที่ 6 ซึ่งเป็นลำดับขั้นเดียวกับ 2 โดยรูปแบบถูกเปลี่ยนไปเป็นแบบใหม่

ในอนาคตดนตรีหนังตะลุง อาจจะถูกเปลี่ยนไปตามยุคสมัยตามลำดับขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของ โครเบอร์ ปัจจุบันดนตรีหนังตะลุงกำลังหาจุดที่เหมาะสมของความต้องการทางสังคมและชุมชนสังคมรุ่นใหม่ ขณะที่ถูกยึดด้วยรูปแบบดั้งเดิมของนักดนตรีและสังคมรุ่นเก่าเพื่อให้นักดนตรีรุ่นเก่ายังอยู่ได้ วัฒนธรรมไม่อยู่คงที่ ต้องมีการเปลี่ยนแปลงเสมอ ถ้าไม่มีการเปลี่ยนแปลงเลยก็ไม่มีการพัฒนาสิ่งใหม่ๆ ไม่มีการสร้างสรรค์สิ่งใหม่เกิดขึ้น และถ้าไม่มีการ

เปลี่ยนแปลงนานเกินไป สิ่งนั้นจะเกิดการรัดตัวแข็งกระด้างเข้าไม่ได้กับสังคมที่เปลี่ยนไปและสลายตัวไปในที่สุด หลักในการเปลี่ยนแปลงคือต้องมีการเคลื่อนไหวอยู่เสมอ ขณะที่ต้องมีเสถียรภาพและรักษาบุคลิกลักษณะของวัฒนธรรมนั้นๆ ไว้ด้วย วัฒนธรรมจะหมุนและเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ โดยเคลื่อนที่ไปข้างหน้า ไม่บรรจบจุดเดิม ยิ่งถ้าเกิดแรงต้านมาก ๆ จะเกิดแรงผลักดันกลับไปเช่นเดียวกับเกลียวสปริง

2. องค์ประกอบทางดนตรีที่เปลี่ยนไปกับการแสดงหนังตะลุงสมัยใหม่

จากผลการวิจัยพบว่าดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงหนังตะลุง โดยเฉพาะเพลงโหมโรง เกือบทุกคณะใช้เพลง พัดชา เป็นเพลงโหมโรงเหมือนกันหมด การกำหนดดังกล่าว ถูกกำหนดโดยกฎเกณฑ์ที่เกิดขึ้นจากการประกวดโนราห์ โดยครูควน ทวนยก เพลงพัดชาที่นำมาใช้มีสำนวนเพลงคล้ายเพลงพัดชาของทางภาคกลาง แต่ความเร็วช้าจังหวะไม่เหมือนกัน (ควน ทวนยก, เพลงโหมโรงหนังตะลุง, 2560)

เพลงที่ใช้ประกอบในช่วงพิธีการ เช่น การโหมโรง ออกพระอิศวร ออกฤาษี หลายคณะใช้เพลงไทยเดิม แต่ทำนองเพลงบางเพลงถูกดัดแปลงทำนองออกไปบ้าง อาจจะไม่เหมือนเพลงที่ใช้สำหรับดนตรีไทยภาคกลาง การดำเนินทำนองส่วนมากใช้ “เพลงปี่” ในสมัยก่อน การโหมโรง มีการใช้ “เพลงทับ” มาก่อนแล้วจึงเปลี่ยนมาใช้ “เพลงปี่” ในยุคปัจจุบัน (ภัทราวดี ภูขภูมิรัมย์, 2554) เพลงที่ใช้สำหรับดำเนินเรื่องบทพากย์เจรจามีการผสมผสานเพลงลูกทุ่งหรือเพลงสมัยนิยม ในปัจจุบันนอกจากนี้ยังมีเพลงพื้นบ้านภาคใต้คือเพลงตารักปัส

พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงด้านเครื่องดนตรีและบทเพลงของหนังตะลุง สมัยก่อนที่การสื่อสารยังไม่ทันสมัย ใช้การเดินทาง โดยรถยนต์ รถไฟ หรือทางเรือ ก็ได้รับอิทธิพลมาจากภาคกลาง โดยครูควน ทวนยก สันนิษฐานว่า ปี่ที่ใช้ในวงดนตรีประกอบการแสดง น่าจะมาจากปี่ภาคกลาง นอกจากนี้ยังมีเครื่องดนตรีอื่น ๆ เข้ามาด้วยเช่น ซอด้วง ซออู้และขลุ่ย เข้ามาใช้ในวงดนตรีหนังตะลุงด้วย

การใช้เครื่องดนตรี มีการนำเครื่องดนตรีสากลเข้ามาผสมผสานในการบรรเลง เช่นเดียวกับงานวิจัยของ นพปฎล ขุนสีแก้ว (2556) ได้วิจัยเรื่อง พัฒนาการเครื่องดนตรีสากลของหนังตะลุงคณะลำตวน ศ. อิ่มเท่ง มีการนำเครื่องดนตรีสากลเข้ามาแทรกเสริมในบริบทต่าง ๆ ในการแสดงหนังตะลุง โดยมีแนวคิดเพื่อเพิ่มความสุขสนุกสนานให้กับผู้ชม

ดนตรีสากลทำหน้าที่เสริมในด้านความสนุกสนานในตัวดนตรี ในบทเพลงลูกทุ่ง เพลงสมัยนิยม โดยใช้บทเพลงที่ผู้ชมมีความคุ้นเคย เพลงดังตามยุคสมัย แต่การผสมผสานระหว่างดนตรีสากลกับเครื่องดนตรีพื้นบ้านในการแสดงหนังตะลุง โดยที่นักดนตรีสากลไม่เข้าใจวิธีการเชิด การแสดงของตัวต่าง ๆ ของหนังตะลุงเช่น การเข้าโรงหรือออกจากโรง นักดนตรีไม่สามารถดัดบทเพลงลง หรือต้องรอห้องเพลงในแต่ละห้องจึงจะส่งจังหวะได้ มีผลทำให้วิธีการเชิดหนังตะลุงถูกเปลี่ยนรูปแบบออกไป

องค์ประกอบทางดนตรีที่เปลี่ยนไปในยุคปัจจุบันได้แก่ บทเพลงจากเพลงไทยเดิมมีการนำเพลงลูกทุ่งและเพลงสมัยนิยมมาใช้ นำเพลงพื้นบ้านเข้ามา เปลี่ยนแปลงและเพิ่มเติมเครื่องดนตรีแบบดนตรีเครื่องห้า มีการผสมผสานเครื่องดนตรีสากลเข้ามา และยังมีดนตรีประเภทคอมพิวเตอร์เข้ามาใช้อีก ทำให้เห็นพัฒนาการที่เพิ่มขึ้นไปเรื่อย ๆ

การแสดงหนังตะลุงเป็นวัฒนธรรมพื้นถิ่นที่ควรอนุรักษ์ ขณะเดียวกัน ไม่สามารถต่อต้านการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงจากสังคม จึงควรแยกระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนา สิ่งที่เป็นอดีตควรจัดเก็บและอนุรักษ์เพื่อศึกษาถึงรากเหง้าของการแสดง การพัฒนาเพื่อให้คนดนตรีลูกคู่กับนายหนังและผู้ชมสามารถมีกิจกรรมร่วมกันได้ การสร้างสรรค์เพื่อหารูปแบบใหม่ วิธีการใหม่ และเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับหนังตะลุง

ข้อเสนอแนะ

จากผลวิจัยผู้วิจัยขอเสนอแนะในการอนุรักษ์และพัฒนาด้านดนตรีหนังตะลุง เพื่อสร้างความยั่งยืนของการอยู่รอด ของดนตรีหนังตะลุงในยุคปัจจุบัน โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. การนำผลไปใช้ในการอนุรักษ์และพัฒนาดนตรีหนังตะลุง โดยการใช้แนวคิด “ CARE ” ดังนี้

Co operate เป็นการประสานความร่วมมือระหว่างลูกคู่หนังตะลุง จัดชุมชน จัดตั้งเครือข่ายลูกคู่หนังตะลุง ในแต่ละพื้นที่ ทั้งดนตรีพื้นบ้านและดนตรีสากล เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยน ร่วมกัน การหยิบยืมนักดนตรีหรือลูกคู่ในแต่ละวง การทำงานร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนความรู้ด้านดนตรี การกำหนดเกณฑ์เรื่องการรับงานและมีอำนาจในการต่อรองเรื่องราคาในการรับงาน

Competition การประกวดเป็นแนวทางหนึ่งในการอนุรักษ์และพัฒนา เมื่อผู้แข่งขันต้องการแข่งขันจะต้องค้นคว้าข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาสำหรับการแข่งขัน นอกจากนั้นการกำหนดกฎเกณฑ์บางอย่างทำให้ผู้แข่งขันต้องทำตามกติกา จากงานวิจัยมีการกำหนดการแข่งขันต้องใช้เพลงพัฒนาเป็นเพลงใหม่โรง ส่งผลให้ลูกคู่หนังตะลุงที่จะเข้าแข่งขันจำเป็นต้องเล่นเพลงพัฒนาได้เหมือนกันหมด

Attitude สร้างทัศนคติของผู้ชม ผู้รับงาน ให้มีทั้งสองรูปแบบ ให้มีสุนทรียะ ของรูปแบบดั้งเดิม ความสนุกสนานในรูปแบบใหม่

Research วิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ต่าง ๆ ศึกษาการสอนหนังตะลุงและดนตรีหนังตะลุงตามทฤษฎีพื้นบ้าน

Record การจัดเก็บเสียง จัดเก็บข้อมูลภาพเคลื่อนไหวการแสดงหนังตะลุงและดนตรีหนังตะลุง

Education จัดการศึกษาในระบบ เช่น เปิดสอนด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้าน การศึกษานอกระบบโดยการจัดการบริการวิชาการ การอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพนักดนตรีพื้นบ้าน การจัดอบรมวิธีการบันทึกโน้ตเพลงไทยพื้นบ้าน พัฒนาการเรียนรู้หนังสือให้แก่นักดนตรีสากลและดนตรีพื้นบ้านด้วยกัน ไม่ควรแยกส่วนในการพัฒนา การจัดอบรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนายหนังตะลุงกับลูกคู่ ทั้งที่เป็นดนตรีพื้นบ้านและดนตรีสากล

2. ผลที่ได้จากองค์ประกอบดนตรีและลักษณะทางดนตรีหนังตะลุง นำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา นักดนตรีหนังตะลุงโดยเฉพาะนักดนตรีสากลที่เข้ามาบรรเลงร่วมกับนักดนตรีพื้นบ้าน ต้องมีความเข้าใจในบทเพลงที่บรรเลง การใช้เครื่องดนตรีประกอบการแสดงหนังตะลุง และการปรับตั้งระบบเสียงระหว่างดนตรีสากลกับดนตรีพื้นบ้านให้สามารถบรรเลงได้อย่างกลมกลืน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาถึงองค์ความรู้ด้านดนตรีและการถ่ายทอดตามรูปแบบดั้งเดิมของครูดนตรีหนังตะลุง ยังมีความสำคัญที่ควรศึกษาเพิ่มเติมโดยศึกษาจากครูเช่น ครูประพันธ์ ไผ่แสง ครูตวน อารมฤทธิ์ ครูประเสริฐ รักษ์วงศ์

2. ศึกษาวิเคราะห์เพลงปี่โหมโรงหนังตะลุง เพื่อจัดทำเป็นองค์ความรู้ด้านดนตรีและจัดเนื้อหาสำหรับการสอน

3. ศึกษาวิเคราะห์เพลงทับโหมโรงหนังตะลุง จัดทำเป็นองค์ความรู้ด้านดนตรีและจัดเนื้อหาสำหรับสอน

กิตติกรรมประกาศ

ขอบคุณผู้ให้ข้อมูล ครูตวน ทวนยก ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีพื้นบ้าน) ปี พ.ศ. 2553 ประพันธ์ ไผ่แสง ครูภูมิปัญญาไทยด้านศิลปกรรม (ดนตรีพื้นบ้าน) อำนาจ นุ่นเอียด ศิลปินดีเด่น จากมหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี นายตวน อารมณฤทธิ์ หรือ “หนังลำตวน ศ.อิมเท่ง” ครูประเสริฐ รักษ์วงศ์ และศิลปินผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน

ขอขอบคุณ ผู้อุดหนุนงบประมาณสำหรับการวิจัยโดยงานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนโครงการวิจัย งบประมาณเงินแผ่นดิน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 จากมหาวิทยาลัยทักษิณ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยและเก็บข้อมูลในช่วงปี พ.ศ. 2558 – พ.ศ. 2560

เอกสารอ้างอิง

Myers, H. (1992). The Norton Grove Handbook in Music Ethnomusicology and introduction. New York: W.W.Norton & Company, Inc.

- ควน ทวนยก. (20 สิงหาคม 2560). เครื่องดนตรีที่ใช้สำหรับดนตรีหนังตะลุง. (สุรสิทธิ์ ศรีสมุทร, ผู้สัมภาษณ์) สัมภาษณ์ส่วนบุคคล. มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, สงขลา.
- ควน ทวนยก. (15 สิงหาคม 2560). เพลงไหมโรงหนังตะลุง. (มณี ศรีสมุทร, ผู้สัมภาษณ์) สัมภาษณ์ส่วนบุคคล. ศูนย์วัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, สงขลา.
- ทัศนีย์ ทองสว่าง. (2549). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- นพปฎล ขุนสีแก้ว. (2556). *พัฒนาการเครื่องดนตรีสากลหนังตะลุง คณะลำดวน ศ.อิมแห่ง อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ปรินซ์นิพนธ์ ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยามหาวิทยาลัย.
- ประพันธ์ ไผ่แสง. (20 กันยายน 2558). การปรับตั้งระบบเสียงปี่. (สุรสิทธิ์ ศรีสมุทร, ผู้สัมภาษณ์) สนทนากลุ่ม. วัดคลองแห, หาดใหญ่.
- ปวีศ ประวัติ. (20 กันยายน 2558). การปรับตั้งระบบเสียงปี่. (สุรสิทธิ์ ศรีสมุทร, ผู้สัมภาษณ์) สนทนากลุ่ม. วัดคลองแห, หาดใหญ่.
- ผจงจิตต์ อธิคมนันท์. (2543). *การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยคำแหง.
- ภัทรวดี ภูษาภิรมย์. (2554). *วัฒนธรรมบันเทิงภาคใต้*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (ม.ป.ป.). *องค์ความรู้ทางวัฒนธรรม*. เรียกใช้เมื่อ 20 พฤษภาคม 2561 จาก สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง: https://www.m-culture.go.th/phatthalung/ewt_dl_link.php?nid=572
- สุพัตรา สุภาพ. (2545). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2541). *วัฒนธรรม ศาสนาและชาติพันธุ์* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การศึกษาทัศนคติของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ข้าวแต๋น เพื่อพัฒนาต้นแบบบรรจุภัณฑ์ ของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวแต๋นอำพัน

อนรรักษ์ อาติตย์กาวิน(Anurak Artitkawin)* สรัญญา บัลลังก์(Saranya Banlang)
ปิยะ วัฒนพาณิชย์(Piya Wattapanich) ประทาน แก้วกำพล(Prathan Keawkamphon)
สรวิตร ทิพย์มงคลกุล(Sorawat thipmongkorkoon) นาทยา นาขยัน(Nattaya Nakayun)
สาขาวิชาการจัดการธุรกิจค้าปลีก คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

*Corresponding author. E-mail: teelek305@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อศึกษาทัศนคติของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์ข้าวแต๋นและบรรจุภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวแต๋นอำพัน และเพื่อพัฒนาต้นแบบบรรจุภัณฑ์ข้าวแต๋นที่เหมาะสมแก่สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวแต๋นอำพันให้ดีขึ้น เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือการวิจัยคือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยการประชุมกลุ่มย่อยสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวแต๋นอำพันเกี่ยวกับทัศนคติต่อผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์โดยรวม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับทัศนคติต่อผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 ซึ่งเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านประโยชน์หลักอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.59 รองลงมา คือ ด้านผลิตภัณฑ์ที่คาดหวัง, ด้านศักยภาพของสินค้า และเหตุผลด้านรูปลักษณ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 4.07 และ 3.52 ตามลำดับ และผลจากการพัฒนาต้นแบบบรรจุภัณฑ์ร่วมกัน พบว่าควรผสมผสานระหว่างสีเขียวอ่อนและสีเขียวเข้ม เพื่อให้เด่นชัดในการจัดแสดงสินค้า รวมถึงให้ง่ายต่อการมองเห็น นอกจากนี้ให้มีรูปแต่งโมเพื่อแสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ของข้าวแต๋นน้ำแดงโมของกลุ่ม โดยต้องมีภาษาอังกฤษและภาษาจีนเพื่อใช้สำหรับขายให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ และจะใช้คำว่า “แม่ทองศรี” ให้เป็นตัวอักษรขนาดใหญ่ที่เด่นชัดเพื่อแสดงให้เห็นถึงแบรนด์และชื่อยี่ห้อของผู้ผลิต พร้อมเพิ่มเติมคำว่า หอม กรอบ อร่อยในมุมด้านหน้า เพื่อแสดงถึงคุณภาพของสินค้า

คำสำคัญ: ทัศนคติของผู้บริโภค, การพัฒนาบรรจุภัณฑ์, การสร้างโอกาสเพื่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน

Abstract

The objectives of this study were to study the attitude of consumers towards the products of crispy rice cakes and packaging of Ampan Crispy Rice Cakes Community Enterprise Group and to develop the appropriate rice packaging prototype for the members of Ampan Crispy Rice Cakes Community Enterprise Group. It was an applied research combined with quantitative research and qualitative research. The study consisted of questionnaires from buyers of crispy rice cakes, In-depth interview, and small group meetings. In conclusion, the respondents' opinions about attitudes towards the product and the packaging in general were at the high level. The results showed that the respondents' opinions over all were at the high level with the mean of 4.10. When consider each aspect it was found that the highest average was 4.59 in the main benefit, followed by the expected product, the potential of the product and the reason for appearance with the mean values of 4.53, 4.07 and 3.52, respectively. In addition, the results from developing packaging prototype together the conclusion is that the light green and dark green should be combined to be featured in the exhibition including it is easy seeing. Moreover, the watermelon should be represented the identity of crispy rice cakes watermelon group. There must be English and Chinese language for sale to foreign tourists and the words "Mae Thong Sri" will be used in large letters to show the brand and brand name of the manufacturer. Besides, it should put more delicious aroma in the front corner to demonstrate the quality of the product.

Keywords: Consumer Attitude, Packaging Development, Opportunity Creation for Competitive advantage.

บทนำ

ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน โดยสร้างความเข้มแข็งให้กับผู้ประกอบการ โดยเฉพาะผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม อีกทั้งการผลักดันให้มีบทบาทในการร่วมขับเคลื่อนและพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็งและแข่งขันได้ และการพัฒนางานศิลปหัตถกรรมและผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อการสร้างเอกลักษณ์และการผลิตสินค้าในท้องถิ่นบนฐานการเพิ่มผลิตภาพในการผลิตและยกระดับการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยแนวคิดและวิธีการต่างๆ รวมถึงนโยบายรัฐบาลที่ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานและการพัฒนาโครงการสร้างของ

ระบบเศรษฐกิจในระดับฐานรากอันนำไปสู่การพัฒนาระบบเศรษฐกิจแบบองค์รวมโดยเน้นให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งเป็นฐานอันนำไปสู่การพัฒนาระบบเศรษฐกิจในระดับมหภาคภายใต้การพัฒนาสถาบันเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชนให้เป็นกลไกสนับสนุนการพึ่งพาตนเองของชุมชน (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12, 2560)

ซึ่งในการพัฒนาองค์รวมเชิงนโยบายของหน่วยงานภาครัฐบนพื้นฐานของเศรษฐกิจจุลภาคผ่านโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ นั้น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เป็นองค์กรภาคเศรษฐกิจหนึ่งที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานปกครองทั้งในระดับต่างๆ เพื่อให้ชุมชนมีการรวมตัวกันในการดำเนินกิจกรรมเชิงธุรกิจและจดทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างโอกาสและความสามารถในการพัฒนาและความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน โดยที่ผ่านมาจะพบว่าการจดทะเบียนของกลุ่มอาชีพในพื้นที่ต่างๆ ทั้งประเทศเข้าสู่ระบบวิสาหกิจชุมชน/เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (สำนักนโยบายและแผน, 2560) ซึ่งจังหวัดลำปางถือเป็นส่วนหนึ่งของของพื้นที่สำหรับการดำเนินกิจกรรมและแผนจากนโยบายดังกล่าว

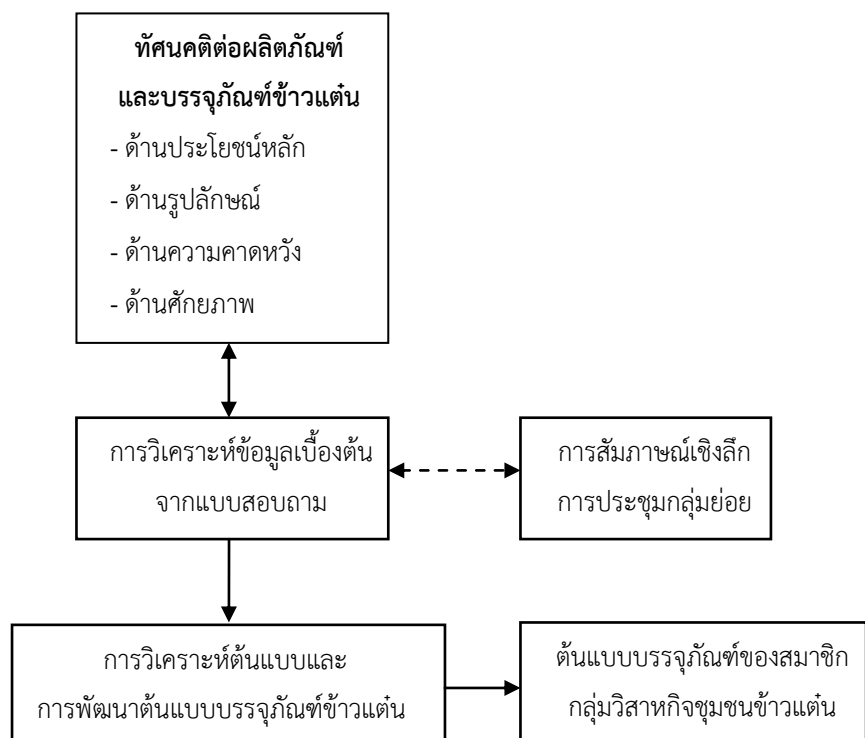
และจากการเข้าสำรวจความต้องการถึงกลุ่มสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวแต่นอำพัน อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง คณะผู้วิจัยได้รับข้อมูลความต้องการพื้นฐานจากการประชุมกลุ่มสมาชิกอยู่ 2 เรื่อง คือเรื่องแรกเป็นความต้องการของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์ข้าวแต่นและบรรจุภัณฑ์ของกลุ่ม เนื่องจากกลุ่มอาชีพมีความสามารถทางการผลิต แต่ไม่ทราบถึงความคิดเห็นของผู้ซื้อที่มาซื้อสินค้าข้าวแต่นจากสมาชิกกลุ่ม ส่วนเรื่องที่ 2 คือจากการที่สมาชิกกลุ่มต้องการพัฒนาภาพลักษณ์ของข้าวแต่นในโรงงานให้เป็นที่รู้จักผ่านบรรจุภัณฑ์ใหม่ เพื่อให้เกิดโอกาสทางการแข่งขันที่มากขึ้นภายใต้การแข่งขันที่รุนแรงในปัจจุบัน ดังนั้นการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษาถึงทัศนคติของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวแต่นอำพัน อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง พร้อมทั้งศึกษาวิเคราะห์ต้นแบบบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมให้กับสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวแต่นอำพัน อันจะส่งผลดีต่อกลุ่มวิสาหกิจดังกล่าว และยังเป็นการสร้างโอกาสทางการแข่งขันที่ดีขึ้นให้กับสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวแต่นอำพัน ต่อไปได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์ข้าวแต่นและบรรจุภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวแต่นอำพัน
2. เพื่อพัฒนาต้นแบบบรรจุภัณฑ์ข้าวแต่นที่เหมาะสมแก่สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวแต่นอำพัน

กรอบกระบวนการวิจัย

เนื่องจากงานวิจัยเรื่องนี้มีการศึกษาแบ่งเป็น 2 ส่วนตามความต้องการจำเป็นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวแต่นำพัน ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงได้กำหนดกรอบแนวคิดออกเป็น 2 ส่วน คือส่วนแรกเป็นศึกษาถึงทัศนคติของลูกค้าที่มีต่อผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ โดยใช้แนวคิดการแบ่งส่วนทางการตลาด, หลักการศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคกับการประเมินทางเลือก รวมถึงแนวคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ในสายตาของผู้บริโภค ทั้งนี้เพื่อที่จะนำข้อมูลที่ได้ไปทำการวิเคราะห์และออกแบบต้นแบบของบรรจุภัณฑ์ให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย และส่วนที่สอง คือการพัฒนาต้นแบบบรรจุภัณฑ์ข้าวแต่นำของสมาชิกกลุ่มที่เหมาะสม อันประกอบไปด้วยการศึกษากลยุทธ์ของการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน แนวคิดเรื่องแรงจูงใจทางการกระตุ้นด้วยเหตุผลและอารมณ์ ทฤษฎีการรับรู้ของผู้บริโภค รวมถึงทฤษฎีทางการตลาดด้านการกำหนดกลุ่มเป้าหมายของบรรจุภัณฑ์ การออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์และสิ่งห่อหุ้ม จนเกิดเป็นต้นแบบของบรรจุภัณฑ์ตามความต้องการ เป็นที่พึงพอใจของลูกค้าและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวแต่นำพัน ซึ่งจะสามารถทำให้เกิดความจดจำภาพลักษณ์ของสินค้าของกลุ่ม แสดงดังภาพกรอบกระบวนการวิจัย ได้ดังนี้

ภาพ 1 แสดงกรอบกระบวนการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย เพื่อให้แผนงานวิจัยสมบูรณ์แบบ คณะผู้วิจัยได้กำหนดเป้าหมายของการดำเนินโครงการ โดยมีรายละเอียดขอบเขตของโครงการวิจัย โดยมี**ขอบเขตพื้นที่** คือ หมู่ 2 ตำบลบ้านเป้า อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง **กลุ่มตัวอย่าง**จากการวิจัยในครั้งนี้ซึ่งเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ที่ต้องการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกผู้ประกอบการผลิตข้าวแต๋น ของชุมชน ที่ยินดีให้ข้อมูลอย่างเปิดเผย ตรงไปตรงมา คณะผู้วิจัยจึงเลือกใช้กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวแต๋นอำพัน และลูกค้าที่มีประสบการณ์เคยซื้อข้าวแต๋นของกลุ่มดังกล่าว **สำหรับด้านเนื้อหาและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจะประกอบไปด้วย** ทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภค ทฤษฎีหลักการตลาด แนวความคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ และทฤษฎีการออกแบบบรรจุภัณฑ์ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนด**ขอบเขตระยะเวลา**ในการดำเนินงานคือ 3 เดือน ในระหว่างวันที่ 1 มีนาคม 2561 ถึง 31 พฤษภาคม 2561

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือผู้บริโภคที่มีประสบการณ์เคยซื้อผลิตภัณฑ์ข้าวแต๋น, ผู้ผลิตและจัดจำหน่ายข้าวแต๋น ซึ่งไม่สามารถทราบจำนวนที่แน่นอน จึงกำหนดค่าใช้สูตรของ W.G.cochran (อ้างอิง กัลยา วาณิชย์บัญชา, 2544)

$$n = \frac{P(1-P)Z^2}{d^2}$$

เมื่อ n คือ จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ

P คือ สัดส่วนของประชากรที่ผู้วิจัยต้องการสุ่ม (โดยทั่วไปนิยมใช้สัดส่วน 30%

หรือ 0.30)

Z คือ ระดับความมั่นใจที่กำหนด หรือระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 เท่ากับ 1.96 (ความเชื่อมั่น 95%) $\gg Z = 1.96$

d คือ สัดส่วนความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นได้ โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่น 95% สัดส่วนความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.05

แทนค่าสูตรแล้วจะได้ผลดังนี้

$$\begin{aligned} n &= \frac{0.5(0.5) 1.96^2}{0.05^2} \\ &= 384.16 \text{ ตัวอย่าง} \end{aligned}$$

โดยจะทำการแจกแบบสอบถามให้มากกว่าค่าที่คำนวณได้ คือจำนวน 400 ชุดเพื่อสำรองไว้สำหรับชุดที่ไม่สมบูรณ์ และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยกลุ่มตัวอย่างที่ทำการวิจัยในครั้งนี้ คือ ผู้บริโภคที่เคยซื้อผลิตภัณฑ์ข้าวแต๋นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวแต๋นอำพัน สำหรับการเก็บข้อมูล

เชิงคุณภาพ จะเลือกใช้วิธีการสัมภาษณ์ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวแต่นำพัน รวมถึงสมาชิกในเครือข่ายของกลุ่ม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย/รวบรวมข้อมูล ใช้แบบสอบถามสำหรับการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการเลือกผู้ตอบแบบสอบถามคือผู้บริโภครายย่อยที่เคยซื้อผลิตภัณฑ์ข้าวแต่นำพันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวแต่นำพัน และสำหรับการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้เครื่องมือคือแบบสัมภาษณ์ โดยนำข้อมูลพื้นฐานที่สรุปได้จากแบบสอบถามมาประยุกต์เป็นข้อถาม เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกถึงแนวทางการพัฒนาต้นแบบบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวแต่นำพัน รวมถึงสมาชิกในเครือข่ายของกลุ่ม สำหรับวิธีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ใช้การตรวจสอบข้อมูลทั้งหมดโดยวิธี Triangulation Method ประกอบไปด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบจำนวน 2 คน, ผู้ให้ข้อมูลหลักจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 3 คน และจึงทำการเปรียบเทียบข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์แล้วมาตรวจให้คะแนนเป็นรายข้อตามเกณฑ์ที่กำหนด หลังจากนั้นนำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์โดยวิธีการทางสถิติวิเคราะห์ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อนำเสนอข้อมูลและสรุปผลการวิจัย ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อระดมความคิด และทำการตรวจสอบ แล้วจึงนำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาผนวกกับแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางการบริหารจัดการทางของกลุ่ม และออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมสำหรับสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวแต่นำพันต่อไป

ผลการวิจัย

จำแนกการนำเสนอออกเป็น 2 ตอน ตามวัตถุประสงค์งานวิจัย ได้แก่

ตอนที่ 1 เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์ข้าวแต่นำพันและบรรจุภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวแต่นำพัน ประกอบด้วยผลการวิเคราะห์ 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และลักษณะของการซื้อ ของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 392 คน แสดงดังนี้

1. เพศ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 224 คน คิดเป็นร้อยละ 57.14 และเพศชาย จำนวน 168 คน คิดเป็นร้อยละ 42.8 ตามลำดับ

2. อายุ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีอายุ 31-40 ปี จำนวน 168 คน คิดเป็นร้อยละ 42.86 รองลงมาคืออายุต่ำกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี จำนวน 136 คน คิดเป็นร้อยละ 34.69, อายุ 41 - 50 ปี จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 16.58 และอายุ 51 - 60 ปี จำนวน 23 คน คิดเป็น

ร้อยละ 5.87 ตามลำดับ

3. สถานภาพสมรส พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส/อยู่ด้วยกัน จำนวน 198 คน คิดเป็นร้อยละ 50.51 รองลงมาคือ สถานภาพโสด จำนวน 173 คน คิดเป็น ร้อยละ 44.13 และหม้าย/หย่าร้าง/แยกกันอยู่ จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 5.36 ตามลำดับ

4. ระดับการศึกษาสูงสุด พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษา ระดับปริญญาตรี จำนวน 243 คิดเป็นร้อยละ 61.99 รองลงมาคือ การศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 118 คน คิดเป็นร้อยละ 30.10 และระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 7.91 ตามลำดับ

5. อาชีพ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีธุรกิจส่วนตัว/อาชีพอิสระ/เข้าหุ้นทำธุรกิจ จำนวน 115 คน คิดเป็นร้อยละ 29.34 รองลงมาคือ พนักงานบริษัทเอกชน จำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 26.27, เป็นนักเรียน/ นิสิต/ นักศึกษา จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 23.47, รับราชการ /พนักงาน รัฐวิสาหกิจ / พนักงานราชการ จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 16.58, และ อาชีพอื่นๆ หรือว่างงาน จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 4.34 ตามลำดับ

6. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท จำนวน 187 คน คิดเป็นร้อยละ 47.70 รองลงมาคือ ระหว่าง 10,001-20,000 บาท จำนวน 131 คน คิดเป็นร้อยละ 33.42, ระหว่าง 20,001 - 30,000 บาท จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 10.97 และมากกว่า 30,001 บาทขึ้นไป จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 7.91 ตามลำดับ

7. ลักษณะของการซื้อ พบว่าซื้อเพื่อนำไปเป็นของฝาก/ของที่ระลึก มีจำนวนมากที่สุดคือ 227 คน คิดเป็นร้อยละ 57.91 และซื้อเพื่อบริโภค/ทานเอง มีจำนวน 165 คน คิดเป็นร้อยละ 42.09

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ทัศนคติในด้านผลิตภัณฑ์ข้าวแต่นและบรรจุภัณฑ์ข้าวแต่นของ
ผู้ตอบแบบสอบถาม แสดงข้อมูลดังนี้

ผลการวิเคราะห์ทัศนคติต่อผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์โดยรวม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีทัศนคติต่อผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 ซึ่งเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านประโยชน์หลัก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.59 รองลงมา คือ ด้านผลิตภัณฑ์ที่คาดหวัง, ด้านศักยภาพของสินค้า และเหตุผลด้านรูปลักษณ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 4.07 และ 3.52 ตามลำดับ

ด้านประโยชน์หลัก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีทัศนคติอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ซื้อเพราะความอร่อย รับประทานง่าย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.71 รองลงมาคือ ซื้อเพราะมีคุณค่าทางโภชนาการสูงกว่าขนมทั่วไปมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46

ด้านรูปลักษณ์ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีทัศนคติอยู่ในระดับมาก คือ ที่ซื้อเพราะมีความโดดเด่น ต่างจากสินค้าข้าวแต๋นทั่วไป มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.55 รองลงมาคือ เลือกซื้อเพราะดูโดยรวมมีความสะอาด ไม่มีสิ่งปนเปื้อน และมีขนาดบรรจุและรูปร่างของผลิตภัณฑ์ข้าวแต๋นที่หลากหลาย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.54 และ 3.48 ตามลำดับ

ด้านผลิตภัณฑ์ที่คาดหวังเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีทัศนคติอยู่ในระดับมากที่สุด คือ จะช่วยบ่งบอกถึงการมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อสังคม เช่น การสร้างงาน สร้างอาชีพให้ชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 รองลงมาคือ สามารถใช้เป็นสื่อในการรณรงค์เสริมอนุรักษ์และความตระหนักในวิถีชุมชนได้ มีทัศนคติอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47

ด้านศักยภาพของสินค้า เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีทัศนคติอยู่ในระดับมากที่สุดคือ เชื่อมั่นว่าข้าวแต๋นของกลุ่ม จะช่วยลดปริมาณขยะมูลฝอยเพราะเป็นผลิตภัณฑ์ที่มาจากการเกษตร จึงย่อยสลายได้ง่าย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 รองลงมาคือ ข้าวแต๋นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวแต๋นอำพัน จะมีการปนเปื้อนสารเคมีที่มีอันตรายต่อชีวิต น้อยกว่าผู้ประกอบการรายอื่น และเข้าใจว่าผลิตภัณฑ์ข้าวแต๋นของกลุ่มส่วนใหญ่ไม่เป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อม มีทัศนคติอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 และ 3.72 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาต้นแบบบรรจุภัณฑ์ข้าวแต๋นที่เหมาะสมแก่สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวแต๋นอำพัน

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณในส่วนแรก พบว่าเหตุผลด้านรูปลักษณ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.52 ซึ่งเป็นข้อมูลที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้คุณค่าน้อยที่สุด และเมื่อ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีแรงจูงใจด้าน อารมณ์อยู่ในระดับน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับทุกข้อคือ กลุ่มมีการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่สวยงาม มีค่าเฉลี่ย 3.11

โดยคณะวิจัยได้นำข้อมูลเบื้องต้นที่ได้จากแบบสอบถาม มาทำการประชุมกลุ่มย่อย สัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อระดมความคิดเห็น ได้ข้อสรุปร่วมกันว่าบรรจุภัณฑ์ของกลุ่มยังเป็นที่ยอมรับและใช้ได้ดี แต่จำเป็นต้องมีการพัฒนาต้นแบบของสมาชิกกลุ่ม โดยเฉพาะกับสมาชิกกลุ่มบางรายในเครือข่าย เนื่องจากว่าสมาชิกบางคนยังไม่มีสร้างแบรนด์และชื่อยี่ห้อเป็นของตนเอง ทำให้เสียโอกาสทางการตลาดและสินค้าไม่เป็นที่รู้จัก โดยเฉพาะกับสมาชิก “แม่ทองศรี” ที่ยังไม่มีสร้างแบรนด์และชื่อยี่ห้อใดๆ เป็นเพียงแหล่งผลิตส่งให้กับกลุ่ม ทำให้ขาดโอกาสที่เติบโตทางธุรกิจ มติที่

ประชุม จึงมีความเห็นร่วมกันว่า “แม่ทองศรี” ควรได้รับการพัฒนาต้นแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อให้เกิดการจดจำภาพลักษณ์และชื่อยี่ห้อของสินค้าข้าวแต๋น

โดยผลจากการประชุมกลุ่มย่อยและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่าควรเป็นบรรจุภัณฑ์ที่มีลักษณะที่เรียบง่าย เนื่องจากเป็นสินค้าที่ราคาไม่สูงมาก อีกทั้งจากการสัมภาษณ์ถึงความพร้อมในการลงทุนเพื่อพัฒนาต้นแบบ พบว่าแม่ทองศรี (สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวแต๋นอำพัน) ไม่มีความประสงค์ที่จะทำบรรจุภัณฑ์ในราคาสูง เนื่องจากมีงบประมาณน้อย และมีลูกค้าประจำอยู่ส่วนหนึ่งแล้ว อีกทั้งการผลิตส่วนใหญ่ก็ส่งขายให้กลุ่มในลักษณะค้าส่ง ทำให้ไม่จำเป็นต้องทำบรรจุภัณฑ์ที่ราคาสูง ทำให้ได้ข้อสรุปในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ คือใช้เป็นถุงพลาสติกในลักษณะเดิมเพื่อเป็นการประหยัดต้นทุน แต่ให้ออกแบบสติ๊กเกอร์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เพื่อสร้างความต่างและทำให้ง่ายต่อการขาย ส่วนข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อสร้างภาพลักษณ์ ความแตกต่าง และมูลค่าเพิ่มจากผลการประชุมกลุ่มย่อยพบว่า ผู้ประกอบการ ผู้ซื้อ และนักออกแบบมีความเห็นที่หลากหลาย แต่โดยรวมนั้นจะเน้นรูปร่างบรรจุภัณฑ์ในรูปแบบอย่างง่าย มีความเป็นไทยร่วมสมัย และอาจใช้ลวดลายที่ปรับแต่งมาจากธรรมชาติ เช่นสีน้ำตาลจากเปลือกไม้ สีขาวบริสุทธิ์ สีเขียวของใบไม้ การสื่อสารข้อมูลของการผลิตที่แตกต่าง อาจสอดแทรกภาพ/สัญลักษณ์ของลำปางได้บ้าง รวมถึงอาจให้มีภาพของแตงโม เพื่อแสดงถึงเอกลักษณ์ของสินค้า “ข้าวแต๋นน้ำแตงโม” นอกจากนี้ควรมีการใช้ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน เพื่อเพิ่มกลุ่มเป้าหมายให้มากขึ้น รวมถึงต้องใส่ข้อมูลที่อยู่ที่ชัดเจนด้วยเช่นกัน เพื่อให้ง่ายต่อการติดต่อซื้อขาย และผลจากการพัฒนาต้นแบบและการวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน จึงได้ข้อสรุปว่าควรใช้แบบที่ผสมผสานระหว่างสีเขียวอ่อนและสีเขียวเข้ม เพื่อแสดงถึงความเป็นสินค้าจากธรรมชาติ และควรมีการการจัดเรียงกราฟิกให้เข้ากัน เพื่อให้เด่นชัดในการจัดแสดงสินค้า รวมถึงให้ง่ายต่อการมองเห็น นอกจากนี้ให้ใส่รูปแตงโมเพื่อแสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ของข้าวแต๋นน้ำแตงโมของกลุ่ม แล้วทำการปรับขนาดตัวอักษรให้ชัดยิ่งขึ้น มีภาษาอังกฤษและภาษาจีนเพื่อใช้สำหรับขายให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ และเพิ่มพื้นที่สำหรับติดวันหมดอายุให้ยาวขึ้นอีกนิด จะให้ผู้บริโภคได้เห็นถึงอายุสินค้าก่อนตัดสินใจซื้อ นอกจากนี้จะใช้คำว่า “แม่ทองศรี” ให้เป็นตัวอักษรขนาดใหญ่ที่เด่นชัดเพื่อแสดงให้เห็นถึงแบรนด์และชื่อยี่ห้อของผู้ผลิต พร้อมเพิ่มเติมคำว่าหอม กรอบ อร่อยในมุมด้านหน้า เพื่อแสดงถึงคุณภาพของสินค้า แสดงดังภาพที่ 2

ภาพ 2 ผลการออกแบบและพัฒนาต้นแบบสติ๊กเกอร์บนบรรจุภัณฑ์แม่ทองศรี (สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจ
ชุมชนข้าวแต๋นอำพัน)

สรุปและอภิปรายผล

พื้นฐานสำหรับสนับสนุนแนวความคิด แนวทาง และเป็นพื้นฐานที่คณะผู้วิจัยจะนำมา
ประกอบกัน เพื่อเป็นรากฐานของแนวคิดในการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้มีประสบการณ์ซื้อสินค้าข้าวแต๋น พบว่า ผู้บริโภคที่ตอบ
แบบสอบถามจำนวน 392 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 31-40 ปี มีสถานภาพสมรส/อยู่
ด้วยกัน มีระดับการศึกษาปริญญาตรีเป็นส่วนใหญ่ มีธุรกิจส่วนตัว/อาชีพอิสระ/เข้าหุ้นทำธุรกิจ มี
รายได้เฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า 10,000 บาท และลักษณะของการซื้อพบว่าส่วนใหญ่ซื้อเพื่อนำไปเป็น
ของฝาก/ของที่ระลึก โดยสามารถนำข้อมูลเหล่านี้ไปใช้ในการพัฒนากลยุทธ์ต่างๆ เพื่อให้ตรงตาม
กลุ่มเป้าหมายมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ แนวความคิดของปราณี เอี่ยมลออภักดี (2552:148) อธิบาย
ถึงการแบ่งส่วนตลาดว่าเป็นกระบวนการในการจำแนกตลาดออกเป็นส่วนๆ หรือเป็นกลุ่มๆ โดยอาศัย
ความต้องการของลูกค้าเป็นหลัก โดยทั่วไปนักการตลาดจะดำเนินการเลือกหนึ่งส่วนตลาดหรือหลาย
ส่วนตลาดก็ได้ ขึ้นอยู่กับกลุ่มเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้แล้ว หลังจากนั้นจึงพิจารณาส่วนประสม
การตลาดเพื่อนำมาใช้ในแต่ละส่วนตลาด โดยในที่นี้เป็นการแบ่งส่วนตลาดตามเกณฑ์ประชากรศาสตร์
(Demographic Segmentation) คือการแบ่งส่วนตลาดโดยยึดข้อมูลส่วนบุคคลของผู้บริโภคเป็น
หลัก ได้แก่ แบ่งตามเพศ อายุ รายได้ การศึกษา ฐานะและสถานภาพสมรส เป็นต้น เนื่องจากข้อมูล
ดังกล่าวมีส่วนเกี่ยวข้องกับความต้องการซื้อสินค้าและบริการที่แตกต่างกันตามลักษณะของบุคคล

2. ทศนคติเกี่ยวกับทัศนคติต่อผลิตภัณฑ์ข้าวแต๋นและบรรจุภัณฑ์ข้าวแต๋น ซึ่งโดยรวม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับทัศนคติต่อผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 ซึ่งเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านประโยชน์หลัก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.59 รองลงมา คือ ด้านผลิตภัณฑ์ที่คาดหวัง, ด้านศักยภาพของสินค้า และเหตุผลด้านรูปลักษณ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 4.07 และ 3.52 ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของซูซีย์ สมิทธิกร (2553: 63-85) ที่อธิบายการตระหนักถึงปัญหาหรือความต้องการของผู้บริโภค จะเกิดขึ้นเมื่อผู้บริโภคมองเห็นความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างสภาวะในอุดมคติกับสภาวะในความเป็นจริง จากนั้นผู้บริโภคจะแสวงหาข้อมูลต่างๆ สำหรับการแก้ปัญหา หรือตอบสนองความต้องการนั้นๆ เพื่อพิจารณาหาทางเลือกที่เหมาะสมกับตนเอง และเมื่อได้ประเมินทางเลือกต่างๆ แล้ว ผู้บริโภคจะตัดสินใจเลือกในขั้นสุดท้ายว่า จะซื้อผลิตภัณฑ์ยี่ห้อใด โดยการตัดสินใจเลือกนี้ ผู้บริโภคกระทำโดยการอาศัยข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากการประเมินทางเลือก มีทางเลือกในหลายรูปแบบ และมีการตัดสินใจเลือกที่แตกต่างกัน แม้ว่าอาจจะได้รับข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่เหมือนกันก็ตาม และยังสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันกับแนวคิดของ อนิวัช แก้วจำนง (2553, หน้า123-130) ที่อธิบายเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ในสายตาของผู้บริโภคว่า ผลิตภัณฑ์ คือลักษณะของตัวสินค้า บริการ หรือความคิดที่สามารถสนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจสูงสุดเนื่องจากเป็นปัจจัยแรกที่ลูกค้าพิจารณา ปัจจุบันพบว่าเฉพาะตัวผลิตภัณฑ์อย่างเดียวไม่อาจดึงดูดความสนใจของลูกค้าได้จึงต้องอาศัยการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจ (Product Design) ส่วนกลยุทธ์ที่บริษัทนำมาใช้ร่วม ได้แก่ ตรายี่ห้อ บรรจุภัณฑ์ สีสันทาสวยงาม ขนาดผลิตภัณฑ์ การประกันคุณภาพ และการแลกเปลี่ยนคืน

3. ผลจากการพัฒนาต้นแบบและการวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน พบข้อสรุปว่าควรใช้แบบที่ผสมผสานระหว่างสีเขียวอ่อนและสีเขียวเข้ม เพื่อแสดงถึงความเป็นสินค้าจากธรรมชาติ และควรมีการการจัดเรียงกราฟฟิกให้เข้ากัน เพื่อให้เด่นชัดในการจัดแสดงสินค้า รวมถึงให้ง่ายต่อการมองเห็น ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีทางการตลาดด้าน และลักษณะของการบรรจุภัณฑ์ ของคอตเลอร์ และอาร์มสตรอง (Kotler, P. & Armstrong, G. ,2004: p. 210) ที่อธิบายถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องในการออกแบบ และการผลิตสิ่งบรรจุ หรือสิ่งห่อหุ้ม บรรจุภัณฑ์เป็นตัวทำให้เกิดการรับรู้ ให้เกิดการมองเห็นสินค้า และเมื่อลูกค้าเกิดการยอมรับในบรรจุภัณฑ์ ก็จะนำไปสู่การจงใจให้เกิดความต้องการซื้อและเกิดการตัดสินใจซื้อในที่สุด ดังนั้นบรรจุภัณฑ์จึงต้องโดดเด่น โดยอาจแสดงถึงตำแหน่งผลิตภัณฑ์สินค้านั้น

นอกจากนี้ในการออกแบบกราฟฟิกโดยให้เพิ่มรูปแต่งโมไว้เล็กน้อยเพื่อแสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ของข้าวแต๋นน้ำแดงโมของกลุ่ม/ชุมชน แล้วทำการปรับขนาดตัวอักษรให้ชัดยิ่งขึ้น มีภาษาอังกฤษและภาษาจีนเพื่อใช้สำหรับขายให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ และเพิ่มพื้นที่สำหรับติดวัน

หมดอายุให้ยาวขึ้นอีกนิดทำให้ผู้บริโภคได้เห็นถึงอายุสินค้าก่อนตัดสินใจซื้อและใช้คำว่า “แม่ทองศรี” ให้เป็นตัวอักษรขนาดใหญ่ที่เด่นชัดเพื่อแสดงให้เห็นถึงแบรนด์และชื่อยี่ห้อของผู้ผลิต พร้อมเพิ่มเติมคำว่าหอม กรอบ อร่อยในมุมด้านหน้า เพื่อแสดงถึงคุณภาพของสินค้า ซึ่งจะสอดคล้องกับทฤษฎีขั้นตอนการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ของ Silayoi, P. & Speece, M. (2007, p.1496) ที่อธิบายถึงวิธีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายของบรรจุภัณฑ์ ว่าผู้ออกแบบจะต้องมีความชัดเจนในการกำหนดความเป็นเอกลักษณ์ เพื่อที่จะได้สามารถออกแบบบรรจุภัณฑ์นั้น ให้ตรงต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายให้มากที่สุด รวมถึงการในการออกแบบจะต้องทำการกำหนดชื่อตราสินค้าให้เรียบร้อยก่อน โดยกำหนดให้ชื่อตราสินค้ามีความเป็นเอกลักษณ์ น่าสนใจ ที่สำคัญจะต้องเป็นที่จดจำได้ง่ายแก่ผู้บริโภค ซึ่งลักษณะที่ดีของตราสินค้าที่ดีจะต้องสั้น กระชับ จดจำได้ง่าย ออกเสียงได้ง่ายมีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ขณะที่สีสັນและกราฟิก คือการรวมของการใช้สัญลักษณ์ ตัวอักษร ภาพประกอบ ลวดลายและพื้นผิว ซึ่งส่วนประกอบทั้งหมดสามารถบ่งบอกถึงชื่อตราสินค้า ลักษณะผลิตภัณฑ์ ที่บรรจุอยู่ภายในได้ และสามารถแสดงถึงแหล่งที่มาของผลิตภัณฑ์ได้ด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอในการวิจัยครั้งต่อไปที่ผู้วิจัยขอเสนอนี้ ส่วนใหญ่คือปัญหาของผู้ประกอบการ และสมาชิกกลุ่ม ที่ต้องการคำตอบอย่างเป็นระบบ และควรนำไปแก้ไขปัญหาร่วมกัน ดังนี้

1. ผลจากการศึกษาครั้งนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลจากผู้มีประสบการณ์ซื้อข้าวแต่นจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวแต่นอำพัน รวมถึงสมาชิกในเครือข่ายของกลุ่มเท่านั้น หากต้องการข้อมูลที่จำเป็นและสำคัญเพื่อขยายฐานลูกค้าให้มากขึ้น ควรทำการศึกษาถึงลูกค้ากลุ่มอื่นๆ ได้แก่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ผู้ซื้อสินค้าข้าวแต่นจากผู้ประกอบการรายอื่น เป็นต้น

2. ผลจากการออกแบบบรรจุภัณฑ์ต้นแบบให้แก่กลุ่มครั้งนี้ เป็นเพียงต้นแบบสำหรับสมาชิกบางรายเท่านั้น ซึ่งเป็นต้นแบบอย่างง่าย และเป็นการขายผ่านเครือข่ายของกลุ่ม ทำให้ภาพลักษณ์ของสินค้าดูค่อนข้างเรียบง่ายและน่าจะขายได้ราคาถูก ดังนั้นการออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับสร้างมูลค่าเพิ่มสำหรับข้าวแต่นจึงเป็นหัวข้อเรื่องที่น่าสนใจสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป เพื่อให้ผู้ประกอบการข้าวแต่นหรือสินค้าชุมชน มีภาพลักษณ์ที่สูงขึ้นจนสามารถขายได้ในราคาที่สูงขึ้น ส่งผลที่ดีต่อผู้ประกอบการและชุมชน รวมถึงทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกสนใจ ซึ่งจะเป็นการสร้างแรงจูงใจต่อการซื้อนำไปเป็นของฝากและของที่ระลึกได้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2544). *หลักสถิติ*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชูชัย สมิตไกร. (2553). *พฤติกรรมผู้บริโภค*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปราณี เอี่ยมลออภักดี. (2552). *การจัดการการตลาด*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ธนาเพลส.
- ศูนย์ข้อมูล SMEs Knowledge Center. (2556). *การพัฒนาผลิตภัณฑ์และการออกแบบบรรจุภัณฑ์*. [Online]. Available : <http://www.cep.cdd.go.th> [2561, กุมภาพันธ์ 12].
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12*. [Online]. Available : <http://www.nesdb.go.th> [2561, กุมภาพันธ์ 24].
- สำนักนโยบายและแผน. (2560). *ยุทธศาสตร์ประเทศ*. [Online]. Available : <http://www.nesdb.go.th> [2560, กุมภาพันธ์ 24].
- อนิวัช แก้วจำนง. (2553). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับธุรกิจ*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : นำศิลป์โฆษณา.
- Kotler, Philip. (2011). *Market management*. London : Pearson Education.
- Kotler, Philip and Armstrong, Gary. (2004). *Principles of Marketing*. 9th ed. New Jersey: A Simon&Schuster Company.
- Silayoi, P. &Speece, M. (2007). *The importance of packaging attributes: a conjoint analysis approach*. European Journal of Marketing. Emerald Article.